

С.К.ТРИМЕЙН

КРИЖАНІ БЛИЗНЯТА

НЕЙМОВІРНО НАПРУЖЕНИЙ,
ЗАХОПЛИВИЙ ТРИЛЕР

С. К. ТРИМЕЙН

КРИЖАНІ БЛИЗНЯТА

S. K. TREMAYNE

The ICE
TWINS

С. К. ТРИМЕЙН

КРИЖАНІ БЛИЗНЯТА

Харків

Vivat
ВИДАВНИЦТВО

2019

УДК 821.111-312.4
ББК 84(4Вел)
Т67

Серія «Художня література»

Перекладено за виданням:
Tremayne S. K. The Ice Twins / S. K. Tremayne. — London :
HarperCollinsPublishers, 2015. — 384 p.

Переклад з англійської *Дарини Березіної*

Дизайнер обкладинки *Оксана Кочка*

Трімейн С. К.

Т67 Крижані близнята / С. К. Трімейн ; пер. з англ. Д. Березіної. — Х. : Віват, 2019. — 352 с. — (Серія «Художня література», ISBN 978-966-942-826-4).

ISBN 978-966-942-231-6 (укр.)

ISBN 978-0-00-756303-6 (англ.)

Сара й Енгус зустрілися в компанії друзів. Шалене кохання з першого погляду — і незабаром вони одружилися, в них народилися дочки-близнючки Лідія та Кірсті. Але родину спіткало лихо: одна з дочок, Лідія, загинула внаслідок нещасного випадку. Приголомшені горем, до того ж опинившись у скрутному фінансовому становищі, вони вирішують переїхати на невеликий острів у Шотландії, родинну спадщину Енгуса, прагнучи в такий спосіб урятувати шлюб. Проте на подружжя чекає нове випробування: дочка Кірсті стверджує, що вони помиляються і що вона — Лідія...

УДК 821.111-312.4
ББК 84(4Вел)

ISBN 978-966-942-826-4 (серія)

ISBN 978-966-942-231-6 (укр.)

ISBN 978-0-00-756303-6 (англ.)

© S. K. Tremayne, 2015

© ТОВ «Видавництво «Віват»», видання українською мовою, 2019

Від автора

Я хотів би подякувати Джоелові Франкліну й Діді Мак-Джиллвей, Гасові Макліну, Бену Тімберлейку й особливо Енджел Седжвік за допомогу в підготовчій роботі над цією книжкою.

Будь-хто, кому довелося побувати на Внутрішніх Гебридах¹, швидко помітить неабияку схожість між вигаданим Ейлен Торран і справжнім Ейлен Шона, що розташований поблизу острова Скай і села Айлорнсей на узбережжі. То не випадковий збіг: на створення цієї книжки мене почасти надихнули багаторазові відвідини цього мальовничого припливного острова, де я зупинявся у вапнованому котеджі біля самісінького маяка.

Менше з тим, усі події та персонажі цього роману є цілком і повністю вигаданими.

Також у своїй передмові я хочу подякувати Джейн Джонсон, Гелен Атсма, Кейт Стівенсон і Юджинії Ферніс: якби не їхня підтримка й мудрі поради, ця книжка так і не з'явилася б.

Нарешті, я висловлюю вдячність Гайвелу Девісу й Елізабет Догерті за оте зернятко, з якого виріс цей роман, — за ідею про близнюків.

¹ Внутрішні Гебриди — архіпелаг поруч із західним берегом материкової Шотландії. Складається з 35 населених островів та 44 ненаселених островів, загальна площа більше як 30 гектарів. (Тут і далі прим. пер.)

Моїм донькам

1

Між нашими фотелями — точнісінько два ярди¹. Вони обидва стоять перед громіздким столом; ми схожі на подружжя, яке відвідує сеанс сімейної терапії — відчуття, надто добре мені знайоме. Чи не найперше, що привертає увагу в цій кімнаті, — вікна. Височезні, не забрані фіранками вікна вісімнадцятого століття з підйомними рамами — такі собі портрети-двійнята темного й тьмяного лондонського неба.

— Чи можна ввімкнути світло? — питає мій чоловік, і молодий адвокат Ендрю Вокер зводить очі від паперів з ледь помітним роздратуванням.

— Так, авжеж. Пробачте, — відповідає він і тягнеться до вимикача в себе за спиною.

Двійко високих торшерів затоплюють кімнату щедрим золотавим світлом, а разючі вікна одразу скидаються на геть чорні.

Тепер у шибці я бачу власне віддзеркалення: стримана, покірлива, коліна щільно притиснуті одне до одного. Хто ця жінка?

Вона зовсім не схожа на мене колишню. Очі в цієї жінки блакитні, як завше, але сумніші. Обличчя кругляве, бліде і змарніле. Вона все ще білявка, ба навіть доволі гарненька —

¹ 1,83 метра.

але якась виблякла й підтоптана, — тридцятитрирічна молодиця, від дівчачої жвавості якої й сліду не стало.

А її одяг?

Джинси, які були модними ще рік тому. Черевики, що були модними ще рік тому. Ліловий кашеміровий джемпер, доволі нівроку, але поношений, із кошлатанням від багаторазового прання.

Власне відображення змушує мене здригнутися. Таки треба було дібрати щось більш годяще. Утім, з іншого боку, навіщо? У нас звичайна зустріч із юристом. Зустріч, яка цілком і повністю змінить наше життя.

Притлумлений шум автівок за вікном нагадує глибоке дихання людини, що неспокійно спить обіч. Цікаво, чи бракуватиме мені лондонського трафіку, цього постійного утихомирливого білого шуму, так схожого на ті застосунки для мобільного, які допомагають заснути, імітуючи пульсацію крові чи віддалене серцебиття, що його чує дитина в материнському лоні?

Мої двійнята також чули ці звуки, коли ніс у ніс сиділи в мене всередині. Я пам'ятаю, якими побачила їх тоді, на другому УЗД. Вони скидалися на два символи на геральдичному щиті — абсолютно однакові, віддзеркалення один одного. Два однороги.

Заповідач. Заповітний виконавець. Законна частка. Завірена копія заповіту...

Ендрю Вокер звертається до нас так, наче перебуває в лекційній залі, — чисто тобі професор, дещо розчарований здібностями власних студентів.

Спадок. Небіжчик. Спадкоємець. Діти, що є живими.

Мій чоловік Енгус зітхає, заледве стримуючи нетерплячку. Я знаю, коли саме він так зітхає: коли йому нудно чи ж коли він почувається роздратованим. Я його розумію, але й правника мені також шкода. Вокеру дійсно непереливки. Сердитий, войовничо налаштований чоловік, досі

згорьована дружина й на додачу непростий випадок із заповітом. Не позаздриш. І те, як обережно, повільно, зважуючи кожне слово, він із нами спілкується, є, можливо, такий собі спосіб дистанціюватися, працюючи зі складною темою. Може, у юристів, як у лікарів, є своя термінологія. *Дуоденальні гематоми й серозні витоки, що спричинилися до фатального дитячого перитоніту.*

Пронизливий голос перериває мої роздуми.

— Ми вже це все проходили!

Енгус що, уже встиг хильнути? У його голосі роздратування, що межує з гнівом. Після того випадку мій чоловік постійно казиться. І постійно заглядає в чарку. Але сьогодні він, схоже, більш-менш стриманий, отже, цілком імовірно, тверезий.

— Нам хотілося б завершити з цим до холодильів. Розумієте, про що я?

— Містере Муркрофт, як я вже казав, Пітер Кенвуд наразі у відпустці. Якщо бажаєте, ми можемо зачекати на його повернення...

Енгус заперечно хитає головою.

— Ні. Ми хочемо завершити з цим просто зараз.

— Тоді я буду змушений ще раз передивитися документи, щоб зважити всі нюанси, — задля власного спокою. Ба більше, Пітер... Він вважає...

Вичікувально дивлюся на нього. Юрист вагається, і його наступна ремарка звучить іще обачніше, а слова він добиває ще ретельніше, ніж доти.

— Як вам відомо, містере Муркрофт, Пітер вважає себе давнім другом вашої родини, а не лишень адвокатом. Йому відомі всі обставини цієї справи. Він добре знав покійну місіс Кернан, вашу бабусю. Саме тому він попросив мене остаточно переконатися в тому, що ви обоє дійсно розумієте, на що зважилися.

— Ми усвідомлюємо власні дії.

— Цей острів, як вам відомо, не надто зручний для проживання, — Ендрю Вокер неохайно знизує плечима, так ніби кепський стан острова — це якимсь чином провина його компанії і тепер йому конче треба уникнути потенційного судового позову. — Боюся, що будинок наглядача маяка не в найкращому стані — там ніхто не жив багато років, отож він просто був полишений на поталу негоді. Але він здобув статус історичної будівлі, тому ви не матимете права повністю його знести й збудувати на його місці щось інше.

— Так, мені це відомо. Я в дитинстві не раз там бував. Грав у літоралях¹.

— Але, містере Муркрофт, чи усвідомлюєте ви те, з якими проблемами вам випаде зітнутися? Це дійсно дуже ризиковано. По-перше, територія є важкодоступною через замулені літоралі, а по-друге, є численні й доволі серйозні проблеми з водогоном, системою опалення, електропостачанням навзагал, ба більше, у заповіті навіть не згадується про гроші, про жодні кошти на...

— Усвідомлюємо цілком і повністю.

Пауза. Вокер зиркає на мене, потім знову зводить очі на Енгуса.

— Наскільки я зрозумів, ви маєте намір продати свій лондонський будинок?

Енгус незмигтно дивиться на нього. Підборіддя випнуте. Увесь він — суцільний виклик.

— Прошу? А який стосунок це має до нашої справи?

Адвокат хитає головою.

— Пітер хвилюється. Зважаючи на вашу нещодавню трагічну втрату... він хоче бути цілком упевнений...

¹ Літораль — зона узбережжя морського дна, що осушується під час відпливу. Завширшки вона зазвичай 10—15 метрів, хоча іноді може сягати і кількох кілометрів.

Енгус зиркає на мене. Нерішуче знизую плечима. Енгус нахиляється вперед.

— Гаразд. Грець із ним. Ми продаємо наш будинок у Кемдені¹.

— І це означає, що завдяки цій угоді ви отримаєте суму, якої буде досить, щоб почати роботи на Елл... — Ендрю Вокер супитись, намагаючись учитатися в текст. — Не можу це вимовити як годиться. Елл...?

— Ейлен Торран. Це шотландська гельська². Означає «Громовий острів». Острів Торран.

— Так. Авжеж. Острів Торран. Отже, ви сподіваєтеся, що продаж вашого нинішнього будинку дасть вам достатньо коштів, аби відремонтувати будинок наглядача маяка на Торрані?

Я відчуваю, що варто приєднатися до розмови. Мені просто конче треба бодай щось сказати. Поки що перемовини веде Енгус. Утім, моє мовчання таке затишне, воно огортає мене, ніби кокон. Як завжди. Тільки так я почуваюся комфортно. Я завжди була тишком, щоб не сказати відлюдьком; Енгуса це дратувало протягом років.

Про що ти думаєш? Розкажи-но мені. Чому я мушу завжди з усіма розмовляти сам?

Почувши це від нього, я зазвичай стенаю плечима й відвертаюсь; іноді мовчання може бути промовистішим, аніж будь-які слова.

І от тепер я знов мовчу. Мовчу й слухаю чоловіка.

— У нас уже є два заставні листи на будинок у Кемдені. Я втратив роботу, нам зараз непереливки. Але так, я сподіваюся, що кілька фунтів ми отримаємо.

— Ви вже знайшли покупця?

¹ Кемден — один із престижних районів Лондона, на північ від Вестмінстера і Сіті.

² Шотландська гельська — одна з найпоширеніших кельтських мов, носії якої, гели, традиційно проживають у гірських районах Шотландії та на Гебридських островах.

— Усе ніяк не підпише чек, — Енгус, цілком очевидно, насилу стримує роздратування, але веде далі. — Послухайте. Моя бабуся у своєму заповіті залишила цей острів нам із братом. Так?

— Звісно.

— І мій брат, що вельми щедро з його боку, відмовився від цього спадку. Так? Моя мати перебуває в будинку для людей поважного віку. Еге ж? Отже, острів належить мені, моїй дружині і моїй дочці. Я маю рацію?

Дочці. Іменник в однині.

— Так, звісно, але...

— От і по всьому, хіба ні? Нам кортить переїхати. Нам справді кортить переїхати. Так, будинок не в найкращому стані. Так, він напівзруйнований. Однак ми впораємося. Принаймні ми... — Енгус відкидається на спинку фотеля, — ми вже й не таке проходили.

Я пильно дивлюся на чоловіка.

Навіть якби ми познайомилися лишень зараз, він здався б мені неймовірно привабливим. Високий, симпатичний хлопець десь за тридцять, зі звабливою триденною неголеністю. Темноокий, мужній, активний.

Коли ми вперше познайомились, Енгус також уже кілька днів не голився, і мені це сподобалося. Мені припало до душі те, як темна щетина підкреслювала обриси його підборіддя. Він, цей хлопець, із яким ми зітнулися в просторій і галасливій забігайлівці в Ковент-Гарден, був одним з небагатьох чоловіків, кому означення «красень» цілком і повністю пасувало.

Він сміявся, сидячи за величезним столом у компанії друзів; усім їм було двадцять із гаком. Наша компанія розташувалася за столиком неподалік. Ми були трохи молодшими, але такими самими веселунами. Усі вже встигли добряче хильнути ріохи¹.

¹ Ріоха — традиційне іспанське вино.

Так воно й сталося. Один із хлопців, піддражнюючи, кинув у наш бік жарт; хтось із наших відповів не менш дошкульно. А потім компанії просто змішалися; ми пересаджувалися, мінялися місцями, штовхалися, посували одне до одного стільці, реготали, жартували і знайомилися: це Зої, це Саша, це Алекс, Імоджен, Мередіт...

А оце-от Енґус Муркрофт. А цю дівчину звати Сара Мілвертон. Він із Шотландії, йому двадцять шість. Вона — напіванглійка-напівамериканка, їй двадцять три. Тепер ви будете разом до скону.

Шум трафіку за вікном став дужчим, повертаючи мене зі споминів про минуле. Ендрю Вокер саме передає Енґусові якісь чергові документи на підпис. Господи Боже, як добре мені відома ця процедура: адже ми підписали стільки паперів протягом цього останнього року. І кожен з тих паперів мав стосунок до лиха, яке нас спіткало.

Згорбившись над столом, Енґус дряпає власне ім'я. Ручка здається замалою для його долоні. Відвернувшись, дивлюся на «Старий Лондонський міст» — картина висить на фарбованій у жовтий колір стіні. Мені кортить знов поринути в спогади, бодай ще на деякий час, аби відволіктися. Мені кортить і надалі думати про нас із Енґусом, про нашу першу ніч.

Я пам'ятаю геть усі подробиці, усе до найменшої дрібниці, починаючи з музики — мексиканської сальси — й аж до поганеньких тапас¹: картоплі *patatas bravas*² із вогнисто-червоним соусом і білої маринованої в оцті спаржі. Я пам'ятаю, як поступово почали розходитись інші, — хтось боявся, що зачиниться метро, у когось злипались очі — вони наче відчували, що ми з Енґусом ідеальна пара, що це щось більше, ніж звичайне залицяння, типове для вечора п'ятниці.

¹ Тапас — закуска, яку подають у барі до пива або вина. Це можуть бути горішки, чипси, оливки або самостійні страви.

² *Patatas bravas* — картопля в томатному соусі.

Як просто все тоді сталося! Яким було б моє життя зараз, якби тоді ми сіли за інший столик чи взагалі подалися до іншого бару? Але ми обрали саме ту забігайлівку, саме той вечір і саме той столик, і близько опівночі за цим столиком залишилися тільки я та цей височезний хлопець — Енгус Муркрофт. Він розповів мені, що працює архітектором. Сказав, що він шотландець і що неодружений. А потім розповів якийсь мудрагельський анекдот — я навіть не одразу второпала, що треба розсміятися. А коли за хвилину я розреготалася, то відчула, що він дивиться на мене — пильно, наче питає про щось.

Наші погляди зустрілися. Очі в нього були темно-карі, волосся хвилясте, густе й чорне-чорнюще, зуби, білі й рівні, здавалися ще яскравішими на тлі червоних губ і темної щетини. І я вже знала свою відповідь.

«Так».

За дві години ми, не вельми тверезі, уже цілувалися під схвальним поглядом повні на розі Ковент-Гарден-п'яцца. Я пам'ятаю, як ми обіймалися й як виблискувала волога від дощу бруківка, пам'ятаю солодку прохолоду вечірнього повітря.

Тієї-таки ночі ми вперше покохалися.

Приблизно за рік одружились. А після майже двох років подружнього життя в нас з'явилися донечки — схожі одна на одну мов дві краплини води близнята. А тепер з них залишилася лишень одна.

Біль зринає в моїй душі; доводиться затиснути долонею рота, щоб угамувати трем. Коли ж воно минеться? Чи взагалі ніколи? Це схоже на поранення під час війни — ніби скалка шрапнелі засіла у живій плоті й роками дереться назовні.

Отже, можливо, мені таки варто заговорити. Аби вгамувати біль, аби дати лад думкам. Я вже чи не півгодини сиджу отак, слухняна й мовчазна, ніби якась пуританська домогосподарка. Я надто часто перекладала на Енгуса обов'язок

вести перемовини, робити те, що не вельми виходило в мене самої. Але годі вже мовчання.

— Якщо ми відремонтуємо будівлю на острові, він вартуватиме мільйон.

Обидвоє чоловіків обертаються до мене. Рвучко. Овва, виявляється, вона вміє розмовляти!

— Там сама панорама з вікна вартує мільйон, — кажу я. — Протока Сліт. Півострів Нойдарт.

Я дуже стараюся вимовити це слово правильно: «Сліт», римується з «глід». Я ретельно вивчила лінгвістичне питання; передивилася фото в «Гуглі», начиталась історичних довідок.

Ендрю ввічливо всміхається.

— Ем-м-м... то ви були там раніше, місіс Муркрофт?

Шаріюся. Утім, начхати.

— Ні. Але я бачила світлини й читала дещо — це дійсно один серед найкращих краєвидів Шотландії. І в нас буде наш власний острів.

— Звісно. Так. Проте...

— У селищі Орнсей, на материку, був будинок, десть за півмилі від Торрану... — зазираю до теки з нотатками у смартфоні, хоча й без того пам'ятаю все достеменно. — Його продали п'ятнадцятого січня цього року, за сімсот п'ятдесят штук. У будинку чотири спальні, чудовий сад, дерев'яна тераса. Усе нівроку, але не маєток. Одначе звідти відкривався чудовий краєвид на протоку — і саме за це покупці й виклали грошенята. *Сімсот п'ятдесят тисяч.*

Енгус дивиться на мене й схвально киває. А потім підхоплює.

— Ото ж бо! А якщо ми там усе відремонтуємо, у нас буде п'ять спалень. Місця вистачить, котедж достатньо великий! Та за нього можна буде одержати мільйон! Ще й заввиграшки!

— Так, містере Муркрофт. Зараз він не коштує й п'ятдесяти тисяч, але така можливість і справді існує.

Юрист усміхається, хоча дещо силувано. Аж раптом мені спадає на думку таке-от запитання: з якого б це доброго дива

він такою мірою налаштований проти нашого переїзду на Торран? Що саме йому відомо? А яка справжня роль у цьому Пітера Кенвуда? Може, вони самі хочуть заволодіти будинком? У цьому припущенні дійсно є сенс. Кенвуд знає Торран наче власні чоботи, він був знайомий з Енгусовою бабусею, і він дійсно *поінформований* щодо потенційної вартості острова.

Може, власне це вони собі й намислили? Якщо справді так, то обладка виходить аж надміру простою. Слід тільки дочекатися, поки помре Енгусова бабуся. А тоді натиснути на спадкоємців, особливо на згорьоване й знетямлене подружжя, яке досі не оклигало після смерті дитини, а наразі ще й намагається виборсатися з фінансових проблем, що виникли внаслідок цієї трагедії. Можна запропонувати їм сотню тисяч — удвічі більше, ніж вартує котедж, — демонструвати цим неборакам співчуття та шляхетність, всміхатися щиросердо й сумно. *Вам, авжеж, зараз так тяжко, але ми можемо допомогти, можемо позбавити вас цього тягаря. Підпишіть тут...*

Ну а потім усе зовсім просто. Відрядити на Скай автобус із польськими будівельниками, вкласти в ремонт двісті тисяч, а тоді зачекати рік, допоки всі роботи будуть завершені.

Продається чудовий будинок, розташований на приватному острові у славетній протоці Сліт. Вартість 1,25 мільйона фунтів, торг можливий.

Можливо, оце й був їхній план? Ендрю Вокер пильно дивиться на мене, і я відчуваю якийсь тьмавий проблиск провини. Можливо, я страшенно несправедлива щодо компанії «Кенвуд і партнери». Але хай там чим вони керуються у своїх діях, віддавати їм острів я не збираюсь, адже це — мій єдиний порятунок, єдиний спосіб утекти від горя, від споминів, від сумнівів і від боргів.

Я так мріяла про це. Влаштувавшись на кухні о третій ночі, роздивлялася яскраві фото на моніторі ноутбука. Кірсті спала у себе в кімнаті, Енгус також давав хропака, надуд-

лившись скотчу. А я розглядала кришталеву красу. Ейлен Торран. Затока Сліт. Я просто розчинялася в красі Внутрішніх Гебридів, цього неймовірного котеджу на острові.

— Що ж, гаразд. Залишилося ще кілька підписів, — каже Ендрю Вокер.

— І по всьому?

Значуща пауза у відповідь.

— Так.

За чверть години ми з Енґусом виходимо з офісу із жовтими стінами, проходимо крізь червоний вестибюль і поринаємо у вільжистий жовтневий вечір. Бедфорд-сквер, Блумсбері¹.

Підписані документи лежать в Енґусовому наплічнику. Вони повністю оформлені, угоду підписано. Світ навколо змінився; я роззираюсь, і настрій мій поступово покращується.

Червоні двоповерхові автобуси їдуть по Гавер-стріт, у вікнах миготять білі плями облич. Енґус бере мене за руку.

— Розумниця.

— Ти про що?

— Про те, як ти втрутилася в розмову. Це було саме вчасно. Я вже ладен був стусана йому дати.

— І я так само, — дивимось одне на одного. Тямущими, сумними поглядами. — Одначе ми це зробили. Еге ж?

Енґус усміхається.

— Так, кохана. Безперечно, ми це зробили. — Він піднімає комір плаща, воліючи захиститися від мжички. — Але, Саро, я маю ще раз спитати тебе: чи ти дійсно цілком упевнена? — Я кривлюсь, і він квапливо веде далі: — Так, я знаю, знаю. Так. Але чи ти дійсно гадаєш, що ми чинимо правильно? Тобі справді кортить усе це... — він вказує на вервечку

¹ Блумсбері — один з районів Лондона, який традиційно вважають за інтелектуальний центр столиці Великої Британії.

таксі, оповитих жовтим світлом фар, що нині мерехтять крізь дощову габу, — усе це кинути? Відмовитися від цього? Скай — це глушина.

— Якщо вже людина втомилася від Лондона, то й від дощу втомилася достеменно¹, — відповідаю я.

Енґус сміється й нахиляється до мене. Його карі очі намагаються перехопити мій погляд, і, можливо, губи зараз потягнуться до моїх губ. Я ніжно проводжу пальцями по щоці чоловіка і цілую його в неголене підборіддя. Вдихаю його запах — від нього сьогодні не тхне віскі. Від нього пахне Енґусом. Пахне милом і особливим чоловічим запахом. Він чистий і надійний, чоловік, якого я кохала. Якого я кохаю. Якого я завжди кохатиму.

Може, сьогодні вночі ми кохатимемося, вперше за багато тижнів. Може, ми впораємося. Чи з *таким* узагалі можливо впоратися?

Ми крокуємо вулицею, тримаючись за руки. Енґус міцно стискає мою долоню. Упродовж цього останнього року він загалом часто тримав мене за руку: стискав мої пальці, коли я щоночі ридала, лежачи в ліжку, не спроможна видушити ані слова, неспроможна зупинитися; тримав мене за руку від початку і до кінця жахливого похорону Лідії: починаючи від «*Я є воскресіння й життя*» й аж до «*Назавше залишиться з нами*». Амінь.

— Метро чи автобус?

— Метро, — відповідаю я. — Так буде швидше. Хочу повідомити добрі новини Кірсті.

— Сподіваюся, вона буде тієї самої думки.

Дивлюся на нього. Ні. На жодні сумніви я не маю права. Якщо я зупинюся й почну ставити собі запитання, тоді всі

¹ Сара перефразує відому цитату англійського письменника й лексикографа Семюела Джонсона: «Якщо людина втомилася від Лондона, це означає, що вона втомилася від життя, позаяк у Лондоні є все, що може запропонувати життя».

побоювання й острахи накриють мене дев'ятим валом, і ми так назавжди й загрузнемо в цьому.

— Енгусе, я впевнена, що вона зрадіє, — кажу мерщій. — Їй просто має сподобатися. У нас буде власний маяк. Ще й свіже повітря, олені, дельфіни...

— Еге ж, але май на увазі, що ті світлини, які ти бачила, зроблені переважно влітку, коли острів потопає у сонячному промінні. Там не завжди така погода. Узимку на Торрані похмуро.

— Ну, тоді взимку ми... — як там воно зветься? — зачаїмося й будемо захищатися. Це буде такий собі квест.

Ми вже біля станції підземки. Сходами донизу рине чорна повінь людей — тих, хто живе за містом, а працює в центрі. Тих, кого ковтає лондонське метро. Озираюся на мить, швидко роздивляюсь оповиту серпанком туману Нью-Оксфорд-стрит. Осінні тумани в Блумсбері — наче примари, ніби видиме нагадування про те, що колись, у середньовіччі, тут була трясовина. Я про це десь читала. Я взагалі багато читаю.

Цього разу я сама хапаю Енгуса за руку, і, зціпивши пальці, ми спускаємося до підземки й долаємо три зупинки у вщерт набитому в годину пік вагоні, притиснувшись одне до одного. Потім на станції Морнінгтон-Кресент ми втискаємося до деренчливого ліфта й, опинившись нарешті на поверхні, майже біжимо.

— Агов! — сміється Енгус. — У нас тут що, олімпіада?

— Мені кортить якнайшвидше розповісти дочці!

Мені справді неймовірно кортить зробити це, і то хутко! Я хочу розповісти своїй донечці, своїй манюні, яка вижила, добрі новини — уперше за тривалий час дуже добрі новини. Хочу подарувати їй радість і надію. Її близнючка Лідія загинула чотирнадцять місяців тому, день у день. Я ненавиджу себе за те, що й досі так легко можу підрахувати, скільки точно часу минуло відтоді. Понад рік моя крихітка

мучилася з горя, яке я не могла досягнути, адже вона втратила свою близнючку, своє друге «я». Вона наче опинилася замкненою у повній безодній самотності — на цілих чотирнадцять місяців! А тепер я зможу звільнити її!

Чисте повітря, гори, затоки. І Нойдарт там, за затокою.

Я кваплюся до дверей великого білого будинку, який нам не варто було купувати, — будинку, який виявився нам не по кишені.

Відчиняє нам Імоджен. У будинку пахне вечерею для дитини, щойно випраним одягом, свіжою кавою. Так приємно. Мені цього бракуватиме. Мабуть, бракуватиме.

— Іммі, дякую, що посиділа з нею.

— Та на Бога. Облиш. Ну, як справи? Підписали?

— Так! Ми переїжджаємо!

Імоджен захоплено плескає в долоні: моя розумна темноволоса елегантна подруга, яка завжди залишалася обіч мене, ще з часів коледжу. Вона обіймає мене, але я сміюся й легенько відштовхую її.

— Вона поки що не знає! Треба розповісти!

Імоджен усміхається.

— Вона у своїй в кімнаті зі Слабаком.

— Тобто?

— Книжку читає.

Минаю хол і піднімаюся сходами. Завмираю перед дверима з написами «Тут живе Кірсті» і «Стукайте». Написи зроблено з окремих літер, незугарно вирізаних з золотавого паперу. Стукаю, як годиться. У відповідь лунає мляве «угу». Це в моєї доньки такий варіант «Заходьте».

Штовхаю двері. І от вона, моя семирічна дівчинка, сидить, схрестивши ноги, на підлозі, вдягнена у свою шкільну форму — чорні штанці й білу сорочку-поло. Маленький веснянкуватий носик схилився до книжки — втілення невинності й водночас самотності. Любов і смуток тремтять у моїй душі. Мені так кортить зробити її життя кращим.

так кортить, аби вона знову стала цілою, я ладна задля цього на все.

— Кірсті...

Вона не відповідає. Поринула в читання. З нею таке трапляється. Надто захопиться й не розмовляє, саме лишень «угу». За цей останній рік таке з нею траплялося дуже часто.

— Кірсті. Мумі-тролику. Малеча.

Вона нарешті зводить очі. Вони в неї блакитні, як у мене, тільки яскравіші. Як небо над Гебридами. А волосся в неї світле, майже біле.

— Мамусю?

— У мене для тебе новини, Кірсті. Добрі новини. Чудові.

Сідаю на підлогу обіч неї. Нас оточують іграшки — пінгвіни, плюшевий леопард Лепик і Однорука Лялька. Розповідаю Кірсті все. Поквапом. Про те, що ми переїжджаємо до такого собі особливого місця, де вона раніше ніколи не була. Що там ми все почнемо спочатку. Що там неймовірно гарно й чудово і що все буде просто супер, адже це наш власний острів...

Поки я розповідаю їй усе це, Кірсті не зводить з мене очей. Навіть не кліпає. Всотує в себе інформацію. Мовчить, байдужливо, наче в трансі, ніби вихлюпуючи на мене мою власну мовчазність. Киває. Мляво всміхається. Спантилена, мабуть. Кімнату накриває тиша. Мій фонтан красномовства нарешті вщухає.

— Отже, — кажу я. — Як тобі це? Хочеш переїхати на власний острів? Це ж буде супер, еге ж?

Кірсті обережно киває. Знов опускає погляд у книжку, потім закриває її, а відтак дивиться на мене й каже:

— Мамусю, а чому ти постійно зवेश мене Кірсті?

Мовчу. Тиша бринить у вухах.

— Ти про що, любя? — видушую нарешті. — Що ти маєш на увазі?

— Чому ти постійно називаєш мене Кірсті, мамусю? Кірсті немає. Це *Кірсті* померла. Я — Лідія.

2

Дивлюся на Кірсті. Намагаюся всміхнутися. Намагаюся не виказати, якою мірою я стривожена.

Певно, це приховане горе таким чином вплинуло на ще не до кінця сформовану свідомість Кірсті; таке може статися лише з одним із двійні, що втратив свого близнюка. Але я звикла до цього, до того, що мої доньки — моя донька — не така, як інші.

Я знала це від початку. Відтоді, як моя мама приїхала взимку з Девону до нашої маленької квартири в Голловей. З тієї самої миті, як вона вперше побачила близнят у ліжечку — двох абсолютно однакових малючок, що смоктали пальчики одна одній. З тієї самої миті, як мама всміхнулася — зачаровано, вражено, зворушено, — я знала, що привести до цього світу двійню — це набагато більше, ніж звичайне диво материнства. Адже, якщо в тебе близнюки — не просто двійнята, а саме однояйцеві близнюки! — це означає, що ти подарувала життя генетичному диву. Людям, які є незвичайними вже просто тому, що існують.

Видатним людям, які відрізняються від усіх.

Мій тато назвав їх Крижаними близнятами, оскільки день, коли малеча з'явилася на світ, був найхолоднішим того року й мороз стояв лютий. До того ж у донечок було сніжно-біле волосся й льодисто-блакитні очі. Це прізвисько мені здавалося трохи сумним, тому не вельми подобалося.

Утім не заперечуватиму, що воно їм пасувало. Підкреслювало їхню унікальність. Те, наскільки особливими були двійнята, адже вони навіть мали одне ім'я на двох.

Отже, ця озвучена приголомшливо-спокійним тоном заява Кірсті — «Мамусю, я Лідія, це *Кірсті* померла» — може бути лишень черговим проявом їхньої «близнюковості», того, наскільки унікальними вони є.

Та хай там як, я все одно заледве стримую паніку, насилу примушую себе не плакати. Адже вона нагадала мені про Лідію. І до того ж я хвилююся за саму Кірсті.

Яка жахлива омана оповила її розум, чому вона промовила такі страшні слова?

«Мамусю, я Лідія, це Кірсті померла. Чому ти постійно називаєш мене *Кірсті*?»

— Серденько, — обережно кажу я, чимдуж намагаючись здаватися спокійною. — Тобі вже час до ліжечка.

Донька лагідно дивиться на мене блакитними очима, такими самими, як у сестрички. Згори бракує одного молочного зубчика. Ще один, знизу, хитається. Це щось новеньке: поки була жива Лідія, в обох близнят були ідеальні усмішки. Обидві пізно почали втрачати молочні зуби.

Перехопивши книжку зручніше, Кірсті каже:

— Знаєш, до кінця розділу залишилося лише три сторінки.

— Справді?

— Так. Глянь, він отут закінчується, мамусю.

— Ну гаразд, тоді до кінця розділу можна дочитати. Почитаєш мені вголос?

Кірсті киває, схиляється над книжкою й починає читати вголос.

— Мені довелося загорнутися в ту-а-лет-ний папір, аби не дістати пере... пе... ре...

Схилившись над нею, я відшукала потрібне слово і вирішила допомогти.

— Переохо...

— Ні, мамо, — сміється вона тихенько. — Я сама. Я сама прочитаю.

— Згода.

Кірсті заплющує очі, вона завжди так чинить, коли намагається зосередитися, а потім розплющує їх і вимовляє:

— Аби не отримати пе-ре-о-хо-ло-джен-ня.

Впоралася. Важкеньке слово. Але я не дивуюсь. Останнім часом вона почала читати значно краще. А це означає...

Відкидаю цю думку.

Тишу в кімнаті порушує тільки голос Кірсті, яка й далі читає. Енґус, напевне, на першому поверсі, сидить собі на кухні з Імоджен; вони, ймовірно, саме відкоркували пляшку вина, щоб відсвяткувати новини. А чому б і ні? Забагато в нас було поганих днів, сповнених кепських звісток — аж протягом чотирнадцяти місяців.

— Отак і минула більша частина моїх літ-ніх канікул...

Кірсті читає. Я обіймаю її тендітні плічка й цілую м'яке біляве волоссячко. Аж раптом відчуваю щось маленьке й гостре, що увіп'ялося мені в стегно. Щосили намагаючись не відволікати Кірсті, не міркувати над її заявою, підсуваю руку під себе.

Іграшка. Маленький пластмасовий дракон, якого ми купили в Лондонському зоопарку. Але придбали ми його для Лідії. Їй завжди були до вподоби дракони й алігатори, усі ці моторошні рептилії-чудовиська; а от Кірсті подобалися — тобто подобаються — леви й леопарди; пухнасті, невгамовні, зворушливі ссавці. Прихильності близнючок були ще одним засобом розрізнити їх.

— Коли я прийшов сьогодні до школи, усі поводитися якось химерно...

Я кручу пластикового дракончика в руках, роздивляючись його.

Чому він тут? Чому валяється на підлозі? За кілька місяців після трагедії ми з Енґусом охайно зібрали всі іграшки

Лідії та сховали їх до коробки. Викинути це все в нас рука не знімалася — то було б надто просто й остаточно поставило б крапку. Тому ми віднесли всі речі — іграшки й одяг, усе, що було пов'язане з Лідією, — на горище. Такий собі психологічний сховок просто над головою.

— Головна проб-ле-ма, коли граєш у «Заразу»¹, в тому, що... до-по-ки ти не до-торк-неш-ся до когось, ти сам — зараза...

Лідія обожнювала цього дракончика. Я ще пам'ятаю той день, коли ми його купили; пам'ятаю, як Лідія вистрибом мчала по Ріджентс-Парк-роуд, розмахуючи іграшкою у повітрі, уявляючи, що це її власний приручений дракон. Ми всі тоді всміхалися мимохіть. Тепер від цих споминів мене огортає смуток, отож я непомітно пхаю дракончика до кишені джинсів і намагаюся заспокоїтися. Ще впродовж кількох хвилин Кірсті читає, аж допоки розділ не добігає завершення. Вона неохоче згортає книжку і вичікувально дивиться на мене: сама невинність.

— От і добре, сонечко. Тепер тобі вже точно час до ліжечка.

— Але, мамусю...

— Жодних «але». Ходімо, Кірсті.

Пауза. Я вперше назвала дочку на ім'я після її дивної заяви. Кірсті спантеличено витріщається на мене, набурмосивши чоло. Вона що, збирається повторити ті страшні слова?

«Мамусю, я Лідія, це Кірсті померла. Чому ти постійно називаєш мене Кірсті?»

Моя донька хитає головою, наче я припустилася якоїсь примітивної помилки.

— Добре, ми йдемо спати, — сказала вона.

¹ «Зараза» (англ. *Cheese Touch*) — дитяча рухлива гра, у яку грають персонажі серії романів письменника Джефа Кінні «Щоденник слабака» про життя та пригоди підлітка Грега Гефлі. Її правила нагадують правила гри у квача.

Ми? Ми? Що це вона мала на увазі під цим «ми»? Тривога — мовчазна, скрадлива — підступає до мене на м'яких лапах, але я намагаюся не піддаватися їй. Так, я тривожусь. Але жодних причин для цього немає.

Ми?..

— Гаразд. На добраніч, серденько.

До ранку все минеться. Звісно минеться. Кірсті просто треба виспатися, а зранку вона прокинеться, і від усієї цієї дошкульної плутанини не залишиться й сліду, як від нічних жахів.

— Добре, мамусю. Піжами ми самі вдягнемо.

Я всміхаюся, намагаючись, аби голос звучав рівно. Якщо я зараз дам зрозуміти, що помітила це «ми», то все може стати ще гірше.

— От і добре, але покваптеся. Уже пізно, а завтра тобі треба до школи.

Кірсті понуро киває. Дивиться на мене. Школа.

Школа.

Чергове джерело проблем.

Ходити до школи їй не подобається — я визнаю це з боєм і відчуттям провини. Тобто більше не подобається. Вона радо йшла на уроки, допоки в класі вони були з Лідією. Крижані близнята були тоді Двійнятами-Розбишаками. Щоранку вони вмошувалися на задньому сидінні моєї автівки і я пристібала їх пасками безпеки — двійко дівчаток у чорно-білій формі. Потім ми їхали по Кентіш-Таун-роуд до брами школи Святого Луки. У дзеркальці я бачила, як вони шепочуть щось одна одній, підморгують, показують пальцями на людей за вікном і заходяться реготом зі своїх жартів — особливих жартів близнят, які я так і не спромоглася збагнути до пуття.

Щоразу, як ми їхали до школи — щоранку, — я відчувала гордість і любов. Та водночас іноді мене огортало збентеження, тому що близнючки аж такою мірою були відокремлені від усього світу й спілкувалися власною близнюковою мовою.

Важко було не відчувати себе дещо зайвою, людиною, яка важила для кожної з них менше, ніж власна копія, з якою вони проводили кожен день, кожную хвилину. Проте я все одно обожнювала їх. Мало на них не молилася.

А тепер нічого цього немає. Тепер Кірсті їздить до школи самотою. В автівці вона мовчить, сидячи на задньому сидінні. Анічирк. Наче в якомусь трансі споглядає згорьований світ за вікном. У школі в неї, звісно, є приятелі, але вони не змогли замінити їй Лідію. Ніхто й ніколи не здатний буде замінити їй Лідію. Отже це ще одна причина поїхати з Лондона: нова школа, нові друзі і дитячий майданчик, на якому вже не буде хихотіти й кривлятися привид її сестри-близнючки.

— Ти почистила зуби?

— Імоджен мені почистила, коли ми попили чай.

— Ну й добре, тоді гайда до ліжечка. Тобі підіткнути ковдру?

— Ні. Ем-м... Так.

Вона вже не каже «ми». Ця дурнувата лячна омана розвіялася?

Кірсті забирається до ліжка й вмощується на подушці. Вона здається зовсім крихітною. Наче маля, яке щойно навчилося ходити. Повіки її тремтять, вона притискає до себе Лепика, і я нахиляюся, щоб перевірити нічник. Так само як перевіряю його майже щовечора, протягом шести років.

Від самого початку близнята страшенно боялися темряви: вона лякала їх такою мірою, що вони починали верещати. Десь за рік ми збагнули причину: у непроникній пільмі вони не бачили одна одну. Через це ми з Енгусом завжди мало не з релігійним завзяттям стежили, щоб в кімнаті дівчаток лишалося світло — звичайна люстра або нічник. Навіть коли в близнят з'явилися власні кімнати, вони вимагали, аби вночі в них світилося. Здавалося, що вони могли бачити одна одну крізь стіни — головне лише, щоб не було темно.

Авжеж, я сподівалася, що з часом ця фобія зникне — зважаючи на те, що Лідії більше немає. Та наразі все лиша-

ється як було. Це наче якась хвороба, що їй давно вже слід було минути.

З нічником усе гаразд.

Я ставлю його на столик обіч ліжка і розвертаюся, збираючись іти, аж тут Кірсті рвучко розплющує очі й дивиться на мене. Обвинувально. Гнівno? Ні. Не сердито. Радше якось тривожно.

— Що сталося? — питаю я. — Що з тобою? Засинай-но, серденько.

— Але, мамусю...

— Що?

— Біні!

Собака. Соні Бін. Наш спанієль. Кірсті його любить.

— Біні поїде з нами до Шотландії?

— Сонечко, не кажи дурниць. Звісно ж, поїде! — відповідаю я. — Ми його не покинемо. Він поїде з нами.

Кірсті умиротворено киває. Потім заплющує очі й притискає до себе Лепика. Не стримуюся й ще раз цілую її. Я тепер постійно її голублю, набагато частіше, ніж раніше. Фахівцем з обіймів і цілунків у нас раніше був Енгус, а я була реалістом і практиком, висловлюючи свою любов до дівчаток тим, що годувала й одягала їх. Але тепер я повсякчас цілую єдину свою донечку. Я роблю це мало не забобонно — мені здається, що таким чином я відверну від неї лихо.

Ластовиння на світлій шкірі Кірсті нагадує корицю, якою прикрашене молоко у чашці. Цілуючи її, я вдихаю запах дівчинки: вона пахне зубною пастою і ще чимось, здається, солодкою кукурудзою, яку донька їла на вечерю. Вона пахне Кірсті. Але це означає, що вона пахне й Лідією також. Вони завжди пахли однаково. Байдуже, що вони до того робили — запах у дівчаток завжди був такий самий.

Я цілую її втретє — і нарешті переконуюся в тому, що Кірсті в безпеці. Шепочу їй «на добраніч» і тихенько виходжу

з кімнати з мерехким нічником. Але тієї миті, коли я тихо зачиняю за собою двері, мені спадає несподівана думка.

Собака.

Біні.

Та в чому справа? Мене тривожить щось, пов'язане з нашим собакою, щось мене гнітить. І я не можу збагнути, що саме. Чи з якої причини.

Стоячи самотою на сходовому майданчику, я міркую над цим, намагаючись сконцентруватися.

Ми купили Біні три роки тому: нашого невгамовного спрингер-спанієля. У той час ми могли дозволити собі придбати породисте цуценя.

Ідея належала Енгусові: у нас мав з'явитися собака, з яким можна було б гуляти в нашому першому власному саду, собака, що цілком відповідав би нашому району, розташованому поблизу Ріджентс-парку¹. Ми назвали цуценя Соні Біном на честь шотландського канібала², тому що песик гриз усе, що потрапляло йому на очі, особливо стільці. Енгус обожнював Біні, близнючки також, а мені подобалося те, які стосунки між ними склалися. А ще — хай навіть це був прояв марнославства — мені було до вподоби те, який вигляд вони мали разом: дві однакові біляві дівчинки і щасливий й невгамовний брунотно-рудий спанієль, що грали біля розарію королеви Мері³. Вони впадали в око туристам, які завжди їх фотографували. Я почувалася справжньою матір'ю зірок. *Овва, ви тільки уявіть собі, у неї такі гарненькі близнята й чудовий пес!*

¹ Ріджентс-парк — один з головних королівських парків Лондона, розташований між Вестмінстером (на півдні) і Кемденом (на півночі). З 1838 року відкритий для відвідування всіма охочими.

² Соні Бін — напівлегендарний голова одного з шотландських кланів, який начебто жив у п'ятнадцятому чи шістнадцятому столітті. За переказами, разом із дружиною та 46 членами свого клану Соні Бін з'їв більше ніж 1000 людей.

³ Розарій королеви Мері — величезний розарій у Ріджентс-парку. Названий на честь дружини короля Георга V.

Прихиляюся до стіни й заплющую очі, щоб зручніше було міркувати. З кухні на першому поверсі лунають віддалені звуки: дзеленчання столового начиння, стукіт коркотяга, який вкинули назад до шухляди.

Та що саме не так із Біні? Якась тривожна, болюча думка, пов'язана з поняттям «собака», блимає у моїй свідомості, але я неспроможна ні відстежити її, ані продертися крізь шпичкуватий чагарник споминів і горя.

Унизу рвучко зачиняються двері, і цей звук повертає мене до реальності.

— Саро Муркрофт, — кажу, розплющую очі. — Ну ж бо, опануй себе.

Мені треба зійти донизу, потеревенити з Іммі, випити келих вина, потім лягати спати, а завтра Кірсті — *Кірсті!* — вирушить до школи з червоним наплічником, вбрана в чорний вовняний джемпер. З унутрішнього боку на ньому є ярличок з написом «Кірсті Муркрофт».

У кухні я бачу Імоджен, що вместилася коло столу. Вона непевно всміхається, на гарненьких білих зубах червоні плями від вина.

— Ой, лишенько, а Гус уже вшився.

— Та ну!

— Еге ж. Він надто переймався тим, що нам не вистачить питва. У вас тут лишень... — вона озирається та дивиться на стелаж на холодильнику, — лишень шість пляшок зосталося. Тому він гайнув до «Сейнсберіс»¹, аби поповнити запаси. Біні взяв із собою.

Я чемно всміхаюся й підсуваю до себе табурет.

— Так, упізнаю Енгуса.

Наливаю собі півкелиха червоного вина з відкоркованої пляшки, що стоїть на столі. Кидаю погляд на етикетку.

¹ «Сейнсберіс» — мережа британських супермаркетів.

Дешеве чілійське «Мерло». А раніше ми пили вишукане «Баросса Шираз». Утім, мені начхати.

Імоджен зиркає на мене.

— Він і досі... ну, як би це сказати... трохи зловживає? — питає вона.

— «Трохи зловживає» — це дуже м'яко сказано, Іммі. Він втратив роботу через те, що залив очі й дав стусана своєму шефові. Так йому вгатив, що той аж зомлів.

Імоджен киває.

— Вибач. Так. Не можу позбутися звички вживати евфемізми... профдеформація, — вона нахилиє голову й усміхається. — Але ж його бос був тим іще покидьком, еге ж?

— Авжеж. Паскуда з-поміж паскуд, але ж це все одно не привід ламати носа найбільш заможному архітекторові Лондона.

— Еге ж. Певна річ, що так... — Імоджен хитро всміхається. — Хоча, відверто кажучи, не так усе погано. Ну, я про те, що він у тебе принаймні може дати стусана — як належить справжньому чоловіку. Пам'ятаєш того ірландського хлопа, з яким я зустрічалася торік? Він ще штанці для йоги носив... — Вона всміхається, і я видушую з себе напівусмішку у відповідь.

Імоджен — журналістка, так само як і я, хоча вона значно успішніша. Вона заступник редактора в «жовтому» жіночому журналі, наклад якого, дивовижним чином, постійно збільшується. А я сама заледве животію на непевному фрілансерському полі. Авжеж, я могла б їй заздрити, але наші взаємини дещо врівноважує — чи то пак, врівноважував! — той факт, що я заміжня й маю дітей. Імоджен одначка, і дітей в неї немає. Ми раніше часто дивились одна на одну й думали, яким могло б бути життя кожної з нас.

Я прихилиюся до стіни, граційно тримаючи келих і щосили намагаючись розпружитися.

— Узагалі-то, останнім часом він п'є менше, ніж раніше.

— Супер.

— Та все одно вже запізно. Кар'єру в «Кімберлі» йому вже не зробити.

Імоджен співчутливо киває й робить ковток вина. Я також.

А тоді зітхаю а-ля «що вже тут удієш» і заходжуся роздивлятися нашу простору яскраву кухню в кемденському стилі: стільниці з граніту, блискуча сталь, чорна кавова машина з набором золотавих капсул. Усе це аж волає про те, що кухня належить заможному подружжю середнього класу.

Однаке це брехня.

Так, *раніше* ми дійсно були заможною парою середнього класу — принаймні протягом якогось часу, після того як Енгус тричі за три роки діставав підвищення. Доволі довго здавалося, що майбутнє буде безхмарним: Енгусу світив статус партнера з нічогенькою зарплатою, а я була абсолютно щаслива через те, що головним годувальником родини став чоловік, адже це давало мені змогу поєднувати мій статус журналістки-позаштатниці зі статусом матері. Я мала змогу відвозити дівчат до школи, готувати для них корисні сніданки, проводити час на кухні, перетворюючи базилік на органічний соус песто, поки близнята грали на одному з наших айпедів. Майже протягом п'яти років ми — переважну більшість часу — залишалися взірцевою родиною з Кемдену.

А потім загинула Лідія, зірвавшись із балкона в будинку наших батьків у Девоні, — і Енгуса наче також скинули з височини. Він ніби розбився на друзки, на сотні тисяч скалок. Просто збожеволів від горя. Полум'я розпачу випалювало його, і вгамувати цю пожежу не вдавалося, хоч як він старався, — зарадити не спроможна була навіть пляшка віскі щовечора.

У фірмі до нього поставилися з розумінням, відправили у відпустку на кілька тижнів, але цього виявилось замало. Він був некерованим: зарано повернувся на роботу й негайно почав з усіма сваритись, а потім битися. Він написав

заяву за власним бажанням за годину до того, як його звільнили, — відбулося це за десять годин після того, як він роз'юшив своєму шефові носа. Відтоді Енгус не працював — якщо не брати до уваги кількох епізодичних дизайнерських замовлень, які йому підкинули сповнені співчуття приятелі.

— Грець із ним, Імоджен, — кажу я. — Принаймні ми переїжджаємо. Нарешті.

— Еге ж! — підхопила вона радісно. — До печери на Шетландських островах.

Знущається. Але хай собі. Ми постійно під'юджували одна одну до того, як *це* сталося. Тепер наші стосунки стали менш безпосередніми, але ми намагаємося це подолати. З іншими приятелями я вже загалом не спілкуюся — після загибелі Лідії багато з них просто не могли збагнути, як нас підтримати, тому змовчали. А от Імоджен, навпаки, щосили плекала тремкий пломінець нашої дружби.

Дивлюся на неї й питаю:

— Острів Торран, пригадуєш такий? Я показувала тобі світлини, щоразу, коли ти навідувала нас минулого місяця.

— Еге ж, Торран. Славетна батьківщина Енгусових дідів-прадітів. А розкажи-но мені про нього ще раз, мені подобається, як ти це робиш.

— Якщо ми там не замерзнемо до смерті, Іммі, це буде просто чудово! Здається, там є кролі, видри, тюлені...

— Фантастика! Обожнюю тюленів!

— Справді?

— Еге ж. Особливо їхніх дитинчат. Зможеш підібрати мені кілька на кожушок?

Я регочу — щиро, проте винувато. У нас із Імоджен схоже почуття гумору, але в неї гумор надто чорний. Вона тим часом веде далі.

— Отже, щодо цього вашого Торрану. Нагадай-но мені, ти досі там не була жодного разу, еге ж?

— Ні, не була.

— Саро! Як можна переїжджати до місцини, яку ти досі жодного разу не бачила?

Мовчу.

Допиваю мерло і наливаю собі ще.

— Я ж уже казала тобі, що *не хочу* наперед їхати дивитися.

Знову пауза.

— Тобто?

— Іммі, я не хочу завчасно побачити Торран, бо... Що, як він мені не сподобається? — дивлюся просто в її розширені зелені очі. — Розумієш? Що тоді станеться? Я застрягну тут, Імоджен. Захрясну з усім цим, з усіма споминами, з безгрошів'ям... з геть усім. До речі, ми без грошви, тому випадає перебиратися до якоїсь дурнуватої маленької квартири, як замолоду... і що тоді? Мені доведеться йти на роботу, а Енгус геть схибнеться, і все буде... буде... розумієш, мені просто необхідно вирватися, нам це необхідно, а це наш єдиний шанс утекти з Лондона. До того ж, судячи зі світлин, Торран неймовірно гарний. Справді, неймовірно, просто запаморочливо гарний. Це все схоже на сон якийсь, але кого це обходить? Я хочу бачити сни. От просто зараз. Це саме те, чого мені треба. Тому що навколишня реальність уже протягом тривалого часу — з *біса паскудна*.

Кухня занурюється в тишу. Імоджен піднімає келих і обережно цокає по моему.

— Серденько. Усе буде чудово. Я за тобою сумуватиму, — каже вона.

Наші погляди на мить зустрічаються, але тут-таки до кухні заходить Енгус. На його пальті виблискують краплі холодного осіннього дощу. Він несе вино у двошарових помаранчевих целофанових пакетах, а поруч із ним — мокрий пес.

Енгус обережно вмощує пакети на підлогу, потім відстібає повідець Біні.

— Уперед, хлопчику!

Спанієль струшується й, метляючи хвостом, мчить прямісінько до свого плетеного кошика. Я тим часом дістаю пляшки й ставлю їх на стіл: такий-от маленький, але вродистий парад.

— Ну, тепер питва вистачить ще на годину, — зауважує Імоджен, роздивляючись вино.

Енгус хапає пляшку й відкорковує її.

— Еге ж! «Сейнсберіс» зараз — просто зона військових дій. От за чим я точно не сумуватиму — так це за кемденськими торчками, що купують лимонний сік.

Імоджен осудливо цокає язиком.

— Зачекай-но, ось опинишся за три сотні миль від трюфельної олії...

Енгус регоче — і це хороший сміх, справжній сміх. Схожий на той, яким він сміявся до того, як усе сталось. І нарешті я відпружуюся, хоча й досі пам'ятаю, що збиралася спитати його про іграшкового дракончика. Яким чином він потрапив до спальні Кірсті? Він же належав Лідії. Ми запакували його й сховали разом з іншими речами, я цього певна цілком і повністю.

Утім, нащо псувати допитами цей вечір — такий на диво приємний та затишний? Отже, це почекає. До завтра. Чи може взагалі грець із ним.

Ми знов наповнюємо келихи, ми сидимо й теревенимо на цьому імпровізованому кухонному пікніку: занурюємо товсті скибки чіабати до оливкової олії, жуємо дешеву сиров'ялену ковбасу. Так минає година чи навіть більше — ми розмовляємо, щиро, відверто — троє старих друзів. Енгус пояснює Імоджен, чому його брат, який мешкає в Каліфорнії, щедрою рукою відмовився від своєї частки спадку.

— Девід незлецьки заробляє в Силіконовій долині. Йому не потрібні ні грошва, ані зайві проблеми. І він у курсі, що

нам острів *справді* потрібен, — Енгус вкидає до рота ще шматок ковбаси.

— Слухай-но, Гусе, — перериває його Імоджен. — Я щось ніяк не збагну, звідки у твоєї бабусі загалом узявся цей острів? Ну, тобто... — Вона робить паузу та прожовує оливку. — Тобто ти тільки не ображайся, але я вважала, що твій батько був звичайним трудягою, а ви з мамою взагалі жили в халупі, схожій на вуличний туалет. Аж раптом звідкілясь вигулькнула бабуся з власним островом.

Енгус сміється.

— Це бабуся з материного боку, вона мешкала на острові Скай. Вони були бідними фермерами, трохи заможнішими за дрібних орендарів. Але в них була маленька ділянка землі, зокрема й цей острів.

— Зрозуміло.

— Це звичайна ситуація, нічого дивного. На Гебридах таких крихітних островів тисячі. Півстоліття тому такі острови — купа водорості у півгектара біля узбережжя Орнсею — коштували лишень кілька фунтів. Тому Торран ніхто й не продавав — сенсу не було. Потім мама переїхала до Глазго, бабуся також, а на острів ми приїжджали хіба що на канікулах. Ну, я маю на увазі нас із братом.

Енгус підводиться, щоб принести ще оливкової олії, тому історію завершую я.

— Енгусова мати познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком у Глазго. Вона була вчителькою молодших класів, а він працював у доках.

— Він, здається... ну, потонув, так?

— Так. Нещасний випадок під час роботи. Дуже прикро, *справді*.

— Не надто вже й прикро, — втручається Енгус, повертаючись. — Мій старий був пияком. І бив маму. Тож слово «прикро» в цьому випадку недоречне.

Дивимосся на три пляшки вина, які поки що залишилися на столі.

— А все ж таки — звідки взялися маяк і будиночок наглядача? — питає Імоджен. — Яким дивом вони там з'явилися? Якщо у твоєї родини не було грошей?

— Усіма шотландськими маяками опікується Комісаріат північних маяків, — відповідає Енгус. — У минулому столітті, коли вирішували побудувати десь маяк, вони сплачували ренту власникові земельної ділянки. Саме так сталося й на острові Торран. А потім на маяк поставили автоматику. Це сталося в шістдесяті. Тому будинок наглядача спорожнів. І він перейшов до нашої родини.

— Пощастило, — всміхнулася Імоджен.

— Тепер я розумію, що так, — погоджується Енгус. — У нас з'явився просторий, міцний будинок. Який дістався нам задарма.

— Мамусю! — перериває нашу розмову голос згори.

Це Кірсті. Прокинулася. І тепер кличе нас зі сходового майданчика.

Таке трапляється доволі часто. Але коли її голос лунає отак зненацька, у мені одразу зринає оте давнє притлумлене горе. Адже голос Кірсті точнісінько такий, як у Лідії.

Мені кортить, аби це відчуття, що іноді накриває мене з головою, відступило нарешті.

— Мамусю!!!

Ми з Енгусом обмінюємося покірливими поглядами. Кожен із нас зараз згадує, коли таке трапилося востаннє. Ми наче двоє молодих батьків, які сваряться через те, чия черга годувати дитину о третій ночі.

— Я піду, — кажу нарешті. — Зараз моя черга.

Це й справді так. Востаннє Кірсті схоплювалася, побачивши страшний сон, кілька днів тому, і тоді заспокоювати її без жодних суперечок рушив сонний Енгус.

Ставлю на стіл келих і йду нагору. За мною мчить Біні — з такою готовністю, наче ми вирушаємо полювати на кроликів. Хвостом пес пройшовся по всіх ніжках столу.

Кірсті — босоніж — стоїть на горішньому майданчику сходів. Налякане невинне дитинча — піжама застібнута на всі гудзики, блакитні очі розширені, і Лепик в обіймах.

— Мамусю, я знов його бачила, той сон.

— Ну ж бо, мумі-тролику, це просто сон.

Беру її на руки — хоча вона вже доволі важка — і несу назад до спальні. Кірсті не здається аж надто наляканою, але мені все одно кортить, щоб ці її нічні жахіття, що приходять до неї знову й знову, нарешті припинилися. Знову вкладаю її до ліжка, підтикаю ковдру. Вона вже заплющує очі, аж раптом шепоче.

— Мамусю, там усе було біле. Я була в білій кімнаті, геть білісінькій, і не могла звідти піти. А на мене всі дивилися.

— Ш-ш-ш.

— Усе було біле, мені було страшно й поворухнутися я не могла, а тоді... тоді...

— Тихенько, серденько.

Торкаюся її чола. Чисте, трохи гаряче. Вона вже почала дрімати, аж раптом у мене з-за спини лунає скавучання — і Кірсті знов підхоплюється.

Виявляється, пес зайшов до спальні слідом за мною.

Кірсті благально зазирає мені в обличчя.

— Мамусю, а можна Біні залишитися зі мною? Може, він сьогодні зі мною спатиме?

Зазвичай я не дозволяю цього. Проте сьогодні мені страшенно кортить спуститися до кухні, випити ще келих вина з Іммі й Енгусом...

— Гаразд. Соні Бін залишиться, але тільки сьогодні.

— Біні! — Кірсті підхоплюється й тягнеться до собаки. Маленька долонька чухає спанієля за вухом.

Я значущо дивлюся на доньку.

— А що треба сказати?

— Дякую, мамусю.

— От і добре. А тепер засинай. Тобі завтра треба йти до школи.

Вона не каже про себе «ми», не називає себе Лідією. Неабияке полегшення. Коли донька нарешті вмощується на прохолодній подушці, я виходжу з кімнати.

Але за мить до того, як зачинити за собою двері, я дивлюся на собаку.

Біні вже вмовився біля ліжка Кірсті й куняє.

А до мене раптом знов повертається страх. Бо нарешті я розумію, що саме мене турбувало.

Собака. Спанієль поводитьсь не так, як завжди.

Відколи ми принесли Біні додому, до захоплених малих, з кожною з дівчаток він тримався по-різному. Мої донечки були абсолютно однакові зовні, і Соні любив їх обох, але по-різному.

З Кірсті — яка з'явилася в цей світ раніше за сестру, життєрадісною Кірсті, Кірсті-халамидницею, Кірсті, яка вижила й тепер спала у своєму ліжечку, — Біні був справжнім екстравертом. Щойно вона поверталася зі школи, він стрибав до неї обійматися, гасав за нею по холу — і донька верещала від щастя й удаваного страху.

З Лідією — тихішою, чутливішою, з Лідією, яка упродовж годин могла сидіти обіч і слухати, як я їй читаю, з Лідією, яка торік упала й розбилася, — наш спанієль завжди був чемним, наче усвідомлюючи, що вона вразливіша. Він горнувся до неї, клав лапи на груди — завжди дуже лагідно й ніжно.

Також Соні Бін полюбляв спати в кімнаті Лідії. Він намагався пробитися туди за будь-якої нагоди, хоча ми постійно випроваджували його з дитячої. Щойно прорвавшись до її кімнати, він лягав коло її ліжка й куняв, схиливши голову.

Саме так, як він зараз лежить і куняє в кімнаті Кірсті.

Дивлюся на власні долоні — вони помітно тремтять. Тривога штрикає мене ніби голками.

Адже Біні тепер поводитьсь з Кірсті зовсім не так, як раніше.

Він поводитьсь з нею так, як раніше поводився з Лідією. Дбайливо. Лагідно. Ніжно.

Нові запитання — ніби хвиля. Коли змінилася поведінка пса? Одразу після смерті Лідії? Чи згодом? Я щосили намагаюся пригадати, але мені не вдається. Останній рік для мене немов розмита горем пляма; стільки всього змінилося в нашому житті, що на поведінку собаки я просто не звертала уваги. То що ж таки сталося? Він що, таким чином демонструє свою скорботу? Чи тварини взагалі здатні побиватися за кимось? Чи йдеться про щось інше, щось гірше?

Мені треба з цим розібратися; не можна лишати все так, як є. Я швидко виходжу з кімнати Кірсті, що потопає в за-спокійливому світлі нічника, а потім долаю п'ять ярдів до інших дверей. До дверей, що ведуть до кімнати, яка колись належала Лідії.

Її спальню ми перетворили на якусь подобу офісу, безрезультатно намагаючись притлумити спомини роботою. Уздовж стін стоять полиці з книжками, більшість з яких належать мені. І щонайменше половина цих книжок — про близнят.

Коли я була при надії, то прочитала всі книжки на цю тему, які спромоглася знайти. Таким чином я взаємодію зі світом — читаю. Тож я читала книжки про ранній розвиток близнюків, про проблеми індивідуалізації, про те, що кожен із двійнят завжди на генному рівні більш прихильний до своєї «копії», ніж до батьків чи навіть власних дітей.

А ще мені щось таке траплялося про близнюків і собак. Я цього цілком і повністю певна.

Квапливо передивляюся вміст полиць. Може, ця книжка? Ні, не вона. Тоді ця?

Так.

Витягаю книжку під назвою «Багатоплідні пологи: практичний poradник» і поквапом гортаю предметний покажчик.

Собаки. Сторінка сто вісімдесят сім.

От воно. Той самий розділ, який я згадала.

«Часто трапляється таке, що ідентичних близнят дуже важко розрізнити візуально чи не до підліткового віку — це іноді не до снаги навіть їхнім батькам. Цікавий факт: для собак це не становить жодної проблеми. Нюх дає змогу хатнім улюбленицям безпомилково розрізняти близнюків уже за кілька тижнів».

Стискаючи книжку, я вглядаюсь у морок за вікном, на якому немає фіранок.

Намагаюся зібрати до купи прочитану інформацію.

Кірсті протягом останнього року стала значно спокійнішою, сором'язливішою, більш відлюдькуватою. Вона стала схожою на Лідію. Аж дотепер я пояснювала це горем — врешті-решт, за цей рік ми всі змінилися.

Але що, як ми припустилися жахливої помилки? Найжахливішої серед усіх можливих? Як її виправити? Що нам робити? Що тепер з нами буде? Я знаю достеменно лишень одне — розповідати про це понівеченому горем чоловіку не можна. Узагалі нікому про це казати зась. Немає жодного сенсу підривати таку бомбу просто в нього під ногами. Принаймні доки я сама остаточно не переконаюся. Та яким чином я можу з'ясувати все напевне?

У горлі дере. Охоплена тривогою, виходжу на сходовий майданчик. Дивлюся на двері. На слова, складені з вирізаних із золотавого паперу літер.

«Тут живе Кірсті».

З

Якось мені трапили на очі дані соціального опитування, які свідчили, що переїзд — це подія, яка травмує нас так само, як розлучення чи смерть одного з батьків. Але я наразі нічого такого не відчуваю. Навпаки: минуло вже два тижні після нашої зустрічі з Вокером — два тижні, відколи Кірсті вимовила ті слова, — а я почуваюся страшенно *ущасливленою* тим, що ми переїжджаємо. Адже це означає, що попереду буде багато роботи і я матиму нагоду бодай трохи розвіятися.

Мені подобається виснажлива втома у м'язах, коли я витягаю коробки з височезних шаф. Мені подобається присмак давезного пилу в роті, коли я прибираю книжки з полиць і протираю їх.

Менше з тим, сумніви вгамувалися лише почасти. Принаймні раз на день я намагаюся зіставити історію дорослішання дочок і деталі загибелі Лідії. Чи можливо таке, чи *взагалі* таке можливо, що ми не зрозуміли, кого саме з дочок втратили?

Я не знаю відповіді на це запитання. А тому зволікаю. Протягом останніх двох тижнів, забираючи Кірсті зі школи, я звертаюся до неї «люба», «мумі-тролику» і ще бозна-як, але не на ім'я. Бо я боюся, що вона озирнеться, гляне на мене спокійними й лагідними блакитними оченятами та скаже: *«Я Лідія, а не Кірсті. Кірсті померла. Одна з нас померла.*

Ми померли, а я жива. Я Лідія. Як ти могла так помилитися, мамусю? Як ти могла? Як?»

Повертаючись додому, я поринаю в роботу, воліючи позбутися нав'язливих думок.

Сьогодні я беруся за найважче. Енгус ранковим рейсом вирушив до Шотландії, щоб почати облаштовуватися на новому місці, а Кірсті — *Кірсті Джейн Керрера Муркрофт* — зараз у школі, отже, я вирішую навести лад на горищі. Саме там ми тримаємо речі Лідії. *Лідії Мей Танера Муркрофт*.

Стоячи під дерев'яною підвісною лядою, я встановлюю неймовірно легку алюмінієву драбинку — і вагаюся. Безпорадна. Знов у полоні думок.

Почни від самого початку, Саро Муркрофт. Треба це з'ясувати, врешті-решт.

Кірсті й Лідія.

Ми дали близням різні, але пов'язані між собою імена, бо хотіли підкреслити їхню індивідуальність, але водночас і засвідчити унікальний статус двійнят: саме такі поради містились у всіх книжках та на інтернет-сайтах. Ім'я для Кірсті обрав Енгус на честь своєї коханої бабусі. Це шотландське ім'я, ніжне й поетичне.

Мені, задля дотримання паритету, дозволили обрати ім'я для другої сестрички. Я зупинилася на класичному давньогрецькому «Лідія». Почасти я обрала його через свою любов до історії, а також і тому, що мені дуже подобалось, як звучить це ім'я. А ще ім'я «Лідія» докорінно відрізнялося від «Кірсті».

Також саме я обрала для дівчат другі імена, Мей і Джейн, на честь своїх бабусь із обох боків. Треті вигадав Енгус — Керрера й Танера, на честь двох маленьких шотландських островів.

За тиждень після того, як близнята з'явилися на світ, — задовго до амбітного переїзду до Кемдену — ми перевезли

наших дорогоцінних новонароджених малючок додому, до простенької квартири, влаштувавши їх на задньому сидінні автівки. На вулиці падав дощ зі снігом й було страшенно холодно. Ми тоді неймовірно раділи через імена, які обрали близнючкам, захоплено сміялися й почали цілуватися, щойно під'їхавши до будинку, і повторювали знову й знову:

«Кірсті Джейн Керрера Муркрофт.

Лідія Мей Танера Муркрофт».

Добираючи імена для дівчаток, ми хотіли, щоб вони утворювали витончений візерунок, пасували близням, були поетичними й гарними, а ще гармонійно звучали разом — словом, нам треба було щось геть відмінне від Круть і Верть.

Що сталося потім?

Час почати наводити лад на горищі.

Видираюся по драбинці й щосили навалююся на ляду. Та рвучко відчиняється, жалісно рипнувши й чимдуж угативши по кроквах. Звук виявляється таким голосним, таким зухвалим, що я вагаюсь і все в мені всередині бринить — на мить здається, ніби тут, нагорі, щось спало, а я оце щойно його розбудила.

Витягаю ліхтарика з задньої кишені джинсів, вмикаю його та спрямовую промінь догори.

Чорний квадрат нависає наді мною. Усепоглинуща порожнеча. Знову вагаюся, силкуючись погамувати нервовий трем. Але намарно. У будинку я сама, якщо не брати до уваги Біні, який спить собі у своєму кошику на кухні. Чути, як десь там, у пільми наді мною, по шиферу на даху гупає дощ.

Ніби хтось роздратовано барабанить кінчиками пальців по столу.

Цок. Цок. Цок.

Мене охоплює тривога. Піднімаюся на чергову сходинку, міркуючи про Кірсті й Лідію.

Цок.

Цок.

Цок.

Кірсті й Лідія.

Коли ми принесли дівчат додому з пологового, то збагнули, що, хоча імена ми вже обрали, тепер маємо іншу проблему: треба якось навчитися розрізняти наших донечок. Це виявилось не так уже й легко.

Справа в тому, що наші близнята були схожими. Неймовірно. Вони були найоднаковішими з-поміж однакових близнюків, вони були такою мірою однакові, що медсестри з інших палат навідували нас, аби хоч краєм ока побачити таке дивне диво.

Іноді однояйцеві близнюки зовсім не схожі. У них різний відтінок шкіри, різні родимки й різні голоси. Трапляються також «дзеркальні» близнята, вони схожі одне на одного, але співвідносяться, наче людина з власним віддзеркаленням, коли правий і лівий бік переплутані: наприклад, в одного близнюка волосся закручене за годинниковою стрілкою, а в іншого — проти неї.

А Кірсті й Лідія Муркрофт були справді однаковими: з однаковим білосніжним волоссям, однаковими крижано-блакитними очима, однаковими носиками-гудзиками, однаковими бешкетними і грайливими усмішками. Вони однаково позіхали, роззявляючи досконалої форми однакові рожеві ротики, у них були однакові ямки на щічках, однакові складочки, однакове ластовиння й родимки. Вони були дзеркальним відображенням одна одної, але без плутанини з правим і лівим боками.

Цок, цок, цок...

Повільно та обережно, мало не боязко, я долаю останні кілька сходинок і зазираю до напівтемряви горища, спрямувавши туди ліхтарика. Я все ще думаю. Усе ще згадую. Промінь ліхтарика вихоплює з темряви металеву раму

возика для близнюків «Макларен». Свого часу він коштував грубих грошей, але ми не надто через це переймалися. Ми хотіли, щоб близнючки сиділи поруч, роззираючись довкола, поки ми гулятимемо з ними. Адже від самого народження вони були командою. Вони белькотіли між собою своєю близнюковою мовою, повністю зосередившись одна на одній, — так було від самого зачаття.

Коли я була вагітна, ми ходили на УЗД і я на власні очі бачила, як близнята в мене всередині підсуваються одна до одної все ближче — починаючи від звичайного тілесного контакту на дванадцятому тижні до «складних обіймів» на чотирнадцятому. На шістнадцятому тижні, як сказав наш педіатр, близнята час від часу цілувалися.

Торохкотіння дощу посилилося, тепер воно схоже на невдоволене сичання.

Поквапся. Ми чекаємо. Поквапся.

Мене не треба квапити. Я хочу завершити з цим. Пильно вдивляюсь у напівтемряву — і промінь мого ліхтарика вихоплює з пітьми надувне ліжко у вигляді Паротяга Томаса¹. Зараз, утім, ліжко не надуте. Паротяг Томас зизить на мене оком зі своєю одвічною дурнуватою усмішкою. Червоно-жовтий веселун. Його ми, певна річ, залишимо тут. Достоту як і інше таке саме ліжко, що теж має бути десь тут, на горищі. Його ми колись купили для Кірсті.

Перша донька. Друга донька. *Жовта й блакитна.*

Спочатку, щоб розрізнити наших малючок, ми пофарбували їм по нігтику на руці й на нозі — одній у жовтий, другій у блакитний колір. Жовтий належав Лідії, її ми називали Кульбабкою. Блакитний призначався для Кірсті, Волошки.

¹ Паротяг Томас — головний персонаж британського дитячого мультсеріалу «Томас і його друзі» про пригоди наділених людськими якостями паротягів, що мешкають на острові Содор. Прем'єра першої серії відбулася 9 жовтня 1984 року на телеканалі ITV.

Пофарбовані нігтики були таким собі компромісом. Медсестра в пологовому порадила нам зробити маленьке тату одній з дівчат на певному місті — на лопатці чи, можливо, над кісточкою на ніжці. Маленьку незмивну плямку, щоб не сталося помилки. Але ми відмовилися, адже цей метод здався нам надто радикальним, надміру варварським: як можна робити тату нашим ідеальним, невинним, досконалим новонародженим крихіткам?

Ні.

Утім, треба було якось розв'язати це питання. Тому ми вирішили покластися на лак, і старанно та обережно щотижня фарбували малим по нігтику впродовж цілого року. Потім — аж допоки ми не навчилися розрізняти дівчат за їхніми особистими особливостями, доки вони не почали відгукуватися на імена, — ми вдягали донечок по-різному. Дещо з цих одяганок і досі лежить тут, на запылюженому горішці. Ми обрали дівчатам одяг того-таки кольору, у який були пофарбовані їхні нігтики: жовтий — для Кульбабки й блакитний — для Волошки. Ми не вбирали малечу з голови до ніг в одягу відповідного кольору, але на Кірсті завжди було щось блакитне: светрик, шкарпетки або шапка з помпоном. На Лідії ж завжди була якась жовта деталь: футболка чи темно-жовта стрічка в блідо-золотавому волоссі.

Поквапся. Мерицій.

Мені й самій кортить швидше з цим упоратись, але в цьому є щось неправильне. Як можна квапитися тут, у цьому місці? Тут, де всюди стоять коробки, марковані літерою «Л»? Мовчазні, набиті дощенту, обвинувальні. «Л» — це «Лідія». У цих коробках — усе її життя.

Мені кортить репетувати вголос. Лідія! Лідія! Лідіє, повернися! Лідія Мей Танера Муркрофт! Мені кортить вигукувати її ім'я, як було, коли вона загинула, коли я дивилася вниз із балкона і бачила її крихітне понівечене тільце, що

розпласталось там, долі. Вона ще дихала, але врятувати її було неможливо.

Мене нудить. Від пилу. Чи, можливо, від споминів.

Маленька Лідія кидається до мене в обійми — це ми запускали повітряного змія в лісопарку Гемпстед Гіт¹ і вона злякалася шуму, який він видавав. Маленька Лідія сидить у мене на колінах і вперше в житті старанно шкрябає власне ім'я ароматизованим кольоровим олівцем. Маленька Лідія в батьківському фотелі, сором'язливо ховається за розгорнутим атласом, який завбільшки майже такий самий, як моя дівчинка. Маленька Лідія — тиха, чутлива, закохана в книжки, завжди ніби трохи розгублена й наче надламана — вона була схожою на мене. Якось, коли Лідія поруч із сестричкою сиділа на лавці в парку, вона сказала: «Мамусю, сідай між мною, почитай нам».

Сідай між *мною*? Навіть тоді, отже, уже існувала ця непевність, оця нечіткість ідентичності. Трохи застрашлива. А тепер нашої любої Лідії немає. Її ж немає? Чи може, вона жива, хоч усі її речі й запаковані до коробок тут, на горищі? Якщо це справді так, то як нам розплутати цей кубок, водночас не зруйнувавши родину?

Це просто нестерпно. Я ж уже сама з собою розмовляю!

А ну ж бо, Саро, до праці. Треба розібрати горище. Впоратися з цим. Не звертати уваги на горе. Треба позбутися мотлоху, який вже ніколи не стане в пригоді, а потім перебратися до Шотландії, до Скаю, туди, де безмежне небо, туди, де Кірсті — Кірсті, Кірсті, Кірсті! — стане вільною й безтурботною. Туди, де ми зможемо позбутися цього тягара, втекти від минулого, ширяти на волі, наче гаги, що мчать над горами Куїллін...

Одну з коробок розірвано.

¹ Гемпстед Гіт — лісопарк на півночі Лондона, в адміністративному районі Кемден. Найбільший парк і одна з найвищих локацій британської столиці.

Дивлюся на неї, спантеличена, налякана.

Це найбільша коробка, та, до якої ми склали іграшки Лідії. Від неї відірвано клапоть картону. Її просто пошматовано. Хто саме це зробив? Напевне, Енгус. Але навіщо? І чому він відкрив її так недбало? Чому мені не розповів? Ми ж обговорювали все, що стосувалося речей Лідії. А тепер він порпається в іграшках нашої померлої дочки — і мені про це анічирк?

Дощ шепоче про щось. Зовсім поруч — просто в мене над головою, за кілька футів.

Нахиляюся над відкритою коробкою. Відгортаю розірваний картон, воліючи зазирнути досередини, — аж раптом чую якийсь звук. Чітке металеве брязкання. Хтось піднімається східцями?

Так.

Цей звук годі переплутати з жодним іншим. У будинку хтось є. Як той хтось сюди потрапив так, що я цього не почула? Хто дереться на горище? Чому Біні, який сидить там, на кухні, навіть не гавкає?

Відступаю. Налякана, хоча це й дурість.

— Агов! Агов? Хто це? Агов!

— Усе гаразд, красуне?

— Енгусе!

Він усміхається. Знизу, з ляди, струменіє тьмяне світло. Енгус нагадує мені одного з лиходіїв у цих дешевих жахачках — їх зазвичай також підсвічують знизу, щоб було більш лячно.

— Боже милий, Енгусе, як ти мене налякав!

— Вибач, мала.

— Я вважала, що ти вже на півшляху до Шотландії.

Енгус рвучко видирається нагору й зупиняється навпроти мене. Він високий — шість футів і три дюйми¹, — отже

¹ 190,5 сантиметра.

йому доводиться пригинатися, щоб не зачепитися за крокви гарною темноволосою маківкою.

— Я паспорт забув. Його ж тепер вимагають навіть на внутрішніх рейсах.

Енгус зазирає мені через плече, дивиться на розірвану коробку з іграшками. Пил висить поміж нами, підсвічений моїм ліхтариком.

Мені кортить спрямувати промінь просто чоловікові в обличчя. Він супиться? Усміхається? Сердиться? Не розгледіти. Енгус занадто високий, а тут темно. Але він достеменно збентежений. І напружений.

— Що ти тут робиш, Саро? — питає чоловік.

Спрямовую ліхтарик і вихоплюю з напівпотемку коробку з іграшками. Ту саму, яку так безжально роздерли.

— А ти як гадаєш?

— Зрозуміло.

Його силует, окреслений світлом із другого поверху, здається непевним і якимось небезпечним. Мовби Енгус напружений чи розлючений. Він здається загрозливим. Але чому?

— Я розбираю речі, — кажу квапливо. — Гусе, ти ж розумієш, це треба зробити. Треба... треба... — придушую горе, що знов підступає до горла, і вдивляюся в його затоплене тінями обличчя. — Треба розібрати одяг та іграшки Лідії. Я знаю, тобі не хочеться, проте необхідно вирішити, беремо ми їх із собою, а чи зробимо щось інше?

— Наприклад, викинемо?

— Так... можливо.

— Так. Так. Тобто... Я не знаю...

Мовчання. І безугавний шерех дощу.

Ми застрягли тут. Захрясли в цьому місці, на цьому горіщі. Я хочу, щоб ми зрушили з місця, але спочатку треба з'ясувати, що сталося з коробкою.

— Енгусе?

— Слухай, мені вже час, — він відвертається й прямує до ляди. — Поговорімо про це згодом. Я зв'яжуся з тобою по скайпу вже з Орнсею.

— Енгусе!

— Я забронював квиток на наступний рейс, але і його прогавлю, якщо не покваплюся. Тоді точно доведеться почувати в Інвернессі¹, — його голос звучить тихіше, чоловік вже спустився східцями. Він дійсно йде геть — крадькома, наче тікає з місця злочину.

— Зачекай!

Я мало не перетнулася, кваплячись за ним. Мало не впала зі східців. Він уже біля сходів, що ведуть до першого поверху.

— Енгусе, зачекай!

Чоловік обертається. Кидає погляд на годинник на зап'ястку.

— Так?

— Це ти... — мені не хочеться ставити це запитання, але мушу це зробити. — Гусе, це ти відкрив коробку з іграшками Лідії?

Він відповідає не одразу. І я за цей час устигаю померти.

— Так, — відповідає нарешті.

— Але нащо, Енгусе? На Бога, навіщо?

— Тому що Кірсті набридло грати лише зі своїми іграшками.

Вираз його обличчя — старанно спокійний. У мене з'являється жахливе відчуття, що він бреше.

Мій чоловік мені бреше.

Це змушує мене розгубитися. Але ж треба щось сказати!

— Тобто, Енгусе, ти поліз на горище й дістав для неї іграшку? Одну з тих, що належали Лідії? Отак-от просто?

¹ Інвернесс — місто в центрі Шотландії, адміністративний центр області Гайленд.

Він незмигтно дивиться на мене, стоячи на нижньому сходовому майданчику, за три ярди від мене. Ми вже встигли зняти картини зі стін. Там, де раніше були меблі, тепер лишилися великі, без жодної дрібочки пилу, квадрати. Тут стояла моя друга улюблена книжкова шафа, а також улюблена Енгусова комода, яку він дістав у спадок від бабусі.

— Так. І що з того? Що? У чому проблема, Саро? Я що, вдерся на територію ворога?

Від його спокою й сліду не стало. Брови насуплені. Зазвичай він так сумриться за мить до того, як вибухне гнівом. Згадую, як він дав стусана своєму колишньому шефові. Як його батько не раз гамселив матір. Ні. Це мій чоловік. Він ніколи до мене й пальцем не доторкнеться. Утім, він веде далі — і я розумію, що Енгус дійсно розлючений.

— Кірсті було нудно. Вона сумувала. Казала, що їй бракує Лідії. Тебе вдома не було, ви з Імоджен пішли випити кави. Розумієш? Тоді я подумав, що можна дати Кірсті якусь із іграшок Лідії. Чому ні? Мені здалося, що це її розрадить. І розважить. Тому я так і вчинив. Оце й усе. Що тут такого?

Його сарказм іноді просто вбивчий. І гіркий.

— Але ж...

— А ти що зробила б на моєму місці? Відмовила б їй? Наказала б Кірсті затнутися й надалі бавитися з власними іграшками? Наказала б їй забути, що в неї взагалі колись була сестра?

Він відвертається, долає сходовий майданчик і починає спускатися сходами. І тепер уже винною почуваюся я. Його пояснення здається цілком доречним. Я і сама вчинила б на його місці так само. Ну тобто мені так здається.

— Енгусе...

— Що? — Він зупиняється. Між нами — п'ять сходинок.

— Вибач. Вибач, що влаштувала тобі цей допит. Просто я була трохи налякана, от і все.

— Ш-ш-ш... — Він дивиться на мене знизу вгору, на його обличчя знов повертається усмішка. Чи принаймні якийсь натяк на неї. — Не турбуйся щодо цього, люба. На Орнсеї побачимося, згода? Ви поїдете автівкою, а я — повітрям.

— І ти опинишся в Шотландії раніше за мене?

— Авжеж!

Він невесело сміється, а потім каже «до побачення» і йде. Йде, аби забрати паспорт і валізи й вирушити до Шотландії.

Чую його кроки в кухні. Його сяйлива, білосніжна усмішка й досі в моїх думках.

Там, унизу, лунко зачиняються двері. Енгус пішов. Аж раптом я усвідомлюю, що фізично сумую за ним.

Я хочу його. Досі. Ще дужче, ніж колись. Більше ніж будь-коли, бо стільки часу минуло.

Я хочу звабити його, повернути його до будинку, розстебнути сорочку. Я хочу, щоб ми кохалися так, наче в нас не було сексу багато місяців поспіль. Ба більше, я хочу, щоб він узяв мене. Я хочу, щоб він увірвався зараз до будинку й зірвав з мене одяг — так, як він робив колись, на самому початку, у перші роки наших стосунків. Він тоді повертався з роботи, і, не сказавши одне одному жодного слова, ми просто в передпокої роздягалися й кохалися де припало: на кухонному столі, на підлозі у ванній кімнаті, у саду під дощем, охоплені хтивим шалом.

Потім ми лежали й реготали, і наші тіла виблискували щасливим потом. Від самих дверей аж до того місця, де ми кохалися, простягалася зухвала вервечка розкиданого одягу, ніби хлібні крихти з казки про Гензеля й Гретьель. Ми повільно поверталися, підбираючи білизну, джинси, мою сорочку, його сорочку, його піджак, мій светр. А потім ласували холодною піцою. Усміхалися, сяяли. І не відчували жодної провини.

Ми були щасливі. Щасливіші за будь-яких інших закоханих. Іноді я страшенно заздрю тим, колишнім, нам.

Нинішня я — наче ревнивий сусід колишньої себе. Щось на кшталт «ті бісові Муркрофти з їхнім ідеальним життям, чарівними близнючками й кльовим собакою».

Проте водночас, навіть коли мене охоплюють ці химерні заздрощі, я знаю, що ця досконалість нашого колишнього життя почасти є ілюзією. Тому що воно не було аж таким ідеальним. Не завжди. У ті довгі темні місяці, одразу після народження дівчат, ми мало не розлучилися.

Чия то була провина? Можливо, моя, а можливо, й Енгусова. А може, справа була в сексі. Звісно, я передбачала, що наше сексуальне життя після народження донечок стане дещо гіршим, але я якось не розраховувала, що воно взагалі завершиться як таке. А воно завершилося. Після того як Кірсті й Лідія з'явилися на світ, Енгус із власної волі прирік себе на аскезу. Він не хотів торкатися мене, а коли й робив це, то вигляд мав такий, наче моє тіло було чимось новим, незрозумілим, не надто приємним. Чимось, що потребувало детального вивчення. Якось я перехопила його погляд у дзеркалі: він дивився, оцінюючи мою нову оголеність, оголеність жінки, яка привела на світ дітей. Дивився на мій целюліт, на те, як цяпає молоко з пипок. І його обличчям тоді майнула гримаса.

Ми не кохалися тоді довго, дуже довго — майже цілий рік.

Потім близнючки навчилися спати вночі, я трохи прийшла до тями й спробувала виправити ситуацію. Утім, чоловік кожного разу відмовляв мені під якимись надуманими приводами: мовляв, надто втомився, чи хильнув зайвого, чи роботи забагато. Він майже не бував удома.

Тож я стрибнула в гречку на кілька коротких вечорів, вирвавшись із полону самоти. Енгус із головою занурився в новий проект для «Кімберлі і Компанії», відверто ігноруючи мене й працюючи допізна. Я почувалася неймовірно самотньою, загубившись у чорній дірі свого раннього материнства, поринувши в нескінченне розігрівання в мікро-

хвильовці пляшечок з молоком. Я оскаженіла від того, що сама-одна мала поратися біля двох галасливих немовлят. Якось мені зателефонував мій колишній хлопець, аби привітати з народженням малих. Я радісно схопилася за цю дрібничку, вчепилася в колишні відчуття. Може, завітаєш на келих чогось приємного, глянеш на малюків? І на мене?

Енгус так би ніколи й не дізнався, але я сама завершила цю легковажну інтрижку й утаємничила в неї свого чоловіка — либонь, через докори сумління, а ще тому, що я хотіла його покарати. «Бачиш, якою я була самотньою». Але — іронія долі! — саме моє болісне зізнання врятувало нас, поновивши наші сексуальні зносини. Адже після цього Енгус почав сприймати мене по-іншому. Я вже не була в його очах надокучливою, стомленою, неговіркою щойно спеченою матусею, я знову стала жаданою, стала винагородою, стала об'єктом пристрасті, на який зазіхнув суперник. Енгус відвоював мене. Учепився й повернув собі. І відпатичив, даючи зрозуміти, що пробачив.

Потім була консультація в спеціаліста з подружнього життя, і наш вагон знов повернувся на рейки. Бо ми все ще кохали одне одного. Та мені завжди буде цікаво, яка саме заподіяна мною шкода не підлягає виправленню. Тому що ми просто сховали все це на тривалі роки. Ми обоє вельми майстерні, коли йдеться про хованки.

Виринаю зі споминів. От вона я, на горищі, витріщаюся на коробки, у яких сховані всі речі нашої померлої доньки. Але принаймні я спромоглась ухвалити рішення — речі мали поїхати до складу. От саме це ми й зробимо.

Авжеж, це прояв слабодухості, це не розв'яже питання остаточно, але я неспроможна забрати іграшки Лідії з собою до Північної Шотландії. Навіщо? Щоб потурати дивній поведінці Кірсті, яка незабаром мине без сліду? Одначе й прирікати їх на забуття — це також немислима жорстокість.

Якось я зроблю це. Але не тепер. Поки що — до складу.

Підбадьорена цим рішенням, беруся до роботи. Упродовж трьох годин пакую, заклеюю коробки скотчем, перекладаю, знов пакую. Тоді, перекусивши нашвидкуруч супом з учорашнім хлібом, хапаю мобільний. Те, як вправно я попрацювала, мене тішить, але тепер треба ще дещо зробити. Треба позбутися ще одного сумніву. І з усіма цими дурощами буде покінчено.

— Міс Емерсон?

— Слухаю.

— Ем-м... вітаю, це Сара. Сара Муркрофт.

— Вибачте. Саро. Так, авжеж. Звіть мене Нуала, будь ласка.

— Так, авжеж... — затинаюся.

Міс Емерсон — вчителька Кірсті. Розумна, кмітлива, старанна. Їй двадцять із хвостиком. Протягом цього жахливого року вона була мені розрадою. Але для дівчаток — а тепер для Кірсті — вона завжди залишалася «міс Емерсон», тому звертатися до неї просто на ім'я мені здавалося хибним. Це, на мою думку, було б геть неввічливим. Проте варто спробувати.

— Нуало...

— Так?

Судячи з голосу, у неї обмаль часу. Кірсті зараз у групі подовженого дня, та вчительці завжди є коло чого ходити.

— Ем-м... Можете приділити мені хвилинку? Маю кілька запитань щодо Кірсті.

— Цілих п'ять хвилин, жодної проблеми. Що сталося?

— Ви ж знаєте, що ми переїжджаємо незабаром.

— До Скаю? Так. Знайшли вже собі нову школу?

— Так. Вона має назву «Кайлердейл». Я передивилась інформацію, яку надає управління з контролю за стандартами освіти: вона двомовна, навчання англійською й гельською. Авжеж, зі «Святим Лукою» й порівнювати годі, але...

— Саро, у вас є якийсь запитання?

Ні, жодного нетерпіння в голосі. Радше діловий тон. Можливо, вона паралельно ще щось робить.

— Так. Так, вибачте. Питання.

Дивлюся в напіввідчинене вікно вітальні.

Дош ущух, змінившись остудною вітряною темрявою осіннього вечора. З дерев на іншому боці вулиці падає листя. Стискаю мобільник і веду далі.

— Нуало, я хотіла спитати... — напружуюся, наче готуючись пірнути до крижаної води. — Ви останнім часом не помічали, що Кірсті поводить ся якось дивно?

Коротка пауза.

— Дивно?

— Так, дивно. Тобто...

Це просто жалюгідно. Але що я маю сказати? Міс Емерсон, вітаю, слухайте, чи бува Кірсті не розповідає в школі, що вона — не Кірсті, а її померла сестричка?

— Ні, нічого такого, — голос у міс Емерсон лагідний. Такий спеціальний голос, яким годиться спілкуватися зі згорьованими батьками. — Авжеж, Кірсті сумує за сестрою, це помітно голим оком, але, зважаючи на обставини, я б сказала, що вона добре тримається. Надзвичайно добре.

— Дякую, — кажу я. — У мене ще одне, останнє запитання.

— Будь ласка.

Знову збираюсь докупити. Мені треба спитати, як Кірсті читає. Останнім часом у неї виходить значно краще, і це мене дещо напружує.

— Нуало, а як просувається її навчання? Ну, тобто її прогрес у навчанні? Ви останнім часом не помічали якихось змін? Маю на увазі в її здібностях? У тому, як вона проявляє себе на заняттях?

Цього разу пауза довга. Дуже довга.

— Узагалі-то... — бурмотить Нуала.

— Так?

— Нічого надзвичайного. Але... Дещо є.

Дерева за вікном страдницьки згинаються під вітром.

— Що саме?

— Я звернула увагу на те, що останнім часом Кірсті почала значно краще читати. Разючий поступ за вельми короткий проміжок часу. Просто прорив якийсь. А ще вона завжди була дуже здібною до математики, а зараз... зараз вона дається їй важче... — я наче бачу, як Нуала спантеличено знизує плечима, там, на тому кінці дроту. Потім вона веде далі. — Я так розумію, для вас це також несподівано?

І тоді я озвучую те, про що думаємо зараз ми обидві.

— У її сестри з читанням завжди все було гаразд, а з математикою — не вельми.

— Так, ви маєте рацію, напевне, — погоджується Нуала.

— А ще? Ще є щось? Якись... дивні речі?

Ще одна болюча пауза.

— Так, можливо, — каже Нуала нарешті. — Протягом останніх кількох тижнів Кірсті почала більше спілкуватися з Рорі й Аделі.

Листя кружляє у повітрі.

— Рорі, — повторюю я. — Рорі й Аделі.

— Так, — Нуала вагається, а потім додає: — Вони були... вони були друзями Лідії, ви ж, напевне, знаєте про це. Кірсті майже не розмовляє зі своїми колишніми приятелями.

— Із Золою і Тео?

— Із Золою і Тео, так. Вони якось несподівано припинили спілкуватися. Але таке трапляється в її віці, їй же всього-на-всього сім років.

— Зрозуміло, — мені стискає горло, і я повторюю ще раз: — Зрозуміло. Так.

— На Бога, не переймайтеся. Я б про це навіть і не згадала, якби ви не спитали, як у Кірсті справи.

— Але ж...

— Саро, хай там як, але, як педагог, я вважаю, що Кірсті таким способом пробує якось компенсувати відсутність сестри. Вона майже намагається сама стати Лідією, замінити її, щоби вгамувати власне горе. Тому, наприклад, вона стала краще читати, воліючи заповнити порожнечу у власній душі. Я, авжеж, не дитячий психолог, але, як мені здається, нічого дивного у поведінці Кірсті немає.

— Ем-м. Ні, немає. Тобто так.

— Усі діти долають горе у власний спосіб. Можливо, це частина її одужання. То коли ви їдете? Уже незабаром?

— Так, — кажу. — Уже цими вихідними.

Мобільний, який я стискаю в руці, здається неймовірно важким.

Дивлюся на елегантні будинки на тому боці вулиці, на припарковані автівки, що виблискують у світлі вуличних ліхтарів. Сутінки. Небо ясне. Я бачу ліхтарики незліченної кількості літаків, що ширяють угорі над Лондоном, — вони майорять там, наче крихітні червоні цятки, блискітки над невидимим величезним вогнищем.

4

Енґус Муркрофт припаркувався біля готелю «Селкі» й вибрався з дешевої торкотливої автівки, яку він минулого вечора взяв напрокат в аеропорту Інвернесса. Він глянув туди, де за літораллями й лагідним плесом затоки лежав острів Торран. У небі не було жодної хмаринки, тож вряди-годи випав шанс побачити сонце — північне сонце холодної листопадової днини. Попри те що повітря було прозорим, котедж було ледь видно — він визирав з порослих водоростю скель, а за ним бовванів білий маяк.

Затуливши долонею очі від сонця, Енґус примружився, роздивляючись будинок, у якому тепер мешкатиме його родина, аж раптом його думки перервав вереск гальм автівки, що зупинилася поруч.

Це був старий блакитний «рено». Назовні вибрався Енґусів приятель Джош Фрідленд — у лантухуватому аранському светрі¹ й джинсах, поцяткованих гранітною крихтою. Чи може сланцевою. Чи мармуровою. Енґус помахав йому й кинув побіжний погляд на власні джинси. Йому, авжеж, бракуватиме елегантних костюмів і шовкових краваток.

— А от і наш білий колоніст! — вигукнув Джош, підійшовши до нього.

¹ Аранський светр — популярна у Великій Британії модель чоловічих джемперів, зазвичай молочно-білого чи кремового кольору, з візерунком у вигляді кіс на грудях та рукавах.

Чоловіки обійнялися, поплескавши один одного по спинах. Енгус вибачився за запізнення — він пояснив, що не встиг на літак, але Джош наказав йому не перейматися через це.

На думку Енгуса, у цьому була певна іронія. Адже колись саме Джош постійно запізнювався. Він тоді був найненадійнішою людиною в усій Великій Британії. А тепер, схоже, настав час змін.

Розвернувшись, обидва дивилися зараз у бік протоки.

— Уявляєш, я й забув, як тут гарно, — пробурмотів Енгус.

— То коли, кажеш, ти тут востаннє був?

— Тоді влітку. Коли ми приїжджали сюди з тобою і з хлопцями.

— Ти серйозно? — Джош усміхнувся зі щирим подивом. — Наркаш за бортом! Наркаш за бортом!

Це був один із жартів того незабутнього літа, коли вони, тоді студенти коледжу, приїхали в гості на острів, що належав Енгусовій бабусі. То були просто неймовірні вихідні — забагато сміху, забагато алкоголю, забагато витівок і галасу, що страшенно дратувало місцевих мешканців. Словом, розважилися просто суперово. А якось вони мало не втопили човна, коли після відвідин готелю «Селкі» вирушили в подорож затокою в ніжних бузкових шотландських сутінках — тих, що ніколи не стають глупою пільмою. Раптом з'явилися тюлені, які, звівшись над поверхнею води, пильно споглядали за хлопцями. Саме тоді пролунало це «Наркаш за бортом!» — під час одного з найбезтямніших Джошевих вибриків. Він, накидавшись екстазі, спробував був обійняти одного з тюленів, унаслідок чого беркицьнувся до холодної води, що здавалася аж чорною, — відбулося це близько одинадцятої ночі.

Усе могло завершитися вельми трагічно, але їм було по двадцять одному, і, як видно з усього, вони були безсмертними. Джош доплив до острова, як був, в одязі, і в тій старезній чудовій халупі наглядача маяка вони знову нажлуктилися питва.

— Скільки років минуло? П'ятнадцять? Боже милий! — вигукнув Джон, запхавши руки до кишень. Прохолодний вітер цієї сонячної днини куйовдив його руду єврейську чуприну. — Але ж весело було, хіба ні? Це ж скільки сидру ми видудлили на березі Коруїску¹! Ти бачив відтоді когось із хлопців?

— Та декого... — Енгус міг би додати «сам знаєш чому». Але не додав. Джошеві й без того це було відомо. Протягом останнього року, після того як загинула Лідія, Енгус переважно спілкувався саме з ним, а не з іншими друзями. Це були довгі заспокійливі розмови по телефону й химерні посиденьки в пабах, коли Джош приїжджав до Лондона. Зустрічі ці були «в одні ворота»: Джош покірливо вислуховував Енгуса, який розповідав про Лідію. Розповідав, аж допоки слова не починали литися з нього шмарклями та сльозами. Розповідав, аж допоки віскі не починало діяти як снодійне, і він нарешті вирубався. Джош був єдиною людиною, яка бачила, як Енгус ридав, оплакуючи загиблу дочку. Це сталося того жаского темного вечора, коли нарешті вибухнув буйним квітом пуп'янок горя. Того дня Енгус зламав власне табу, і це, можливо, було на краще. Енгус тоді топився в сльозах і шмарклях, а Джош сидів навпроти.

А що тепер?

Джош утупився в екран мобільного, а сам Енгус заходився тим часом знову вивчати острів Торран, що маячив удалині. Виявляється, шлях до нього припливними замуленими обмілинами був довгим — набагато довшим, аніж він пам'ятав. Спочатку доведеться спуститися до осушки, обмінути великий припливний острів Салмадейр, відтак перейти дамбою до меншого за розміром Торрану. Знадобиться щонайменше півгодини, ба навіть сорок хвилин.

¹ Коруїск — озеро на острові Скай.

І це також мало значення, тому що той старезний човен давно вже перетворився на порохняву. Іншого в них не було. А отже, до того моменту, як вони його придбають, їм із Сарою і Кірсті доведеться щоразу діставатися до острова цією вогкою, слизькою, підступною мілизною — ще й лише за умови, що приплив буде низьким.

— Ти не в курсі, чи тут хтось має дешевий човен? Я б купив. Джош підвів очі від мобільника.

— Чуваче, ти маєш на увазі, що в тебе немає човна?

— Ні, немає.

— Гусе, ну ти даєш! Отакої! Як ти збираєшся жити на Торрані, не маючи човна?

— Ніяк не збираюся. Та якось доведеться викручуватися, допоки не купимо. З грошима проблема.

— Хочеш, я зараз підкину тебе на своєму?

— Ні, хочу спробувати пройти пішки осушкою. Глянути, як воно.

Приятьель глянув на Енгуса зі скептичною посмішкою, схиливши голову до плеча.

— Ти ж пам'ятаєш, що це небезпечно?

— Ну... Так, звісно.

— Я серйозно. Гусе, увечері — щойно почне сутеніти — краще туди не потикатися. Навіть із ліхтарем. Бо зламаєш щиколоток десь на скелях, загрузнеш у трясовині — і гаплик тобі.

— Джоше...

— На Скаї твого крику ніхто не почує, там половина будинків на узбережжі — котеджі, куди приїжджають тільки влітку. Узимку вода крижана. Як почнеться приплив — одразу потонеш.

— Джоше, я в курсі! Це мій острів! Там майже все моє дитинство минуло.

— Проте ти майже завжди приїжджав сюди влітку, еге ж? Узимку на Гебридах світловий день триває п'ять годин. Чи

навіть менше. Слухай-но, парубче, поміркуй над цим як слід. Навіть якщо ти купиш човна, на Торрані взимку може бути непереливки. Можна застругнути там бозна на скільки.

— Та годі тобі. Ну слово честі! Я знаю, що взимку тут скрутно й легко нам не буде. Але мені начхати.

— Авжеж, — реготнув Джош. — Усе, я збагнув. Роби як знаєш.

— Коли ми розмовляли по телефону, ти згадував приплив, — вів Енгус далі. — О котрій він сьогодні почнеться?

Джош глянув на літораль, тоді знов підвів очі на Енгуса.

— Я ж кидав тобі посилання на мейл. Офіційна таблиця припливів Маллейгу, з усіма відомостями.

— Я ще не дивився пошту — на ногах від самого ранку.

Джош кивнув. Він замислено дивився то на обмілину, то на водорості, що потроху підсихали під блаженськими сонячними променями.

— Окей. Так, зараз у нас відплив... Максимуму він сягне о четвертій. Матимеш годину до того часу й годину після. Отже, нам ще треба вбити десь півгодини, бо вирушиш ти десь о третій.

Між ними знов на мить запала тиша. Енгус збагнув, що буде зараз. Дуже обережно його приятель спитав:

— Як там Кірсті?

Ну, звісно. От саме про це конче треба довідатися. Як Кірсті? Як почувається Кірсті? І що йому відповідати на це?

Енгусу кортіло розповісти другові правду. Десь із півроку тому Кірсті почала поводитися дуже дивно. Щось дійсно химерне й застрашливе відбувалося з його єдиною нині дочкою: її особистість змінилася. Усе було так паскудно, що Енгус мало не звернувся до лікаря, аж останньої миті знайшовся засіб виправити ситуацію. Доволі своєрідний.

Утім, у цьому Енгус був неспроможний зізнатися жодній живій душі. Навіть Джошеві. Особливо Джошеві, тому що Джош розповість Моллі, своїй дружині, а Моллі із Сарою —

подружки. А Сарі не треба про це знати, їй не можна говорити про таке, у жодному випадку. Він не може довірити їй цей секрет. Уже протягом стількох місяців він не втаємничував її у величезну кількість речей.

Отже, доведеться брехати. Навіть Джошеві.

— З Кірсті все гаразд. Ну, зважаючи на обставини.

— Зрозуміло. А Сара? Як вона? Краще?

Ще одне неминуче запитання.

— Так. Із Сарою також усе гаразд. У нас усе нормально. Страшенно кортить перебратися сюди нарешті, — відповів Енгус якомога спокійніше. — Кірсті мріє побачити русалоньку. Чи тюленя. Думаю, тюлень її влаштує.

Джош реготнув.

— Хай там як, Джоше, ти казав, що в нас іще є півгодини? Може, вип'ємо кави?

— Можна й кави. Глянеш, як тут усе змінилося, — відповів Джош, штовхнувши скреготливі двері пабу.

Він мав рацію. Щойно вони зайшли до «Селкі», вражений Енгус заходився роздивлятися.

Старий, засмальцьований, затишний шинок, де збиралися зазвичай рибалки, було не впізнати. Замість попси з колонок звучав сучасний фольк — бойрани¹ й скрипки. Заяложений килим на підлозі змінила доволі недешева сіра плитка.

На іншому кінці приміщення з'явилася дошка, на якій крейдою написано: «М'ясо лобстерів». Біля шинкваса, на якому були розкидані листівки місцевих театрів і рекламні брошури, що пропонували екскурсії для спостереження за орланами, між пивними помпами знайшлася пухкенька дівчина-підліток. Вона смикала себе за кульчик у носі й була вельми незадоволена перспективою виконувати Джошеве замовлення й готувати їм каву.

¹ Бойран (боран, боуран) — ірландський рамковий барабан (бубон) діаметром від 25 до 65 сантиметрів, зазвичай — від 35 до 45 сантиметрів.

Метаморфози, що сталися в «Селкі», вражали, але, на Енґусову думку, вони були не на краще. Тепер шинок перетворився на черговий бутик-готель із гастропабом, розрахований на багатіїв-туристів, що подалися до Гайленду й Гебридів, шукаючи нових вражень. Тієї задрипаної, пропахлої кислятинням забігайлівки двадцятирічної давнини й слід загуб.

Утім, зараз була середина листопаду, робочий тиждень, тому жодних туристів тут не було, лишень місцеві.

— Так, обидві з молоком. Дякую, Дженні.

Енґус кинув погляд у куток. За здоровенним дерев'яним круглим столом сиділи п'ятеро чоловіків — різного віку, але всі в майже однакових светрах під горло. Окрім них, у пабі нікого не було. Чоловіки мовчки зиркали на Енґуса з-за своїх кухлів.

Потім вони знов посхилялися один до одного, ніби змовляючись про щось, і заговорили. Незнайомою мовою.

Енґус щосили намагався не витріщатися на них. Натомість він спитав Джоша:

— Гельська?

— Так. Тут, на Сліті, нею зараз багато хто розмовляє. Нещодавно з'явився новий гельський коледж отам, неподалік. І в школах гельську вчать, певна річ, — Джош ледь усміхнувся. — Але я ладен заприсягтися, що, допоки ми сюди не зайшли, вони розмовляли англійською. Це в них такі приколи — знущаються з новачків.

Джош помахав одному з чоловіків — неголеному кремезному хлопцеві. Він був доволі приємної зовнішності, десь трохи за сорок.

— Як ся маєш, Гордоне?

Названий Гордоном озирнувся й відповів зі стриманою усмішкою.

— Здоров був, Джошуа. *Ciamar a tha thu fhein?*¹

¹ Як життя? (Гельська.)

— Чудово. Тітку щойно блискавкою вгатило, — одказав Джош незлобливо. — Гордоне, ти ж *знаєш*, що я ніколи її не вивчу.

— Ну, може, ще якось спробуєш, Джоше, і подужаєш нарешті.

— Гаразд, спробую, обіцяю. Побачимося!

Знуджена шинкарка нарешті принесла каву. Енґус глянув на дві манюсінькі філіжанки — вони здавалися ще меншими в Джошових грубезних червоних ручиськах каменяра.

Енґусу страшенно кортіло скотчу. Авжеж, у Шотландії і належиться пити скотч, але йому було ніяково замовляти алкоголь серед білого дня, ще й у компанії непитушого Джоша.

Це було доволі химерне відчуття, тому що Джош Фрідленд не завжди був таким тверезником. Колись він часто зазиравав у чарчину. Тоді інші хлопці з їхньої університетської туси, з Енґусом включно, спробували наркоту, швидко від неї втомилися й повернулися до питва. Джош відривався на повну — спочатку були пігулки на вечірках, а потім це все вилилося в серйозну героїнову залежність, за якою була лишень бездонна темна прірва. Упродовж кількох років здавалося, що вже по всьому, Джоша не витягти, хоч як вони намагалися, особливо Енґус.

Аж раптом, у віці тридцяти років, Джош витяг себе *сам* — за допомогою «анонімних наркоманів».

До тверезості Джош удався не менш самовіддано, ніж колись до наркоти. Він упродовж двох місяців щодня відвідував зустрічі, пройшов програму «Дванадцять кроків» і довірив себе вищій силі. Потім він познайомився з гарненькою, ще й заможною молодичкою на зустрічі «АН» у Ноттінг-Гілі. Її звали Моллі Марґеттсон. Вона сиділа на кокаїні, але, як і сам Джош, позбулася залежності.

У них швидко розпочався роман, а незабаром Джош і Моллі побралися. На церемонію запросили лише кілька гостей, вона була доволі зворушлива. Потім молодята поїхали

з Лондона й перебралися на північ. Вони продали квартиру Моллі в районі Голланд-Парк, а на отримані гроші придбали гарненький будиночок біля Сліту, на узбережжі, за півмилі від «Селкі», у самому серці тієї місцини, яка їм усім була так до вподоби. Острів, що належав Енгусовій бабусі, був розташований неподалік.

Тепер Джош працював каменярем, а Моллі вдало поєднувала обов'язки домогосподарки й бізнес-леді: вона продавала фрукти й джеми, мед і чатні¹, заробляючи цим грубі гроші. Іноді вона ще й малювала картини.

Енгус задумливо вдивлявся в глибину приміщення. Роками він відчував до Джоша співчуття, аж тепер, як з'ясувалося, він йому заздрив. Так, він щиро радів за приятеля й Моллі, але водночас заздрив тому, яке ідеальне життя вони ведуть. Життя, у якому є лишень повітря, каміння, небо, скло, сіль, скелі й море. А ще гебридський вересовий мед. Енгус і собі мріяв про цю чистоту. Йому хотілося змити з себе всі проблеми великого міста, поринути в цю незаплямованість і простоту. Свіже повітря, справжній хліб, стрімкий вітер в обличчя.

Друзі підійшли до самотнього столика, подалі від Гордона і його гельськомовних кумпелів. Джош сів і відсьорбнув каву, а потім заговорив зі змовницькою усмішкою:

— Це Гордон Фрейзер. Майстер на всі руки, лагодить усе й усім, від Кайлеріа до Ардвасара. Займається всім: тостерами, човнами й шлюбними жіночками, що втомилися від самотності. Якщо тобі потрібен човен, він, напевне, зможе зарадити.

— Так, я його пам'ятаю... здається, — Енгус стенив плечима. Чи він справді пам'ятав цього хлопця? Що взагалі він може пригадати після стількох років? Чесно кажучи, він

¹ Чатні — традиційні індійські приправи, що містять своєрідні спеції та овочі, які навзаєм доповнюють одні одних.

і досі почувався ніяково через те, що помилився щодо відстані між Торраном і материком. Які ще з його споминів є хибними? А про що він узагалі забув?

Ба більше, якщо пам'ять його зрадила, то якою мірою він може довіряти власному здоровому глузду? Чи він сам вірить, що вони з Сарою зможуть мирно собі жити на цьому острові? Адже їм буде тяжко, особливо якщо зважити, що вона порпається в темряві з ліхтариком напереваги, відчиняючи коробки з минулого.

А що, як вона йому бреше? Знову бреше?

Йому кортіло думати про щось інше.

— Отже, Джоше, то як там усе, на Торрані? Геть паскудно?

— Ти про будинок? — Джош знизав плечима. — Загалом... Готуйся до *найгіршого*. Я ж тобі казав по телефону, я за ним наглядав. І Гордон також — він добре ставився до твоєї бабусі. І місцеві рибалки там зупинялися. Але він не в найкращому стані, це факт.

— А як щодо наглядачів маяка?

Джош похитав головою.

— Та ну. Вони приїжджають раз на два тижні. Чистять лінзу, перевіряють батарею — і по всьому, рушають до «Селкі» перехилити чарчину.

— Зрозуміло.

— Ми намагались, але ж ти розумієш, життя — складна штука, постійно підкидає нові завдання. Ще й Моллі не до вподоби самій подорожувати човном. А твоя бабуся востаннє з'являлася тут чотири роки тому, тож відтоді в будинку ніхто й не жив до пуття.

— Чотири роки — це довго.

— Отож, парубче. Чотири довжелезні гебридські зими. Сльота, мокреча, вітрюган — це все далось взнаки, — він зітхнув, але потім обличчя проясніло. — Утім, минулого літа у вас були непрохані пожильці.

— Та невже?

— Еге ж. Утім, вони були нівроку. Два хлопці, двоє дівчат — нормальні дітваки. Студенти. Вони якось увечері притарабанилися до «Селкі», такі собі круті перці. Гордон із хлопцями навішали їм локшини на вуха — буцімто на Торрані є привиди. Вони наклали в штанці й зранку вшилися світ за очі. Проте великої шкоди не встигли заподіяти. От тільки спалили майже всі дрова, що лишилися після твоєї бабусі. Довбані лондонці.

Енгус оцінив, якою мірою іронічною була ця ситуація. Він пам'ятав, як вони з хлопцями приїхали колись із Лондона й поводитися так само: сиділи в пабі, слухали жахачки місцевих про Скай, пригощали їх питвом. Усі ці казки народжувалися довгими зимовими вечорами й допомагали згаяти час. Бабуся також розповідала йому ці перекази про Скай. Про Удову з Портрі. Про Жах із Пітьми. І найстрашнішу, про Іруегеч: волосся в неї біле, як сніг, і вона ридає над власним відображенням...

— А ти сам чого сюди носа не потикав?

— Тобто?

— Ти востаннє приїжджав сюди бісові п'ятнадцять років тому, — наполегливо повторив Джош. — Чому?

Енгус насупився й зітхнув. Непогане запитання. Він і сам часто собі його ставив. Наразі він судомно намагався визначитися з відповіддю.

— Не знаю. Ну, тобто... Може, Торран став для мене чимось на кшталт символу. Місцем, куди я колись повернуся. Втраченим раєм. Окрім того, до нього п'ять мільйонів миль із гаком. Я дійсно хотів навідатися до цих країв, особливо коли ви сюди перебралися, але, певна річ... — Знов запала значуща пауза. — Але в нас народилися дівчата, близнючки. І це все змінило. Приїхати на острів, у цей клімат, у цю холоднечу з двома верескливими немовлятами? З дітлахами? Якась не вельми заманлива перспектива. Ти й сам зрозумієш, що я маю на увазі, Джоше, коли у вас із Моллі будуть власні діти.

— *Якщо* в нас із Моллі будуть власні діти, — похитав головою Джош. Він глянув на порожню філіжанку з плямами, що лишилися від кави з молоком. — *Якщо*.

Між ними запала болісна непевна тиша. Один із співрозмовників тужив за власним загиблим дитям, інший — за тими дітьми, яких у нього не було.

Енгус допив уже вистиглу каву. Він повернувся на незручній дерев'яній лаві й визирнув з вікна. Шибла була груба, вкрита тріщинами, вітростійка — «бичаче око». Вона спотворювала мальовничий пейзаж, змушувала його мати вигляд огидний і лиховісний. Зображення було непевне й хитке. Він згадав тьмяно освітлене обличчя Сари у напівтемряві горища. Згадав, як вона порпалася в коробках.

Цьому треба було покласти край.

— Відплив вже розпочався, — заговорив нарешті Джош. — У тебе щонайбільше дві години. Ти впевнений, що мені не варто піти з тобою? Може, підкинути тебе моторкою?

— Ні. Сам добрюхаю.

Вони вийшли з пабу на холоднечу. Коли розпочався відплив, вітер подужчав. Енгус помахав Джошеві на прощання: мовляв, завтра до вас завітаю, — і автівка приятеля зрушила з місця, розхлюпуючи багнюку.

Відчинивши багажник, Енгус витяг свій наплічник. Сьогодні вранці в дешевому готелі в Інвернессі він дуже ретельно спакував його, склавши туди все, що знадобиться йому, щоби провести ніч на острові. Решту речей він мав намір купити наступного дня. Сьогодні йому конче просто дістатися місця.

А для цього треба пройти осушкою.

Енгусові раптом стало ніяково: йому здалося, наче хтось насмішкувато спостерігав за тим, як він прилаштовував лямки наплічника, розподіляючи вагу. Він рефлекторно озирнувся, сподіваючись побачити обличчя, що визирали з вікон шинку, чи дітлахів, які показували на нього пальцями й реготали. Натомість у нього за спиною виявилися самі

лишень голі дерева й мовчазні котеджі. Схоже, він тут був сам-один. Час уже вирушати.

Стежка розпочиналася просто біля «Селкі» — вона вела з паркінгу донизу, до вкритих мохом старезних кам'яних сходів. Енгус вирушив у свою подорож. Коли він спустився сходами, з'ясувалося, що далі стежка огинає вервечку дерев'яних човнів — їх витягли подалі на рінь, аби убезпечити від зимових штормів. Потім стежка зникала без сліду, загубившись у низькому лабіринті вкритих водоростями скель і смердючої твані, що розкинулася на багато акрів. Енгус подумав, що йому знадобиться принаймні півгодини, щоб дістатися Торрану.

Раптом у нього задзеленчав мобільний.

Той факт, що тут був сигнал, його здивував. Можливо, подумав він із невиразною надією, на Торрані телефон також упіймає мережу. Енгус скинув наплічник на рінь і витяг мобільний з кишені джинсів.

«Сара».

Дружина телефонувала йому вже вчетверте за сьогодні.

— Слухаю!

— Ти вже на місці?

— Намагаюся туди дістатися. Саме зараз. Я зараз в Орнсеї. Щойно бачив Джоша.

— Ну і як там?

— Ще не знаю, кохана, — відповів він із досадою. — Я ж тобі сказав: ще не добувся. Давай-но я спочатку туди доплентаюсь, а вже потім я тобі зателефоную.

— Так, вибач, — її хихотіння прозвучало вельми фальшиво. Такою мірою фальшиво, що він відчув це навіть на відстані у шість сотень миль по мобільному.

— Саро, з тобою все гаразд?

Пауза. Тривала й виразна.

— Так, Гусе. Просто трохи нервую. Розумієш, про що я? Це через...

Вона затнулася. Він насупився. Знов за старе. Йому треба було відволікти дружину, змусити її зосередитися на майбутньому.

Дуже обережно він заговорив.

— Саро, острів чудовий. Такий самий мальовничий, яким я його запам'ятав. Навіть іще кращий. Ми не помилилися. Нам дійсно треба сюди переїхати.

— Так. Зрозуміла. Вибач. Не сердься. Усе через ці речі, які я розбираю...

Сара нервувала, він ладен був заприсягтися. Її тривога так і не відступила, хіба що зачайлася. Отже, йому доведеться поставити це запитання, попри те що він не хоче знати відповідь. Але спитати все одно доведеться.

— Як Кірсті?

— Усе нормально, вона...

— Що?

— Та ні. Нічого.

— Саро.

— Нічого, кажу ж. Усе нормально.

— Усе не нормально, Саро. Що сталося? — Енгус насилу стримував тривогу. Це була ще одна «фішка» його неговіркої дружини, якою та залюбки користувалася під час розмови: підкинути якийсь натяк, стривожити, а потім сказати: «Усе нормально». Таким чином примушуючи витягати з неї інформацію лещатами і почуватися через це винним. Так траплялося щоразу, навіть коли інформація була йому зовсім *не потрібна*. Як-от зараз.

Ця її тактика Енгуса останнім часом просто страшенно дратувала. Вона змушувала його почуватися неймовірно сердитим. Аж до білих очей.

— Саро, що у вас сталося? Розповідай!

— Ну... вона... — Знов запала тривала мовчанка, що так його лютила. Енгусу неабияк кортіло загорлати: «Що за фігня у вас там коїться?»

— Минулої ночі їй знов наснився страшний сон, — ви-душила Сара з себе нарешті.

Хай там як, Енгус відчув полегшу. Страшний сон? Оце й усе?

— Страшний сон.

— Так.

— Знов той самий?

— Так. — Дружина знов заговклала і після паузи провадила далі: — Той самий, про кімнату. Про те, що вона в білій кімнаті й не може поворухнутись, а на неї згори дивляться люди. Їй майже завжди ввижається те саме. Той самий сон. Чому, Енгусе?

— Не знаю, Саро. Але я певний, що це минеться. І то вже незабаром. Пам'ятаєш, що нам сказали в Центрі Анни Фройд¹? Ми саме з цієї причини й переїжджаємо. Нове місце, нові сни. Почати все спочатку. Жодних споминів.

— Так, авжеж. Зателефонуєш мені завтра?

— Звісно. Я кохаю тебе.

— Я кохаю тебе.

Зачувши, як дружина повторила його власні слова, Енгус насупився й натиснув «Відбій». Запхавши телефон назад до кишені, він підняв важкий наплічник, почуваячись, ніби альпініст перед сходженням. Він почув, як задзеленчала важка пляшка з вином там, усередині, — мабуть, зачепилася за щось тверде. Либонь, за його швейцарський армійський ніж.

Пильно дивлячись собі під ноги, він рушив далі, намагаючись триматися скель і піску — так було безпечніше. Повітря повнилося важким смородом гнилої водорості. Над головою кружляли галасливі мартини. Ніби звинувачували чоловіка в тому, чого він не робив.

¹ Центр Анни Фройд — дитячий психоаналітичний центр на базі колишньої Гемпстедської клініки, яку заснувала донька Зігмунда Фрейда Анна 1947 року в Лондоні.

Море відступило, тож тепер на видноті були старезні посірілі металеві ланцюги, до яких кріпилися пластикові буйки. Праворуч вигиналося поросле лісом узбережжя Скаю — звідти на нього збайдужіло витріщалися вибілені будинки. Ліворуч скелястою, вкритою травою й похмурими ялинами банею здіймався Салмадейр. Енгус розгледів навіть дах того порожнього маєтку, що належав якомусь мільярдеру зі Швеції.

Джош розповідав Енгусові про Карлссена. Той приїжджав сюди лишень на кілька тижнів улітку, аби ловити рибу й ходити на полювання, а ще задля того, щоб помилуватися краєвидами — на Лох-Гурн і Лох-Невіс, між якими розташувався півострів Нойдарт із вкритими снігом горами.

Згорбившись під вагою наплічника, Енгус рушив далі. Звівши голову, він теж глянув на похмурі гори. Бескид Нойдарту, останній клаптик дикої природи у Західній Європі. Енгус збагнув раптом, що він досі пам'ятає, як зветься кожна з цих гір. Його бабуся повторювала їхні назви незліченну кількість разів: Згурр-ан-Фуарран, Згурр-Мор, Фрух-Бейн.

Це було наче вірш. Енгус не надто любляв поезію, але саме це місце було сповнене нею.

Згурр-ан-Фуарран, Згурр-Мор, Фрух-Бейн.

Він рушив далі.

Від тиші аж бриніло у вухах. Просто тобі королівство спокою. Жодного човна з рибалками, жодних мандрівників, жодних автівок.

Енгус відчував, що вже упрів. Він все чимчикував і якоїсь миті мало не послизнувся. День був дивовижно тихий і безвітрий — повітря таке прозоре, що він аж бачив там, удалині, у блакитному серпанку, останній паром, що йшов з Армадейлу до Маллейгу.

У багатьох будинках, які ховалися серед ялин і горобини, вікна були забрані зимовими віконницями. От чому було так тихо — тому що тут не було людей. Певною мірою цей

запаморочливий пустельний півострів на півдні Скаю нагадував один з найфешенебельніших, найбажаніших районів Лондона: багатії проводили в цих розкішних маєтках лише по кілька днів на рік. Адже ця нерухомість була тільки інвестицією. Засобом вкласти кошти. На інших, менш розрекламованих островах Гебридів життя аж вирувало, отже житло там коштувало значно дешевше.

Краса цієї місцевості стала для неї прокляттям.

Але хай там як, тут усе одно було *неймовірно* гарно. А ще — уже починало сутеніти.

Ці п'ятдесят хвилин, які він витратив на дорогу, були важкими. Черевики постійно вгрузали в темно-сіру твань, уповільнюючи кроки, а якось він взагалі збився зі шляху — відерся на Салмадейр, незвідь-чому орієнтуючись на той самий маєток мільярдера, і просто перед собою раптом побачив скляну стіну вітальні за іржавим колючим дротом у два ряди.

Замість обійти Салмадейр узбережжям, Енгус навіщось повернув ліворуч.

Чоловік згадав попередження Джоша щодо ночі на осушці. Небезпечно. Можна загинути. Інші он гинули.

Та скільки їх було, тих інших? Як часто вони гинули? Одна людина на рік? Чи на десятиліття? У Лондоні вулицю перейти — і то становить більшу небезпеку. А тут немає злочинців, повітря свіже й чисте. І дітлахам тут буде безпечніше. Кірсті тут буде безпечніше.

Продершись крізь чагарник улексу¹, повільно долаючи знайомий шлях, Енгус вибрався на слизькі скелі — усі в морських жолудях², через які він обідрав пальці. Руки кривавили. Він стомився й подряпався. Північний вітер смердів

¹ Улекс — чагарникова рослина, один з різновидів дроку.

² Морський жолудь, або баянус, — найпоширеніший рід інфраряду вусоногих (*Cirripedia*). Тіло цих рачків захищене вапняним будиночком, схожим зовні на жолудь.

мартиновим послідом та водоростями, а ще — свіжою сосноювою деревиною, яку привезли зі Скорейга й Ассинта.

Енгус майже дістався місця. У променях призахідного сонця він вже бачив припливну загату, зроблену з сірих кам'яних брил і кругляків, укриту розчавленими черепками крабів. Тонка зелена труба тягнулася дамбою, то гублячись у піску, то виринаючи назовні. Енгус збагнув, що то водогін, і тієї самої миті пригадав цю частину шляху. Він стільки разів проходив тут — і хлопчаком, і юнаком. І тепер він нарешті повернувся.

Останні промені холодного надвечірнього сонця навскісно освітлювали маяк і будиночок біля його підніжжя. Уже за дві хвилини Енгус штовхне двері, що ведуть до його нового будинку. Будинку, де житиме його родина — житиме так щасливо, як тільки зможе.

Він задумливо глипнув на мобільник. Сигналу не було. Авжеж. Хіба він сподівався чогось іншого? Торран — самотній острів у глушині, найвіддаленіше місце в усій Великій Британії.

Енгус піднявся сходами і, уже стоячи коло будинку наглядача маяка, озирнувся й глянув на осушку.

Так. Дійсно що найвіддаленіше місце у Великій Британії. Але воно й на краще. Він радів, що таки вмовив дружину на переїзд. Ба більше, ще краще було те, що він змусив її повірити, наче це вона сама ухвалила рішення перебраться сюди. Він вже давно хотів, щоб вони вшилися з Лондона, він прагнув цього багато місяців поспіль, і от його мрія нарешті здійснилася. На Торрані вони будуть у безпеці. Ніхто не ставитиме запитань. Не буде надокучливих сусідів. Не буде ні друзів, ані родичів. І поліції не буде також.

Кірсті.

Звівши погляд, я бачу в дзеркальці заднього огляду обличчя Кірсті — байдуже, відчужене, без натяку на усміх.

— Майже приїхали, люба!

Я почала повторювати це, щойно ми виїхали з Глазго. Щиро кажучи, коли ми дісталися міста, мені й *справді* здавалося, що ми «майже приїхали». Якщо вірити мапі «Гуглу», то Торран був зовсім поруч, — ми ж уже половину Шотландії проїхали, еге ж? Ми ж уже майже на місці? Що тут лишилося, на мапі, — два дюйми здолати?

Натомість, наче у застрашливій нескінченній казці буркітливого зануди, дорога вела вперед і вперед. І от ми загубилися серед зловісного Раннох-Муру¹...

Доводиться нагадати собі, чому ми тут опинилися.

Два дні тому Енгус запропонував надіслати нам гроші, щоб ми придбали квитки на літак до Інвернесса, де він нас зустрів би. Про речі подбали б тоді спеціально найняті робітники. Але це здалося мені таким собі шахрайством — якась частина мене прагнула сісти за кермо та здолати геть усю цю відстань разом з Кірсті й Біні. Ба більше, все одно довелося б переганяти автівку — не тепер, то згодом. Тому я наполягла, що ми з Кірсті дістанемося Торрану самотужки, здолаємо

¹ Раннох-Мур — вересовище в Шотландії. Раніше було частиною Каледонського лісу, зараз укрите численними озерами, струмками й торфовищами.

увесь шлях, який ми проклали на мапі — з нижнього кута аж догори, — і зустрінемося з Енгусом в Орнсеї, на паркінгу пабу «Селкі» звідки відкривається та сама легендарна панорама на Торран.

Тепер я про це шкодую.

Тут стільки простору... і так похмуро. Раннох-Мур — суміш зелені й понурої сіризни. Цей регіон, здогадно, має льодовикове походження. Кислими торфовищами течуть брудні коричневі ріки — іноді здається, що родовища просто розірвали навпіл, а потім абияк зашили проріхи.

У дзеркальце дивлюся на Кірсті, потім на себе саму.

Страшенно не хочеться цього робити, але доведеться. Доведеться знову пройти крізь це. Мені *треба* зрозуміти, що відбувається з Кірсті й чи не є причиною її поведінки той нещасний випадок, що розколов наше життя навпіл.

Отже.

Це сталося одного літнього вечора в Інстоу¹. Ще майже десять років тому тато й мама вийшли на пенсію та перебралися до цього містечка на узбережжі північного Девону. Унаслідок не вельми успішної батькової професійної кар'єри в них лишилося саме достатньо грошей, щоб придбати доволі великий будинок у самісінькому гирлі широкої баглаюватий ріки.

Будинок був високий, на три поверхи, з балконами, з яких відкривався чудовий краєвид. Крім того, біля будинку був власний сад, за яким розташувався порослий травою схил, де аж роїлися кролі. З горішнього поверху можна було милуватися морем, що коливалося між зеленими рогами пагорбів. Човни під червоними вітрилами йшли у бік Брістольської затоки, а я дивилася на них, сидячи в туалеті.

Рішення батьків переїхати до Інстоу я цілком схвалила. Гарненьке містечко, гарненький будинок. У місцевих пабах

¹ Інстоу — селище в Північному Девоні, Англія.

завсідниками були матроси і яхтсмени, кирпу вони надміру не дерли. Як на Англію, клімат був м'яким завдяки лагідному південно-західному вітру. Просто з пристані можна було ловити крабів — для цього потрібні були самі лише кавалок шинки й волосінь.

Авжеж, майже негайно Інстоу перетворився на місце, куди ми приїжджали під час відпустки. Це був такий собі дешевий, зручний і затишний прихисток для нас із Енгусом, а згодом — місце, куди ми могли привезти дівчаток, знаючи, що за ними пильнуватимуть люблячі бабуся й дідусь.

І мої батьки дійсно обожнювали онучок. Почасти через те, що близнючки були такими гарненькими й милими — авжеж, якщо не починали верещати. До того ж мій молодший братусь-халамидник тинявся світом і, як видно з усього, не збирався створювати родину. Отже, мої донечки були єдиною розрадою для батьків, їхніми єдиними онучками.

Як наслідок, мій батько завжди з нетерпінням чекав нашого приїзду, а Емі — моя мати-американка, тихіша, сором'язливіша, більш відлюдькувата (до речі, саме на неї я схожа) — також демонструвала невластивий їй ентузіазм.

Отже, коли батько зателефонував мені й весело поцікавився, що ми маємо намір робити влітку, я залюбки погодилася вкотре приїхати до Інстоу. Це мала бути наша сьома чи навіть восьма відпустка, проведена тут, — ми не рахували. Але думка про те, що дівчатка будуть під наглядом, до того ж за це не доведеться викладати грубі гроші, виявилася надто спокусливою. Подумати лишень, ми зможемо спати донесхочу, розкошувати, як нормальні дорослі люди у відпустці, поки малі будуть з дідусем і бабусею!

Це сталося в перший же вечір нашого останнього приїзду до Інстоу.

Я з дітлахами приїхала до батьків уранці. Енгус затримався в Лондоні й пообіцяв, що приєднається до нас пізніше. Мама з татом вирушили до пабу. Я ж спустилася до кухні.

Я сиділа у великій і просторій батьківській кухні, адже тут був чудовий великий стіл і з вікна відкривався мальовничий краєвид. Усе було тихо. Я читала книжку й потроху сьорбала чай; попереду на мене чекав довгий чудовий вечір. Небо над пагорбами й затокою щойно взялося рожевим. Близнючки, що встигли вже обпектися на сонці під час перебування на пляжі, нині, як я вважала, бавилися в саду.

Усе було НОРМАЛЬНО.

Аж раптом я почула крик однієї зі своїх донечок.

Цей крик залишиться в моїй пам'яті назавше. Ніколи мене не полишить.

Ніколи.

Тут, посеред Раннох-Муру, я чіпляюся за кермо й тисну на газ. Ніби сподіваюся випередити цей жах з минулого, лишити його в дзеркалі заднього огляду.

Що сталося потім? Може, я прогавила якусь підказку, що могла б допомогти мені розібратись у тій жахливій таємниці?

Тоді, на кухні, я спочатку не второпала, що трапилось. Дівчатка мали грати на моріжку поблизу будинку, насолоджуючись надвечірнім теплом. Але цей жахливий крик пролунав згори! Не тямлячи себе від жаху, я рвонула вгору сходами, помчала майданчиком, шукаючи їх — тут немає, тут немає, тут також немає, — але потім здогадалася, здогадалась якимось чином — і забігла до спальні для гостей — ще однієї кімнати, у якій був балкон. Балкон, розташований на висоті у двадцять футів¹.

Довбані балкони! От що я ненавиділа в Інстоу, то це саме їх. Вони були всюди, біля кожного вікна. Й Енгус їх також терпіти не міг.

Ми завжди забороняли близнючкам наближатися до них. Залізні бильця були занизькі, байдуже, для дитини чи для

¹ 6,09 метра.

дорослої людини. Але ж вони були такими спокусливими, з них так добре було дивитися на річку! Мама обожнювала сидіти на балконі у своїй кімнаті — вона читала шведські трилери й пила придбане в супермаркеті шардоне.

Отже, коли я мчала сходами, саме думка про балкон краяла мене жахливим передчуттям. Щойно ступивши до спальні, я побачила на балконі силует однієї з дочок. Вона, вдягнена в білу суконьку, стояла там і кричала.

Іронія долі — вона мала неймовірно гарний вигляд цієї миті. Призахідне сонце осяювало її волосся — здавалося, що на голові у дівчинки корона, сяйливий німб — точнісінько з таким самим у Вікторіанську добу малювали маленького Ісуса на книжкових ілюстраціях.

Вона була *неймовірно* гарною — навіть попри те, що захлиналася криком, від якого аж серце мліло з жаху.

— Мамо! Мамо, мамо! Кульбабка! Кульбабка впала! Мамо! Допоможи їй! МАМО!!!

На мить мене наче правець побив. Я просто дивилася на неї. Аж потім, захлинувшись страхом, глипнула додолу, зазирнувши за бильця.

Так, там була моя друга дочка — там, унизу, на бруківці. З рота її струменіла кров, яскраво-червона — наче ота бульбашка, якою в коміксах передають мовлення персонажів. Вона здавалася якимось схематичним зображенням людини, що впала з висоти, — ручки й ніжки були неприродно вигнуті, наче кінчики свастики. Наче символ.

Я зрозуміла, що Лідію вже не врятувати — зрозуміла, щойно побачивши її неприродну позу. Але я таки помчала вниз сходами, обхопила ще теплі плічка й намагалася намацати тремкий пульс.

І от цієї самої миті повернулися з пабу тато з мамою: вони підіймалися стежкою й побачили цю застрашливу картину. Батьки завмерли, вражено дивлячись на нас, а потім мама закричала, а тато почав телефонувати до «швидкої»,

і ми сперечалися, чи можна пересувати Лідію, і мама знов почала кричати.

А потім ми, захлинаючись слізьми, помчали до лікарні, розмовляли там з незугарно-молодими лікарями, хлопцями й дівчатами в білих халатах. На обличчях у наших співрозмовників були втома і сором, а вони все бурмотіли свої замовляння.

Критична субдуральна гематома, численні зоревидні розриви, яскраво виражена ретинальна кровотеча...

Аж раптом, страшенно нас перелякавши, Лідія прийшла до тями. Енгус під ту пору вже примчав до лікарні, охоплений тим самим жахом, що пойняв нас усіх. Отже, ми всі тієї миті були в палаті — ми з Енгусом, батько, лікарі й медсестри. Моя донька раптом ледь помітно здригнулася. З рота в неї стирчали якісь медичні трубки. Вона глянула на нас — сумно, жалібно, наче прощаючись, а тоді знову знепритомніла. Більше до тями вона не приходила.

Ненавиджу ці спомини. Та все одно пам'ятаю, як котрась із лікарів під час розмови з нами, не соромлячись, стримала позіхання — це було вже після того, як нам оголосили про смерть Лідії. Можливо, у неї була тривала зміна. А інший лікар заявив, що нам «не пощастило».

І хай як жахливо це прозвучало, з технічного боку він мав рацію. Я з'ясувала це багато тижнів по тому — коли до мене повернулася можливість набирати літери у віконці пошуковика. Більшість маленьких дітей виживають після падіння з висоти менше ніж тридцять, ба навіть сорок футів. Лідії ж не пощастило. Нам не пощастило. Вона впала конче невдало. І коли я з'ясувала це, мені стало ще гірше, бо моя провина виявилася геть нестерпною. Лідія померла, тому що нам не пощастило, тому що я не наглядала за нею як слід.

Мені кортить заплющити очі, заховатися від світу. Проте не можна, бо ж я зараз за кермом. Тому їдемо далі. Ми їдемо, а я все ще порпаюсь у власній пам'яті, аналізуючи події.

Хто з дівчаток упав? Чи можливо, що я помилилася?

Найперша і найбільш значуща причина, з якої я вирішила, що впала саме Лідія, полягала в тому, що *мені про це сказала* та близнючка, котра вижила.

Мамо, мамо, швидше, Кульбабка впала!

І, авжеж, коли вона це сказала, я їй повірила. Бо на той момент іншого способу зрозуміти, хто з них хто, у мене не було. Того дня дівчата були вдягнені у неймовірно гарні, але цілком однакові білі суконьки. Ані плямки жовтого чи блакитного.

Це була не моя ідея. На цьому наполягли саме близнючки. Ще за кілька місяців до нашої відпустки вони почали просити, чи то пак вимагати, щоб ми вдягали їх однаково, робили їм однакові зачіски — коротко кажучи, вони хотіли мати вигляд абсолютно ідентичний.

Мамо, сідай між мною, почитай нам.

Здавалося, ніби вони прагнули повністю розчинитись одна в одній. Ніби їм набридло бути окремими особистостями.

До того ж цими останніми місяцями іноді зранку близнючки розповідали нам, що бачили однакові сні. Я не знала, чи вірити їм. Я й досі не впевнена. Чи таке взагалі можливо? Чи можливо, щоб близнюкам снилися однакові сні? Можливо чи ні?

Натискаю на педаль і завертаю за ріг, кваплюся, підганяю себе, наче на узбережжі я зможу знайти відповідь на це запитання. Утім, насправді відповідь, якщо вона взагалі існує, слід шукати у власній голові.

Ми з Енгусом тоді пристали на вмовляння дівчат одягати їх однаково, бо вирішили, що це лишень тимчасова примха — така сама, як дитячі комизи чи поява молочних зубчиків. До того ж тоді ми вже навчилися розрізняти їх за характерами. За тим, як вони поводитися, коли починали сваритися.

Однак, коли я примчала сходами нагору і побачила одну з моїх дочок — у білій сукенці, босоніж, неймовірно наля-

кану, — про якісь особисті характеристики не йшлося. Не той був момент. Просто одна з близнючок кричала. Вона кричала: «Кульбабка впала!» Тому я здогадалася, хто саме був переді мною.

Кірсті.

А чи ми помилилися?

Не знаю. Я наче блукаю залом зі свічад, де кожне дзеркало — це душа. І знов чую цей пронизливий вереск.

«Мамо, мамо, швидше, Кульбабка впала!»

Саме тоді моє життя розкололося навпіл. Саме тоді я втратила дочку.

Саме тоді все залила чорнота.

І зараз так само. Я аж тремчу з горя. Спомини такі нестримні, що знесилюють мене. Я от-от зарюмаю, руки, якими я стискаю кермо, тремтять.

Досить. Досить, треба зупинитися. Треба вийти з автівки й подихати. Де це я, до речі? Де ми? Десь під Форт-Вільямом?

Господи. Боже милий. *Треба ЗУПИНИТИСЯ.*

Смикнувши кермо, я повертаю автівку й щосили жону до заправки «Бритіш петролеум». Жорства летить з-під коліс, і я мало не врізаюся в бензоколонку.

Автівка парує. Тиша нестерпна.

— Мамусю!

Зиркаю в дзеркальце заднього огляду. Кірсті пильно спостерігає, як я витираю сльози тильним боком долоні. Дивлюся на її віддзеркалення. Вона, можливо, так само витріщається на себе, коли їй на очі трапляється люстро. І бачить власну мертву сестру.

Та зараз Кірсті мені *всміхається*.

Чого це раптом? Чому вона всміхається? Вона мовчки, незмигнано дивиться на мене... й усміхається? Наче намагається мене налякати.

Раптом мене накриває страх. Ідіотський, недоречний, але беззаперечний.

Треба вийти з автівки. Просто зараз.

— Мама вип'є кави, згода? Мені просто... просто кортить кави. Тобі купити щось?

Кірсті мовчить. Притискає до себе Лепика затиснутими п'ястучками. У неї холодна, порожня, але якась знавецька усмішка. Саме так усміхалась іноді Лідія — тишко Лідія, емоційна Лідія, дивакувата Лідія. Моя улюблениця.

Мчу геть від власної дитини, від власних сумнівів — до крамнички на заправці.

— Бензину не треба, дякую. Лишень кави.

Надто гаряча, аби пити просто зараз. На непевних ногах вибираюся на вільжисте, пропахле морем повітря, намагаючись опанувати себе. Заспокойся, Саро, вгамуйся.

З пластанкою гарячого американо повертаюся назад до автівки. Кілька разів глибоко вдихаю, як радять медики. Вони кажуть, що так можна вгамувати серцебиття. А тоді вже дивлюся в дзеркальце. Тиха, як мишенятко, Кірсті вже не всміхається. Відвернулася. Чухає Біні за вухом і дивиться у вікно на котеджі, що тягнуться вздовж дороги нерівним ланцюжком. На тлі величного у своїй безмежності Гайленду вони здаються дурнуватими, вельми англійськими й геть зовсім недоречними зі своїми охайними віконцями та елегантними ґанками.

Треба їхати. Гайда звідси.

Повертаю ключ у замку запалювання, і ми від'їжджаємо. Попереду довгий шлях: до Форт-Огастус, потім до Лох-Лохі, Лох-Геррі й Лох-Клуані. Довгий, довгий шлях, і ми вже так далеко від колишнього дому. Я згадую, яким було наше життя до нещасного випадку, згадую наше щастя, яке так легко розбилося на друзки. Усе наше життя, як виявилось, було зроблене з ламкої криги.

— А тепер ми вже *точно* майже приїхали?

Донька відвертає мене від думок. Знов зиркаю в дзеркальце. Кірсті витріщається на верховини гір, що повіті

габою сірого туману й мряки. Обнадійливо їй усміхаюся і кажу: «Так». І везу доньку, Біні й наші сподівання вузькою односмуговою дорогою крізь нескінченні пустища.

Але ми дійсно вже майже приїхали. І тепер та відстань між мною і моїм колишнім «я», моєю мертвою донькою, її прахом, що був розвіяний над пляжем в Інстоу, здається мені правильною й потрібною. Коли вже на те пішло, я хочу рухатися далі. Ця подорож завдовжки у два дні, з Кемдену до Шотландії, з ночівлею в Шотландських кордонах¹, була дійсно величною і підкреслила наше прагнення змінити життя. Відстань завелика, тож шляху назад немає.

Чимось це скидалося на мандри американських переселенців дев'ятнадцятого століття, піонерів, що рушили до Орегону. Міцніше перехоплюю кермо. Везу нас геть із минулого, намагаючись не думати про те, хто зараз перебуває на задньому сидінні автівки, котрий із двох розтанцьованих геральдичних однорогів, який із привидів самої себе.

Це Кірсті. Це має бути Кірсті. Це Кірсті.

— Кірсті, глянь-но!

Ми наближаємося до Скаю. Наш іржавий «Форд Фокус» тарахкотить крізь популярне в туристів, але зараз зацьковане зливою портове містечко Кайл-оф-Лохалш. Повертаємо на головну вулицю, до великого автомобільного мосту. Дощ раптом вщухає.

Під височезним мостом мчать сірі, піняві води Лох-Алш — мене аж нудити починає. З'їжджаємо з мосту на розв'язку.

Ми добулися до Скаю. І чергова жменька котеджів поступається первісній природі.

Пейзаж тут суворий, але неймовірно гарний. Ліворуч острови й гори відбиваються в темній воді кольору індиго. Порослі вересом пагорби спускаються до самісінького

¹ Шотландські кордони — область у складі Шотландії. Розташована на південному сході країни.

узбережжя, де гуркотить прибій. Онде звільна пливе самотній човен. Шлях в'ється крізь ялинник — здається, ніби він веде в нікуди, зникає спочатку в похмурій напівтемряві серед дерев, аби потім остаточно згубитися в чорноті.

Усе це має вигляд дещо застрашливий, суворий, але водночас просто неймовірно мальовничий. Яскраві плями пізнього осіннього сонця висяюються на пагорбах удалині, ніби якась рукотворна підсвітка — вони постійно рухаються в цілковитій тиші. А коли я дещо зменшую швидкість, проїжджаючи уздовж пасовиська за огорожею з рабиці, то бачу росу — вона сяє на сонці, немов дрібні тремкі діаманти.

До Орнсею лишилося всього-на-всього кілька миль. Дорога стала ширшою, і я починаю впізнавати зелені пагорби й сіро-сталеві озера, якими милувалася в пошуковику.

— Там татко!

Кірсті радісно вказує у вікно. Біні стиха ричить. Сповільнюю автівку так, що вона ледь-ледь повзе, і дивлюся туди, куди вказує мала. Так, дійсно. На кам'яному пірсі, перед великою сніжно-білою будівлею з гостроверхим дахом, яка дивиться на протоку, стоять двоє чоловіків. Упізнати їх легко — це Енгус і Джош Фрідленд. Завдяки рудій чуприні останнього годі з кимось сплутати.

Отже, ми приїхали. Ми ж приїхали? Це, мабуть, той самий паб «Селкі», а он там, просто на узбережжі, — паркінг. А це, либонь, Орнсей — оці от розкидані по берегах невеличкої затоки охайні садки, гарненькі, щойно відремонтовані будиночки і нові маєтки зі скляними стінами.

А найголовніше: це означає — я звела очі до неба, ніби у церкві під час молитви, — це означає, що отой от маленький острівець із крихітним маяком, онде, у протоці, такий манюсінський на тлі безмежного величного океану й гір, — це і є наш пункт призначення.

От він, мій новий дім: і ім'я його — ніби удар дзвону.

Торран.

Ще п'ять хвилин подорожі вузькими провулками — і ми в'їжджаємо на паркінг біля «Селкі». Човни стоять на кітві, і в них щось дзеленчить під вітром: талрепи, спінакери, бушприти. Зеленого уявлення не знаю, що воно все таке, але незабаром дізнаюся. Мені доведеться збагатити словниковий запас цими новими словами з морського лексикону, як і годиться людині, що мешкає на острові. Попри те що мене гризе тривога, ідея мені подобається. Мені кортить, щоб усе навколо змінилося.

— Привіт, люба, — вітається Енгус із Кірсті, коли та повільно, боязко вибирається з автівки. Вона кліпає від вітру, притискаючи до грудей Лепика. Біні схоплюється, гавкає й вистрибує на бетонку слідом за нею.

— Привіт, Біно! — каже Енгус, і його усмішка ширшає. Нашого собаку він любить.

Я намагаюся не піддаватися смутку і з задоволенням констатую, що попри всі труднощі я доправила до місця собаку й дочку цілими та неушкодженими.

— Привітайся-но з дядьком Джошем, серденько, — каже Енгус моїй семирічці, що роздивляється довкола, аж ротика роззявивши.

Донька ввічливо й боязко каже Джошеві «Драстуйте». Енгус усміхається мені.

— Незлецька вийшла подорож? — питає Джош, роздивляючись мене.

— Дві доби й по всьому, — відповідаю я. — Я могла б ще за кермом посидіти.

— Ха!

— Енгусе, може наступного разу переберемося до Владивостока?

Енгус чемно гмикає. Тут, у Шотландії, він має вигляд справжнього шотландця. Щоки рум'яні, щетина потемнішала, чистьохом він тепер достеменно не здається — просяклий морською сіллю, сильний і мужній. Колись, працюючи

архітектором, він носив пурпурові краватки; нині в нього подряпані руки й фарба у волоссі. Він тут уже три доби — «наводив лад», так би мовити, щоб житло було прийнятним для нас із Кірсті.

— Джош підкине нас на своєму човні.

— Слухайте, людоньки, — каже Джош, по-дружньому цілючи мене в обидві щоки, — вам просто КОНЧЕ ПОТРІБЕН човен. Без нього на Торрані непереливки, ви з тими припливами з глузду з'їдете.

Видушую усмішку у відповідь.

— Дякую, Джоше, це саме те, що нам необхідно було почути в наш найперший день.

Він по-хлопчачому шкіриться. І я згадую, що Джош мені подобається. Подобається дужче, ніж усі інші Енгусові приятелі: на додачу він узагалі не п'є. Геть-чисто не п'є. А отже, й Енгус поруч із ним рідше зазирає до чарки.

Тримаючись за линву, ніби альпіністи, ми спускаємося з пірса до Джошевого човна. Енгус кличе Біні, і той мчить слідом за нами, застрибнувши до човна з несподіваною грацією. За ним Кірсті — вона хвилюється, але вигляд має занадто спокійний. Лідія завжди так поводитися, коли хвилювалася: дивилася просто перед собою, незрушно, ніби під час кататонічного нападу, але очі захоплено сяяли.

— Усі на борт, чорти б вас ухопили! Торран на обрії! — кричить Джош, воліючи потішити Кірсті, — і та хихотить.

Джош, відштовхуючись жердиною, виводить човна на глибину, Енгус швидко вибирає линву — і ми починаємо нашу коротку, але конче важливу мандрівку, огинаючи великий припливний острів Салмадейр, розташований між Торраном і Орнсеєм.

— А отам крутий чувак живе, мільярдер.

Дивлюся на Салмадейр, але водночас не випускаю з поля зору щасливе личко Кірсті. Її ніжно-блакитні очі захоплено дивляться на океан, острови й безкрає гебридське небо.

Згадую її сповнений відчаю крик.

«Мамо, мамусю, швидше, Кульбабка впала!»

І знов мене накриває несподівано болюче розуміння. Ці слова — єдине свідчення того, що померла Лідія, а не Кірсті. Але чому я так їм повірила, цим словам?

Тому що вона не мала жодних очевидних причин брехати. Саме тоді — жодних. Але, можливо, вона сама якимось химерним чином заплуталась. І я навіть можу зрозуміти, чому вона могла заплутатися — зважаючи на те, що протягом того фатального літа близнючки постійно жонглювали іменами, мінялися особистостями. Вони були однаково вдягнені, мали однакові зачіски. Це була гра, у яку їм подобалося тоді грати з Енгусом і зі мною. Мамо, хто з нас я? А хто я, мамо?

Отже, можливо, того вечора вони знову грали? А тоді стався нещасний випадок. І плутанина застигла, наче тріщина в кризі, зробившись постійною?

Чи може Кірсті й досі грає? Бавиться в найжахливішу гру з усіх можливих? І саме тому вона всміхається? Може, вона грає, прагнучи зробити мені боляче, покарати мене?

Одначе за віщо мене карати?

— Приїхали, — каже Енгус. — Це острів Торран.

6

Наступні п'ять днів поглинає робота. У мене немає жодної вільної хвилинки бодай звести подих і, тим паче, немає часу на те, щоб поринати в роздуми. Будинок виявився просто в жахливому стані — хтозна, що тут було, допоки Енгус не «навів лад» напередодні нашого приїзду.

Узагалі-то, планування нашого нового будинку нівроку. Два білі котеджі з гостроверхим дахом були збудовані батьком Роберта Льюїса Стівенсона у вісімдесяті роки дев'ятнадцятого століття, а в середині двадцятого століття їх об'єднали в один будинок. Але першої години на Торрані, щойно роздивившись у котеджі, я зрозуміла, що жодного ремонту з п'ятдесятих років двадцятого століття тут не було.

Кухня взагалі в такому стані, що його й описати годі. Холодильник геть прогнив, усередині чорна пліснява. Доведеться викидати. Кухонною плитою можна користуватись, але закаляна вона просто страшенно. Нашого першого дня я провела навколішки бозна-скільки годин, намагаючись її відчистити — аж ноги пекли. Утім, коли споночіло — зарано, достобіса зарано! — я й половину не подужала.

І це я ще навіть не підступалася до мийки — глибокої керамічної кухонної мийки, яка смерділа так, наче в ній мартинів тельбушили.

Проте решта кухонного начиння в кращому стані. З кранів тече каламутна рідина: Енгус забув мені повідомити, що вода до нас іде з материка, тоненьким пластиковим водого-

ном, який можна роздивитися на дамбі під час відпливу. Водогін протікає і пропускає морську воду; під час відпливу я навіть бачу ці проріхи просто з вікна кухні — веселі такі фонтанчики, що порскають догори, вітаючись із небом.

Через солонуватий присмак воду доводиться повсякчас кип'ятити. Саме тому відремонтувати водогін — одне з основних завдань. Не можемо ж ми постійно на власному горбі тягати бутильовану воду з супермаркету «Ко-оп» у Броудфордї, дурно тринькаючи гроші й розтрачуючи сили! Утім, фільтрувати чи очищувати за допомогою пігулок — це також не вихід, бо надто вже ці процедури складні, ще й коштують забагато. Отже, як постійне рішення це не підійде. Однак яким чином заманити сюди водопровідників — як змусити їх допомогти нам, трьом людям, що з власної волі навіщось перебралися на цей абсурдно далекий острівець?

Можливо, коли майстри нарешті зглянуться й зголосяться нам зарадити, вони й щурів допоможуть позбутися?

Щури тут усюди. Навіть уві сні я чую їх і схоплююся. Вони скребуться в стінах, грають, кидаються одне на одного, голосно верещать. Через їхню присутність нам доводиться зберігати всі наші продовольчі запаси в кошиках із дроту, що висять у кухні на металевій линві, призначеній для сушіння білизни.

Я б залюбки сховала продукти до кухонних шафок, але вони геть вогкі й прогнилі. Коли я вперше відчинила найбільший креденець, він був абсолютно порожній — сама лишень пліснява й бруд. Це якщо не рахувати маленького білого кістяка мідичі, що лежав точнісінько в самому центрі полички.

Він був схожий на гарненький музейний експонат із колекції, зібраної антикваром, — химерний, витончений, моторошний, але водночас дивовижний. Я попросила Енгу-са викинути його в море.

Сьогодні день п'ятий. І я сиджу тут у світлі самотньої лампи, брудна й зморена, одна-однісінька серед темряви. У каміні надаремно тріщать запашисті дрова: просто тому, що мені подобається дивитися на вмируще полум'я. Енгус дає хropaка в нашій спальні, на великому старезному ліжку з дерев'яним каркасом: бозна-чому він називає його «адміральське ліжко». Моя донька також спить у своїй кімнаті — в іншому кінці будинку, з неодмінним каганцем.

Полум'я випльовує на турецький килим величезну іскру. Не рухаюся з місця, адже килим надто вогкий, не займається. Передивляюся перелік важливих справ — він укладений у нотатнику, який я вмостила на колінах. Список вже застрашливо довгий, а я в напівтемряві додаю й додаю до нього нові пункти.

Нам потрібен човен. Енгус щодня спілкується з потенційними продавцями, але ті вимагають грубі гроші. А ризикувати, придбавши щось за безцінь, не варто — а що, як потоне?

Крім того, треба відремонтувати телефон. Старезний чорний апарат шістдесятих років у бакелітовому корпусі стоїть у зимній їдальні на приставному столі. Він увесь у здоровезних плямах фарби, з підпалинами на денці, які невідь-звідки з'явилися. Либонь, свого часу хтось поставив його на розжарену грубу. Можливо, це зробили оті непрохані гості, які, надудлившись віскі, воліли зігрітися й забути про щурів.

Хай там як воно є, а телефонна слухавка шипить і тріщить як навіжена — так, що голосу на іншому кінці дроту геть не розчути. Боюся, проблема в самій лінії — прогнила від морської води. А це означає, що обмежитися купівлею нового апарата не вийде. Інтернету, авжеж, на острові немає, а мобільний не ловить Мережу. Цілковита ізоляція.

І що мені робити?

Треба завершити список.

Чую, як рипить старий будинок під не вельми потужним вітром із протоки Сліт. Слухаю, як уривчасто гуде полум'я,

у якому знехочу горять просяклі морською водою дрова. Увесь мій одяг пропахтів димом.

Ну що там ще? Ми ще не розпакували посуд і скло; це все чекає на свій час у коробках, які насилу доправили сюди Джош, Енгус і вантажники. Ми ж і досі п'ємо червоне вино зі слоїчків з-під джему.

Підкреслюю слово «коробки». Роззираюся довкола.

Подекуди на стінах є малюнки — химерні, навіть дещо жахливі. Танцюристи, русалки, шотландські воїни. Можливо, це справа рук тих самих непроханих пожильців, що мешкали тут з року в рік. Цих графіті також треба неодмінно позбутися, бо якісь вони трохи лячні. Дровітня позаду кухні ще в гіршому стані — там безнадійний безлад, але з цим нехай розбирається Гус. Окрім того, є ще велика повітка на подвір'ї. Вона майже розвалилася й геть уся в мартиновому пір'ї. А сад за кам'яною огорожею весь заріс бур'яном і завалений камінням — на те, щоб привести його до ладу, підуть роки.

А ще є вбиральня. Вона біля ванної кімнати. На зливному бачку висить шматок картону, а на ньому старечим почерком Енгусової бабусі написано: *«Будь ласка, кладіть камінь на кришку унітаза, аби тхір не ліз»*.

Дописую: *«Полагодити туалет»*. І *«Вбити тхора»*.

Завершую писати й ледь-ледь усміхаюся.

Попри все це, мені таки подобається на Торрані. Це свого штибу передчуття майбутньої радості. Поки що це лише проект, важкий проект, роботи багато, і вона складна, але мені до вподоби те, як оцей грандіозний виклик надихає та вказує шлях. Я знаю напевне, що робитиму впродовж найближчих тридцяти місяців — я перетворюватиму цей чудовий у своїй жахливості будинок на затишну домівку. Я повертатиму мерця до життя.

Саме так. У мене просто немає вибору. Мені треба пройти через це. І я радо підкорюсь обставинам.

Окрім того, будинок має доволі суттєві переваги. Дві більші за розміром спальні й ця от вітальня цілком придатні для життя. Стіни тут тиньковані, обігрівачі працюють. Інші спальні, їдальня, пральня також не безнадійні. Місця тут багато.

Ще мені подобається маяк, особливо вночі. Він блимає щодев'ять секунд, я рахувала. Утім, недосить яскраво для того, щоб я прокинулася. Радше він навіть допомагає мені заснути — немов метроном, а чи дуже, дуже повільне биття материнського серця.

І наостанок найважливіше: мені подобається краєвид. Попри те що я заздалегідь знала, що пейзажі тут неймовірні, я від них у захваті. Милуюся щодня.

Іноді я стою, наче правець побив, — з фарбарським пензлем у руці, з цебром білої фарби біля ніг — і просто дивлюся. Потім приходжу до тями — і виявляється, що я протягом двадцяти хвилин витріщалася на те, як сонячне проміння освітлює рудо-брунатні гори, заливаючи темні скелі золотом. На те, як білі хмари звільна пливуть над засніженими верхів'ями Нойдарту: Згурр-нан-Егалт, Згурр-а'Хое Бехе, Фрух-Бейн.

Ручка в руці, нотатник на колінах. Записую ці назви.

Згурр-нан-Егалт, Згурр-а'Хое Бехе, Фрух-Бейн.

Вимовляти їх учить мене Енгус. Він навчає мене цих чарівних, співочих, просяклих сіллю гельських назв, що впадають у місцеву культуру, наче джерела гір Куїллін — у Коруйск. Уночі ми п'ємо віскі, і він показує мені на мапі гельські назви, а я повторюю за ним ці таємничі поєднання голосних і приголосних. Сміюся тихо, але радісно. Притискаюся до нього під ковдрою. З ніжністю. До нього, свого чоловіка.

А зараз Енгус спить у нашому ліжку, і мені кортить приєднатися до нього. Але перед цим, востаннє за сьогодні, я записую назви гір: вони наче магичні закляття, що захистять нашу маленьку родину. Родину Муркрофтів, які живуть

самі-самотою на власному острові зі сріблястими пляжами й цікавими до всього тюленьми.

Ручка вже ледь не випадає мені з рук. Я вже майже куняю, мене накриває приємна втома, яка завжди приходить після важкої фізичної праці.

Аж раптом мене будять.

— Мамо! Мамусю?!..

Притлумлений відстанню й дверима голос.

— Мамусю?! Мамо!

Знову страшний сон? Упустивши нотатника, підхоплюю ліхтарик, умикаю його й іду темним вистиглим холлом до її кімнати. Двері зачинені. Вона що, уві сні розмовляє?

— Мамо...

Як дивно звучить її голос. На мить я геть по-дурному закликаю біля дверей. Мені не хочеться заходити.

Бо мені страшно.

Дурниця, авжеж, але серце калатає в нападі раптової паніки. Я що, не можу зайти до кімнати власної дочки? Щось незрозуміле зупиняє мене, наче там зачалося якесь зло. Дурнуватий дитячий страх — страх привидів, немов у фільмах жахів. Монстри під ліжком, монстри за дверима. Чи може там, за дверима, моя дочка, яка знову всміхається? Всміхається так само, як тоді, в автівці? Всміхається, прагнувши збентежити мене. Щоб мене покарати. Ти дозволила моїй сестрі померти! Тебе не було поруч із нами!

Утім, це нісенітниця. Це просто спомини про те, як батько колись гримав на мене. Коли його кар'єра пішла на спад, він почав сваритися. Горлав на мою мати, що аж зіщулювалася від страху. Я чула це все крізь двері, і мені здавалося, що там, усередині, чи якісь потвори, чи грім гримить. Відтоді зачинені двері змушують мене нервувати.

Усе. Досить. Адже я — хороша мати!

Зібравшись на силі, повертаю клямку дверей. Переступаю через поріг, вдивляючись у напівтемряву.

І майже одразу від мого страху й сліду не стає. Натомість мене охоплює тривога. Кірсті сидить у ліжку. Вона не всміхається — усе личко залите слізьми.

Що сталося? Нічник увімкнений, хоча світло тьмяне. Що з нею?

— Малеча, крихітко! Що таке? Що сталося? Що з тобою?

Сідаю обіч дочки, обіймаю її. Вона тихо плаче впродовж кількох хвилин, а я заколискую її, змучену й мовчазну, міцно стискаючи в обіймах.

Напевне, їй знов наснився страшний сон. Вона все ще рюмсає, але тихенько, і шум моря вторує її плачу. Я чую, як там, зовні, тоскно й тривожно зітхають хвилі. Вдих. Видих. Хто залишив вікно відчиненим? Можливо, Енгус. У нього пунктик щодо свіжого повітря.

Поступово моя малючка замовкає. Стискаю її обличчя в долонях, відчуюючи під пальцями теплу вологу на щічках.

— Ну, серденько, що з тобою? Знов поганий сон?

Моя малеча заперечно хитає головою. Придушено схлипує. Знов хитає головою і вказує на щось пальцем.

На ліжку в неї лежить велика світлина. Беру її в руки — і серце прохромлює біль. Фото не найкращої якості, воно роздруковане на простому принтері, але зображення можна розрізнити. На фото радісні Лідія і Кірсті під час канікул у Девоні, можливо, за рік до нещасного випадку. Вони на пляжі в Інстоу. На усміхнених дівчатках рожеві худі з «Леголенду»¹ з написами «Долина Дупло», у руках цеберка й ковшики. Близнючки мружаться на сонці й щасливо всміхаються просто в камеру мого смартфона.

Горе накриває мене безкраїм водоспадом, брунатною зливою торфу.

¹ «Леголенд» — мережа тематичних парків розваг. «Долина Дупло» — розважальна зона для найменших дітлахів.

— Кірсті, де ти це взяла?

Мовчить. Почуваюся розгубленою. Ми з Енгусом ще задовго до цього вирішили сховати від доньки переважну більшість світлин — майже всі фотокартки, загалом кажучи, аби не бентежити її споминами.

Можливо, вона знайшла це фото в одній з коробок, що досі не розпаковані?

Знов дивлюся на світлину, намагаючись придушити смуток. Але ж це достобіса важко. Близнята мають вигляд такий неймовірно щасливий. Дві сестрички у сонячних променях, найближчі родички. Раптом я розумію, що моя єдина жива нині дочка посиротіла.

Вбрана у м'яку рожеву піжамку, Кірсті раптом сахається мене. Вихоплює світлину і повертає її до мене в тьмавому світлі нічника.

— Хто тут я, мамо?

— Що, сонечко?

— Хто тут я? Хто, мамо? Хто?

О, Господи, Боже милий! Це несила витримати. Бо відповіді не маю. Річ у тім, що я не знаю. Я дійсно не можу зрозуміти, хто є хто на фото. Жодних деталей, які могли б мені підказати, на світлині немає. Отже, я мушу зараз збрехати? А що, як цим я зроблю тільки гірше?

Кірсті чекає. Я не відповідаю, бурмочу якусь заспокійливу дурню, якісь нісенітниці, намагаючись збагнути, що ж саме збрехати. Але брак нормальної відповіді лишень погіршує ситуацію.

Протягом якоїсь миті Кірсті витріщається на мене, а відтак починає ридати. Вона падає на ліжку, гамселиць по ньому п'ястучками, наче дворічна дитина в нападі гніву. Вона жахливо, застрашливо кричить, так, що аж серце крається, вона несамовито голосить, але я все одно чую ці слова:

— Мамо! Мамо, хто я? Мамо?..

Протягом наступної години я намагаюся вгамувати дочку. Я заспокоюю її, аж допоки вона нарешті засинає, притиснувши до себе Лепика так міцно, ніби збирається його задушити. Між тим *сама* я тепер заснути неспроможна.

Протягом шести понурих годин я лежу обіч Енгуса, який завзято дає хропака, — лежу з розплющеними очима, пильно й засмучено вдивляючись у темряву, наново подумки прокручуючи в голові слова доньки.

«Хто я?»

Як воно — не знати, хто ти є, не розуміти, хто з «я» живий, а хто мертвий?

О сьомій ранку, охоплена розпачем, квапливо зводжуся зі сколоченого ліжка й набираю Джошів номер на нашому калічному телефоні. Позіхаючи, він погоджується рано вранці підкинути мене човном до паркувального майданчика біля «Селкі», коли вже з припливом не пощастило. Авжеж, щойно я кладу слухавку, сонний Енгус перевальцем спускається до їдальні й починає розпитувати що й як. Чому це ти телефонуєш Джошеві? Куди це ти зібралась о такий порі? Що взагалі відбувається?

Він позіхає, а я відчуваю, що неспроможна відповісти — горло перехопило. Мені не хочеться розповідати йому правду, поки що не хочеться; з власної волі я цього не робитиму, надто це все химерно й лячно. Краще збрехати. Може, мені й раніше треба було більше брехати. Можливо, варто було

брехати про той давній стрибок у гречку, адже я завдала шкоди нашому шлюбу, і ми так від цього й не оклигали. Проте зараз не маю часу каратися. Тому я пояснюю, що мені треба до Глазго, щоб знайти матеріал для статті, яку мені замовила Імоджен. Мушу її написати, адже нам потрібні гроші. Я кажу чоловікові, що Кірсті знов наснився страшний сон, тому, поки мене не буде, за нею треба наглядати.

Страшний сон. Усього-на-всього лишень страшний сон.

Благенька брехня, але Енгус наче повірив.

Потім прибуває на човні сонний Джош, і ми рушаємо повз Салмадейр до Орнсею. Квапливо вибігаю сходинками на пірс і застрибую до автівки. А тоді на шаленій швидкості мчу до Глазго — з Кайла до Форт-Вільяма, до центру міста. Дорогою телефоную Імоджен, бажаючи їй про допомогу. Вона знайома з одним із-поміж найкращих дитячих психіатрів Шотландії, Малкольмом Келлавеєм. Мені про це відомо, бо кілька місяців тому я прочитала декілька статей Імоджен про сучасне материнство, у яких вона дуже хвалила цього хлопця. Тож тепер я вимагаю, щоб вона мені допомогла.

— Можеш записати мене до нього? Просто зараз?

— Що?

— Іммі, будь ласка!

Просто в мене перед очима — понурий і голий Раннох-Мур. Однією рукою тримаю кермо, другою стискаю мобільний. Навряд чи тут є полісмени, які можуть заарештувати мене за необачне керування транспортним засобом. Маленькі озера виблискують під поодинокими сонячними променями, наче нечищене срібло.

— Будь ласка, Іммі. Мені конче треба.

— Згода. Так... так, я спробую. Він тобі зателефонує. Але... Саро... Ти впевнена, що з тобою все гаразд?

— Що?

— Саро... Просто... Розумієш...

— Імоджен!

Як і належиться подрузі — подрузі, яка залишалася поруч зі мною увесь цей час, — вона все правильно розуміє, припиняє мене розпитувати й завершує розмову, щоб виконати моє прохання. І, авжеж, незабаром мені телефонують з офісу Келлавея. Він погоджується прийняти мене за чотири години.

Дякую, Імоджен.

І от я вже в Глазго, в офісі на Джордж-стрит. Сам доктор Малкольм Келлавей, психіатр, сидить у шкіряному кріслі, що обертається, за хирлявим металевим столом. Руки складені долонею до долоні, наче під час побожної молитви, кінчики пальців притиснуті до підборіддя.

— Ви дійсно вважаєте, що тоді, у Девоні, могли припуститися помилки? — знову питає він мене.

— Не знаю. Ні. Так. *Не знаю.*

Западає тиша. Небо над Глазго вже темнішає, хоча зараз лишень опів на третю.

— Гаразд. Звернімося знову до фактів.

І він починає розпитувати. Про всі деталі, про всі подробиці, про смерть моєї дочки, про можливий нервовий зрив дитини, яка залишилася живою.

Слухаю його й витріщаюся на темний вир хмар за квадратним вікном із чорним гранітним підвіконням. Глазго. Узимку це просто диявольське місто — усе таке вікторіанське, похмуре, неймовірно суворе. Нащо я сюди приїхала?

У Келлавея, між тим, є до мене запитання.

— Що саме з усього цього ви обговорювали зі своїм чоловіком, місіс Муркрофт?

— Майже нічого.

— Чому?

— Просто... просто мені не хочеться ще більше все ускладнити — ну, тобто поки я сама не розберуся *напевне*.

Мене знов охоплюють сумніви. Що я тут роблю? Який у цьому сенс? Малкольм Келлавей — чоловік середнього

віку, але все ще носить джинси, через що має вигляд геть несолідний. У нього надто вишукана жестикуляція, яка мене дратує, дурнувата водолазка, окуляри без оправы з двома бездоганно круглими скельцями — наче дві літери «о». Що може цей чоловік знати про мою доньку такого, чого не знаю я? Що він може розповісти мені такого, чого я сама не здатна розповісти собі?

Він пильно дивиться на мене з-за своїх піжонських окулярів і каже:

— Місіс Муркрофт, можливо, час перейти від того, що нам відомо, до того, чого ми ще не знаємо або не можемо знати.

— Так.

— Отже, почнімо спочатку, — він трохи подається вперед. — Після того як ми поговорили вранці, я провів невеличке дослідження й проконсультувався з колегами з Королівської лікарні¹. На жаль, як я й підозрював, надійного способу розрізнити однайцевих близнюків не існує, тим паче у вашій унікальній ситуації.

Дивлюся на нього.

— А ДНК?

— Ні. Боюся, що ні. Навіть якби ми мали... — він криється й веде далі: — ...якби ми мали достатнього об'єму зразки тканин вашої померлої дочки, стандартні ДНК-тести не продемонструють розбіжності. Однайцеві ідентичні близнюки дійсно тотожні — генетично, зовні, за фізичними ознаками. Ця проблема вельми актуальна для поліції — відомі випадки, коли близнюкам вдалося уникнути покарання за злочин, тому що поліція не могла визначити, хто саме з них його скоїв, навіть попри те, що вони мали взірці ДНК з місця подій.

— А відбитки пальців? Хіба вони не різні?

¹ Королівська лікарня — найстаріша з лікарень Шотландії, розташована в Единбурзі.

— Так, іноді існує невелика відмінність у відбитках пальців рук та ніг, навіть у ідентичних близнюків, але, звичайно, у випадку вашої доньки... Ви ж провели кремацію, так?

— Так.

— І в жодної з дівчаток раніше не брали відбитків пальців?

— Ні.

— От у цьому й проблема.

Він несподівано глибоко зітхає. Потім зводиться, підходить до вікна й дивиться на вуличні ліхтарі, що саме почали вмикатися. І це о третій годині дня.

— Це доволі серйозна проблема, місіс Муркрофт. Якби обидві ваші дочки були живі, існувало б чимало шляхів для того, щоб ми *могли б* їх розрізнити: наприклад, це можна було б зробити за візерунком кровоносних судин на обличчі, за термографією обличчя... Та одна з дівчаток загинула, і ви хочете провести дослідження *постфактум*... Авжеж, це практично неможливо. Анатомія тут нам не зарадить.

Він обертається й дивиться на мене. Шкіряний фотель такою мірою глибокий, що це мене бентежить. Ноги заледве торкаються підлоги, я почуваюся маленькою дитиною.

— Але, можливо, у цьому й немає потреби.

— Прошу?

— Міркуймо позитивно, місіс Муркрофт. Зайдімо з іншого боку й глянемо, що нам може запропонувати психологія. Відомо, що загибель одного з близнюків для іншого є надзвичайно травматичним досвідом.

Кірсті. Бідолашна моя Кірсті.

— Ідентичні близнюки, що втратили свою точну копію, демонструють значно вищі показники по чотирьох з восьми шкал переживання горя. Вони гостріше відчувають розпач і провину, страждають від причепливих споминів і деперсоналізації. — Він знову зітхає й веде далі: — Зважаючи на глибоке горе і, особливо, на деперсоналізацію, існує ймовірність того, що ваша донька Кірсті потерпає від галюцинацій чи

марить. Лікарі в Единбурзькому університеті нещодавно проводили дослідження з цього приводу... щодо реакції одного з близнюків, який втратив брата чи сестру. З'ясувалося, що до серйозних психічних розладів більше схильні близнята, які втратили свою пару, ніж ті, чиї «двійники» живі-здорові...

— Тобто Кірсті божеволіє?

За спиною в Келлавея — темна шибя.

— Ні, це не божевілля, радше нервовий розлад, можливо, доволі сильний. Уявіть лишень, що вона відчуває: Кірсті сама для себе є живим нагадуванням про померлу сестру. Щоразу, як вона дивиться в дзеркало, вона бачить не себе, а її. Також вона опосередковано відчуває й ваше збентеження. І бентегу вашого чоловіка також. Зауважте також, що вона страшенно боїться наближення свого дня народин, який доведеться святкувати самотою, боїться життя в такий собі ізоляції — вона ж від самого народження мала близнючку. Авжеж, вона страждає від самотності, яку жоден із нас не спроможний до пуття досягнути.

Я щосили намагаюся не розплакатися. А Келлавей веде далі:

— Можливо, вона серйозно дезорієнтована. Крім того, той із близнюків, хто вижив, також може відчувати провину й каяття через те, що саме він залишився в цьому світі. Відчуття провини лишень поглиблюється, позаяк дитина бачить горе батьків, особливо якщо ті починають сваритися. Дуже часто такі ситуації завершуються розлученням, це загальновідомий факт. — Він дивиться просто на мене. Авжеж, сподіваючись відповіді.

— Ми не сваримося, — заледве видушую з себе. — Ну, тобто, може, ми й сварилися, був такий момент... Наш шлюб пережив доволі важкий період, але все вже позаду. Ми не сваримося в присутності дочки. Не сваримося. Ні.

Келлавей відходить до іншого вікна й веде далі, дивлячись на ліхтарі.

— Провина, горе і раптова безмежна самотність, об'єднавшись, можуть доволі химерним чином вплинути на психіку близнюка, який втратив свою пару. Я переглянув значну кількість літератури на цю тему. Якби ви також прочитали ці книжки, то знайшли б чимало прикладів. Коли один із близнюків помирає, інший переймає його характерні особливості й починає більше скидатися на померлого. В одному американському дослідженні йдеться про близнюка, чий брат помер у віці дванадцяти років. Він став такою мірою схожим на померлого, що батьки вирішили, ніби, за їхніми словами, у нього вселився привид того сина, якого вони втратили. Або от ще одна ситуація. Дівчинка-підліток втратила сестру, після чого стала називати себе її ім'ям, наче намагаючись... — Келлавей напівобертається й дивиться на мене, — намагаючись припинити бути собою. Саме таку фразу вона і вжила. Вона хотіла *припинити бути собою*. Вона хотіла *стати* своєю загиблою сестрою.

Пауза.

Мені треба щось відповісти.

— Тобто ви маєте на увазі, що Кірсті — це Кірсті, але... — щосили стараюся говорити якомога спокійніше, — але вона вдає, ніби вона Лідія, або й сама вважає себе Лідією, щоб подолати горе й відчуття провини?

— На мою думку, цілком імовірно. Принаймні це той висновок, якого я можу дійти без повного обстеження.

— А як щодо собаки? Біні?

Келлавей повертається до свого фотеля й сідає.

— А от поведінка собаки дійсно спантеличує, так. Певною мірою. І ви, авжеж, маєте рацію: собаки можуть розрізняти ідентичних близнюків за запахом, навіть у тих випадках, коли тести ДНК безпорадні. Утім, також добре відомо, що близнюки, які втратили пару, часто мають дуже тісний зв'язок з домашніми улюбленцями. Вони замінюють їм утраченого брата чи сестру. Отже, мені здається, що між Кірсті

й Біні сформувався такий зв'язок, і Біні поводить ся таким чином, просто реагуючи на ніжність, яку демонструє стосовно нього ваша донька.

Там, за вікном, Глазго заливає дощ, краплі стукотять по шибі, і то доволі голосно. А я... я почуваюся розгубленою. Я майже повірила, що повернулася моя люба Лідія, але таки схоже, що вижила Кірсті. А я це все вигадала. Геть усе. І Кірсті також?

Мені наче наново розбили серце. Але ж для цього немає жодної причини?

— То що мені тепер робити, докторе Келлавей? Що робити з плутаниною в голові моєї доньки? З її горем?

— Поводьтесь як завжди. Як оце зараз.

— Чи варто розповісти про все чоловікові?

— Самі вирішуйте. Можливо, краще не казати, але дійте так, як вважаєте за потрібне.

— А потім? Що буде далі?

— Важко сказати напевне. Та мені здається, усе це завершиться, щойно Кірсті зрозуміє, що ви ставитися до неї саме як до Кірсті, любите її як Кірсті й не звинувачуєте її в тому, що вона — Кірсті. Саме тоді вона знову стане колишньою Кірсті.

Він каже це так, наче підсумовує усе, що прозвучало доти. Схоже, аудієнцію завершено. Келлавей проводить мене до дверей, передає мені плащ, наче швейцар у розкішному готелі, а тоді каже вже не професійним, а звичайним тоном:

— Ви ж записали Кірсті до нової школи?

— Так. Вона почне відвідувати її з наступного тижня. Розумієте, ми хочемо трохи призвичаїтися до життя на острові...

— Авжеж. Це добре. Школа — важлива частина процесу адаптації. Сподіваюся... ба ні, я впевнений, що незабаром у неї з'являться нові друзі і вся ця плутанина минеться, — лікар усміхається не вельми широко, але, здається, цілком

широ. — Я знаю, що вам важко з цим упоратися. Майже нестерпно. — Він на мить затинається й наші очі зустрічаються. — Як ви почуваетесь? Про себе саму ви й слова не сказали. А рік у вас видався дуже тяжкий.

— У мене?

— Так, у вас.

Його запитання спантеличує мене. Дивлюся просто на психіатра; він осміхається ввічливою професійною усмішкою.

— Думаю, зі мною все гаразд. Переїзд — це, авжеж, стрес, але мені сподобалося. Воно-таки подіяло. Мені просто хочеться, щоб це все завершилося.

Він знову киває. Задумливо поглядає мене з-за скелець окулярів.

— Будь ласка, залишайтеся на зв'язку. До побачення, місіс Муркрофт.

Оце й усе. Двері його офісу зачиняються за мною, я спускаюся новенькими сходами зі сталі та світлого дерева до виходу з будівлі й опиняюся на вільжистій вулиці Глазго.

Краплі крижаної мжички висіюються навколо вуличних ліхтарів, утворюючи серпанкові німби. Вистиглі вулиці майже безлюдні. Лишень якась жінка в чорному, у якої вітриган намагається вирвати з рук парасольку. І я.

Готель «Голідей Інн Експрес», у якому я зупинилася, просто за рогом. Я залишаюся в готелі весь вечір, замовляю собі карі та з'їдаю його пластиковою ложкою, сидячи на жорсткому, наче камінь, готельному ліжку. Їм просто з пластикових лотків і збайдужіло витріщаюся на екран телевізора. Намагаюсь не думати про Кірсті. Я дивлюся програми про дику природу й кулінарні шоу, аж допоки мозок остаточно не вимикається. Я не відчуваю геть нічого. Ані горя, ані тривоги, лише спокій. Можливо, негода позаду. Може, вже по всьому. Можливо, життя здатне тепер тривати далі.

Мій сніданок рано-вранці є таким самим пластиковим, як і вечеря напередодні; нарешті я з радістю стрибаю

в автівку й прямую на свою «Дику Північ». Коли сірі муніципальні будівлі поступаються зеленим ланам, потім широким лісам, а тоді справжнім горам, укритим тонким шаром раннього снігу, настрій у мене покращується.

Авжеж, Келлавей має рацію. Він — відомий на цілу країну дитячий психіатр. Хто я така, щоб з ним сперечатися? Кірсті Муркрофт — це Кірсті Муркрофт, вважати по-іншому — це дурість. Моя бідолашна донечка просто заплуталася і страждає від відчуття провини. Мені кортить обійняти Кірсті й не випускати її протягом цілої години, щойно я повернуся додому. А потім всі ми почнемо жити наново, дихаючи солодким крижаним повітрям Гебридів.

Лох-Лінне тягнеться ліворуч темно-сірою з синім смутою, на іншому березі можна розгледіти живопліт і паркани. Це і є той самий «Шлях на Острови» з відомої шотландської народної балади. Він в'ється крізь ліси й пустища до паромного терміналу й риболовецького порту на Маллейгу.

Тримаючи руки на кермі, дивлюся на годинник на панелі приладів. Мені казали, що, якщо сісти на паром з Маллейгу до Армадейлу, то шлях на Орнсей потребуватиме на дві години менше, тому що не доведеться робити гак на північ до Кайла.

З'їжджаю на узбіччя й по телефону спілкуюся з життєрадісною леді з паромної компанії «Калмак». Добрі новини — наступний паром вирушає о першій годині дня. Я на нього встигну без проблем. Тому телефоную до нашого котеджу на Торрані, воліючи сповістити Енгуса, що незабаром приїду, і крізь тріск я чую його відповідь «Гаразд, гаразд» і «Зустрічатиму тебе на човні».

— На човні? У нас нарешті з'явився човен?

Тріск.

— Так. Шлюпка. Я... — *Тріск.*

— Чудово!

Шипіння. Тріск. ЛЯСКІТ.

— Я тебе зустріну в Орнсеї, на пірсі, коли... — Голос Енгуса зникає у вирі перешкод. Наш телефонний кабель уже незабаром остаточно гігнеться.

— Пів на третю! Пів на третю! Енгусе, зустрічай мене в Орнсеї опів на третю!

Його відповідь я майже не чую. Здається, від сказав «Добре». Але в нас є човен.

У нас є човен!

Коли я дістаюся порту на Маллейгу — порту, з його офіцерами берегової охорони, балакучими рибалками, яскравими судами з вилову креветок й крабів, що виструнчилися в гавані, — ця ділова атмосфера відволікає мене від власних думок. Я швидко заїжджаю на паром і, всміхаючись, наче у напівсні, простягаю з вікна гроші за проїзд симпатичному поляку в широчезному анораці, який витягає квитки з якогось хитромудрого приладу.

Потім паром доправляє мене на інший берег, і я, схвильована, мчу головним шляхом Сліту до Орнсею. У нас є човен! Справжнісінький, наш власний човен! Схвильована, охоплена радісним передчуттям, я виїжджаю на останній пагорб на південь від Орнсею.

Цей похмурий, порослий вереском пагорб завжди надиво залюднений — місцеві повсякчас паркують тут свої автівки. Справа в тому, що тут гарний сигнал мережі й сюди приїжджають, аби посидіти в Інтернеті зі смартфонів. Це остання з перепон, що затуляє мені краєвид на Орнсей. Отже, я зїжджаю з пагорба і бачу його.

Мій новий будинок.

І в мене миттю поліпшується настрій.

Торран. Чудовий Ейлен Торран.

Чи не вперше, відколи ми переїхали сюди, я відчуваю до острова справжню прихильність. Попри вогкість і занедбаність, я закохуюся в справдешню красу нашої нової домівки: мене підкоряє велич хвиль на південь від Салмадейру, захоплює

чи не до сліз самотня краса Нойдарту між двох заток. Красиво до болю — наче від рани, що тільки почала загоюватися.

Я не хочу повертатися до Лондона. Я хочу залишитися тут. Ейлен Торран. Наш острів.

Захоплена, проїжджаю селом і паркуюся коло «Селкі», на пірсі. Й, авжеж, бачу Енгуса. Він обіймає Кірсті, вдягнену в рожеву куртку. Донька тулиться до нього й нерішуче усміхається. А от чоловікове обличчя серйозне. Він глипає на мене якимось дивно, тому я одразу розумію: щось не так.

— Отже, — кажу, намагаючись приховати тривогу, адже що саме може бути не так тепер? — І скільки ж заплатив?

— П'ять сотень фунтів. Купив у крамниці «Гейлфорсу»¹, в Інвернессі. Джош допоміг його доправити. Два з половиною метри, надувний. Як на мене, цілком вдала покупка.

Енгус широко, сліпучо, але не надто щиро всміхається й веде мене на пірс, аби продемонструвати яскраву помаранчеву надувну шлюпку, що погойдується на лагідних орнсейських хвилях.

— Джош переймається, що вона вже не буде такою чепурною після першої ночі на барі², але, як на мене, то дурня.

— Зрозуміло.

Кірсті однією рукою притискає до себе Лепика, а другою міцно тримає широку батькову долоню. Чекає, допоки можна буде сісти до човна з мамою й татом і рушити додому. А тато тим часом веде далі:

— Я такі часто бачив у яхтсменів, вони в них дістаються на облавок. Вони досить легкі, щоб самотужки витягти їх на берег. А оскільки в нас немає швартувального приладдя, це має неабияке значення, еге ж?

— Ем-м... — не знаю, що сказати. У човнах я геть-чисто не тямлю. Утім, той факт, що ми нарешті купили шлюпку,

¹ «Гейлфорс» — мережа товарів для яхтсменів.

² Бар — обмілина в прибережній зоні.

викликає в мене радість. Але щось не так. Щось достеменно не так.

— Давайте-но я спущуся першим, — каже Енгус. — Допоможу вам.

Він зістрибує по кам'яних сходах, забирається до шлюпки, яка хитається під його вагою. Потім обертається до нас і простягає руки до доньки.

— Кірсті, хочеш першою? А мама за тобою.

Дивлюся на нього. Розширеними очима. Здивована. Спантеличена.

Кірсті дивиться на мене й каже:

— Уяви, що в тебе є собака, кішка і ще одна кішка. Їх звати «Привіт, Па-па і Ходи Сюди». Й от ти з ними гуляєш у парку і кличеш їх.

— І що?

Вона тихенько сміється, білі зубки блищать, один росте, інший хитається. Потім донька регоче вголос.

— Мамусю, якщо ти гулятимеш у парку з кішкою, собакою і ще однією кішкою та кликатимеш їх «Привіт», «Па-па» і «Ходи Сюди», вони просто не зрозуміють, що їм робити!

Видушую з себе усмішку. Такі жарти — спонтанні, безглузді жарти — були улюбленими в них, у Кірсті з Лідією. Вони постійно вигадували ці химерні дивакуваті історії, які ставали все навіженішими, а потім дівчатка починали реготати в унісон. А тепер Кірсті нема з ким бавитися в цю гру.

Пробую засміятися. Виходить неймовірно нещиро. Кірсті дивиться на мене. Сумно. Холодні сині хвилі плюскотять у неї за спиною.

— Я бачила сон, — каже вона. — Поганий. Знову. У білій кімнаті був дідусь.

— Що, любя?

— Саро?

Енгусів голос — остудніший за крижаний орнсейський вітрюган.

— Саро!

— Що?

— Ти що, не допоможеш їй? — він дивиться просто на мене. — Допоможи Кірсті забратися до човна!

Я беру доньку за руку, піднімаю її й саджу до човна, а потім спускаюся до нього сама. Засмучена Кірсті згорьовано витріщається на хвилі. Схиляюся до чоловіка й сичу:

— Що сталося?

Він знизує плечима. І відповідає пошепки.

— Знову страшний сон. Цієї ночі.

— Той самий?

— Так. Обличчя. Нічого нового. Минеться, — він обертається, вимушено осміхається й каже весело: — Панове, вітаю вас на облавку корабля Її Величності «Муркрофт». Рушаймо!

Відводжу очі від старанної фальшивої усмішки Енгуса. Дивлюся на біляву голівку доньки. Вона сидить, відвернувшись від мене. Знов міркую над цим її страшним сном. Вона бачить його вже кілька місяців, знову й знову. А тепер ще й дідусь долучився... Чому Енгус не звертає на це уваги? Це ж дуже символічний сон, він має щось означати. Утім, я ніяк не можу збагнути, що саме.

Енгус заводить підвісний двигун. Вітер потужний і зимний. Кірсті нахиляється над бортом і вдивляється у хвилі. У неї на куртці є відлога, але вона її не вдягла й може змерзнути. Але незабаром човен успішно доправляє нас на Торран. Кірсті вистрибує та мчить стежкою до котеджу. Схоже, настрій в неї поліпшився й вона рада нарешті опинитися вдома. Біні зустрічає її біля дверей на кухню, він часто там сидить.

Наче не хоче заходити до будинку.

Ми затримуємося на березі — Енгус намагається навчити мене прив'язувати човна до залізної огорожі маяка.

— Та ні, отак! Отак от! — бурчить він.

Намагаюсь опанувати вузол, але не вдається. Уже вкотре. Це через те, що вже сутеніє. Чоловік усміхається й бурчить.

— Мілвертон. Паціюченя моє сухопутне!

— А ти в мене, Гусе, виходить, старий морський вовк?

Він регоче. І наш настрій несподівано знову покращується. Нарешті, мені навіть щастить майже правильно зав'язати вузла — утім, не впевнена, що запам'ятала й зможу повторити це ще раз.

Заходимо до будинку. Настрій добрий. Справжнє відчуття родини. Великий заварник на столі; кухлі наповнені, торт уже з'їдено, усі рішення ухвалені. Ми — подружжя, яке відновлює родинне вогнище.

Запах свіжої фарби наповнює будинок. Енгус вирушає до дровітні рубати дрова, а я готую вечерю.

Вирізаючи вічка в картоплі й дивлячись на мерехккі вогники будинків в Орнсеї, розважаю над тим, як примітивні умови нашого життя повернули нас до традиційних ролей, що їх належить виконувати чоловіку й жінці. Коли ми жили в Кемдені, готував зазвичай Енгус, але тут він робить це лише зрідка, бо його сил і часу потребує важка чоловіча робота. Рубати, тягати, класти цеглу.

Утім, я не заперечую. Насправді мені це до вподоби. Ми — чоловік і жінка, що поселилися на острові. Ми маємо покладатися тільки на себе і, щоб вижити, повинні стати єдиною командою. А робота буває чоловічою й жіночою. Це старомодно, але не позбавлено сексуальності.

Після їжі ми сьорбаємо дешеве вино з «Ко-опу». Беру Енгуса за руку й кажу:

— Чудово ти впорався. Я про човен.

Він бурмотить щось у відповідь про небезпеку перебування на воді й китових акул. Не дуже розумію, про що це він, але мені подобається його тон. Ми живемо поруч із китовими акулами.

Яскраве полум'я жере дрова, ми відкорковуємо другу пляшку червоного вина. Весела Кірсті простує до себе з журналом. Енгус витягає книжку з морської справи й намага-

ється навчити мене зав'язувати спеціальні морські вузли — булінь, фаловий, стопорний, — використовуючи для цього уривок тонкої мотузки.

Ми знову горнемося одне до одного під ковдрою. Дивлюся на тонку сіру мотузку, щосили намагаючись зробити все якнайкраще. Проте вузол розв'язується просто в мене в руках. Уже всьоме.

Енгус терпляче зітхає.

— Добре, що ти в нас не по садо-мазо, — каже він. — Від тебе жодного сенсу не було б.

Дивлюся на нього.

— Але ж не конче треба, щоб вузли зав'язувала саме я, хіба ні?

Він мовчить, а потім регоче. Той самий, глибокий, дуже сексуальний сміх. Потім нахиляється й ніжно цілує мене в губи. Це поцілунок чоловіка, поцілунок коханця. І я розумію, що той самий потяг між нами нікуди не подівся. Якимсь чином він зберігся. Всупереч усьому. І я відчуваю справжнє щастя — чи щось дуже на нього схоже.

Решту вечора ми з Енгусом знов пораємося по господарству. Він тинькує ванну кімнату й облаштовує нові труби, а я з неабияким задоволенням замальовую графіті, що лишилися від наших непроханих пожильців. Надто вже вони лячні.

Вмостивши стілець, готуюся заходитися навколо чергового малюнка. Це арлекін. Аж раптом зупиняюся, стискаючи фарбувальний валик у руці. Зводжу погляд.

Згори на мене дивиться арлекін. Засмучене біле обличчя.

Несподівано розуміння виринає нізвідки й прохромлює мені душу.

Біла кімната, засмучені обличчя, що дивляться згори донизу. Страшний сон, який повторюється знову й знову. А тепер ще і її дідусь у ньому з'явився.

Я зрозуміла. Збагнула, що саме сниться Кірсті. Усе знову перевертається догори дригом. І мені знову стає лячно.

Енґус дивився на дружину. Принаймні тепер вони пили вино не зі слоїчків з-під джему. Рубіж подолано, вони зробили крок до світу справжніх келихів.

Це, авжеж, чимале досягнення, але цього замало. Він гасав Скаєм, намагаючись знайти роботу, будь-яку роботу: будував свинарні, мансарди, навіть повітки для зберігання садового причандалля, якщо виникала така потреба. Усе, що мала зробити його дружина, — це розпакувати решту посуду. На це вона витратила либонь понад місяць. Чи то принаймні шість днів. Так, вони старанно поралися, приводячи будинок до ладу. Удвох. І непогано поралися — попри все, їм таланило цілком ладнати. А ще в неї було замовлення в Глазго... але — про що йшлося насправді? Він не надто повірив у те, що вона йому розповіла. Коли він учора зателефонував Імоджен із «Селкі» та спитав, що це його дружина робить у Глазго, відповідь прозвучала якось непевно й ухильно.

Щосили тримаючи себе в руках, аби не вижлуктати вино одним ковтком, він слухав, як його дружина розводиться про телепатію.

Про яку ще телепатію?

Сара глянула на нього й знов заговорила.

— Гусе, сам подумай. Той її сон. Кірсті сниться Лідія. Лідія в лікарні. Це ж так, хіба ні? То може вона уявляє себе Лідією в той жахливий момент — коли вона на мить отя-

милася й побачила всіх нас, родину, медсестер, лікарів... Її дідусь також був там. У палаті. У білій кімнаті.

— Але ж, Саро, я...

— Утім, Кірсті ж не знала, що її сестра Лідія опритомніла за мить до того, як померти. Їй ніхто про це не розповідав. А це означає... — Обличчям його дружини майнула паніка. — Гусе, яким ще чином вона могла дізнатися про лікарню? Як таке можливо?

— Ну ж бо, Саро. Вгамуйся.

— Ні, я серйозно. Сам подумай. Будь ласка!

Енгус мовчки стенив плечима, намагаючись зневажливим виразом обличчя продемонструвати все, що він думає про це.

— Енгусе?

Він знову промовчав. Зумисне — це була помста за те, як колись вона сама відмовчувалась у відповідь на його запитання. Його раптом пойняла лють — лють через те, що вона може все зруйнувати. Знову. Саме тоді, коли все в них почало налагоджуватися.

Він поставив келих і глянув на божевільний візерунок дощових крапель на шибі їдальні. Чи є спосіб зробити їхній будинок водонепроникним? А захистити його від вітру? Адже Джош попереджав: коли Скай накриває негода, у котеджі буде ще зимніше, ніж зовні, на вулиці, — будинок упродовж стількох років не опалювали як слід, отож тепер через надмірну вологість спрацьовує ефект охолодження.

— Енгусе, поговори зі мною.

— Про що? Про ті дурниці, які ти верзеш?

Він намагався стримуватися. Сара ненавиділа, коли на неї підносили голос, вона одразу ж починала рюмсати. Такий собі спадок від її тирана батька. А потім вона поїхала й стала дружиною брутального чоловіка, який не вельми від цього батька відрізняється.

Отже, справа в ній самій? Чи, може, ніхто в цьому не винен, це просто моделі сімейного життя. Енгус теж був

таким самим. Він не мав імунітету до нав'язливого повторення моделей, спричинених генами й оточенням. Просто цієї хвилини йому страшенно кортіло хильнути. Здоровенну склянку гожого віскі — точнісінько як колись його чорноротий невдаха батько, який лупцював Енгусову маму принаймні раз на місяць. А потім він упав у річку та втопився. От і добре. Матимеш тепер усмак питва, старий покидьку.

— Саро, що ти мелеш?

— А як іще наша донька могла довідатися про Лідію в шпиталі?

— Ти не можеш стверджувати напевне, що їй сниться саме це.

— Біла кімната, сумні обличчя, які дивляться згори вниз, серед них її дідусь. Це воно, Гусе, це достеменно воно! Що ще це може бути? Це ж точнісінько як усе тоді відбувалося! Боже милий!

Вона що, знову збирається ревіти? Якійсь частині Енгуса кортіло цього, кортіло, щоб вона плакала, так само як мало не заплакав він сам, коли Кірсті вимовила ті слова.

Його дружині було занадто легко.

Енгус насилу опанував бажання розповісти їй страшну правду. Натомість він поклав велику долоню на маленьку білу руку дружини. Ці маленькі, гарненькі, безпорадні руки, які не спроможні були зав'язати рифовий вузол або прив'язати човна; утім, він їх усе одно любив, ці тендітні білосніжні долоньки. Колись любив.

Чи міг би він знову її покохати? Без жодних сумнівів, щиро, не потерпаючи від образи, не бажаючи їй помститися?

— Саро, а може, їй твій батько розповів? Ти ж знаєш, який він, коли хильне. Чи твоя мати. Чи мій брат. Будь-хто міг щось там розповідати про лікарні, а вона почула, а тоді вигадала решту. Ти подумай лишень, яким усе це мусить бути для неї лячним. Саме собою. Для дитини. Лікарня.

Палати. Смерть. Авжеж, таке застрягне в пам'яті. От воно тепер і сниться їй.

— Але я не вірю, що хтось їй розповів чи сказав щось таке, що вона могла підслухати! Про те, що Лідія отямила-ся, знали тільки в моїй родині. Але я в них питала.

— Що?!

Тиша у відповідь.

— Ти розпитувала батьків?

Знову пауза.

— Боже милий, Саро! Ти телефонуєш людям і розповідаєш їм те, що стосується тільки нас двох? Яким чином це може зарадити?

Його дружина зробила ковток вина з келиха і похитала головою. Губи її стиснулися й побілішали через притлумлене напруження.

Енгус дивився на вино в келиху, охоплений відчуттям безпорадності. Наче сидиш у ванній, вода витікає крізь злив, стає холодно, тіло важчає — тебе ніби перекидає на якусь планету, набагато паскуднішу за цю. Вони трусилися від холоду в цьому котеджі, вони з головою поринули в роботу, але це все, мабуть, було намарно.

Ні. Він має хоча б спробувати міркувати позитивно. Заради Кірсті.

Завтра він спробує знову. Може, вкотре відправить своє портфоліо до тієї архітектурної компанії в Портрі. Вони ж мало не взяли його на півставки. Треба просто ще раз їх підштовхнути. От гляньте-но, я проектував елементи хмарочосів, тому, гадаю, і з кошарою впораюся. Може, він навіть їх благатиме. Допоможіть, мені потрібна робота, мені потрібна платня в десять штук, тому що моя донька живе в будинку, який нагадує холодильник.

— Гусе, але існує безліч історій про близнюків, між якими є телепатичний зв'язок, якийсь особливий зв'язок, — ми ж уже говорили про це, і... У них були однакові сни.

Пам'ятаєш, вони починали реготати водночас, тієї самої миті, і ми не могли збагнути чому?

Енґус відкинувся у фотелі й потер очі запилюженими пальцями. Він прислухався. Кірсті була у своїй кімнаті, грала на старому айпеді. Він ледве-ледве розрізняв віддалене клацання та свист комп'ютерної гри, що звучали в унісон із шурхотом дощу по шибі вікна в їдальні.

Його донька загубилася в комп'ютерному світі, і він не міг її в цьому звинувачувати, адже там було краще, ніж у реальності.

А реальність була от яка: Енґус справді пам'ятав, як Кірсті й Лідія починали одночасно, без жодної причини, реготати. Авжеж, він це пам'ятав. Він тоді здивовано витріщався на них, а близнючки раптом ні сіло ні впало починали хихотіти, сидячи на окремих стільцях, не змовляючись. Іноді, коли таке траплялося, вони навіть були в різних приміщеннях. Він ходив з однієї кімнати до іншої та дивився на дівчаток, які заходилися сміхом без жодного на те приводу.

Він багато що пам'ятав. Енґус згадав, як якимось Лідія у своїй кімнаті читала «Великого дружнього велетня»¹. Він потім помітив, що Кірсті, яка сиділа на першому поверсі, читала ту саму сторінку. А якимось він бачив їх, коли вони поверталися зі школи. Попереду йшла Кірсті, яка пленталася, ніби на похороні, звільна, мов гуска. А потім з'явилася Лідія, яка йшла точнісінько таким чином, але на відстані в тридцять футів² від сестри. Вони обоє наче перебували в якомусь трансі. Навіщо вони це робили? Щоб лякати людей? Чи між ними й справді існував якийсь ментальний зв'язок? Утім, у таке він не вірив, не міг повірити. Він читав чимало наукової літератури. У жодній книжці не йшлося про те, що між близнюками може бути якась телепатія. Це просто

¹ «Великий дружній велетень» — дитячий фентезійний роман Роальда Даля.

² 9,14 метра.

таке собі звичайне диво, до якого спричинився однаковий набір генів.

Він глянув на вміту дощем шибу. Негода там, за вікном, вабила його. Якась його частина прагнула туди, на вулицю, у холоднечу й вітрюган. Йому кортіло видертися суворими скелями Чорних Куїллінів аж туди, де буревій термосить Старого зі Сторру¹. Але натомість він сидів удома й чекав, поки до нього заговорить дружина. Вона допивала вино, пляшка була порожня. Відкоркувати ще одну? Він завжди покладався на неї, дозволяючи їй контролювати кількість алкоголю. Утім, зараз йому кортіло відкоркувати ще одну пляшку, байдуже, що була лишень п'ята вечора.

— Енгусе, будь ласка. Просто подумай про це. Чи міг між ними бути якийсь телепатичний зв'язок? Пам'ятаєш історію про тих близнюків у Фінляндії, які одночасно загинули в автокатастрофі? Ну, отих, що...

— Так, за десять миль один від одного, тієї самої ночі. Пам'ятаю. То й що?

— Хіба це не дивно? Хіба це не доводить, що...

— Ні.

— Але ж...

— Саро, навіть якщо між ними й існував якийсь ментальний зв'язок, у який я не вірю, — навіть якщо він існував, Лідія мертва вже ПОНАД РІК. А жаскі сні Кірсті почала бачити лишень кілька місяців тому.

Дощ наче ущух. Дружина пильно дивилася на Енгуса. Він провадив далі:

— Навіть якщо ти віриш у те, що близнюки здатні транслювати одне одному власні сні на відстані, я вважаю, що близнята не можуть контактувати через ефір, якщо один із них МЕРТВИЙ. А ти як гадаєш?

¹ Старий зі Сторру — гостроверха базальтова скеля на острові Скай, з якою пов'язано чимало легенд місцевого фольклору.

Сара мовчала. Він розсміявся гавкучим сміхом.

— От хіба що ти маєш на увазі, що Лідія перетворилася на маленького привида. Крихітну прояву, яка літає сюди-туди й спілкується з сестрою. Де він зараз, оцей привид? Ховається в шафі, притримуючи власну голову?

Це був жарт. Він намагався пожартувати.

Проте Енгусу аж у голові запаморочилося, коли він зрозумів, що взяв за живе. Сара не сміялася, не супилася — вона просто дивилася на нього. За вікном знову почав лупати дощ, угризаючись у цемент і бетон цього бісового будинку.

— Та хай йому грець! Саро, ти що, віриш у привидів? Та опануй ти себе нарешті! Лідія мертва, а Кірсті — просто спантеличене й нещасне дитя! Оце й усе! Їй потрібне лишень одне — щоб батьки zostалися при здоровому глузді.

— Ні. Це не привиди. Це щось інше.

— Що саме?

— Я...

— Що саме?

— Це... — Вона не договорила.

Енгус відчув, що от-от зірветься на крик. Що. Це. З біса. Таке? Лють аж переповнювала його. Заледве стримуючись, він спитав, намагаючись, аби голос звучав якомога рівніше.

— Що ти маєш на увазі, Саро? Що це ще за страшна таємниця?

— Я... я не знаю. Але її сни... Що вони означають?

— Це просто довбані СНИ! — він схопився за голову. Вельми патетичний жест. Проте щирий.

Протягом десяти секунд у кімнаті панувала тиша. Тоді Сара звелася, забрала порожню пляшку й пішла на кухню. Енгус провів її очима; джинси теліпалися в неї на стегнах. Колись вони вирішували конфлікти за допомогою сексу. І він усе ще жадав її, вона досі вабила його, навіть коли він на неї сердився.

Що буде, якщо зараз вони вирушать до ліжка? Секс у них завжди був брутальний — Сарі таке подобалося. Це була одна з причин, чому він у неї закохався: її несподівана, тваринна сексуальність. Укуси мене, нашльопай мене, віддухопель мене. Дужче. Та якщо сьогодні він буде з нею жорстким, якщо його прихований гнів прорветься назовні — чим усе завершиться?

Сара повернулася з кухні. Нової пляшки в її руках не було. Його настрій погіршився ще дужче, якщо таке взагалі було можливо. Може, він сам відкоркує вино, коли її не буде поруч? Варто зав'язувати з алкоголем. Кірсті треба, щоб татко був відносно тверезим і при здоровому глузді.

Бодай хтось має контролювати ситуацію.

Але підтримувати брехню було достобіса важко. І це місце не надто йому зарadiло, хоч як він цього сподівався. Зимний, сірий, паскудний листопад був просто огидним, а це ж лише пізня осінь. А як прийде справжня зима? Може, суворий клімат і небезпеки якомсь допоможуть: тоді їм доведеться об'єднатися.

Чи зима просто докінчить їх.

Дружина никала кімнатою, не знаходячи собі місця.

— Саро, ти від мене щось приховуєш? Ти сама не своя останнім часом — відколи побувала в Глазго. А може, ще довше. Що сталося?

Його дружина глянула на нього й відповіла, як у неї було заведено:

— Нічого.

— Саро!

— Вибач, що заговорила про це. Мені треба підготувати одяг для Кірсті, я ще не розпакувала його, коробки прибули сьогодні вранці, тому... — він простягнув руку й узяв її долоню у свою. — Їй за кілька днів вирушати до нової школи.

Він поцілував її долоню, не знаючи, що ще зробити. Проте Сара відсторонилася з мовчазною, винуватою усмішкою,

відвернулася й вийшла з їдальні крізь іще не пофарбовані двері, човгаючи по кам'яній підлозі ногами в трьох парах шкарпеток.

Енгус провів її поглядом. Глибоко зітхнув.

Привиди?

Нісенітниця. Якби ж то дійсно йшлося про привидів! Із привидами легко. Бо їх не існує.

Енгус підвівся. Він вирішив заходитися коло важкої фізичної праці, щоб позбутися смутку й люті. Ендорфіни поліпшать настрої. Треба нарубати дров, а на вулиці вже сутеніє.

Пройшовши крізь кухню, він відчинив старезні двері в глибині приміщення, поряд зі швабрами й трубами. Це була комора. Щоночі тут завзято гасали щури.

У прикомірку чого тільки не було: купа спорохнілих меблів, які чекали, поки їх розпиляють на дрова, лантух із вугіллям, що залишився тут, либонь, ще з часів Другої світової. Величезні стоси каструль і пляшок — наче тут мешкало ціле село біженців. Неймовірна кількість пластикових пакетів, катушки синьої нейлонової мотузки, піраміди старовинних порцелянових глеків, більшість яких мали тріщини. Його бабуся була скнарою — справжня мешканка острова, — з того покоління, коли виживання ще являло собою сувору необхідність, а не моду. Вона підбирала геть усе, що море виносило на берег. Гей, хлопче, глянь-но, це може нам знадобитися. Підбери це.

Енгус відібрав кілька оцупків, надів пластикові захисні окуляри, натягнув вологі старі рукавиці й увімкнув електричну пилу.

Протягом наступних двох годин він правував пилою в тьмяному світлі тридцятиватної лампи. Надворі розвиднілося, над горобинами Камускросса сяяла повня. Біні носом штовхнув двері, стрибнув просто в купу духмяної тирси й умостився там, звільна метляючи хвостом і спостерігаючи за кужелями жовтого деревного пилу.

— Усе гаразд, хлопчику. Еге ж?

Пес здавався якимось журним. Він почав сумувати, відколи вони переїхали. Енгус очікував, що Торран собаці сподобається, що йому буде добре тут — на цьому чудовому острові, з кролями й тюленими, на яких так приємно полювати, з брудними каламутними літораллями серед скель, адже це набагато краще, ніж засмічений лабіринт із каміння й бетону під назвою Кемден, хіба ні?

Утім, собака часто здавався похмурим, як от зараз, коли лежав, умостивши морду між лапами.

Енгус вимкнув пилу. Він нарубав три пластикові діжки дров. Стягнувши з себе заляпані потом окуляри, він потермосив Соні Біна за вухом, ще не знявши грубих рукавиць.

— Що сталося, стариганю? Острів не подобається?

Пес заскавучав.

— Уже вколошкав кілька щурів, Біно? Тут їх достобіса.

Енгус клацнув щелепами й затиснув п'ястуки, що мали зображувати собачі лапи. Він намагався вдати пса, який спіймав щура.

— Гам-гам. Щури, Біно. Щури! Ах ти ж бісів пес! Твої пращури полювали на щурів, еге ж?

Біні нервово позіхнув і знов умостив морду між передніми лапами, які витягнув, ніби справжнісінький сфінкс. Енгус відчув раптове співчуття. Він любив свого собаку. Вони провели незліченну кількість часу, гуляючи разом лондонськими парками. Несподівана зміна в настрої Біні його спантеличувала.

Міркуючи над цим, Енгус збагнув, що собака поводився дуже дивно, відколи вони переїхали. Іноді він ховався по кутках, наче боявся чогось, подекуди взагалі відмовлявся заходити до будинку. І з Сарою Біні поводився по-іншому. Щодо Кірсті й Сари його поведінка змінилася вже доволі давно.

Чи міг пес бути свідком того, що насправді відбулося того вечора у Девоні? Може, Біні був нагорі, коли це все

сталось? Чи взагалі пес спроможний пам'ятати й розуміти події людського життя?

Енгусове дихання у вологому повітрі здавалося хмаринкою пари. У коморі було неймовірно зимно, особливо тепер, коли він завершив пиляти дрова. Так зимно, що аж шиби вкрилися намороззю.

Просто як того дня, коли з'явилися на цей світ близнючки — найхолоднішого дня в тому році.

Енгус дивився на тонкі тріщинки в паморозі.

Горе накрило його, просто-таки вибило землю з-під ніг. Таке часто траплялося. Це було наче підніжка під час матчу з регбі. Він згорбився, прихилився до запилюженого стосу дощок, аби втриматися на ногах.

Лідія, його маленька Лідія! Там, у лікарні, з трубками, що стирчали з ротика, Лідія, яка розплющила на мить сумні очі, ніби для того, щоб попрощатися. Щоб вибачитися.

Лідія, його Лідія. Маленька Лідія. Його любя донечка.

Він також її любив, любив так само, як Сара. Утім, чомусь вважалося, що його горе менше. Чомусь материнське горе вважали поважнішим: саме матері дозволялося *зламатися*, дозволялося *заплакати*, дозволялося протягом місяців *тужити* за своєю улюбленкою. Так, він втратив роботу, але, навіть караючись горем, шукав нову. Його провини в цьому майже не було. І саме це його дратувало. Його дружина заслуговувала на догану значно більше, аніж він сам.

Він хотів зробити їй боляче. Покарати її за те, що сталося. Зробити їй дуже боляче.

Чому б ні? Адже його дочка мертва.

Енгус схопив молоток, що лежав на полиці. Молоток-цвяходер. Здоровенний, ледь заіржавілий. Ікла цвяходера були поцятковані брунатним, наче на сталі засохла кров. Він був важким, але ця вага здавалася приємною, вона була правильною. Те, що треба, аби замахнутися, вдарити,

розколоти. Нарешті. Вибух червоного. Наче від кавуна, м'якуш летить навсібіч. Чи не застругне цвяходер?

Дощ ущух, море за вікном було сірим. Енгус розпачливо дивився на поплямовані, нефарбовані дошки підлоги.

Тихе скавучання повернуло його до тями. Біні зиркав на нього, схиливши голову, сумно, але водночас питально. Наче він відчув безглузді й страшні думки господаря.

Енгус глянув на собаку й опанував себе.

— Ну що, Біні? — спитав він. — Ходімо на вулицю? Хочеш поганяти у квача з тюнями?

Пес тихенько гавкнув і замотиляв хвостом. Енгус обережно поклав сталевий молоток-цвяходер назад на полицю.

Школа має вигляд точнісінько такий самий, як і будь-яка інша британська школа. Низька, простора, з величезним майданчиком, на якому встановлені яскраво пофарбовані гойдалки й гірки. І з безліччю сонних, утомлених батьків, які позбуваються своєї малечі з полегшою, хоча й з дещо винуватим виглядом. Virізняє цей заклад серед інших хіба що пейзаж: ліворуч море, позаду високі похмурі гори, поцятковані першим грудневим снігом. І, авжеж, є табличка, пригвинчена до воріт.

«Rachadh luchd-tadhail gu failteache».

І нижче, дрібнішим шрифтом, переклад англійською.

«Усі відвідувачі мають доповісти про себе адміністратору».

Кірсті міцно тримається за мою руку. Виходимо з «форда» і йдемо між плеканих міських автівок і брудних «ленд-роверів» до скляних дверей. Інші матері й батьки по-дружньому вітаються одне з одним, привітно та лагідно. Я навіть заздрю тому, як вільно, невимушено, по-світському в них це виходить, — сама я це мистецтво так і не опанувала, а тут, серед незнайомих людей, буде ще важче.

Дехто з батьків розмовляє гельською. А Кірсті мовчить, так само як і її матуся. Знервована, напружена. Вона вдягнена в новеньку синю з білим форму школи «Кайлердейл» і рожеву стьобану куртку з каптуром. Коли я знімаю з неї куртку у дверному прогоні, форма здається якоюсь болісно-завеликою, лантухуватою, наче вбрання клоуна. І чере-

вички здаються величезними. І волосся погано зачесане — через мене.

Мене накриває відчуття провини. Я що, купила їй одяг хибного розміру? І чому я її не зачесала як годиться? Ми так квапились, Енгус хотів потрапити на материк якомога раніше: він знайшов роботу в Портрі на неповну зайнятість — у будівельній компанії, яка розташована так далеко, що чоловікові доведеться лишатися там на ніч, коли будуть замовлення. У фінансовому сенсі це добре, але от щодо транспорту — лишень ускладнює проблему.

Тому нам випало сьогодні зранку вирушити всім гуртом на нашому єдиному човні. І я змушена була квапитися: нашвидкуруч попшикала спреєм для розчісування на гарне й шовковисте біляве волоссячко доньки. Кірсті стояла в мене між колін, крутила в руках якусь іграшку й мугикала собі під ніс щойно вигадану пісеньку.

А тепер вже запізно: її волосся має вигляд неохайний.

У мені раптом прокидається захисний інстинкт. Я не хочу, страшенно не хочу, щоб з неї сміялися. Їй і без того буде неймовірно самотньо у новій школі, у яку вона прийшла серед осіннього семестру, ще й без сестри. До того ж плутанина щодо її особистості триває: вона просто зачаїлася. Інколи вона називає себе «ми», а не «я». Часом — «інша Кірсті». От як сьогодні зранку. *Інша Кірсті?*

Це спантеличує, це завдає болю, а тому я не дозволяю собі зациклюватися на цьому. Я просто сподіваюся, що Келлавей має рацію, що школа все якось залагодить, подарувавши дочці радість спілкування з новими друзями й нові ігри.

Тож ми йдемо до школи.

Ми забарились у дверях, а інші діти біжать просто до класів: сміються, теревенять, дають одне одному стусанів пластиковими наплічниками. На них — персонажі «Історії іграшок» і «Моши монстрів». Жінка у громіздких окулярах,

що сидять на великому носі, у вельми стриманій картатій спідниці, підбадьорливо мені всміхається, притримуючи перед нами скляні двері.

— Місіс Муркрофт?

— Так, а ви?..

— Знайшла вас у «Фейсбуці». Пробачте, будь ласка. Просто мені було дуже цікаво, які у новачків батьки, — вона поблажливо киває Кірсті. — А це, мабуть, маленька Кірсті. Кірсті Муркрофт? — Вона заводить нас досередини. — Ви маєте вигляд точнісінько такий, як на світлинах! Я Саллі Фергюсон. Так приємно, що в школі буде новенька. Будь ласка, звіть мене просто Саллі, — вона обертається до мене. — Я шкільна секретарка.

Вона чекає, що я їй відповім. Але я не встигаю. Тому що мене випереджає Кірсті.

— Я не Кірсті.

Секретарка всміхається. Мабуть, вона вирішує, що це такий жарт. Гра. Щось на кшталт тієї, коли дитина ховається за канапою й вистромлює звідти ляльку.

— Кірсті Муркрофт! Ми бачили твої світлини. Тобі тут сподобається, ми вчимо дуже цікаву мову...

— Я НЕ Кірсті. Я Лідія.

— Прошу?..

— Кірсті мертва. А я — *Лідія*.

— К-к-кір?.. — Жінка затинається. І дивиться на мене. Авжеж, вона спантеличена.

Моя донька голосно повторює:

— Лідія. Я Лідія. Ми — Лідія! Лідія!

Тишу шкільного коридору порушує лише крик моєї дочки, яка все повторює ці божевільні слова.

Усмішка Саллі Фергюсон зникає, і то вельми швидко. Вона зиркає на мене, налякано супитьсья. На стінах прикноплено плакати з життєрадісними фразами гельською. Шкільна секретарка зважується на другу спробу.

— Ем-м... Кірс...

Моя донька відмахується від неї, наче від оси.

— Лідія! Ви мусите звати мене Лідією! Лідія! Лідія! Лідія! Лідія Лідія Лідія Лідія ЛІДІЯ!!!

Жінка задкує, але в моєї доньки вже повністю відмовляють гальма. Вона влаштовує зразкову істерику, наче малеча в супермаркеті. От тільки ми зараз у школі, їй сім років, і вона твердить, що вона — її загибла сестра.

— Вона мертва! Волошка померла! Я ЛІДІЯ! Я Лідія! Вона тут! Лідія!

Що мені робити? Це ідіотизм, але я намагаюся вдавати, ніби в нас досі нормальна розмова.

— Ем-м... це в неї така гра... просто гра... я її заберу о...

Проте моїх слів майже не чути, бо донька знов верещить:

— Лідія, ЛІДІЯ ЛІДІЯ ЛІДІЯ ЛІДІЯ ЛІДІЯ! Кірсті МЕРТВА. Я її НЕНАВИДЖУ! Я Лідія!

— Будь ласка, — кажу я Кірсті, облишивши спроби вдавати, що все гаразд. — Серденько, будь ласка...

— КІРСТІ МЕРТВА. Кірсті мертва, її вбили, вони її вбили! Я Л-І-І-І-Д-І-І-І-Я-А-А-А!

А потім усе завершується так само несподівано, як і почалося. Кірсті струшує головою, тупцяє до віддаленої стіни й сідає на маленький стілець під світлиною, на якій школярі працюють у саду, з веселим підписом фломастером: «*Ag obair sa gharrad*»¹.

Моя донька сопе, а потім каже дуже тихо:

— Будь ласка, кличте мене Лідією. Чому ти не називаєш мене Лідією, мамусю? Я ж Лідія. Будь ласка! — Вона зводить на мене зарюмані блакитні оченята. — Я не ходитиму до школи, якщо ти не називатимеш мене Лідією! Будь ласка, мамо!

Мене наче правець побив. Її благання здається таким болісно-щирим! У мене немає вибору.

¹ Працюємо в саду. (Гельська.)

Тиша стає вже геть нестерпною. Тому що тепер мені доведеться все пояснювати шкільній секретарці — у найнедочасніший момент, у найнедоладніший спосіб! — а для цього необхідно відрядити кудись Кірсті. Мені треба, щоб вона вчилася в цій школі.

— Ну добре, гаразд... Ем-м.. — до мене повертається моя дитяча заїкуватість. — Місіс Фергюсон. Це *Лідія*. Лідія Муркрофт. — Мені лячно, і я затинаюся. — Насправді, я привела на заняття Лідію Мей Танеру Муркрофт.

Тривале мовчання. Саллі Фергюсон дивиться на мене цілком і повністю спантеличено крізь свої великі окуляри з грубими скельцями.

— Прошу? Ем-м... Лідія? Але ж... — Вона шаріється, а потім підходить до столу, що стоїть біля відчиненого розсувного вікна, і бере аркуш паперу. І далі веде вже майже пошепки: — Але ж тут вказано, і то чітко, що ви записуєте до школи *Кірсті* Муркрофт? От заява. Кірсті. Саме так. Кірсті Муркрофт.

Глибоко дихаю. Збираюся відповісти, але донька знов випереджає мене. Наче вона підслуховувала нашу розмову.

— Я Лідія, — каже Лідія. — Кірсті мертва, потім вона була жива, а тепер вона знову мертва. Я Лідія.

Саллі Фергюсон знову буряковіє і мовчить. Мені ж надто паморочиться в голові, щоб відповідати, — я балансую на самісінькій межі темної безодні безглуздя. Проте зусиллям волі я таки видушую:

— Можна відвести Лідію до її нового класу? Я тоді все поясню.

Знову та сама гнітюча тиша. Потім я чую, як десь там, далі коридором, співають дітлахи — голосно й щасливо:

Тут кукабари — птахи-королі
Роблять гніздо у густому гіллі.
Птах кукабара регоче — ха-ха!

Від того, як безладно вони співають, мені стає млосно. Саллі Фергюсон хитає головою. Потім вона підсувається до мене й каже тихо:

— Так. Так, це, авжеж, буде розумний вихід.

Шкільна секретарка звертається до вродливого хлопця у вузьких джинсах, що саме увійшов крізь скляні двері.

— Дене, Деніеле, будь ласка, якщо тобі не важко, проведи новеньку... ем-м... Лідію Муркрофт. Другий клас, у кінці коридору, вчителька Джейн Роулендсон.

Птах кукабара РЕГОЧЕ — ХА-ХА!

Ден мляво, проте люб'язно киває та опускається на-впочіпки перед Лідією, наче надміру слухняна офіціантка, ладна прийняти замовлення.

— Привіт, Лідіє. Підеш зі мною?

Птах кукабара живе у гіллі.
Мавпочок він рахує в імлі.

— Я Лідія, — Кірсті з викликом складає руки. Дивиться сердито. Нижня губа закопилена. Найупертіший вираз обличчя, який вона здатна подужати. — Ви маєте звати мене Лідією.

— Так, авжеж. Лідія. У них перший урок — співи, тобі сподобається.

Стій, кукабаро, мене ти облиш.
Я ж бо не мавпа, я хлопчик малий!

Це, нарешті, спрацьовує. Вона повільно розтискає п'ясточки і бере його за руку. А тоді слідом за Деном іде до інших скляних дверей. Вона здається такою крихітною, а двері — величезними й лиховісними, наче паща чудовиська.

На мить вона зупиняється та обертається до мене — з сумною, наляканою усмішкою, а відтак Ден веде її до коридору, і школа ковтає мою доньку. Мені треба залишити

її тут, на самоті, наодинці з долею; тому я обертаюся до Саллі Фергюсон.

— Я мушу пояснити.

Саллі похмуро киває:

— Так, будь ласка. Ходімо до мого офісу. Там нам ніхто не заважатиме.

За п'ятдесят хвилин я втаємничую Саллі Фергюсон у нашу історію, хоча й без зайвих подробиць, але вона й без того жахлива. Нещасний випадок, загибель близнючки, криза ідентичності, що триває вже більше як чотирнадцять місяців. Вона слухає мою оповідь із належним виглядом цілком щирого шоку на обличчі, але я також помічаю в її очах натяк на якийсь лукавий захват. Авжеж, адже я так урізноманітнила звичайний нудний шкільний день. Увечері їй буде про що розповісти чоловікові й друзям.

«Не повірите, хто до нас сьогодні приходив! Мамця, яка не знає, котра з двох її дочок жива, а котра мертва! Вона гадає, що її донька, яка вважається загиблою, яку кремували, насправді всі ці чотирнадцять місяців була жива-здорова!»

— Неймовірна історія, — каже Саллі Фергюсон. — Я вам так співчуваю.

Вона знімає окуляри, потім знову їх надіває.

— Дивно, що не існує... ну, я не знаю... якогось наукового методу, аби...

— Дізнатися? Довести?

— Так.

— Усе, що нам відомо... Ну, тобто мені здається... Я вважаю, що, якщо їй зараз так кортить бути Лідією, нам доведеться з цим змиритися. Ви не проти?

— Певна річ, що ні. Якщо ви вважаєте за потрібне діяти саме таким чином. А щодо офіційних паперів... Вони... — Саллі підшукує гожі слова, — ...вони були одного віку, тож так, я просто внесу зміни, не хвилюйтеся про це.

Підводжуся, щоб піти. Мені страшенно кортить ушитися звідси якнайшвидше.

— Я так вам співчуваю, місіс Муркрофт. Але я впевнена, що все буде гаразд. Вашій дочці Кірсті... ну, тобто Лідії... сподобається тут. Слово честі.

Стрімко йду до паркінгу. Сідаю до автівки, опускаю вікна й мчу назад до узбережжя. Вітер зимний, ніби ножем крає, — західний вітер з Куїллінів, з рогу Бат-оф-Льюїс, із довбаного архіпелагу Сент-Кільда, — але начхати. Мені подобається цей крижаний холод. Під вереск галем пролітаю повз Орнсей і прямую до Броудфорда, який здається справжнісіньким Лондоном після глушини півострова Сліт. Там є крамниці, пошта, люди на вулицях — і велике, світле й тепле кафе з чудовим вай-фаєм і добрим сигналом мобільної мережі. Мені кортить горілки, але випадає обмежитися кавою.

Я сиджу на зручному дерев'яному стільці за великим столом, переді мною — величезний кухоль капучино, а я тим часом витягаю мобільник.

Мама. Треба зателефонувати мамі. Терміново.

— Саро, люба! Я так і знала, що це ти. Тато в садку, у нас тут бабине літо в розпалі.

— Мамо...

— У вас усе гаразд? Кірсті вже пішла до нової школи?

— Мамо, мені треба дещо тобі розповісти.

Мама доволі добре мене знає, тому збагнула, що означає мій тон. Вона замовкає й чекає.

І я пояснюю їй усе. Так само, як Саллі Фергюсон. Так само, як мені доведеться розтовкмачувати ситуацію всім іншим.

Я кваплюсь, аби не затинатися. Я кажу їй, що існує ймовірність, що ми помилилися в тому, хто саме з близнючок загинув. Ми не знаємо напевне. Ми намагаємося це з'ясувати. Це геть химерно, але це безжальна реальність. Така сама, як гори Нойдарту.

Мама, яка може бути так само неговіркою, як і я, ввічливо мовчить, поки я їй це все розповідаю.

— Боже милий, — каже вона нарешті. — Господи! Господи Боже! Бідна Кірсті. Тобто...

— Мамо, не плач, будь ласка.

— Я не плачу.

Вона плаче. Я чекаю. Вона плаче.

— Просто я одразу все це згадала. Той жахливий вечір. Швидко допомогу...

Чекаю, допоки вона заспокоюється, намагаючись приборкати власні емоції. Мені доведеться бути сильною. Але нащо?

— Мамо... нам треба розібратися з цим, якщо це взагалі можливо, бо... Бо нам треба вирішити, Кірсті вона чи Лідія. І зупинитися на чомусь одному. Не знаю. Господи.

— Так, — каже мама. — Так.

У слухавці лунають приглушені схлипування. Я дивлюся на автівки за шибою кафе, які прямують до Кайлу чи Портрі. Довга звивиста гірська дорога, що серпантинном в'ється повз острови Скалпей і Раазей. Уранці саме цим шляхом вирушив Енгус.

Наша розмова поступово з'їжджає до обговорення щоденних життєвих тем, але мені треба поставити матері ще одне серйозне запитання.

— Мамо, мені треба в тебе дещо спитати.

Вона шморгає носом.

— Так, любя?

— Мені треба згадати всі дивні речі, знайти якісь зачіпки...

— Тобто?

— Чи не помітила ти чогось дивного того вечора? Узагалі в ті вихідні, до нещасного випадку? Якісь відмінності у поведінці дівчат? Щось, що їх розрізняло б? Щось, про що ти мені не розповіла, бо зважила, що це не має значення?

— Відмінності?

— Так.

— Що ти маєш на увазі, Саро?

— Не знаю. Просто... може, якимось чином я зможу розібратися, хто з них хто. Навіть зараз. Може, вони поведилися трохи по-іншому, сталося щось дивне? Має ж бути якась причина того, що в голові в моєї дочки виникла ця плутанина?

Мама мовчить, ніби води в рота набрала. За вікном падає м'який сніг — перший цієї зими. Це ще не снігопад як такий — просто окремі сніжинки. Вони вишукано мерехтять у зимному сумовитому повітрі, наче невагомні конфеті. На іншому боці вулиці маленька дівчинка, що йде обіч мами, зупиняється, вказує пальчиком на це мерехке ніщо, і обличчя її сяє щастям.

— Мамо!

Знову тиша у відповідь. Неймовірно тривала пауза, навіть для моєї мами.

— Мамо?

— Ну... — чую нарешті її задумливий і нещирий голос. — Ні. Нам не слід порпатися в минулому, адже так?

— Ні, саме це нам і слід зробити.

— Мені нічого такого не спадає на думку.

Вона бреше. Моя власна мати мені бреше. Я її надто добре знаю.

— Мамо, адже щось-таки було! Що саме? Що? Ти мусиш мені розповісти, досить уже викручуватися. Розкажи мені.

За вікном вже майже не сніжить — тільки повітря ледь міниться. Привид снігу.

— Я не пам'ятаю.

— Пам'ятаєш.

— Люба, я справді не пам'ятаю

Чому вона мені бреше?

— Мамо, будь ласка.

Знов мовчанка, але цього разу інша. Я чую її подих. Я майже чую, як вона розмірковує. Я уявляю, як вона сидить там,

у холі їхнього котеджу у Девоні, де на стінах висять виблякли й запилюжені світлини в рамках — тато на різних етапах своєї кар'єри. Тато, який отримує нагороди за давно забуті рекламні ідеї.

— Послухай, люба, може, щось таке й було... Утім, це дрібниці. Дрібниці.

— Ні. Не дрібниці. Це може бути важливо.

От звідки в мене ці риси — мовчазність, прихованість.

Я розумію зараз, чому Енгусу іноді кортить мене придушити.

— Саро, це нісенітниця якась.

— Розкажи мені, мамо! Розкажи!

Тон у мене зараз — точнісінько як у Енгуса.

Мама глибоко зітхає.

— Гаразд, я... Я щойно згадала. Того дня, коли ви приїхали, Кірсті здавалася дуже засмученою.

— Кірсті?

— Так. Але ти того не помітила, занурилася в якісь власні... власні думки. А Енгус тоді приїхав пізно, дуже пізно... і я спитала Кірсті, що сталося, чому вона така засмучена, а вона сказала, що це через тата. Що він її чимось засмутив. Щось таке, здається. Ось і все, що я пам'ятаю. І, Саро, це просто дрібниця.

— А може, і ні. Дякую, мамо. Дякую.

Наша розмова потроху згасає. Запевнюємо одна одну, що дуже одна одну любимо. Мама питає, чи все зі мною гаразд.

— Я маю на увазі саме тебе, Саро, — додає вона.

— Так. Так, зі мною все добре.

— Ти впевнена? У тебе голос такий... ну, знаєш, як тоді. Саро, ти ж не хочеш знов повертатися до цього? Тільки не це.

— Мамо, я впораюся. Усе нормально, правда. От тільки ця історія з Лідією... Мені подобається будинок, навіть попри щурів під ліжком. І острів подобається. Вам треба його побачити.

— Так, авжеж. Авжеж побачимо.

Прагнучи змінити тему, я питаю її про Джеймі, свого брата. Це спрацьовує. Мама сміється лагідно, з ніжністю, і розповідає, що в нього вівчарня в Австралії. Чи то пак, що він валить дерева в Канаді. Вона невпевнена. Це в нас родинний жарт такий — про гультю й марнотрата Джеймі. Жарт, який дає нам змогу пережити лихі часи й здатен зарадити під час важких розмов. От таких, припустімо, як зараз.

Прощаємося. Замовляю ще одну каву. Обмірковую нашу щойну розмову. Чому Енгус того вечора затримався й пізно повернувся до Інстоу? До того як стався нещасний випадок, він стверджував, що затримається на роботі. Утім, коли ми намагалися додзвонитися йому в офіс, на місці його не було. Пізніше з'ясувалося — він сам пояснив, — що заїжджав до Імоджен після роботи, щоб забрати речі близнючок — вони нещодавно там ночували. Безнащадна Імоджен завжди охоче бавилася з дітьми.

Жодних сумнівів із приводу цієї історії в мене тоді не виникло. Узагалі жодних. Я була надто згорьована, і це все цілком скидалося на правду.

Але тепер?

Імоджен?

Ні. Дурниці. Чому це я раптом сумніваюсь у власному чоловікові? Якщо не зважати на його пристрасть до алкоголю, Енгус був для мене хорошим чоловіком. Люблячий, відданий, винахідливий нещасний Енгус. Мій чоловік. І мені треба довіряти йому, бо нікого іншого поруч зі мною немає.

До того ж, хай там як, наразі я не можу жодним чином зарадити Кірсті з її проблемами. Треба братися до власних справ. Мені треба заробляти гроші, а для того необхідно писати. Нова робота Енгуса в Портрі даватиме такі-сякі гроші, але цього замало. Нам треба більше. Отже, хай там що мені вдасться заробити, ця сума буде важлива для нашого виживання на Торрані.

А мені кортить залишитися на острові, страшенно кортить.

Відкриваю ноутбук і протягом наступних двох годин надсилаю електронні листи: ідеї, повідомлення й неминуче спілкування, волюючи надолужити ті сорок вісім годин, що мене не було в Мережі. Я надсилаю редакторам у місті цілий стос листів: можливо, я зможу написати щось про Торран і Сліт, про місцевий фольклор, про гельське відродження¹, про будь-що.

Відсьорбуючи капучино, дивлюся на автівки, що заїжджають на паркувальний майданчик Броудфордівського «Ко-оп». Знов міркую над тим, як усе дужчає моє захоплення нашим островом. Це наче підліткова пристрась до байдужого примхливого хлопчиська. Що важче мені на Торрані, то більше мені кортить зробити його своїм, привласнити його.

Ще кілька напружених годин — і роботу завершено. Мені час повертатися до школи й забрати Кірсті. Я запізнююся, тому тисну на педаль, але майже одразу мене заносить на вкритій льодом «техаській брамі»², тож я мало не врізаюсь у миршавий дуб, що понуро стереже з'їзд на шлях до ферми ліворуч.

Пригальмуй-но, Саро, вгамуйся. Не слід забувати, що дорога від Броудфорда до Адварсара доволі небезпечна. Хоча тут узагалі все доволі небезпечне.

Самотня сніжинка падає на лобове скло, двірники миттю знищують її. Я дивлюся на низькі лисаві пагорби. Вітер і вирубування поступово голять їх, ніби бритвою. Я думаю про людей, які були вирвані зі свого рідного ландшафту

¹ Гельське відродження — система заходів заради відродження гельської культури й мови, які розпочалися наприкінці дев'ятнадцятого століття і тривають донині.

² «Техаська брама» — металеві ґратці, що лежать на дорозі й унеможливають прохід худоби, але не перешкоджають транспорту.

бідністю чи «зачисткою шотландського високогір'я»¹. Раніше на Скаї мешкали близько двадцяти п'яти тисяч душ. А за століття ця чисельність зменшилася вдвічі. Я часто уявляю собі, як відбувалася ця еміграція: дружини фермерів ридають, вівчарок уже тишком-нишком повбивали, діти кричать, полишаючи свою чудову і сувору домівку й вирушаючи на захід.

А тепер я думаю про свою дочку.

Кричать. Діти кричать.

Я зрозуміла, що мені треба зробити. Мені не хочеться. Але треба. А через той жахливий випадок, що відбувся зранку, — тим паче.

Приїжджаю до школи. Насилу видушую непереконливу усмішку, призначену декому з матусь, а тоді обертаюся й дивлюся на життєрадісний паперовий плакат із написом «Failte»² на скляних дверях. Де вона? Де моя дочка?

Усі інші діти — наче буремний потік: вир нестримної енергії, балаканини гельською, коробок для сніданків, прикрашених персонажами з фільму «Лего». Натовп малечі мчить до батьківських обіймів, і от нарешті з дверей спроквола, неохоче з'являється остання дитина. Маленька дівчинка, у якої немає друзів.

Дівчинка, якій нема з ким поговорити.

Моя дочка. Тепер — моя єдина дочка. З сумним маленьким наплічником. У понурій формі. Вона підходить до мене й притискається обличчям до мого живота.

— Привіт, — кажу я.

Обіймаю її й веду до автівки.

¹ Зачистка шотландського високогір'я — депортація шотландських горців. Примусове переселення мешканців шотландського високогір'я у вісімнадцятому і дев'ятнадцятому століттях. Наслідком цієї депортації стала масова міграція шотландців до Америки й Канади, а також руйнування традиційної кланової системи.

² Іаскаво просимо. (Гельська.)

— Агов. Як минув перший день у школі?

Моя життєрадісність безглузда. Проте що я маю робити? Бути похмурою, хоч зараз до зашморгу? Розповісти їй, що насправді все жахливо?

Кірсті пристібається до свого дитячого крісла й відвертається до вікна, туди, до сірих хвиль затоки, рожевих і помаранчевих вогників Маллейгу з його портом, залізничною станцією, символами втечі й цивілізації, символами великої землі, які зараз не розгледіти на відстані. Зараз тільки чверть на четверту, але взимку смеркає рано.

— Сонечко, як там у тебе в школі?

Вона визирає з вікна. Мовчить. Але я не відступаюся.

— Мумі-тролику?

— Ніяк.

— Тобто?

— Ніхто.

— Ой. Ну гаразд.

І що це означає?

«Ніхто» і «ніяк»? Вмикаю радіо й підспівую веселій мелодії, хоча на мить мені страшенно кортить з'їхати просто до Лох-на-Дал.

Одначе в мене є план, отож його і дотримуватимемося. Нам просто треба сісти у човна й дістатись острова. А тоді я зроблю те, чого так боюся.

Жахливу та огидну річ.

Човен на місці. Він чекає на нас на припоні біля пірса, який тягнеться від паркувального майданчика біля «Селкі». Маяк і котедж здаються такими невинними, білосніжними й чарівними звіддала, на похмурому темному тлі Нойдарту. Я зупиняю «форд» і паркуюся.

Для того щоб завести двигун, мені доводиться чотири-п'ять разів смикнути за пускач. Раніше це вдавалося мені лишень із десятої спроби. Я потроху звикаю і вже краще кермую човном. Уже навіть навчилася зав'язувати вузли.

Кірсті, з ледь почервонілими очима, але спокійна, сидить на іншому кінці човна. Вона спочатку дивиться на мене, потім зводить погляд на скелясте узбережжя Салмадейру, коли ми повільно пливемо назустріч зимному бризу. Вітер мальовничо куйовдить її біляве волосся. Вона здається такою гарненькою зараз — кирпичний профіль на тлі хвиль.

Я так її люблю, мою малечу. Я люблю її, бо вона Кірсті, а ще тому, що вона нагадує мені Лідію.

І, авжеж, якась частина мене прагне, щоб повернулася моя маленька Лідія. Щось у мені аж заходить радісним співом від самої думки про це. Я страшенно сумую за Лідією; я згадую, як ми читали ввечері, як іноді ми просто сиділи поруч, мовчазні й щасливі. Кірсті, набагато менш терпляча, тоді завжди вигецувала навколо нас. Думка про те, що Лідія може повернутися з мертвих, — це диво. Мото-

рошне, але таки диво. Можливо, усі дива моторошні? Утім, якщо я справді отримаю назад свою Лідію, якщо зараз зі мною Лідія, — тоді Кірсті помре.

Про що я думаю? Це Кірсті, і я саме це й збираюся довести. У найбезжальніший спосіб серед усіх можливих. Якщо лишень мені стане жорстокості довести справу до кінця.

— Мамусю, а чому він зветься Салмадейр? — питає Кірсті; вітер з моря дужчає.

Це добре. Нормальна розмова.

— Мабуть, це означає «Острів псалмів», серденько. Тут раніше був жіночий монастир.

— Коли, мамусю? А що таке жіночий монастир?

— Жіночий монастир — то таке місце, де живуть люди, черниці, які моляться. Це було багато років тому, цілу тисячу.

— До того, як ми були маленькими?

Я пропускаю повз вуха сумнівну форму запитання й киваю.

— Так. Задовго до того.

— А тепер там нема черниць?

— Ні. Ти не змерзла?

Її волосся куйовдить вітер, рожева куртка розстебнута.

— Ні, не змерзла. Вітер кидає волосся на обличчя, але мені подобається.

— Гаразд. Ми вже майже приїхали.

Праворуч із води з'являється тюлень. Він дивиться на нас очима покинутого сирітки — сумними й мудрими, а тоді з коротким виплеском вусата масна мармиза знову зникає. Кірсті всміхається своєю щербатою усмішкою.

Сліт сьогодні до нас лагідний — хвилі швидко доправляють нас на пляж біля маяка. Я витягаю моторку — вона досить легка — вище за лінію припливу, туди, де стрімко кидаються навіть краби і мартини дзьобають напівзотлілого мертвого лосося.

— Фе! — вигукує Кірсті, вказуючи на смердючу дохлу рибу.

Потім вона біжить до будинку і штовхає двері, які ми ніколи не замикаємо, а тоді зникає всередині. Я чую, як Біні тихенько гавкає, вітаючи її. Раніше він гавкав голосно й щасливо. Я прив'язую човна і йду слідом за дочкою. У кухні зимно. Щурів не чути. Арлекіни танцюють на поплямованій білій стіні їдальні. На кришці унітаза лежить камінь, аби не ліз тхір.

Енгуса немає. Він сьогодні працює й на цілу ніч залишиться в Портрі. Ми на острові зовсім самі, і це просто чудово.

Кірсті пестить Біні, а тоді вирушає читати до своєї кімнати. Я готую вечерю у напівпотемку кухні, де над головою висять кошики з дроту, що допомагають нам зберегти продукти від щурів. Я чую, як дихає море, — наче людина, яка робить зарядку. Майже штиль. Безвітря перед бурею?

Збираюся на силі, щоби зробити те, що замислила.

Либонь, зробити це треба було ще три тижні тому. Я збираюся перевірити Кірсті — перевірити в такий спосіб, що ні відмовитись, ані якимось чином підробити результати вона не зможе. Ідея прийшла до мене вранці, коли я дивилася на Лідію, що зчинила ґвалт у школі. А остаточно вона сформувалася лише ближче до вечора.

Підґрунтям мого експерименту буде фобія дочки: адже вона ненавидить темряву.

Фобію мали обидві дівчинки, у темряві обидві починали кричати, але по-різному, кожна у власний спосіб. Кірсті несамовито горлала, захлиналася, голосила, тремливим голосом вигукувала якісь слова. Лідія ж просто верещала — дуже високо й тонко. Нестямно.

Я чула цей вереск лишень кілька разів. Його неможливо сплутати ані з чим іншим. От, либонь, саме тому це спало мені на думку тільки сьогодні. Я згадала про той випадок

у Кемдені, коли вимкнули електрику. Це сталося два роки тому. Близнючки опинились у непроглядній пітьмі — тій самій глупій темряві, яка завжди їх лякала такою мірою.

Коли це сталося, реакція в обох була миттєвою. Проте Кірсті задихалася й голосила, а Лідія пронизливо верещала.

І от тепер я зумисне її налякаю. Зроблю так, що вона раптом залишиться в темряві. Її реакція буде інстинктивною, відруховою, вона не зможе нічого вдавати й прикидатися, тому я дізнаюся правду. Це жорстокий план, від відчуття провини мені аж у голові паморочиться, але жодної альтернативи немає. Дозволити цій плутанині тривати й надалі — буде ще жорстокіше.

Мені треба зробити це просто зараз, або я остаточно порину в сумніви й ненависть до себе.

Кірсті зводить на мене очі, коли я заходжу до її кімнати. Вона здається дуже сумною. Цю порожню кімнату вона змусила мати вигляд трохи затишніший, розставивши на полицях книжки й повісивши на стіни малюнки з піратами. Але тут досі порожньо й самотньо без її сестри. Радіоприймач налаштований на «Кідз Поп». Співає група «Ван Дірекшн». На підлозі в плетеному кошику лежать її іграшки. Але вона приділяє їм не надто багато часу. Тільки Лепик отаборився в її ліжечку. Обидві близнючки обожнювали Лепика. Може, Лідія любила леопарда трохи більше за сестру?

Бачити цей сумний погляд просто нестерпно.

— Сонечко, — кажу я обережно, — розкажи-но мені, що сталося сьогодні в школі.

Тиша у відповідь.

Роблю чергову спробу.

— Як минув день? Твій перший день? Розкажеш мені про вчителів?

Тиша. Лишень «Ван Дірекшн» усе ще співає. Вона заплющує очі. Я чекаю. Чекаю й відчуваю, що вона збирається

мені сказати. А тоді — так! — вона звільна підсувається до мене й каже тихенько:

— Мамусю, ніхто не хотів зі мною грати...

У мене аж серце крається.

— Он як.

— Я просила, але ніхто не хотів...

Біль ятрить мені душу. Кортить обійняти доньку, захистити її.

— Сонечко, це ж лишень перший день. Таке трапляється, люба моя.

— Тому я грала з Кірсті.

Ніжно гладжу її по голівці, а серце аж заходиться.

— Із Кірсті?

— Вона грала зі мною, як завжди.

— Зрозуміло.

І що мені робити? Розлютитися? Заплакати? Загорлати? Пояснити, що Лідія мертва, а вона сама і є Кірсті? А може, я й сама до пуття не знаю, хто з них мертвий...

— Але коли я почала грати з Волошкою...

— Так?..

— Усі з мене сміялися, мамусю. Це було... Я заплакала, а вони всі сміялися.

— Бо насправді ти була сама?

— Ні! Кірсті була там! Була! Вона тут! Тут!

— Люба, її тут немає, вона...

— Вона що?

— Кірсті, твоя сестра, вона... вона...

— Просто скажи, мамусю! Скажи це! Я знаю, що вона померла, ти казала мені, що вона померла...

— Серденько...

— Ти постійно повторюєш, що вона померла, але вона повертається, вона грає зі мною! Вона була тут, і в школі була, вона *грає* зі мною, вона моя *сестра*, не має значення, що вона померла, вона все ще тут, усе ще тут, я тут, ми тут...

Чому ти постійно кажеш, що ми померли, якщо ми не померли, не померли, *не померли...*

Вона скавулить, а потім починає голосно, зі злістю рюм-сати. Кірсті виривається від мене, підповзає до іншого краю ліжка й ховає розпашіле бурякове личко в подушку. Я безпорадна. Я просто сиджу — жалюгідна Жахлива Мати. Що я зробила зі своєю дочкою? Що я з нею роблю? Якого ще болю їй завдам?

Може, варто було просто не звертати уваги на плутанину з її ідентичністю ще тоді, у Лондоні? Якби в мене не виникли підозри, якби я почала наполягати на тому, що вона — Кірсті, вона так і лишилася б Кірсті. Але тепер мені *доведеться* це зробити.

Погана мати. Лиха мати.

Чекаю кілька хвилин, допоки її гнів ущухне. По радіо крутять підлітковий хіт: «Найкраща пісня всіх часів». Потім — Бритні Спірс.

Нарешті я торкаюся кісточки на нозі Кірсті.

— Мумі-тролику.

Вона озирається. Очі червоні, але вона вже трохи заспокоїлася.

— Що?

— Кірсті?

Від імені вона й оком не змигне. Я впевнена, що це Кірсті. Моя Лідія мертва.

— Кірсті, я зараз на хвилюку збігаю до кухні, принесу гарячого попиту. Хочеш чогось? Хочеш пити?

Вона дивиться на мене. Невиразно.

— «Фрут-шут»¹.

— Гаразд. Ти почитай, а я приготую нам попиту.

¹ «Фрут-шут» — популярний дитячий соковмісний напій, що його позиціонують як «здорову» альтернативу газованці.

Схоже, Кірсті не заперечує. Вона тягнеться за книжкою про Слабака, а я тим часом запинаю фіранки. Так, щоб жоден промінчик світла не потрапив до кімнати. Це не важко. Місяць ховається за хмарами, а вуличних ліхтарів на Торрані немає.

Потім, якомога непомітніше, я нахиляюся, вдаючи, що збираю її іграшки. Але насправді я таємно вимикаю з розетки нічник.

Кірсті нічого не помічає. Вона читає, ледь ворущачи губами. Лідія завжди так робила.

Тепер залишається останнє завдання: вимкнути світло й зачинити за собою двері. Кірсті опиниться в повній темряві, зануриться в найбільші свої страхи. Іду до дверей, сльози підступають до очей.

Чи я зможу це зробити? Але як я можу цього не зробити?

Я швидко вимикаю світло, а потім виходжу з кімнати Кірсті й зачиняю за собою двері. У холі також напівтемрява, він ледь осяяний світлом, яке долинає сюди з вітальні. Спальня Кірсті занурюється в морок.

Чекаю. У грудях пече від страшеної провини.

Маленька моя. Кірсті. Пробач. Мені так шкода.

Коли вона закричить?

Уже незабаром.

За три секунди після того, як я зачиняю двері, вона починає репетувати. Високий вереск, що крає вуха, наче хтось ріже навпіл щось тонке й металеве.

Помилки немає. Мене охоплює жах. Це той самий пронизливий вереск.

Розчахнувши двері, вмикаю світло й кидаюся до своєї наляканої та спантеличеної донечки, що верещить, сидячи в ліжку.

— Мамо! Мамо! Мамусю!

Заколисую її в обіймах, притискаю до себе.

— Пробач, сонечко! Мені так шкода, пробач, я забула, забула про світло! Пробач! Пробач, будь ласка!

Та, окрім гострого почуття провини, мене крає ще одна жахлива думка.

Померла Кірсті.

Переді мною сидить Лідія.

Чотирнадцять місяців тому ми схибили.

1 1

Енгус телефонує мені наступного ранку, у суботу. Він хоче, щоб я припливла човном і забрала його з пірса біля «Селкі» о п'ятій вечора.

— Уже буде темно.

Він ледь чує мене крізь сичання й тріск у нашій пожованій морем телефонній лінії.

— Що?.. Саро?.. Агов?..

— Ще не буде темно, Енгусе?

— Повня! — каже він.

Замислююся.

Телефонна лінія на ладан дихає. Дивлюся на годинник. Одинадцята ранку. За шість годин мені доведеться зустріти чоловіка на Орнсеї і розповісти йому, що ми припустилися найжахливішої помилки: Кірсті мертва, а Лідія жива. Як він відреагує на цю новину? Чи він узагалі мені повірить?

Виходжу з кухні й зупиняюся на порепаній бруківці. Дивлюся на схід, на крейдяно-білу колону маяка, на море, на вкриті снігом гори Нойдарту за протокою. З якоїсь причини сам вигляд маяка завжди заспокоює й розраджує мене. Він такий сумирний і відчужений. Спалахує щодев'ять секунд уночі, сигналізуючи всьому світові: ми тут. Енгус, Сара й Лідія Муркрофт.

Утрюх.

Я бачу Лідію. Вона самотою грає ген на березі у новеньких блакитних гумаках. Тиняється припливними озерцями,

шукає дрібну рибу й розпульсованих морських їжаків. Мені так легко називати її Лідією. Вона Лідія. Лідія повернулася. А Кірсті більше немає. Мене вдруге охоплює туга, але цього разу якась млява та змішана з сором'язливою радістю. Лідія повернулася з крематорію.

Моя друга дочка. Та, яка любить літоралі, обожнює спостерігати за тендітними, м'якими, тремкими морськими їжаками. Вона жива. Вона знову жива.

Лідія обертається й дивиться на мене, а тоді мчить прослим укритою сіллю травою схилом до кухні, щоб показати мені знайдені мушлі.

— Які гарні!

— А можна я їх татові покажу?

— Авжеж, Лідіє. Авжеж, можна.

Мушлі вологі та вкриті піском, із тоненькими смужками блакитного, що звільна виблякають до жовтого і кремового. Змиваю з них бруд під непевною цівкою з крану й повертаю їх дочці.

— Сховай десь у надійне місце. Тато сьогодні пізно повернеться.

Перевзую її з гумаків у кросівки, і вона, щаслива, мчить до себе. У цілковитій тиші готую суп, аби якось погамувати тривогу; ми їмо багато супу, його легко розігріти навіть на цій жахливій кухні. А ще його можна заморозити, а потім повернути до природного стану в мікрохвильовці, коли немає змоги приготувати щось пристойне.

Час минає доволі спокійно. Опів на п'яту вже сутеніє. Зазираю до кімнати Лідії й питаю її, чи не хоче вона поїхати зі мною зустріти тата.

Вона дивиться на мене. На ній рожеві легінси й такі самі кросівки з підсвіткою на п'ятках. У кімнаті протяг. Дочка хитає головою.

— Але тато хоче тебе бачити.

— Ні. Не поїду.

— Кульбабко, ну чому ні?

— Просто так. Ні. Потім.

— Лідіє, ти залишишся сама на острові.

Так легко називати її Лідією. Мабуть, я завжди підсвідомо знала, що вона — Лідія.

Лідія хитає головою.

— То й що?

Сьогодні увечері в мене немає жодного бажання сперечатися з донечкою, адже я надто переймаюся тим двобоєм з Енгусом, що чекає на мене. До того ж Лідії нічого не загрожує на Торрані. Вона не заблукає. Це ж острів. Зараз відплив. Мене не буде лишень півгодини. Їй сім років, вона може спокійно зостатися в будинку на самоті. А балконів у нас немає.

— Гарзд, ходи-но сюди. Просто пообіцяй мені, що сидітимеш у кімнаті. Згода?

— Так.

Обіймаю її. Застібаю гудзика на блакитній кофтинці. Цілую волоссячко, яке пахне шампунем, і вона слухняно повертається до кімнати.

Острів потопає в чимраз щільніших сутінках. Ліхтариком підсвічую собі шлях до вкритого рінню пляжу біля маяка. Стягую човна зі вкритих водоростю каменів. Розв'язую мотузку й затягаю на борт важкезний якір. Наче маленьке тільце, якого я сподіваюся позбутися, сховати подалі від чужих очей у протоці.

Енгус, схоже, мав рацію. Ніч ясна й погідна, ліхтарик мені не потрібен. Поверхня води срібніє під світлом яскравої повні.

А от і він. Мій чоловік чекає на пірсі коло «Селкі». За його спиною мерехтять вікна пабу. Він одягнений у темні джинси, джемпер із трикутним вирізом горловини і картату сорочку: такий собі компроміс між образами мешканця острову й архітектора. Він має вигляд бадьорий.

Усміхається. Либонь, через те, що щасливий після першого за тривалий час робочого дня?

— Агов, кралю на човні! Ти саме вчасно!

Енгус зістрибує сходинками до човна й цілує мене. Від нього тхне віскі, але не надто сильно. Напевно, трохи хильнув у «Селкі», щоб зігрітися.

— Як Кірсті?

— Вона...

— Що?

— Нічого.

Підвісний двигун «Ямаха» крає холодну, чорну, осяяну місяцем воду. Я веду човен повз Салмадейр. Здоровенний маєток мільярдера темний і порожній. Його охороняють полчиська похмурних ялиць.

— Саро?

Човен надійно влаштовано на березі, там, де вже немає килима з водорості. Світло місяця осяює нам шлях до коледжу. Лідія чує наші кроки й одразу вибігає з кімнати, щоби вручити татові мушлі. Він складає великі долоні човником і вигукує:

— Йой, сонечко, вони чудові! Дуже гарні! Слово честі! Дякую!

Енгус нахилиється й цілує її у бліде чоло. Вона вистрибом мчить назад до кімнати, повз малюнок жінки в традиційному шотландському вбранні.

Всадовивши Енгуса за стіл, готую чай для нас обох. Він якийсь мовчазний. Наче очікує на щось. Він вже підозрює? Навряд чи.

Якомога спокійніше підсуваю стільця й сідаю навпроти нього.

— Я маю дещо тобі сказати.

— То кажи.

Дихаю глибоко, але рівно. І веду далі.

— З балкона тоді впала не Лідія. То була Кірсті. Ми помилилися. Переплутали. Дівчинка у тій кімнаті — та з наших дочок, яка вижила тоді, — Лідія.

Він мовчить. Відсьорбує чай. Темно-карі очі пильно дивляться на мене. Незмигтно. Чіпкий погляд хижака.

Раптово до мене приходить відчуття небезпеки. Якоїсь загрози, як тоді, на горищі. І я миттю знову починаю затинатись, як колись у дитинстві.

— Я... я...

— Саро. Пригальмуй-но, — він дивиться на мене. Темний, задумливий погляд. — Розкажуй.

— Я вимкнула світло в її кімнаті. Аби вона закричала. Він сумритьсяся.

— Тобто?

— Ти ж пам'ятаєш, що близнючки, коли були по-справжньому чимось налякані, кричали по-різному? Пам'ятаєш той випадок? Той, коли вимкнули світло? Я знову влаштувала щось таке. Щоб вона опинилася в цілковитій темряві. Так, я знаю, це просто жахливо, але... — Мене знов накриває відчуття провини, і я квапливо веду далі: — Але таку реакцію годі підробити, еге ж? Це рефлекторна реакція на страх, на рівні інстинкту... і... і коли вона опинилася в темряві, то закричала так, як кричала Лідія. Отже, вона Лідія. Точно Лідія.

Енгус знов відсьорбує гарячий чай. Хоч би зреагував якось по-людськи. Бодай якось. Може, заплакав би. Закричав. Зробив бодай щось. Хай навіть щось недобре.

Але все, що ми наразі маємо, — цей лиховісний погляд. Він робить ковток і каже:

— Оце й усе? Крик? Це твій єдиний доказ?

— Ні, це не... Господи, ні, не єдиний, є ще й інші...

— Гаразд. Розкажи мені. Тільки пригальмуй трохи. Що там ще?

Енгус стискає кухоль великими долонями. Міцно. Робить іще один ковток, прикипівши до мене очима.

— Розкажуй, Саро. Розповідай усе, від початку й до кінця.

Він має рацію. Йому необхідно знати *все*. І тоді мене прориває словами — наче людину, яка напередодні надудлилась алкоголю, блювотою. Я виплескую з себе всю брехню й відмазки, чіпляючись за рятівну правду. Я розповідаю йому про поведінку собаки, про успіхи дочки в читанні, про те, що в неї змінилося коло друзів, про істерику, яку вона влаштувала в школі, про тижні дивної поведінки, про те, що наша донька тепер вимагає, щоб я називала її Лідією. Я розповідаю йому про поїздку до Келлавея в Глазго, про те, як йому вдалося на якусь мить переконати мене, що я помиляюсь, але потім сумніви повернулися. Повернулися ще переконливішими й ґрунтовнішими, ніж доти.

— Вона — Лідія, — підсумовую я.

Дивлюся на чоловіка. А він — на мене. Я бачу, як на його щоках, попід щетиною, перекочуються жовна. Затинаюся. І веду далі.

— Ми... Я... Сталася помилка, Гусе. Це через ті її слова, через те, що вона сказала після нещасного випадку. Я багато думала... може, Лідія заплуталася — пам'ятаєш, вони тоді постійно вдавали одна одну, бавилися, пустували, вбиралися в однаковий одяг, просили, щоб їм робили однакові зачіски. Пам'ятаєш, як воно було? А тоді стався нещасний випадок, і, можливо, це був дійсно якийсь телепатичний зв'язок, коли Кірсті опинилася в лікарні, ми не можемо знати напевне, може їхні свідомості якось поєдналися, як тоді, коли вони лежали в колисці й смоктали одна одній пальчики.

Енгус і досі мовчить. Упродовж усього мого монологу. Проте кухоль він стискає так міцно, що аж кісточки пальців побілішали. Наче він має намір зацідити цим кухлем мені в обличчя. Він сердитий, він аж знетямився від люті.

А я водночас і налякана, і ні. Енгус збирається вдарити мене, вгатити мені в обличчя кухлем із зображенням Единбурзького замку. Адже я кажу йому, що його улюблениця мертва, а моя — воскресла.

Але хай собі, я мушу це сказати.

— Дівчинка у кімнаті — це Лідія. Не Кірсті. Ми кремували Кірсті, а Лідія й досі жива.

От вона. От вона, його реакція. Енгус допиває чай. Ставить кухню на стіл — запилюжений, у плямах. За вікном — біляста нажахана повня, я бачу її просто звідси. Вибалушилася на нас.

Нарешті Енгус розтуляє рота.

— Я знаю, що це Лідія.

Дивлюся на нього. Вражена такою мірою, що мені аж заціплює.

Він лише знизує плечима у відповідь на моє збентеження. Утім, він також напружений, м'язи засталені. А потім каже:

— Я й раніше знав.

Мені відбирає мову.

Він голосно зітхає.

— Здається, нам краще змінити свідоцтво про смерть. Моє мовчання якесь патологічне.

Енгус підводиться. Іде до кухні. Брязкотять у мийці каструлі й тарілки. Біні застрибує до їдальні, завмирає, дивиться на мене. Його пазурі, які ми не стрижемо, пошкрябали холодні кам'яні плити підлоги. Треба купити килим чи кілька хідників. Надто тут усе голе, холодне й тверде.

Звідкілясь у мене знаходяться сили. Іду до кухні, де Енгус миє чашки під непевною цівкою води з крана у величезній керамічній мийці. Кран кахикає, хрипить, викидає воду, ніби ринва під час зливи. Великі пальці мого чоловіка труть і миють кухлі. Зосереджено.

— Джош і Моллі запросили нас на вечерю наступного четверга. До них іще навідаються приятелі з Лондона, у Кінлоху буде гучне весілля.

— Енгусе.

— А ще я почув добрі новини у «Селкі». Біля Дуїсдейлу хочуть поставити вишку мобільного зв'язку, буде нормальний рівень сигналу. Не доведеться щоразу їздити на той бісів пагорб.

— Гусе!

Він стоїть спиною до мене й методично мие посуд. І дивиться в темне вікно, що виходить на берег, на мілизну, на вервечку низьких голих пагорбів за «Селкі», що здаються темно-синіми на тлі зірок і темряви.

Але я також бачу його обличчя — воно відбивається в шибці, бо в кухні ввімкнене світло. Він про це не здогадується. І я бачу, як усе помітнішим стає гнів на цьому вродливому обличчі; придушений, притлумлений гнів.

Чому?

Він помічає, що я на нього дивлюся. Гнів де й дівається. Чоловік хутко ховає його якомога глибше. Він ставить кухлі на сушарку та обертається. Бере рушник, ретельно витирає руки від мильної води.

— Десь із півроку тому... — починає він нарешті, затинається й кладе рушника на холодильник. А тоді знову зводить погляд. — Лідія прийшла до мене і сказала те саме, що вона сказала тобі. Що вона Лідія. Що це Кірсті померла. Що ми помилилися. Що ти переплутала. Що ми всі переплутали.

До кухні забігає наш пес. Скавулить без жодної очевидної на те причини. Можливо, просто відчуває наше напруження?

Енгус дивиться на Біні й киває.

— Я також помітив. Собака поводився по-іншому. Як колись із Лідією.

— Біні? Ти...

— Еге ж. Проаналізував усе й припустив... припустив, що Лідія може мати рацію. Чи то пак казати правду. Саме тому я витяг її іграшку.

— Вона попросила іграшку?

— Ні.

— Але тоді... Вибач, та... Я не розумію...

— Це був експеримент, Саро. Експеримент. Такий самий, як отой, що його влаштувала ти.

Дивлюся на нього. Чую, як у коморі шарудять пацюки. Чому Біні на них не полює? Цей пес просто жалюгідний. Похмурий якийсь, пригнічений, наляканий.

— Який ще експеримент?

— Хотів подивитися на її реакцію. На реакцію Лідії. Чи реакцію Кірсті. Як вона реагуватиме на свою власну іграшку, іграшку Лідії.

— І? Як вона відреагувала?

— Я витяг дракончика потайки, вона про це не знала. Забрав його з горища і поклав серед її іграшок. А потім непомітно спостерігав за нею, воліючи побачити, як вона діятиме.

— Ти за нею непомітно спостерігав?

— Так. Коли вона помітила дракончика, то одразу ж схопила його. Іграшка Лідії достеменно подобалася їй дужче за інші. Вона діяла на рівні інстинктів, без примусу.

Так, авжеж. Тепер я розумію. Логіка цього плану очевидна такою мірою, що аж радісно стає. Оце і є Енгус. Розважливий, розумний, але з креативним підходом: він-бо інженер, людина, яка звикла розв'язувати проблеми. Він вигадав майстерний спосіб установити особистість нашої доньки за допомогою іграшки. Набагато гуманніший за той шлях, який обрала я.

— Тобто ти знав увесь цей... тобто ти підозрював... тобто ти згодний зі мною? Ти справді думаєш, що вона — Лідія?

Енгус виструнчується, спершись руками на мийку, і обертається до мене. З викликом? Презирливо? Чи мені здається? Моє збентеження — ніби вир, і я тону в ньому.

— Гусе, але чому ти *мені* не сказав?

— Не хотів тебе засмучувати. Не був упевнений.

— Оце й усе? Це єдина причина?

— А що, цього не досить? Як інакше я міг учинити? Ти ледве оклигала й досі карталася через смерть Кірсті. Аж тут я раптом з'являюся й кажу: агов, стривай-но, ти тоді помилилася та оплакуєш не ту доньку? На Бога, Саро. Ти собі це уявляєш? Невже мені слід було таке утнути? Завдати тобі додаткового болю?

Похмурий вираз його обличчя пом'якшується. Це ще не усмішка, але вже й не злість. Енгус хитає головою, і я помічаю, що очі в нього волого блищать. Це ще не сльози, але він от-от заплаче.

Мені так боляче за нього, за нас усіх. Для нього це мало бути надто важко! Лишатися з цим усім на самоті. А ще й я зі своїми звинуваченнями. А він упродовж кількох місяців жив, знаючи жахливу правду й намагаючись знаку не подавати. І він втратив Кірсті — так само як раніше, на його думку, втратив Лідію.

— Отже, вона Лідія?— питаю я.

— Так. Якщо вона сама так вважає, а вельми схоже на те, вона — Лідія. Інших варіантів немає. Це Лідія, Саро. Кірсті померла. Ось так. От такі справи.

Він важко ковтає, а потім, стоячи в іншому кінці кухні, заклично розкриває мені обійми. І щось усередині мене поступається. Я втомилася від нервової ворожості між нами, що почалася наново. Нам треба бути родиною, жити далі. Лідія Муркрофт і її батьки. Я підходжу, він обіймає мене, і я утикаюсь обличчям у чоловікове плече.

— Ну ж бо, — каже він. — Повечеряймо. Я, ти і Лідія. І цей нікчемний Біні.

Я намагаюся розсміятись, і то майже щиро. Ідемо до вітальні. Енгус розпалює камін, а я готую пасту. Потім Енгус виходить до холу й неголосно гукає у бік спальні Лідії:

— Лідіє! Кульбабко!

Вона вибігає з кімнати, і — о Господи, Господи Боже мий! — обіймає його за талію — вище вона просто не може дотягнутись, а він куйовдить її біляве волоссячко, цілує у маківку й повторює: «Лідіє, Лідіє», і я розумію, що то цілком щиро.

Він називає її Лідією. Я називаю її Лідією. Вона вважає себе за Лідію. Вона — Лідія. Це факт.

Як легко змінилась ідентичність.

Аж занадто легко?

Треба якось це закріпити. Не можна ж стрибати від одного імені до іншого, від особистості до особистості, наче це звичайна справа. Треба зробити щось серйозне, щось, що мало б символічне значення. Може, влаштувати панахиду. Так, либонь, і справді це має бути панахида. Моя донька Кірсті мертва, і треба увічнити її пам'ять. Як годиться.

Однак панахида може зачекати. Просто зараз мені кортить, аби цей вечір став логічним завершенням, таким собі катарсисом для нашої родини. І він таким і є — аж допоки я не закінчую готувати вечерю, Енгус удруге мие посуд, а Лідія вмощується грати з Біні на килимі перед камином, у якому затишно стугонить полум'я.

Я подумки повертаюсь у минуле. Згадую той вираз на обличчі Енгуса, коли я побачила його віддзеркалення в шибі. Він був розлючений. Це був глибокий, несамовитий гнів. Наче я розкрила якусь жахливу таємницю, а він ненавидів мене за це. Але що то за таємниця?

Мій чоловік іде до вітальні й сідає навпочіпки перед камином.

Дивлюсь, як він коцюбою підбиває полум'я, ворушить дрова, вирівнює їх, загібає, і ясно-червоні спалахи з'явля-

ються серед обгорілих дров, і золотаві лелітки злітають угору. Він має вигляд дуже мужній. Чоловік і вогонь. Мені подобається те, який Енгус мужній — високий, з темним волоссям. Просто сама сексуальність, як її зазвичай уявляють.

Утім, щось у його оповіді й досі турбує мене. Невже він ладен був дозволити Лідії називати себе Кірсті, може, навіть протягом усього життя, аби мене не засмучувати? Що, серйозно? Хіба це розумно? Я робила те саме, щоб не засмучувати його, але моє мовчання тривало лише кілька тижнів, і я завжди знала, що все йому розповім, коли настане час. А може, він хотів, аби Лідія zostавалася Кірсті, тому що він дужче любив Кірсті? І саме через те мовчав? Але навіть під таким кутом зору це все здається якимось химерним і неправильним.

Енгус сідає поруч зі мною на канапу й обіймає мене за плечі. От вона, та сама мить. Це ж саме вона? Та сама. Ми утрюх. Родина. Нам затишно в нашому будиночку, який вже майже годиться для того, щоб у ньому жити. Ванна кімната вже потинькована, половина стін пофарбована. Кухня й досі у непевному стані, але вона чиста й нею можна користуватися. А от вони, ми. Собака, донька, холодна місячна ніч за вікном, миготіння маяка, який підморгує іншим своїм товаришам уздовж самотнього узбережжя: у Гіскейрі, Вотерніші, Чанонрі й Південній Роні.

Саме про це я мріяла вечорами, коли дивилася на екран ноутбука на яскраві світлини Ейлен Торрану і котеджу біля моря. Аби пробачити все й усіх. Або забути.

Проте мені доводиться стримувати себе, щоб не здригнутися, коли чоловік торкається мене. Я відчуваю, що Енгусу відомо щось іще. Щось, про що він мені не каже. І хай там що то є, воно такою мірою жахливе, що він брехатиме, як брехав раніше, протягом усіх цих місяців.

Може, протягом усіх цих чотирнадцяти місяців.

Чи, мабуть, мені просто треба опанувати себе.

Тріскотить полум'я. Лідія грає. Наш меланхолійний собака похропує уві сні, його ніс смикається. Енгус читає грубезну книжку про японського архітектора Тадао Андо, який будував церкви з бетону. Я, напівсонна, раз у раз позіхаючи, відсьорбую вино. Перше ніж іти спатусі, треба ще дещо зробити. Зокрема, розібрати шкільні речі Лідії, а їх так багато.

Іду до великої спальні, вмикаю гарненьке бра з неяскравою лампочкою. На ліжку лежить складений аркуш паперу.

Записка?

Моє серце охоплює тривога. Аркуш підписано великими літерами, що їх вивела дитяча рука.

«Мамусі».

Мені тремтять пальці — і я не певна, чому саме, — коли розгортаю записку й читаю її. І серце в мене заходиться.

«Мамусю. Вона тут, із нами. Кірсті».

12

Сидячи в спальні, Енґус спостерігав за тим, яка Сара збирається на вечерю до Фрідлендів. Колись цей процес перетворювався на чуттєву інтерлюдію: дружина напівоберталася до нього, просила застебнути блискавку на спині, і він корився, покриваючи ніжними цілунками білу шию, а потім дивився, як вона наносить парфуми *тут і тут*.

Зараз він боровся з бажанням піти геть чи зробити щось ще гірше.

Скільки ще він витримає? *На додачу, тепер йому треба вдавати, що Кірсті — це Лідія.*

Дружина взулася, вона була майже готова. Коли Сара схилилася, щоб опорядкувати колготи, Енґус зауважив витончені м'язи її плечей, які підкреслювала сукня з відкритою спиною, ніжність шкіри вздовж хребта — тендітна, мерехка краса. Він і досі жадав її. Але це не мало нині жодного значення.

Можливо, згодом йому вдасться переконати себе, що Кірсті — це Лідія? Він вважав, що йому все відомо, що він усе розуміє, але щось дивне тут-таки достеменно було. Кірсті поводитися *по-іншому*.

Вона дійсно поводитися як Лідія. Пес *також* поводився по-іншому, якимось химерно. І ще він повірив Сарі, коли вона розповіла про ті крики в темряві. Чи можливо, щоб Енґус також помилився?

Ні, дурня. Він вже заплутався в цих рефлексіях. Ніби в лабіринті з темного скла.

— Можеш покликати Лідію?

Дружина зверталася безпосередньо до нього.

— Енгусе? Агов. Лідія. Треба, щоб вона була готова. Зараз. Можеш її покликати? Будь ласка!

Її вказівки звучали уривчасто й обережно. Майже як усе те, що вона останнім часом казала. У них відчувався тривожний підтекст: *«Ми знаємо, що це все нічне жахіння, але нам треба спробувати. Чи вдати, що пробуємо»*.

— Так, авжеж.

Він пішов до кімнати Кірсті. Ні, він пішов до кімнати Лідії. Він мусив вдавати, що дочка — Лідія. Йому треба повірити, що це Лідія, вважати її Лідією, бодай якийсь час, аби врятувати родину. Так само, коли вчиш іноземну мову, треба нею думати.

Енгус постукав і відчинив двері.

Його донечка була вдягнена в недоречну зараз літню сукенку й сандалі з блискітками. Вона просто стояла посеред кімнати. Мовчки. Сама самотою. Чому? Поведінка доньки все дужче турбувала його; він знов відчув проштрик паніки. Часу обмаль. Він мусить урятувати її від цього божевілля. Але й гадки не має, як саме це зробити.

— Татку, а там будуть інші діти? — спитала вона.

— Можливо, — збрехав він. — Здається, у Джемми Конвей є діти.

— Джемми Ко...?

— Конвей. Вона тобі сподобається. Вона трохи дивна й химерна, але знає геть усе на світі.

— Ні, не знає, татку, ніхто не знає геть усього на світі. Тільки Боженька. І я не знаю, чи ВІН достатньо розумний, щоб усе знати?

Енгус витріщився на дочку. Ці балачки про Боженьку — то є щось новеньке. Звідки вона таке взяла? Школа «Кайлердейл»

належала до шотландської церкви¹, але там це не надто афішувалося. Може, у неї з'явилися якісь нові друзі з релігійних родин? Подекуди на Гебридах мешканці були аж надміру побожні; от на острові Льюїс по суботах навіть дитячі майданчики зачиняли.

Але потім він згадав, що в його дочки не було жодних друзів. Вона постійно жалілася йому: *«Татку, зі мною ніхто не грає!»*

Це краяло йому серце. Не дивно, що з нею ніхто не дружив: інші дітлахи, либонь, зважили, що вона несповна розуму. Дитина з померлою сестрою, яка воскресла. Схиблена.

А винуватити в усьому треба її мати. Чи пробачить він її колись? Він тільки те й робить, що її пробачає, знову й знову. Утім, йому доведеться знову покохати Сару й відпустити її гріхи, уже вкотре, якщо це спрацює.

Проте надто часто він відчував до дружини зовсім не кохання, а відчуття, геть протилежне.

— Ну добре, ходімо, — і він гукнув у напрямку холу: — Саро? Саро!

— Так, я готова.

Утрюх вони зібралися на кухні. Енгус узяв ліхтарика й повів свою невеличку родину рінявою стежкою до пляжу біля маяка. Там вони сіли до човна, і він жердиною вивів його в протоку, а тоді спрямував у бік «Селкі».

Ніч була зимна, ясна й прозора, зірки віддзеркалювалися в гладіні протоки, похмурий гірський хребет Нойдарту здавався вервечкою загорнутих у паранджі жінок на тлі темно-фіолетового обрію; морські затоки сріблилися в місячному сяйві.

¹ Шотландська церква — національна пресвітеріанська церква Шотландії, що виникла за часів Реформації. Нині близько 42 відсотків населення Шотландії зараховують себе до вірян цієї церкви.

Енґус причалив коло пірса поруч із «Селкі», де інші човни привітали їхнє прибуття, риплячи опорядженням.

Яскраво освітленого великого будинку Фрідлендів вони дістались автівкою. Коротка подорож минула в цілковитому мовчанні. Кожен із членів родини дивився у своє власне вікно, у свою власну пільму.

Енґус міркував над тим, що варто, либонь, відмовитися від активного спілкування з людьми, зважаючи на ці жахливі й химерні речі, що відбуваються з його дочкою, зважаючи *взагалі на все*. А Сара наполягла на тому, що їм треба прагнути нормального життя. Навіть попри те, що все було паскудно, їм доводилося вдавати, що все нормально — ніби це якимось чином могло розв'язати всі проблеми.

І от вони прибули сюди, вбрані так, щоб то було блідим нагадуванням лондонської моди. Вони увійшли до неоконкретного просторого маєтку, і там, на величезній кухні, була Моллі, повелителька своїх дороговезних мідяних каструль. Вона завзято поралася біля плити, леді Баунтіфул¹ між таць із канапе. Ще два подружжя пили шорле² з апероєм³ із витончених келихів, влаштувавшись коло кухонного столу. Енґус із насолодою вдихав аромати вишуканих страв; на Торрані з їхньою вбогою кухнею йому цього бракувало.

— Боюся, маю лише смажену свинину, — мовила Моллі вибачливо, приймаючи їхні пальта. — Сьогодні в мене зовсім не мішленівський ресторан.

Вони увійшли до вітальні з довільним плануванням, з панорамами вікнами, з яких відкривався чудовий краєвид

¹ Леді Баунтіфул — персонаж п'єси Дж. Фаркера «Хитромудрий план кавалерів» (1707). Улюблене заняття цієї пані з промовистим прізвиськом (англ. *bountiful* — щедрий) — опікуватися хворими й жебраками. Нині так дещо іронічно називають тих, хто займається доброчинством.

² Шорле — суміш двох напоїв, зазвичай вина й мінеральної води, вина й лимонаду або фруктового соку й мінеральної води.

³ Апероль — італійський аперитив помаранчево-червоного кольору, з гіркуватим присмаком помаранчів і духмяних трав.

на Сліт — такий пейзаж коштує чималеньких грошей, — і Енгусу з дружиною передали келихи з іскристим вином.

— Слухайте, — зауважив Джош. — Я дістав справді чудове вино. «Трентодок» від Феррарі, справжнє італійське шампанське, а не це фігове «Просекко».

— А як ти можеш знати напевне? Ти ж уже десять років у зав'язці.

— Я по бульбашках бачу. Бульбашки ж мені можна!

Присутні обмінювалися дещо силуваними жартами; Моллі вишукано познайомила їх одне з одним. Вона представила Джемму Конвей, з якою Енгус і Джош якось перетиналися в Лондоні, її чоловіка Чарльза (заможний лондонський арт-дилер), молоде американське подружжя Метта і Фульвію (заможні, з Нью-Йорка, банківська справа). Жодних дітей не було. Ці люди прибули сюди задля розкішного весілля в Кінлоху, куди його з Сарою не запросили.

Енгусу на весілля було начхати, він переймався через дочку. Тобто їй знов доведеться почуватися самотньою? Чому всі ці недолугі людська не привезли з собою бодай одне дитя, щоб його донька могла з кимось пограти? Енгус намагався опанувати роздратування, поки інші дорослі сумлінно туркотіли з Лідією — три хвилини нудьги в чистому вигляді на кожного. Після того вони поверталися до своїх келихів з іскристим італійським вином і дорослих розмов.

Незабаром його донька лишилася самотою — мовчазна, з Лепиком під пахвою. Енгусу несамовито кортіло врятувати її від усього цього, забрати її звідси, відвезти на Торран. Там вони житимуть лишень удвох. На його родинному острові. Ейлен Торран. Там їхнє місце. Адже його бабуся була там дуже щаслива. І вони з братом там були щасливі в дитинстві. Тож він і його маленька донечка також зможуть бути щасливими на Торрані.

Енгус спостерігав і прислухався. Його донька попросила в матері дозволу піти нагору, пограти в ігри на телефоні.

— Мамусю, будь ласка, можна я пограю на татовому телефоні, у нього там є «Сердита бабця»¹ і ще багато всякого...

— Але ж...

— Мамусю, ну будь ласка... Я тихенько...

Сара значущо глипнула на Енгуса, але в нього не було ані найменшого бажання утримувати *Лідію* тут, унизу. Їй буде нудно, вона може почати вередувати. І він надто добре уявляв собі, що вона ладна влаштувати, якщо в неї виникне таке бажання.

Його донька мучилася. І йому добре було відомо чому.

— Хай іде, якщо хоче, — різко прошепотів він Сарі.

Дружина кивнула й розвернулася до Моллі, воліючи пояснити їй ситуацію. Моллі щойно повернулася з кухні, обличчя її пашіло від кулінарних подвигів, і подумки вона все ще була там, біля плити. Вона розсміялася та сказала:

— Авжеж! Авжеж, нехай іде нагору. Господи, от були б тут іще дітлахи, аби Кірс... тобто, гм, Лідія, могла з ними пограти...

Моллі затнулася, геть збентежена. Джош похмуро зиркнув на дружину — йому з Моллі розповіли про Кірсті-Лідію тільки напередодні. Помилка Моллі була цілком зрозуміла, але все одно вийшло ніяково. Інші гості спочатку, здається, були не в курсі. На мить запала спантеличена мовчанка, а тоді Джош бевкнув:

— Ні, якщо чесно, не варто й намагатися. Краще вже всиновити бісову ламу.

Моллі ніяково форкнула — і по всьому. Вони говорили одне одному компліменти. Обговорили спочатку весілля, потім погоду. Чарльз спитав Сару про ціни на нерухомість, про вартість Торрану, про відпустку на Мальдівах,

¹ «Сердита бабця» — популярна серія ігор для мобільних пристроїв.

і розмова рушила далі звичним річищем розмов між представниками середнього класу. У душі Енгуса все міцнішало мовчазне обурення.

Ці багатії з їхніми віллами, аукціонами, фондовими опціонами — що вони тямлять? Їм ніколи не випадало перейматися через щось. Чому він слухає всю цю міщанську балаканину? Його бабуся була дружиною фермера, його мама — простою вчителькою, батько — пияком-докером, який лупцював дружину й дудлив оковиту. Енгус *знав* життя. А вони ні.

Енгус пив.

Пив.

І міркував. Він не певен був, чи здатний витримати цей вечір. Коли подали лангустів під соусом із найкращого майонезу Моллі й зі свіжим хлібом, йому вже кортіло вшитися звідси.

Частування було передбачувано чудовим, а настрої його все погіршувався. Йому кортіло сказати це вголос: «Мое життя перетворилося на ніщо, воно розвалюється, одна моя дочка мертва, а друга збожеволіла. Іноді в мене виникають цілком серйозні жахливі мрії про те, як я зроблю щось зі своєю дружиною, бо вона хоче влаштувати панахиду по живій дитині».

Йому кортіло просто спокійно оголосити це. І побачити, як усі розвернуться й із жахом витріщать на нього. Натомість Енгус мовив:

— Так, звісно, краще, аби процентні ставки лишилися низькими.

— Вони такими й залишаться, чергова криза вб'є країну, жебраки з'являться навіть на Пелл-Мелл¹.

¹ Пелл-Мелл — центральна вулиця Сент-Джеймського кварталу в історичному районі Лондона Вестмінстері, що з'єднує вулицю Сент-Джеймс із Трафальгарською площею. Тут розташовано резиденції членів королівської родини.

Вина було аж занадто. Енгус помітив, що дружина багато п'є, майже так само багато, як він сам.

— Так, іще трішки.

І ще крапельку, і ще, і ще...

Головною стравою стало молочне порося з місцевої ферми, з чудовою скоринкою, соусом із дрібних чорних слив і ще якимось моднячим овочем — яким саме, Енгус не спромігся визначити. Опісля почали теревенити про смерть і привидів.

Якого дідька про це говорити? Чому саме зараз?

Енгус насилу вливав у себе десятий келих. Відкинувшись на спинку стільця, він сьорбав вино й міркував над тим, чи почервоніли вже в нього зуби. Джемма Конвей тим часом вигукнула:

— Про це цікаво розповідає Четвін¹. У своїй австралійській книзі він зазначав, що наш жах перед привидами — це насправді страх хижаків, страх стати здобиччю.

Моллі відклала виделку й відповіла:

— Я читала, що можливо вдати привида — ну, тобто ефект, який на людину справляють привиди, — за допомогою інфразвуку. Ви його не чутимете. Це буде звук на тій самій частоті, на якій гарчать хижаки, щоб залякати жертву.

— Та невже?

— Так. Навіть дослідження проводилися на добровольцях. Людське вухо не чує ультразвук, але ми сприймаємо його мозком, це той самий безіменний жах, що його описують люди, яким випало зітнутися з привидами.

«От були б ви на моєму місці», — подумав Енгус. От були б ви на моєму місці чи на місці моєї дочки півроку тому в Кемдені, то мали б власний «безіменний жах».

¹ Брюс Четвін — британський письменник, автор численних творів у жанрі дорожніх нотаток. «Австралійська книга», про яку говорить Джемма, судячи з усього, є книжкою етнографічних нарисів про тубільців Австралії «Стежини пісень».

Він обвів поглядом присутніх за столом. Його дружина мала вигляд стривожений і надто швидко спустошувала келихи. І, авжеж, мовчала. Нізвідки, з минулого, з якогось непевного, незрозумілого куточка Енгусової душі раптом виринув гострий проштрик співчуття до неї, несподіване відчуття єдності й спільності. Хай там що стояло між ним і Сарою — а такого й насправді було багато, *надто* багато! — крізь своє жахіття вони йшли разом. Він майже міг пробачити їй усе інше, адже вона була його сестрою по зброї.

До того ж колись він її кохав, і то дуже сильно.

Але з якого це доброго дива? Як він може й досі відчувати щось таке до Сари, якщо він шалено мріє змусити її страждати за те, що вона накоїла? Можливо, коли у вас спільна дитина, завжди наявний оцей-от залишок любові, навіть якщо колишня пристрасть згодом потонула. Їхнє кохання й досі лежало там, на глибині, наче затонулий корабель.

А якщо ви вдвох переживаєте смерть дитини, це пов'язує вас навечно. А вони пережили цю смерть навіть не раз, а двічі, і воскресили одне одного. Вони з Сарою були розкрадачами гробниць. Некромантами, які повертають до цього світу мерців.

Енгус був напідпитку, думки плутались, але йому було байдуже.

А Моллі все вела далі.

— І це саме з цієї причини люди бояться старих будівель, підвалів, церков. У цих місцях завдяки особливостям топографії виникає особлива луна й резонанс, коливання повітря, яке діє на тій самій інфрачастоті, на якій гарчать хижакі.

— Надто вже наукове пояснення, як на привидів.

— Вина комусь долити?

— Порося просто чудове, Моллі, ти неперевершена!

— Кажуть, що люди, яких задерли тигри, перед тим, як загинути, занурюються в цілковитий спокій, майже у дзен.

— А звідки про це відомо, якщо тих бідак зжерли тигри? У них що, у раю інтерв'ю взяли?

— Чарльзе! — Джемма жартома дала чоловікові стусана.

— Якщо ця теорія правильна, — втрутилася жінка з Нью-Йорка, — то вся Біблія — то гарчання Боженьки, який усім погрожує смертю.

— Гучний голос Єгови. Палахкучий куш. Джоше, це справді «Ріоха»? «Гранд Резерв», певна річ, воно просто неймовірне.

— Так, налийте мені, — сказав Енгус. — Дякую.

Він отримав назад важкий, наново наповнений келих і одним ковтком відсьорбнув половину.

— Тобто це заперечує існування Бога? Ну, той факт, що все можна пояснити страхом перед хижакми? Страхом смерті?

— Я завжди вважав, що ми маємо у щось вірити, — втрутився Чарльз. — Урешті-решт, діти вірять від природи — вони інстинктивно побожні. Коли моїм було шість, вони щиро вірили в Бога, а коли подорослішали, стали атеїстами. Це доволі сумно.

— Діти ще й у Санту вірять. І у Великоднього кроля.

Чарльз репліку дружини проігнорував.

— Тобто, можливо, життя — це такий собі різновид корозії? Чиста й побожна душа дитини з роками іржавіє, час її забруднює...

— Чарльзе, ти недостатньо читав Ніцше, от у чому твоя проблема.

— А ти ж наче казала, що його проблема — то порнуха в Інтернеті? — зауважив Джош.

Усі розреготалися, Джош знову почав під'юджувати свого надміру пафосного старого приятеля, а Джемма гостро пожартувала про калорії. Енгус дивився на Чарльза

й міркував над тим, що він, схоже, доволі розумний. Час від часу цей неприємний лондонський арт-дилер казав щось дивовижне й цікаве, що інші зазвичай пускали повз вуха, але іноді, от просто зараз, незрозумілим чином Енгусу від усього серця кортіло погодитися з ним. І йому було цікаво, чи знає арт-дилер Чарльз про ефект, який він справляє своїми словами?

А тоді Чарльз сказав:

— Нас лякає не такою мірою власна смерть, як смерть близьких. Адже я люблю їх, і частина мене помирає з ними разом. Отже, любов, якщо хочете, — це такий своєрідний різновид самогубства.

Енгус дивився. І пив. І слухав. Джош почав сперечатися з Джеммою і Сарою про регбі, а Енгусові кортіло потиснути Чарльзові руку, нахилитися до нього й сказати: «Так, ви маєте рацію, а всі інші ні. Чому вони на вас не зважають? Усе, що ви кажете, — це щирісінька правда: смерть того, кого ми любимо, значно страшніша за власну. І так, справді, любов є різновидом самогубства, і якщо ти по-справжньому кохаєш, то знищуєш себе, ти відмовляєшся від себе, вбиваєш щось у собі з власної волі».

— Я приведу Лідію, — сказала Сара. Вона звелася й тепер зупинилася в нього за спиною.

Енгус виринув зі своєї задуми. Витер вино з губ й озирнувся, щоб поглянути на дружину.

— Так. Хороша ідея.

Енгус допоміг прибрати посуд. Коли він повернувся до вітальні з десертом — морозивом із чорним хлібом¹ і солоною карамеллю, — його дочка Лідія вже стояла поруч із матір'ю біля великих чорних вікон, що дивилися на протоку.

— Їй можна морозиво? — спитала Моллі. Сара торкнулася до плеча Лідії.

¹ Морозиво з крихтами чорного хліба — популярний у Великій Британії смаколик.

— Сонечко, будеш морозиво? Твоє улюблене?

Енґус спостерігав. Із його донькою щось було не так.

Лідія витріщалася в темне вікно. На відображення місяця у воді, на силуети ялиць і вільхи. Утім, у незабраному фіранками вікні, авжеж, віддзеркалювалося й те, що відбувалось у яскраво освітленій вітальні: стіл, стільці, картини на стінах, дорослі й келихи з алкоголем. А ще маленька дівчинка в сукенці, що стояла поруч із мамою.

Енґус збагнув, що зараз станеться. Та було вже запізно.

— Іди! Забирайся! Я тебе ненавиджу! — закричала Лідія.

А відтак підбігла до вікна й вдарила в шибку затиснутими п'ястучками. Скло тріснуло й осипалося зі застрашливим дзенькотом. А потім була кров. Так багато крові. Забагато крові.

Я бачу нажахані обличчя Енгуса й Моллі, але їхній страх — ніщо порівняно з моїм станом. Мені вже довелося пережити щось таке. У Девоні.

Лідія знову кричить і відсажується від розбитого вікна. Її червоні від крові рученята вертикально скинуті догори, наче в хірурга, який чекає, допоки йому надягнуть рукавички.

Ми з Енгусом наближаємося до донечки: обережно, з острахом, ніби до дикої тварини, бо вона відступає щоразу, як ми робимо до неї крок. Але водночас вона не зводить із мене очей. Нажаханих. Наче боїться *саму себе*.

Чую, як десь у мене за спиною Джош викликає «швидку».

Так, Максвелл-Лодж, Орнсей, за півмилі від «Селкі», біля каплички... так, будь ласка, хутчіше, БУДЬ ЛАСКА...

— Лідіє...

— Лідіє...

Вона не відповідає. Напружена, із закривавленими руками, з благальним поглядом, вона відступає. Її мовчання жахливе майже такою самою мірою, як вигляд крові.

— Боже милий!

— Лідіє...

— Джоше, де ця довбана «швидка»?!

— Викликав, вони вже...

— Лідіє, дитинко, Ліді...

— Моллі! Принести воду й бинти! Моллі!

— Лідіє, усе гаразд, усе гаразд, заспокойся, дай-но я...

— Ма-а-а-а-му-у-у-у-сю... Що зі мною сталося?

Навіть заговоривши, Лідія й далі задкує з піднятими догори руками. Кров тече по голих ліктях, крапає на відполіровану дерев'яну підлогу.

— Будь ласка, Лідіє...

Позаду мене з'являється Моллі з полумиском води, серветками, якимись бавовняними пелюшками, і ми з Енгусом знов намагаємося наблизитися до Лідії — навколішки, закликаючи розкривши обійми, але вона ухиляється, відступає, спливаючи кров'ю. Вона що, зачепила артерію? Чи це просто дуже глибокі порізи?

Під моїм коліном опиняється щось тверде й гостре. Скло. Зводжусь — а Енгус кидається вперед і хапає Лідію, що забилася в кут. Обіймає її, пригортає, а вона надто вражена, тому не опирається.

— Змий кров! — кричить мені Енгус. — Треба оглянути її!

— Джоше?

— «Швидка» буде за десять хвилин!

— Крихітко, дитинко, маленька моя...

Енгус колисає Лідію на руках, примовляючи: «Ш-ш-ш», «ш-ш-ш», «ш-ш-ш», заспокоює її, а я нахиляюся до доньки. Починаю змивати кров з її пальчиків, занурюючи носовичок у принесену Моллі миску з водою. Кров розпливається у воді, ніби червоний дим. З неймовірним полегшенням я бачу, що справи не такі вже й кепські: моя донька порізала долоні й кісточки пальців, порізів дійсно багато, але судини не зачепило, рани не аж такою мірою глибокі.

Але кров — як її багато! Купа використаних скривавлених серветок коло мене зростає, Моллі прибирає їх, ніби дбайлива медсестра.

— Боже милий, — шепоче Енгус, обіймаючи доньку. — Господи...

Моллі приносить вологі дитячі серветки, мазь, бинти...

— Лідіє... — кажу я. — Сонечко...

Вона здається такою крихітною зараз, у батьківських обіймах, убрана в ошатну сукенку з веселими метеликами з блискіток на грудях. Зовсім маленькою і геть нещасною. Білі шкарпеточки й блідо-рожеві сандалі всі в цятках крові, а на овальній голій коліночці також маленька червона пляма.

Що мені робити? Я знаю, що вона нещасна і що вона надто маленька, аби бути нещасною, а ще я пам'ятаю про записку на ліжку. *«Кірсті тут, із нами»*. Нащо вона її написала? Що за омана мучить її? Які горе й сумнів? Горе бореться в мені зі страхом і провиною, поки я витираю маленькі пальчики, викручую носовичок і змиваю найбільші патьоки крові.

— Люба моя. Лідіє, — знов кажу я. — Що з тобою сталося?

Авжеж, мені відомо, що сталося. Чи то пак я про це здогадуюся. Вона подивилась у вікно, побачила там себе — і сплутала власне віддзеркалення із померлою сестрою. Розлад особистості викликає все серйозніші наслідки.

Сидячи в батька на колінах, Лідія хитає головою й пригортається до Енгуса, а він лагідно пестить її волосся. Вона не дивиться на мене, але все ж відповідає:

— Нічого.

Витираю червоні плями, їх уже майже не залишилося. Руки в мене тремтять. Я дійсно вирішила, що вона розтяла собі вени. Що це, така жахлива дитяча спроба самогубства? Чи, може, вона боялася привида у власній голові? Того привида, яким стала вона сама?

— Лідіє, навіщо ти розбила вікно?

Енгус сердито зиркає на мене.

— Не треба її розпитувати! Не зараз і не тут, на Бога!

Я не звертаю уваги на його слова. Що він може знати? Його того вечора не було у Девоні. З ним ніколи такого не траплялося, він не переживав цей жах, не чув крику, не знаходив свою доньку мертвою!

— Сонечко, що не так із вікном? Ти побачила в ньому відображення?

Лідія судомно зітхає і знову пригортається до батька, а тоді виструнчується й дозволяє мені остаточно змити кров з кісточок її пальців.

Либонь, доведеться накладати шви, треба буде чимало бинтів і пластиру. А понад усе Лідія потребує любові, спокою і миру. Їй треба, щоб цей жах завершився, але я не знаю, як цього домогтися.

Моллі, стоячи накарачках, збирає друзки скла, змітає скалки й відламки до кошика для сміття. Я винувато здригаюся.

— Моллі, мені так шкода...

— Саро, облиш, будь ласка... — вона хитає головою і всміхається до мене з таким непідробним співчуттям, що мені стає ще паскудніше.

Я знов повертаюся до доньки. Мені треба знати.

— Лідіє?

Раптом її очі розширюються. Вона витріщається на розбиту шибку, на чорне провалля, облямоване гострими скляними іклами. А тоді обертається до мене й каже тремтливим голосом:

— Це Кірсті, вона там була. У вікні. Мамусю, я її бачила, але не так, як минулого разу, не так, а... вона казала всякі речі... погані речі... мені стало лячно, мамусю, але я... я... я...

— Ну все, все, — каже Енгус. — Заспокойся, Покиванчику...

Вражено дивлюся на нього.

«Покиванчику»?

Він завжди називав так Кірсті. Покиванчиком. Це прізвисько запозичено з якогось рекламного ролика ще тих часів, коли Енгусова мати була маленькою. *«Покиванчик не впаде, мить полежить і піде»*. Саме тому він називав так Кірсті. Бо Кірсті була хороброю, татовою улюбленкою,

халамидницею, паливодою, що грала з батьком, видиралася на дерева високо-високо й жодного разу не впала. Покиванчик.

Він називає її Покиванчиком. Він обіймає Лідію й називає її Покиванчиком, так само як обіймав би Кірсті. Обіймає і цілує. Це що, означає, що він і досі вважає її за Кірсті? Йому відомо щось, чого не знаю я? Чи він просто переплутав через стрес?

— Покиванчику, — каже він, — якщо не хочеш, не розповідай.

— Ні, — Лідія хитає головою й дивиться на мене. — Я хочу. Мамусю? — вона простягає до мене руки й перебирається до моїх обіймів. І ми сидимо, мати й донька, на стильному турецькому килимі. Вона влаштовується в мене на колінах, глибоко дихає впродовж кількох секунд, а тоді каже: — Там, нагорі, Кірсті також була у вікні, і я не змогла змусити її піти. Щоразу, як я дивилася, вона була там, кожнісінького разу, і вона була мертва, і вдома в дзеркалі вона також сидить, а тепер вона була тут і почала всяке казати, мамусю, дуже погані речі. Жахливі! Раніше такого не було, мамусю, я злякалася. Я так її злякалася, будь ласка, прожени її, будь ласка, прожени! Вона на острові, вона в школі й тепер вона всюди!

— Гаразд, гаразд... — заспокоюю я дочку, гладячи її по голові. — Гаразд.

Джош з'являється у дверях — збентежений і дуже блідий.

— «Швидка» під'їхала.

Нам, напевне, вже не потрібна «швидка». І, авжеж, нам не треба з сиреною мчати на Портрі, рятуючи життя. Менше з тим, ми несемо Лідію до машини й забираємося до салону. Джош, Моллі, американці, Чарльз і Джемма Конвей прощаються з нами — плутано, але щиро, — і ми, стривожена родина, мчимо темними шляхами Скаю, повз гірський кряж у зоряній короні, сидячи в задньому відсіку «швидкої»

разом із мовчазним парамедиком. Ми з Енгусом також деремо мовчака.

Лідія лежить на ношах з легенько перебинтованими руками. Зараз вона млява й сумна. Пасивна. Квола. «Швидка» мчить уперед. Не знаю, що сказати. Нема чого говорити. Портрі вітає нас транспортною розв'язкою, рухом машин, двома супермаркетами й поліційним відділком, і раптом я відчуваю неймовірне бажання знов опинитися в Лондоні. Уперше за увесь цей час.

У відділенні невідкладної хірургії в маленькій новій лікарні Портрі Лідії кладуть кілька охайних стебків, змащують пальчики якимись мазями й кремами, що мають полегшити біль, і ретельно бинтують. Усе це супроводжується співчутливими ремарками з мелодійним гебридським акцентом. Ми з Енгусом увесь цей час витріщаємося одне на одного й мовчимо.

Потім водій «швидкої» робить нам послугу й відвозить нас назад до Орнсею, тож нам не доводиться витратитися на таксі. Ми з Енгусом, авжеж, надто нетверезі, щоб сідати за кермо. Адже ми проїхали тільки півмилі від «Селкі» до Джоша, тому не надто переймалися тим, щоб лишитися тверезими. Зараз це здається жахливим. Сором за свій стан змішується із соромом за все інше. Ми просто огидні. Жахливі люди. Найгірші у світі батьки. Ми втратили одну доньку, коли вона впала з балкона, і тепер втрачаємо іншу.

Ми на це заслужили.

Енгус заводить моторку, і ми розрізаємо темну воду, прямуючи до Торрану. Я вкладаю Лідію спати; потім ми з чоловіком ідемо до «адміральського ліжка». Енгус намагається приголубити мене, але я його відштовхую. Мені кортить лишитися на самоті зі своїми думками. Він назвав її Покиванчиком. І я не знаю достеменно, що це означає.

Уночі я бачу сон. Мені здається, що я сиджу на кухні й мені стрижуть волосся. Потім кидаю погляд у дзеркало

й бачу, що я геть острижена. Тоді опускаю очі та розумію, що оголена, і якісь люди дивляться на мене з темних вікон. Я не знаю, хто вони, але вони витріщаються, а тоді я відчуваю крижаний поцілунок у губи й прокидаюся. Я збуджена, пальці на лоні. Зараз четверта ранку.

Та коли я ховаю обличчя в подушку, мене накриває непереборна хвиля каяття й провини. Наче цей сон скаламутив якийсь темний мул у моїй душі. Що він означав, цей сон? Я й досі почуваюся винною за той стрибок у гречку? Але ж скільки років відтоді минуло? Чи я відчуваю провину за те, що мене не було поруч, коли моя донька впала? Що я була поганою матір'ю?

Енгус дає хропака, йому на все начхати. Місяць зазирає у вікно, місячним сяйвом затоплена протока Сліт, темно-зелені шотландські сосни Камускросса, купка білих яхт, начиння яких зняли на зиму.

Уранці ми байдикуємо. Лідія, цілком зрозуміло, не піде сьогодні до школи. У неї перебинтовані руки, а очі затьмарює смуток. Енгус, здається, залюбки залишиться вдома, дбаючи про дочку. Ми втрюх п'ємо чай і сік, а тоді Лідія йде зі мною до вікна, і ми спостерігаємо за самотнім тюленем, який влаштувався на скелі на Салмадейрі та дзявкає. Він сумний і нагадує мені каліку, у якого немає кінцівок.

Потім я розвішую випрану білизну — день видався зимний, але сонячний і вітряний. Дивлюся за затоки: Лох-Елш, Лог-Гурн, Лох-на-Дал, на річки й лимани, які ніжно срібляться під промінням зимового сонця, коли воно виринає з-за хмар, що постійно змінюють форму. Озерця здаються сьогодні дуже холодними, проте незрушними.

На хвилях гойдається великий синій човен із написом «Атлантис». Я бачила його раніше. Це один з туристичних човнів зі скляним дном, на Кайлі на таких катають туристів, демонструючи їм те, що ховається в глибині крижаної води: зарості ламінарії, які звільна погойдуються, ніби зачакло-

вані придворні в танку; темні водорості на глибині й акул. І, авжеж, фіолетових розпульсованих морських сердець, що меланхолійно ворухать мацаками.

Кажуть, що деякі з цих медуз отруйні. Мені завжди здавалося, що це якось неправильно. Нечесно. Холодне північне море — і тропічні небезпеки.

Я прищіплюю останні випрані сорочки, сукенку Лідії, на якій вже не залишилося плям крові, та її білі шкарпеточки. Потім знову глипаю на човен і повертаюся до котеджу.

Лідія влаштувалася в Енгуса на колінах, і вони читають одну з історій про Чарлі й Лолу¹. Так само чоловік читав ці книжки близнючкам кілька років тому. Дивлюся на них. Лідія, авжеж, уже надто доросла для цієї книжки. Ба більше, несподівано вона здається мені занадто дорослою, щоб сидіти в татка на колінах. Я забула, що вона росте, росте попри весь цей жах.

Енгусу завжди подобалося садовити Кірсті собі на коліна. Але, можливо, це повернення в дитинство заспокоює чоловіка й доньку. Опускаю погляд. На підлозі лежить книжка про Чарлі й Лолу «Я ніколи не їстиму томати». Та, яку вони читають, називається «Трошки невидимець». Згадую, про що вона. Здається, про невидимого уявного друга Лоли, Сорена Лоренсена. Зображають його на ілюстраціях зазвичай наче привида — у сірих тонах і прозорим.

Кірсті завжди подобались історії про Сорена Лоренсена, уявного друга Лоли.

Я знов поринаю в думки про ту записку на ліжку. Я думала про неї протягом усього минулого тижня, навіть попри всі буремні події. Її написала моя маленька. Авжеж, це зробила вона. Жодна інша людина не могла цього зробити. От хіба що Енгус вирішив познущатись. Утім, навіть якщо йому

¹ Чарлі й Лола — головні персонажі серії книжок для найменших британської письменниці та художниці Лорен Чайлд.

спало таке на думку — хоча жодних причин для цього я не бачу, — він, далебі, не зміг би так ідеально підробити почерк.

Проте в Лідії й Кірсті почерк, авжеж, був однаковий. Лідії було б нескладно це написати, адже це її почерк. А це означає, що записку дійсно написала вона.

І що мені з цим робити? Схопити Лідію й трусити її, аж допоки не зізнається? Чому вона мусить страждати, якщо винні в усьому переважно ми самі? Ми хибно впродовж цілого року називали Лідію Кірсті, тому що припустилися трагічної й дурної помилки, тож у душі Лідія мусить бути глибоко спантеличеною тим, куди ж поділася Кірсті.

Докори сумління дужчають; мені треба прогулятися та звільнитися від цього тягаря.

— Я візьму човна, — кажу Енгусові.

— Гаразд, — знизує він плечима.

— Мені треба прогулятися. Змінити на якийсь час оточення.

— Авжеж, — киває він із прохолодною усмішкою.

Напруга між нами нікуди не поділася. Вона лишень дещо знизилася через учорашнє жахіття. Ми були надто знесиленими, аби ще й не довіряти одне одному. Та недовіра повернеться, ще й посилиться.

— Куплю щось у Броудфордї.

— Гаразд.

Він навіть на мене не дивиться. Натомість допомагає Лідії з перебинтованими руками перегорнути сторінку.

Дивитися на це мені боляче. Тому я виходжу з будинку, іду до човна, і той доправляє мене до пірса біля «Селкі». Тоді я пішки йду до будинку Фрідлендів, швидко сідаю до автівки, проїжджаю три-чотири милі півостровом Сліт до Токавейга. Хочу помилуватися легендарним пейзажем — краєвидом на гірський хребет Куїллін через Ейсорт.

Вітер пронизливий і зимний, намагається захряснути дверцята автівки. Я застібаю блискавку на своїй куртці

«Північний схил»¹ аж до самого підборіддя, ховаю п'ястуки до кишень і йду до узбережжя, роздивляючись. І міркуючи.

Пейзаж зачаровує мене ще дужче, ніж краєвид на Торрані. Тут не так гарно, як на нашому острові, але все змінюється з якоюсь аж болючою швидкістю: щільна запона дощу й хмар ховає верхогір'я, аж раптом спалахують сліпучі навскісні проміні сонця, ніби стрімкі золоті списи.

Чорні Куїлліни здаються якимись осудливими. Вони схожі на ченців-інквізиторів у чорних каптурах. Акулячі ікла скель шматують важкі хмари, що спливають зливою. Хмари зростають і розпадаються на менші у своєму безкінечному тривожному танку хаотично, це позбавлено будь-якої системи.

Проте ця система є. І якщо я досить довго дивитимуся на Куїлліни, що здіймаються над плесом Ейсорту, я її збагну.

Енгус любив Кірсті. Але щось, що він зробив, її налякало. Він любив її. А вона його боялася.

Система. Система. Я знайду систему, якщо ретельно обміркую це. Я все тоді зрозумію.

А ще ми так і не визначилися, у якій церкві проведемо панахиду по Кірсті.

¹ «Північний схил» (*North Face*) — бренд одягу, взуття і аксесуарів для туризму, зимових видів спорту, фітнесу.

Дні змішуються один з одним, ніби хмари над Згурр-Аласдейром. Енгус вирушає на роботу двічі-тричі на тиждень, я намагаюся знайти собі замовлення на фріланс. Отримую електронні листи від лондонських терапевтів, які намагаються розібратися з моїм горем через смерть Кірсті. Усе це здається банальним, недоречним і не на часі. Геть усе. Порівняно з тим, що відбувається з нашою дочкою просто зараз.

Їй треба повернутися до школи, інакше з нашого життя на Торрані нічого не вийде. А повертатися їй, цілком очевидно, не хочеться. Перебинтовані руки — поважний привід для того, щоб залишатися вдома, але якось увечері перев'язки урочисто знімають, і я вирішую — а Енгус мене підтримує, — що доньці знову треба ходити до «Кайлердейлу».

Наступного ранку ми всією родиною сідаємо до човна й переправляємося до «Селкі». Лідія у своїй лантухуватій шкільній формі та дурних черевичках здається нещасною, розгубленою й наляканою. Вона боязко визирає з-під рожевої відлоги анорака.

Енгус цілує мене в щоку й сідає до Джошевої автівки — той підкине його до Портрі. Я йому заздрю, адже в нього є робота, яка до того ж, схоже, йому подобається. Принаймні він буває десь, окрім нашого острова й Сліту, і бачить інших людей.

Занурена в роздуми, везу Лідію до школи «Кайлердейл». Ранок тихий, мжичить. Діти вистрибують із машин і до-ріжкою мчать до класів, скидаючи пальта й під'юджуючи одне одного. Усі, окрім моєї доньки. Лідія наближається до шкільної брами малесенькими крочками. Мені що, доведеться брати її на руки?

— Ходімо, Лідіє.

— Не хочу.

— Сьогодні буде значно краще. Найтяжчі завжди перші тижні.

— А що, як зі мною знов ніхто не гратиме?

Придушую болісне співчуття.

— *Гратимуть*, люба, просто дай їм шанс. Тут чимало новеньких, таких самих, як ти.

— Хочу Кірсті.

— Кірсті з нами більше немає. Ти можеш бавитися з іншими хлопчиками й дівчатками. Ходімо.

— Тато любить Кірсті, він також хоче, щоб вона повернулася.

А це ще що таке?

— Ходімо, — кваплюся я. — Знімимо куртку, вона тобі тут не буде потрібна.

Разом з дівчинкою заходжу крізь скляні двері та мовчки зустрічаюся поглядом із Саллі Фергюсон. Вона опускає очі на мою доньку.

— Привіт, Лідіє. Тобі вже краще?

Та не відповідає. Кладу долоню на доньчине плече:

— Лідіє, привітайся-но.

Мовчить.

— Лідіє?

Моя донька знехочу видушує сором'язливе:

— Драстуйте.

Дивлюся на Саллі, вона на мене, а потім каже із трохи надмірною веселістю:

— Впевнена, що сьогодні все буде добре. Міс Роулендсон розповідатиме історії про піратів.

— Про піратів! Чуєш, Лідіє, ти ж любиш піратів!..

Я легенько підштовхую доньку в спину, спрямовуючи її до коридору. Повільно, дуже повільно, вона йде — живе уособлення відлюдності.

Потім вона зникає за рогом. Школа ковтає її.

Коли вона йде, Саллі Фергюсон запевняє мене:

— Ми сказали дітлахам, що Лідія втратила сестру, тому вона може поводитися трошки дивно. Ми попередили, що нікому не можна її дражнити.

Либонь, це має мене заспокоїти, але я не впевнена, що з цього буде зиск. Тепер мою доньку назавжди затаврують дивачкою. Дівчинкою, яка втратила близнючку. Дівчинкою з сестрою-привидом. Можливо, інші діти також чули про те, що сталося на вечірці у Фрідлендів. А, так, це та сама божевільна, яка розбила шибку, бо побачила привида. *Дивіться-но, у неї шрами на руках!*

— Дякую, — кажу я. — Я повернуся за неї чверть по третій.

І я повертаюся. На годиннику десять хвилин по третій, а я вже нервово вартую біля шкільної брами з іншими матусями й навіть двійком татусів. Із жодним з них я не знайома; шкода, бо можна було б потеревенити. Лідія тоді побачила б, що я спілкуюся з іншими, і, можливо, мій приклад допоміг би їй порозумітися з однолітками. Утім, я й сама надто сором'язлива, аби першій розпочинати розмову з незнайомцями, із цими впевненими в собі батьками з їхніми повнопривідними автами й жартами. Я усвідомлюю раптом, що це й моя провина: Лідія успадкувала від мене мою надмірну сором'язливість.

Кірсті, либонь, тут почувалася б чудово. Вона краще спілкувалася б з оточенням. Вона б повсюди бігала, співала, розважала б інших дітлахів. Кірсті — так. Але не Лідія.

Після дзвоника натовп малечі рине з дверей. Хлопчики мчать просто до материнських обіймів, дівчатка йдуть, тримаючись за руки, неквапом, їх також обіймають. Потроху батьки й діти розходяться. На дитячому майданчику застаюся лишень я — сама самотою у напівзгаслому зимовому присмерку.

А потім нарешті в прогоні дверей з'являється моя засмучена донечка в супроводі молодой білявої вчительки — либонь, міс Роулендсон, — і та веде її до мене.

— Лідіє! — вигукую я. — Ну як ти? Сьогодні все було добре? Як пірати?

Мені кортить спитати: «Чи грав з тобою хтось? Чи знов ти вдавала, що Кірсті жива?»

Лідія бере мене за руку, я дивлюся на молоду вчительку. Вона мляво всміхається, ніяковіє й повертається до будівлі.

Протягом подорожі автівкою й човном Лідія мовчить. Анічирк. Після вечері вона тихенько дякує і йде до своєї кімнати — читати. Більше ані слова. Згодом вона спускається на узбережжя, затоплене місячним сяйвом, і дивиться на припливні озерця, у яких відображається срібляста повня.

Я спостерігаю за нею з кухні. Моя донька. Лідія Муркрофт. Самотня маленька дівчинка на острові, загубленому в пільмі. Квінтесенція самоти.

Так минають дні — однаково хмарні, вологі й доволі теплі. Ми плануємо панахиду. Енгус зголосився взяти на себе телефонні дзвінки й паперову тяганину, тому що він виїжджає з острова частіше за мене.

Я відчуваю, як знехочу він це робить. Я відводжу Лідію до школи щодня. Вона мовчить, коли ми прямуємо до «Кайлердейлу» і коли повертаємося звідти. З класу вона завжди виходить останньою.

За чотири дні вранці ми приїжджаємо до школи зарано. Я збираюся спробувати інший спосіб. Провина душить

мене, але я підштовхую Лідію до зграйки дівчат, її одноліток, її однокласниць, що чекають коло шкільної брами. Потім я вдаю, ніби мені подзвонили на мобільний.

У Лідії немає вибору. Їй доведеться або спілкуватись, або стовбичити сама самотою й страждати через це.

Я вдаю, ніби розмовляю по мобільному, і дивлюся на доньку. Лідія, здається, зважується — вона підходить до дівчаток і намагається заговорити до них. Однак вони не звертають на неї уваги. Вона з відчаєм озирається на мене, шукаючи підтримки й розради, але я вдаю, ніби повністю занурилася в розмову. Утім, я непомітно наближаюся, прислухаючись.

Моя надія міцнішає. Здається, Лідія таки заговорить до однієї з однокласниць. Вона нерішуче наближається до чорнявої стрункої та худенької дівчинки — цілком очевидно, впевненої в собі, — яка теревенить про щось із подружками.

Я чую, як Лідія боязко звертається до неї:

— Грейс, можна я покажу тобі свого леопарда?

Дівчинка — Грейс — обертається до Лідії. Кидає на неї швидкий знавецький погляд, потім знизує плечима й навіть не відповідає. Натомість вона відвертається й надалі спілкується з подругами. І вся весела зграйка дівчат нарешті йде, лишивши Лідію на самоті. Вона витріщається на власні черевички. Знехтувана. Знедолена.

Нестерпно. Я намагаюся приховати сльози, але виходить не вельми, я тру очі, доки веду її до школи, потім доки повертаюся до автівки й заводжу двигун. Я сподіваюся, що вдасться заспокоїтись, але ні, я плачу аж допоки дістаюся Броудфорда. Там я підключаюся до вай-фай і відповідаю на електронні листи. Аж над полудень нарешті не витримую.

Я мушу побачити все на власні очі.

Застрибую до автівки й мчу, перевищуючи швидкість, до школи «Кайлердейл», що розташувалася на зеленому

пагорбі, на тлі вічно скуйовджених вітром хвиль. Із-за хмар визирає холодне блякле сонце. Нойдарт над сіро-сталевим морем висяюється золотом і бронзою.

Велика перерва вже майже завершилася. Діти вже пообідали й зараз грають на майданчику. Мені треба знов побачити Лідію. Треба перевірити, чи була не покращилася ситуація. Треба знати, чи спілкується вона з кимось, а чи її дражнять і знущаються з неї.

Однак я не хочу, щоб мене помітили. Тому підкрадаюся до майданчика стежкою, якою вкрай рідко ходять — вона веде до вкритого рінню узбережжя там, унизу. Безлисте віття якогось колючого чагарнику ховає мене від дітей, які весело гомонять за парканом з рабиці.

Дівчатка грають у «класики». Хлопці просто бешкетують. Я вдивляюся в розпашілі маленькі личка, білі шкарпеточки й сині штанці, намагаючись знайти біляву голівку доньки. Я її не бачу. А, менше з тим, тут зараз усі діти.

Але де Лідія?

Може, вона залишилася в школі? Читає книжку? Сподіваюся, що ні. Вона мусить бути надворі. Будь ласка, нехай вона буде тут, на майданчику, і з кимось грає!..

Он вона!

Я на мить заплющуюся, щоб заспокоїтися, а потім мружу очі, вдивляючись.

Лідія стоїть у віддаленому кінці майданчика. Сама самотою. Найближча до неї дитина, якийсь хлопчик, перебуває за десять ярдів¹ від неї і стоїть до моєї доньки спиною. Проте навіть попри свою очевидну самотність Лідія щось робить.

Що саме?

Підходжу ближче, усе ще ховаючись за деревами й чагарником.

¹ 9,1 метра.

Зараз між нами лишень кілька футів. Я бачу, що Лідія відвернулася від шкільної будівлі, від однокласників, від цілого світу. Вона геть сама, але вона розмовляє.

Захоплено. Я бачу, як ворухаться її губи, як вона махає руками. Вона розмовляє з повітрям, з деревами, з парканом, усміхається, регоче.

І я тепер чую, що саме вона говорить:

— Нніііоо-нононон-так-фри-три-фри. Вака-вака-вста-вака-сафі-сафі-нніомммммм. Нананананана...

Вона каже це, розмахуючи руками, а потім замовкає й прислухається, наче хтось відповідає їй.

Утім, ніхто не відповідає. А вона киває й регоче і знов теревенить якусь нісенітницю.

Це та сама тарабарська близнюкова мова, якою спілкувалися вони з Кірсті. Від самого народження. Ми так і не з'ясували, що вона означає.

Лідія розмовляє з померлою сестрою.

— *T-Eilean Sgithenac* — Крилатий Острів — Скай, — Джош крутонув кермо, і вони рушили бакаюватим шляхом на південь. — Оце й уся гельська, яку я подужав.

Енгус промовчав. Ранок був сонячний, але неймовірно остудний. Напевне, перший по-справжньому зимовий ранок.

— Моллі знає дещо більше, вона взагалі цікавиться всякими кельтськими штукенціями. Але в них усе такою мірою похмуре! От, наприклад, бачив оту маленьку затоку неподалік Ардвасара? Гельською вона має назву *Port na Faganaich*. Непогано звучить, еге ж? — Джош форкнув. — А потім, як дізнаєшся, що воно, це *Port na Faganaich*, означає... «Порт полишених». Слово честі, «Порт полишених»! Просто чарівно!

Шлях лежав на пагорб. Джош збільшив швидкість — і море миттю залишилося позаду, хоча й ненадовго, адже це Скай, тут моря надовго не спекаєшся. Його приятель опустив вікно і вдихнув крижане свіже повітря.

— Нарешті зима. Класно. Нормальна холоднеча... то на чому я зупинився? А, у них там ще озеро є... *Lagan*... далі не пам'ятаю... *Lagan*...

— *Lagan inis na Snaimh*.

— Еге ж, воно. Я весь час забуваю, що ти в нас місцевий. Так. *Lagan inis*. І це означає — Моллі мені це розповіла вчора ввечері! — «Ковбань на луці кісток». Та хай йому грець! Що це за назва?! Як вона впливає на вартість землі? От тобі спало б на думку купити гарненький котеджик у ковбані на

луці кісток? Ні? Окей, тоді гайда будувати багатоквартирний будинок біля Кряжу Жахіть.

Джош розреготався з власного жарту. Енгус дер мовчака. Він був добре знайомий з химерним і лиховісним місцевим фольклором і міг дослівно пригадати всі ті оповідки, які чув колись від бабусі. Усе це він дбайливо зберігав у пам'яті. Безтурботні канікули й лячні перекази. Вогнища на Торрані, які влаштовували вони з братом. Батька з ними не було. Усі були щасливі. І ці старі перекази, які вони слухали...

«Ота гарненька стежка, що в'ється порослими папороттю пагорбами, — то шлях, що веде до смерті, до раю, туди, де віддавна живуть феїрі...»

Енгус дивився у вікно. Торран вже сховався за рогом. Енгус думав про Лідію — *Лідію!* — і про Сару, які залишилися там, у котеджі, удвох. Сара і... Лідія. Він прийняв те, що це Лідія. Так було треба. Адже це все — його провина. Його донька зі скаліченою душею, з пошрамованими долоньками й зап'ястками. Їй усі завдавали болю: життя, смерть, Енгус...

І її власна мати.

Автівка прогуркотіла «техаською брамою». Вони прямували зі сходу на захід півострова Сліт, до Токавейга. Вузкий шлях лежав крізь вибоїсті вересові пустища; подекуди брунатний колір розводнювали сріблясті озерця, спокій яких порушували хіба що трипалі мартини. Пейзаж був не надто гарним. Але незабаром вони побачать Лох-Ейсорт...

— Уже недалеко. Отам он, за гаєм. Він, до речі, листяний — дуби, ліщина, берест...

— Моїй бабусі тут подобалося... — пробурчав Енгус. — Вона казала, що то священний гай, який має назву *Doir'an Druidean*. Гай розбрату.

— Отакої! Що, чесно? Гай розбрату! Знову! Просто безцінна інформація. Ні, справді, хлопче, маєш розповісти про це Моллі.

Чому це Джош аж сяє? Енгус вирішив, що його приятель зумисне намагається вдавати веселощі — після того жахіття на вечірці. Джош і Моллі намагалися відтоді не згадувати про ту подію. Але їм треба про це поговорити. І то незабаром.

Автівка кружляла між старими скарлюченими деревами й базальтовими скелями, а потім розпочався важкий відтинок дороги, з'їзд до західного узбережжя Сліту, до маленького присілка Орд.

Краєвид був точнісінько таким, як пам'ятав Енгус. І неймовірно видовищним: за їхніми спинами широкі зелені вересові схили, порослі дубами й вільхою, звільна спускалися до блакитно-сірої гладіні Лох-Ейсорт. На озерному плесі, ніби в дзеркалі, відбивалися величні Чорні й Червоні Куїлліни.

На півдні маячив острів Соай. Згурр-Аласдер в оточенні своїх побратимів-гір майорів на заході. Їхні високі снігові верхівки ніби вдивлялися в широчезну гладінь озера.

Тут було так гарно, що Енгусові аж сльози навернулися на очі. Через Лідію, через Кірсті, навіть через Сару. Через них усіх.

Чоловіки вийшли з автівки й спустилися до зимного берегу озера. Якийсь птах озвався з віддаленого острова. Самотня чапля, звільна змахуючи крилами, пролетіла над ними в напрямку Лох-а-Глінна.

— Хлопче, з тобою все гаразд? — спитав Джош напругу.

— Так. Усе в нормі.

— Просто ти наче якийсь мовчазний. Це через... ну тобто... тобто... може, ти хочеш поговорити?

Енгус безпорадно стелував плечима. Насправді цієї миті йому кортіло все розповісти своєму другові. Йому треба було скинути з себе цей тягар, довіритися, пояснити, розділити з кимось оце жахіття, що розгорталося на Торрані. Жахіття, що поїняло його дружину, дочок і минуле, у якому так і не вдасться розібратися до пуття.

Чапля перетворилася на крапку на синьому тлі неба, потім остаточно зникла. Енгус зважився — він просто зараз усе розповість Джошеві.

Він похитав головою, підняв плаский круглий камінець і пустив «млинчиком» по воді. Один, два, три... *шубовсть!*

Він обернувся до Джоша й спитав:

— То навіщо ти мене сюди привіз?

Джош усміхнувся.

— Бо нам треба, щоб ти дещо збудував.

— Тобто?

— Зможеш тут збудувати одну штуkenцію?

Енгус вирячив очі.

— Я? Збудувати? Щось я не збагну, Джоше. Це ж частина маєтку МакДональдів, хіба ні? Увесь Токавейг і Орд.

Джош усміхнувся.

— Ми з Моллі купили ділянку кілька років тому. Ось там он, за колючим дротом — бачиш те поле, з живоplotом з терна?

Енгус кивнув.

— Там десь півакра¹, може, трохи більше, — пояснив Джош.

— Півакра кропиви й ліщини? Дрижихвости оцінять. Але це ж лишень поле.

— У нас уже є дозвіл на будівництво. Дістали минулого тижня.

— Та ну! — здивувався Енгус. — Що, серйозно?

— Еге ж. Слово честі. Маємо дозвіл на будівництво ко-теджу з п'ятьма спальнями — і нам хотілося б, щоб проектував його саме *ти*. Місцева рада наполягає, аби тут з'явилося щось *гарне*. Ну, розумієш, — щось серйозне, що може здобути архітектурну премію. Щоб якомога ефективніше використати пейзаж.

¹ 2023,43 квадратних метра.

Енгус глянув на поле, яке спускалося до вкритого мушляним піском берега озера. В нього одразу ж виникло чимало ідей. Він вже наче бачив, яким усе це має бути. Щонайперше, треба вирівняти частину поля, десь половину. По-друге, використовувати необхідно лише найпростіші природні матеріали: камінь, дерево, сталь, шифер. Це місце має бути просто неймовірно світлим: отже, вікна від підлоги аж до стелі, засклена анфілада. Уся будівля має бути на половину зі скла, будинок наче розчинятиметься в повітрі, у морі, у небі. А вночі сяятиме.

— Гусе, агов?

— Просто суперову штуку можна було б зробити.

— Еге ж! — вишкірився Джош. — То що, зголосишся? От і розумник! Ми з Моллі хочемо здавати котедж — узимку, мабуть, художникам, а влітку — туристам.

— А гроші у вас є?

— Усе в нас є, чуваче! Моллі дістала незлецький спадок від бабусі. От вигідно я одружився! — реготнув він. — Гарзд, поїхали до мене, покажу тобі папери.

Енгус рушив до автівки, дещо спантеличений. Він міркував над тим, що, можливо, у такий спосіб Джош і Моллі вирішили допомогти їм із Сарою в їхньому горі. Якщо це так, то він не проти. Абсолютно не проти! Ба більше, він був страшенно вдячний. Шанс побудувати щось круте, справжня дизайнерська робота!

Джош привіз їх до просторого маєтку Фрідлендів. Там, на чималій кухні, серед сталі й каструль із лохиною на плиті, царювала Моллі, яка пригостила Енгуса свіжим варенням.

А ще там було велике вікно у вітальні.

Енгус не хотів згадувати той вечір. Він намагався не дивитися на широке вікно, у якому вже змінили шибку, поки Джош, захопивши обідній стіл, демонстрував йому папери. Дозвіл на будівництво. Підрахована сума фінансових вкладень. Мрія, яка може стати реальністю. Будинок Фрідлендів

у Токавейгу, лауреат шотландської архітектурної премії, автор проекту Енґус Муркрофт.

Енґус уже уявляв собі навіть не котедж, а справжній маєток. Будівля просто мала бути *великою*. Може, він поєднає облямівку деревиною модрини з каменем із Кейтнеса. Авжеж, облаштує сонячні батареї, а якщо зробити весь північний фасад одними суцільними розсувними скляними дверима, то будинок у прямому сенсі цього слова відкриватиметься на Лох-Ейсорт...

На якусь мить Енґус аж захопився, наче сп'янів від чаю «Ройбуш» і власних мрій. Можливо, це і є переломний момент? Можливо, тепер усе зміниться?

Коли за вікном день поступився зимним сутінкам, Енґус ухвалив рішення. Настав час. Він розповість усе Джошеві. Ну принаймні дещо точно розповість.

Папери прибрали. Енґус одягнув куртку й глянув на Джоша. Значущо.

— Я збираюся зазирнути до «Селкі», трохи хильнути. Хочеш зі мною? Можемо поговорити.

Приємні пахощі лохини, що мліла на вогні, наповнювали будинок. Джон зиркнув на Енґуса поглядом, що мав означати «збагнув».

Вони обидва попрощалися з Моллі й вирушили крізь остудне зимове надвечір'я вниз пагорбом, прямуючи до пабу. Енґус вдихав зимне повітря Орнсею, насичене морськими пахощами: запахом омарових пасток, порубаного дерева, солодкавим сопухом напівзгнилої водорості.

— Сядьмо надворі, — запропонував Енґус. — Менше витріщак.

Джош глипнув на приятеля й погодився. Енґус зайшов до бару, замовив два напої й повернувся. Келихи він поставив на дерев'яний стіл і глянув на маяк на Торрані — його промінь висяювався в безвітряному потемку.

Енґус сьорбнув віскі, збираючись на силі.

Коротку мовчанку перервав Джош.

— То що, як там Лідія? Їй краще?

Енґус стенив плечима. Знов ковтнув пекучого віскі, насолоджуючись присмаком диму. А потім відповів:

— Щось на кшталт. Іноді. Але... вона дивно поводитьсь.

— Тобто?

— Розмовляє з померлою сестрою. Вона поводитьсь так, наче Кірсті й досі поруч із нею.

Джош пильно дивився на нього.

— І часто вона так поводитьсь?

— Так. Часто. У школі. Удома. В автівці. Інколи нормально говорить, а подекуди цією їхньою близнюковою мовою — і це лячно. Часом вона рухається й жестикулює так, наче з нею поруч інша близнючка і вони... ну, фізично взаємодіють. Химерне видовище.

— Господи, Боже милий!

— Саме тому, напевне, вона зірвалася тоді, коли ми були у вас. Вона вирішила, що там, у вікні, привид її сестри. А то було її віддзеркалення.

Джош кивнув.

— Так, авжеж, від такого можна й зірватися. Господи. Мені так шкода... — він повагався трохи, ковтнув соку з келиха, а потім ледь подався вперед, до Енґуса.

— Гусе... Вона й справді в це вірить? Твоя донька, вона... ну, тобто... вона справді?..

— Схиблена чи і справді бачить привида? Чи просто вдає?

— Е-е-е-е...

— Авжеж, жодного привида там немає... — Енґус незмигно дивився на Джоша. — Але вона не схиблена.

Джош спохмурнів.

— Тобто вона вдає це все? Ти про це? Але нащо? Слухай, ти, авжеж, не мусиш мені розповідати, та...

Енґус промовчав, відчуваючи, як підступає до горла гіркота. Як кортить йому висповідатися. Він так стомився

брехати. Втомився уводити в оману найближчих йому людей. Утім, чи вистачить йому сміливості бути щирим? Авжеж, усього він не розповість — просто не може розповісти. Але бодай частинку цього тягара він скине. Тільки от спочатку замовить іще віскі.

Енгус узяв порожній келих.

— Ще? — спитав Джош.

— «Ардбег»¹. Подвійний. Але я сам платитиму. Тобі не треба викладати гроші за мій функціональний алкоголізм, Джоше, — він запхав руку до передньої кишені джинсів, намагаючи купюру.

Джош видушив усмішку.

— Сьогодні твою залежність проспонсую я.

Забравши Енгусів келих, Джош зник у приміщенні. Двері швидко зачинилися за ним, але до Енгуса все одно долинуло мляве відлуння фольку.

Звідси, з вулиці, крізь скляні двері «Селкі» здавався вельми затишним і людним закладом. Тут були всі місцеві — пили віскі й пиво «Мак Еванс», розслаблялися на вихідних, теревенили про футбол і перегони, а також про химерних мешканців Торрану.

Енгус згорбився, схрестив на столі руки й тицьнувся в них чолом, удивляючись у непроглядну темряву. Останні події його доконали.

Двері пабу відчинилися.

— Агов, — гукнув його Джош, доправивши напої на стіл. — Гусе, зберися. Усе не так погано.

Енгус звів очі.

— Усе просто паскудно.

Джош зітхнув і сів навпроти у напівзагуслій темряві. На столі стояли напої, а він сам узявся відкривати пачку сигарет.

¹ «Ардбег» — марка шотландського віскі, яке виробляють на винокурні Ардбег на південному узбережжі острова Айлей за кілька миль на схід від міста Порт-Еллен.

Енґус підняв брови.

Джош Фрідленд курить?

Джош знизав плечима.

— Таємний ґандж. Тільки Моллі не розповідай. Так, дозволяю собі сигарету на честь вихідних. Ти будеш?

— Ні, дякую.

Знов запала тиша. Чути було лишень, як важко дихає море й вітер гуляє серед беріз.

Енґус глянув ліворуч, на Торран з його блаґеньким маяком і білою плямою котеджу. Крізь туман і присмерк він ледь бачив світло в кухонному віконці. Що там у них зараз відбувається?

Енґус заплющив очі. Він має розповісти. Знов розплющив.

— Джоше, ти питав про Лідію.

— Так.

— Хочеш знати правду?

— Так. Але лишень якщо ти хочеш мені її розповісти.

— Хочу. Напевне. Так, хочу. Ти колись казав, що розповідати, ділитися власними думками завжди на краще, це допомагає, так? І що саме завдяки цьому ти зліз із голки. Цього тебе в «Анонімних наркоманах» навчили?

— Так.

— ґаразд. Але те, що я тобі зараз розповім, — таємниця. Ти не маєш про це нікому розповідати, нікому й ніколи. Я серйозно. Нікому. НІКОЛИ.

Джош кивнув. Навіть у сутінках було видно, що його обличчя спохмурніло.

— Домовилися.

— ґаразд. Добре. — Енґус глибоко зітхнув і провів долонею по губах і щоках, відчуюючи щетину.

Холодне повітря здавалося важким. Над затокою починало мрячити.

Енґус заговорив нарешті, і слова його перетворювалися на пару в холодному нічному повітрі.

— Спочатку буде коротка передісторія.

— Згода.

— Ти ж напевне пам'ятаєш, що Сара завжди давала перевагу Лідії. Вона була її улюбленкою, поза всякими сумнівами.

— У всіх батьків завжди є улюбленці, — погодився Джош. — Принаймні мені таке доводилося чути.

— Так, але в нас випадок особливий. Їй дійсно дужче подобалася Лідія. Тихіша, задумливіша, більше схожа на неї саму. Вона теж любила читати. Сара так відверто віддавала їй першість, що Кірсті через це нервувала. Я намагався якось це врівноважити, був із нею лагідним, але не спрацювало. Батькова любов не така важлива й суттєва, як материнська, навіть коли діти ще маленькі.

Пауза. У сутінках Енгус не міг вже до пуття розрізнити вираз обличчя приятеля. І це було добре. Його розповідь стала якоюсь анонімною, схожою радше на сповідь в її релігійному значенні, сповідь у церкві, священикові, обличчя якого він не бачить.

— За кілька днів до нещасного випадку... — провадив Енгус далі, — Кірсті сказала мені, що ненавидить свою маму. Ну, через усе це. Я дуже на неї розсердився. Мало не вдарив. Я раніше ніколи не бив дітей. Ніколи. Але я був напідпитку та розлютився. — Він похитав головою й повів далі. — Кірсті була дуже засмучена. Ще б пак. Спочатку мама панькається з близнючкою, а потім ще й татусь горлає...

Джош мовчав. Та коли Енгус продовжив розповідь, вогник його сигарети блимнув.

— А потім стався той нещасний випадок. Той самий. На балконі. Після цього Сара геть зламалася, ми всі зламались, і все ставало лишень гірше. А відтак, півроку по тому... — Енгус затнувся та зробив великий ковток віскі, збираючись на силі. — Півроку тому моя єдина донька прийшла до мене й сказала: «Татку, це я зробила. Я. Я вбила сестру. Я її штовхнула. Бо мама завжди любила її дужче за мене, а тепер її немає».

— Боже милий... — дуже тихо пробурмотів Джош.

— Отож.

— Господи... — Джош роздушив недопалок черевиком. Тиша була якоюсь болючою. Нарешті він заговорив.

— Але ж, Гусе... вона... невже вона її *вбила*? Ти в це віриш? Віриш у те, що вона розповіла?

Енгус зітхнув.

— Так. Можливо. Але їй було шість, коли це сталося. І сім, коли вона мені це розповіла. Чи усвідомлювала вона власні слова? Чи діти взагалі в такому віці тямлять, що кажуть? Проблема от у чому: це її пояснення мало певний сенс, Джоше. У неї був мотив — оця дурнувата прихильність матері до Лідії. І факти збігались. Я от про що. Чому це Лідія зазнала таких важких травм, упавши з двадцяти футів? Зазвичай діти виживають, коли падають із такої висоти. То чому так сталося?

— Тобто?..

— Тобто насправді вона впала з горішнього поверху. З третього, а не з другого. Кірсті так і сказала мені: вони були на третьому поверсі, вибігли на балкон, і вона штовхнула Лідію...

— Усе одно уявити не можу.

Енгус зробив паузу. Зітхнув. І повів далі:

— Схоже, що вона дійсно зіштовхнула її з горішнього балкона. Потім... Потім, наскільки я зрозумів, вона побігла на другий поверх, аби глянути з того балкона на те, що накоїла, — це цілком природно. Аж тут з'явилася Сара, і вона почала кричати: «Лідія впала! Лідія впала!» От у чому справа. От що, судячи з усього, сталося насправді. Кірсті вбила свою сестру. Такі випадки траплялись. Я читав. Є дослідження щодо цього: інтенсивне суперництво між однояйцевими близнюками. Суперництво, яке здатне навіть спричинитися до вбивства.

— Гаразд. Але... — Джош похитав головою. Енгус заледве помітив цей рух у світлі, що лилося з вікон пабу. — Але який стосунок це має до того, що в неї змінилась ідентичність?

— Коли Кірсті прийшла до мене й розказала оце от усе, я злякався. Розгубився цілком і повністю. Кірсті мала намір

розповісти це всім — мамі, друзям, вчителям... геть усім. А стан її матері на той момент був вельми нестабільний, їй таке в жодному випадку не годилося чути. А Кірсті на додачу мала намір повідомити про те, що накоїла, поліцію, бо почувалася страшенно винною. Моя єдина дочка зламалась. Авжеж, я почав панікувати.

— Чому?

— Тому що! Що станеться, якщо шестирічку звинуватять у вбивстві? Що робитиме поліція? Чи вона взагалі щось робитиме? Вживатиме якихось заходів? Проводитиме розслідування? Авжеж, проводитиме. А проти неї існували непрямі докази. Тож мені треба було якось змусити її замовкнути, заспокоїти її. Переконати її, що вона цього не робила.

— І?..

— І я зробив усе, що міг. Наказав їй припинити базікати. Сказав ніколи більше мені про це не говорити, бо я не хочу нічого знати. Попередив, що ніхто більше не має про це довідатися. А тоді запевнив її, що Лідія насправді не померла.

— Що?!..

— Я пояснив, що ніхто ніколи по-справжньому не вмирає. Люди йдуть до раю, але їхня частинка назавжди лишається з нами. Я розповів їй, що Лідія отямилася в лікарні, а отже, вона повернулася до нас. Я віддав їй улюблену іграшку Лідії: диви, мовляв, вона все ще з нами. Я переконав її, що близнюки — особливі, що вони не помирають, бо вони — та сама людина, тож, поки житиме один із них, житимуть обое. Я зруйнував її самоідентифікацію. Я сказав їй — ти Кірсті, але й Лідія завжди залишатиметься з тобою, бо ти її близнючка, тому тепер ти можеш жити за двох. І ще я сказав їй, що це — велика таємниця, спільна таємниця її й татка, отже вона не має нікому про це казати... — Енгус відкинувся на спинку стільця. — Я це все сказав їй, адже боявся, що Кірсті розповість правду і моя родина буде остаточно зруйнована, бо...

Енґус глянув у темряву, туди, де мало бути Джошеве обличчя, і повів далі.

— От уяви собі, Джоше. Уяви собі, як моя донька йде до матері, а потім до бабусі й дідуся, до вчителів, до друзів... і каже їм: «Я вбивця, допоможіть мені, я вбила рідну сестру». Це був би гаплик нам усім. Раз і назавжди. Нещасний випадок ми пережили, а з цим би вже не впоралися. Без варіантів. Жодним чином.

Двері до корчми раптом рвучко прочинилися. Підпиткуватий відвідувач гайнув у темряву.

Нарешті Джош заговорив.

— Отже, це *ти* її заплутав. Сказав їй, що вона не лише Кірсті, а й Лідія. І тепер вона через це вважає себе Лідією.

— Так. Я її заспокоїв, на той момент мені лише цього й було треба. Спрацювало, але плутанина в її голові відродилася, і то найжахливішим чином. Вона вважає себе за Лідію.

— А насправді це Кірсті?

— Так.

— А той її крик?

— То тільки крик. Він нічого не доводить.

— А пес? Ти ж розповідав мені про вашого собаку?

— Коли гине один із близнюків, хатні улюбленці починають наново призвичаюватися до іншого, вони поведуться не так, як поводитися раніше. Прагнуть їх захистити. А ще мені здається, що Біні міг щось бачити. Щось відчувати. Він був із близнючками, коли це сталося. І відтоді його поведінка геть змінилася. Знаю, звучить це наче марення божевільного, але вся ця історія взагалі схожа на марення.

— Тобто насправді Лідія — не Лідія, а Кірсті.

— Так.

— Отже, ти від початку про це знав... — Джош знов похитав головою у темряві. — Ти знаєш, що це все брехня. Що насправді вона Кірсті. І ти все одно й далі вдаєш, що це

не так? Ти навіть дозволив дружині планувати панахиду по Кірсті? — його голос у зимному свіжому повітрі прозвучав дуже гостро. — Гусе, ти це серйозно?! Це ж дурня якась! Як ти міг таке утнути?

— А в мене вибору не було! Я не можу нікому розповісти правду — ти єдиний, хто тепер усе знає. От сказав би я Сарі — у неї б дах з'їхав від такого! І чим би це зарадило? Вона зненавиділа б свою єдину дочку. Якщо всім від цього краще, чому б не вважати, що Лідія жива? Хай її матуся отримає назад свою улюбленку. Принаймні на якийсь час... — Енгус гірко зітхнув і провадив далі. — Знаєш що? Іноді останніми днями я дійсно думаю, що це Лідія. Я просто забуваю, що це не так. Вона поводить себе як Лідія; таке трапляється з близнюками, якщо один з них гине. І от подумай: що це означає? Як мені жити з цим, із тим, що, можливо, одна з моїх дочок убила іншу?

— Але ж Кірсті все ще *тут*. Досі тут. Усередині Лідії.

— Так.

— Вона замкнена в Лідії. І щосили прагне, щоб її почули.

— Так.

— Господи милосердий, — промовив Джош. — Це ж божевілля якесь.

Енгус кивнув, відчуваючись неймовірно виснаженим. Але водночас його огорнула полегкість. Він розповів свою історію і тепер почувався краще.

Однак інші проблеми нікуди не поділися. Та глибоко прихована правда. Його власна провина. Участь у всьому цьому Сарі. Її відповідальність. Те, про що вони не могли нікому розповісти.

Маяк блимнув за протокою. Енгус подумав про свою маленьку напівзруйновану родину отам, у котеджі на острові Торран. Його бажання помститися нікуди не зникло. Його дитина загинула. Відчуття несправедливості було неймовірно пекучим.

Сьогодні п'ятниця, синоптики попереджали, що сніжитиме, а я їду до школи «Кайлердейл», аби забрати Лідію після уроків. Мені страшенно кортить допомогти дочці. Їй потрібні друзі, або вона остаточно зачахне. Їй потрібна якась причина для сподівань, для того, щоб вона повірила, що в неї тут є майбутнє. Їй необхідно спілкуватися з живими людьми, а не з привидами.

Я дивлюся на поверхню Сліту за масивними будинками. Вітер жене сірі хвилі, усе має вигляд якийсь похмурий, жорсткий, набурмосений, такою мірою, що яскраво розфарбовані гойдалки й дерев'яні тваринки на дитячому майданчику здаються недоречними: нереальними прибульцями з дурнувато-щасливого світу.

Молода бліда жінка стоїть біля шкільної брами й дивиться на скляні двері й життєрадісні таблички «Shleite»¹ і «Sgoil»². Я впізнаю цю жінку. Лідія якось сказала, що це «мама Емілі», Джулія Дюрран.

Емілі Дюрран також новенька. Вона теж із Англії, і, схоже, це єдина дитина, з котрою Лідія останнім часом спілкувалася. Принаймні це ім'я було єдиним, яке донька згадувала кілька разів, коли я обережно, знемагаючи від

¹ Сліт. (Гельська.)

² Школа. (Гельська.)

тривоги, але удавано-безжурно питала її: «Ну, як тобі сьогодні велося в школі?»

Я зеленого уявлення не маю, чи Емілі подобається Лідія. Можливо, що й ні. У мене майже немає сумнівів щодо того, що насправді моя донька не подобається жодній дитині в школі «Кайлердейл», ба більше — я певна, що однокласники навіть до пуття не познайомилися з нею. Її вважають дивакуватою й химерною.

Проте в мене немає іншого виходу. Отож, придушивши власну сором'язливість і сховавши її якнайглибше, я наближаюся до Джулії Дюрран. Вона вбрана в гарненьке пурпурове пальто й угі. Тонке обличчя насуплюється ще до того, як я встигаю розтулити рота.

— Добридень, я Сара Муркрофт.

— Добридень.

— Мати Лідії Муркрофт.

— А, так. Вибачте. Так.

— Я подумала, може, ваша донька захоче приїхати до нас завтра пограти з Лідією? Ми живемо на острові Торран, це той, де маяк. Вона може побути в нас десь години чотири. Давайте ми заїдемо по неї десь об одинадцятій, згода?

— Ну...

Вона здається наполоханою. Цілком зрозуміло. Та мені доведеться наполягати. Я не можу дозволити, щоб Лідія й надалі існувала в цій усе божевільнішій самотності. А тому мені випадає бути брутальною й агресивною — жахлива, набридлива матуся.

— Розумієте, чесно кажучи, Лідії трохи самотньо, тому ми були б *дійсно* раді, якби Емілі приїхала до нас і пограла з нею. Отже, об одинадцятій. Домовилися? У вас же нема інших планів? Ми тоді узгодимо інший час.

— Ми... у нас... Тобто...

Джулія, цілком очевидно, хоче відмовитись, але вагається, бо я фактично не залишаю їй вибору. Мені шкода цю бідну

жінку, що зітнулася зі мною собі на біду. Проте мені треба домогтися свого. Тому я використовую *той самий* аргумент.

— Авжеж, Лідія й досі пригнічена після того нещасного випадку з її сестрою. Вам, напевне, відомо, що сталося. У неї загинула сестра-близнючка, тому вона... Їй просто важко звикнути до цього. Було б чудово, якби вони з Емілі побавилися.

І що ж тепер скаже Джулія Дюрран? *«Мені начхати, що ваша донька втратила сестру? Мені начхати, що ви — згорьована матуся самотньої проблемної дитини?»*

Я бачу, як її первісний спротив якось притлумлюється. Їй незручно, але й шкода мене водночас. То що ж тепер? Аж раптом вона погоджується.

— Гаразд, — каже жінка, видушуючи непевну усмішку. — Ви ж знаєте, де ми живемо? Отам, на пагорбі, біля пошти.

— Так. Чудово, — я всміхаюся так само нещиро. — Лідія буде страшенно щаслива! Енгус, мій чоловік, заїде до вас і забере Емілі об одинадцятій. А о третій, ще завидки, привезе її назад. Чудово! Дякую!

По тому ми обидві обертаємося до скляних дверей, звідки починають вибігати діти. Як завше, Лідія виходить останньою, вона йде знехочу, тимчасом як її галасливі, щасливі однокласники вже гайнули навсібіч.

Я пильно роздивляюся доньку, коли вона підходить до мене. Принаймні рубці на руках мають уже не такий кепський вигляд... Подумки кривлюся від власних думок. От вона я, бісова оптимістка, що намагається відшукати позитив у всьому: «рубці мають уже не такий кепський вигляд».

— Привіт.

Обіймаю її за плечі й веду до автівки.

— Ну ж бо, як у тебе сьогодні в школі справи?

— Та нічого...

— Тобто?

— Мамусю, я хочу додому.

— Так, звісно.

Я повертаю ключ запалювання — і ми їдемо.

— Мумі-тролику, а в мене для тебе гарні новини!

Зиркаю в дзеркальце заднього огляду й бачу, що Лідія дивиться на мене. З надією й недовірою водночас. Мені стає страшенно її шкода. Вагаюся. А тоді кажу:

— Завтра до тебе в гості приїде Емілі, пограєтесь трохи.

Лідія мовчить, усотуючи цю новину. Її відображення дивиться на мене. Вона блимає, ще раз — і в її величезних блакитних очах з'являється боязка сумна надія. Мовчки вона обмірковує щойно почуте.

Я знаю, що вихідними на острові Торран Лідії дуже самотньо, навіть іще самотніше, ніж у школі. Там принаймні хоч якою покинутою вона відчувається на майданчику, навколо є інші діти, вона відвідує уроки і з нею спілкуються вчителі.

А на Торрані є лишень я. Та Енгус. А на додачу — небо, хмари, дзвякитливі сірі тюлені й лебеді-кликуні, які втікають на південь, подалі від арктичного холоду. Я все ще люблю Торран — чи то принаймні мені кортить, аби ми всі полюбили Торран, попри його суворість і проблеми, — отже, мені конче треба, щоб і Лідії він сподобався. А для цього їй потрібна компанія. Просто на острові.

Отже, я сподіваюся й щиро вірю, що вона зрадіє новині про те, що вихідними їй буде з ким пограти.

Нарешті вона питає:

— Що, справді?

— Так.

— Хтось приїде зі мною *пограти*? Зі мною?

— Саме так. З тобою. Її мати поцікавилася, чи можна Емілі до нас приїхати. Чудово, хіба ні?

Моя донька пильно дивиться на мене, аж раптом її обличчя осяює широчезна, яскрава, сповнена надії усмішка. Такого усміху я не бачила в неї вже багато тижнів. Чи то пак навіть

уже багато місяців. Потім вона намагається приховати його — дівчинці самій ніяково через те, якою мірою вона зраділа. А в мене її усмішка викликає захват. І ще мені страшно.

А що, як не вийде? У неї такі великі сподівання... Проте все одно треба спробувати.

Я намагаюся дещо вгамувати її запал, але це не так уже й легко. Під час вечері вона постійно питає, коли приїде Емілі та чи може вона з'явитися раніше. Енгуса це дратує. Але віднедавна Енгус постійно роздратований і якийсь байдужий. Його настрій нагадує мені острів Торран під час зливи: він поруч із нами, я бачу його, він просто тут, але деталей не розгледіти.

Ми ще більше віддалились одне від одного з часу тієї вечірки. Я тепер узагалі не розумію, про що насправді він думає. Та і йому також невідомо, що в голові в мене самої. Коли ми пораємося по господарству, наше спілкування обмежується жестами й уривчастими словами. Наче ми користуємося мовою, яку ще не опанували до пуття.

Може, це через те, що ми пройшли крізь забагато болю — але поодиночі, окремо, — тож це віддалило нас одне від одного. А може, річ у тому, що він мене лякає цією своєю ледве прихованою люттю — люттю, спрямованою на цілий світ, на котедж, на життя як таке і, можливо, на мене. Але дивно те, що я все ще жадаю його. Навіть тепер, коли в наших стосунках усе здається зруйнованим і спаплюженим.

Може, ще лишається бодай якась надія? Утім, мені бракує сили налагоджувати взаємини з чоловіком просто зараз. Уся моя увага нині сконцентрована лишень на доньці.

Нарешті о дев'ятій вечора я запроторю Лідію до ліжка. Своїми питаннями й теревами вона страшенно мене змучила, тож незабаром я й сама вирушаю спати.

Лідія починає термосити мене опів на восьму ранку. Вона стоїть у нашій холодній спальні у своїй піжамці, збуджене личко розпашіло.

— Мамо, мамусю, де Емілі?

Зі стогоном прокидаюсь. Енгус на іншій половині ліжка все ще дає хропака.

— Що? Що сталося?

— Емілі! Де вона? Моя нова подружка! Мамо, ти ж сказала, що вона приїде!

Я рвучко опускаю ноги на підлогу й позіхаю, мало не викрутивши собі щелепу.

— Мамусю!?

— Вона приїде, люба. Тільки не зараз.

— А коли? Мамо, коли?

— Боже милий. Уже незабаром, Лідіє. Незабаром. Приготуймо тобі сніданок.

Натягаючи халата, я йду до кухні. І від того, що впадає мені там у вічі щонайперше, мене мало не вивертає. Дохла миша, втопилася в слоїку з олією. З її тільця витікає чорна кров і закрутками розходиться в свіжій олії.

Боже милий. Торран як він є.

Звідки лишень беруться ці паскудні гризуни? Пацюки, нориці, мідичі, мишва — їм немає ліку і вони остаточно знахабніли.

Аж трусячись від огиди, відчиняю двері й викидаю олію разом з маленьким чорним тільцем на морозяний пляж. Хай приплив змие. А тоді повертаюся до будинку і міркую про те, що на мене сьогодні чекає, і про День Гри. Аж раптом розумію, що я молюся, попри те що насправді не вірю в Бога.

«Господи, благаю, хай спрацює. Будь ласка, Боже милий, я в Тебе повірю, якщо Ти зробиш так, що все буде добре!»

І от нарешті приїжджає Емілі.

На годиннику опів на дванадцятую. Я стою біля кухонних дверей і бачу, як човен з Енгусом вивертає з-за скель Салмадейру. Праворуч від мого чоловіка низенька постать. Емілі Дюрран. Навіть на відстані я бачу з її постави, якою

мірою вона нашорошена. Лідія з татом не їздила — вона хоче привітати нову подружку, зустрівши її на острові.

Ми з Лідією спускаємося на пляж до маяка, щоб зустріти Емілі Дюрран. Моя донька аж підстрибує у своїх синіх гумаках. Сьогодні вогко й мрячно, але принаймні не дощить. Дівчатка зможуть дослідити припливні озерця, торкнутися до кам'янин на брилах. Вони шукатимуть на березі скарби, на які він такою мірою щедрий: пластикові пляшки з-під води «Нестле», коробки з-під риби з Пітергеда й Лос-сімута, скинуті після гонів оленячі роги, які течією принесло з острову Джура.

— Привіт, Емілі! — гукаю я.

Руденька дівчинка, дрібна й ластата, відповідає мені боязким нерішучим поглядом. Енгус допомагає їй вибратися з човна. Лідія, що стоїть обіч мене, дивиться на Емілі так, ніби та — якась зірка. Вона вражена, зачудована, зворушена — ще б пак, у неї з'явилася справжня нова подружка! Вона приїхала до неї на острів!

Емілі вбрана в нову чорну куртку з каптуром і того ж таки кольору гумаки.

— Лідіє, привітайся з Емілі.

— Привіт-Емілі-дякую-що-приїхала-дякую-дякую-дякую! — стрілить моя донька, а потім мчить до Емілі та обіймає її. Це, цілком очевидно, аж занадто нетактовно, на думку Емілі Дюрран, бо вона сердито відштовхує Лідію.

Я швидко втручаюся, розбороняю дівчат, беру їх обох за руки й кажу натхненно:

— Чудово! Ходімо до будинку! Пригощу вас помаранчевим соком. А печива хочете? А потім, Лідіє, ти зможеш показати Емілі всі свої улюблені припливні озерця.

— Так! — вигукує Лідія, підстрибуючи. — Емілі, хочеш глянути на всі наші припливні озерця?

Емілі знизує плечима. Вона не всміхається. Ми звільна йдемо до кухні. Аж тоді вона каже:

— Гаразд.

Я відчуваю співчуття до маленької Емілі. Вона не жорстока й не байдужа, дівчинка просто незнайома ще до пуття з моєю дочкою, а її силоміць привезли до неї в гості. Але я не дозволяю цим думкам похитнути мою рішучість. Я просто сподіваюся, що приховане добросердя й сором'язлива принадність Лідії — моєї гарненької чудової донечки, такої ніжної та кумедної, коли познайомишся з нею як слід, — упорються з цим нелегким завданням і привернуть серце Емілі.

Енгус заходить до будинку, кидаючи на мене ворожий погляд. Він дивиться так, наче, якщо з цього задуму нічого не вийде, це буде моєю провиною. Я ігнорую його й пригощаю дівчат печивом і соком, а тоді застібаю їхні куртки, після чого можна відправити їх бавитися на узбережжя. Я намагаюся поводитись якомога невимушеніше: мовляв, нічого надзвичайного, ми таке щодня робимо.

— Мамусю, дякую! Дякую, мамусю!

Лідія аж тремтить від щастя, коли я застібаю її блискавку. Вона так розхвилювалася від самої думки про нову подругу! А от Емілі навпаки: стоїть мовчки, вона похмура, але намагається поводитися гречно — як на семирічку, авжеж, — тобто насправді не вельми ввічливо. Невиразно дякує за частування, а потім звільна йде за моєю незвично говіркою дочкою.

— Ходімо, Емілі, там є крабові черепки і ще всяке, мідії, тюлені, я тобі покажу, можна? Можна?

Мені боляче чути вмовляння, благання в голосі Лідії. Тому я зачиняю двері до кухні й зосереджуюся на тому, що все має бути як слід. Утім, не варто очікувати забагато від цих відвідин.

Енгус зазирає до кухні, цілує мене в щоку. Його щетина колеться й зовсім не здається мені сексуальною.

— Поїду до Токавейга, у мене зустріч із Джошем на його ділянці, — каже він. — А зранку мені треба до Портрі,

до проектувального відділу. Можливо, доведеться ночувати в офісі.

— Гаразд.

Я придушую заздрощі. У нього є справи. А я маю наглядати за Лідією.

— Але я повернуся, щоб забрати Емілі.

— Згода.

— Десь о третій.

Знову я подумки зазначаю, що наші бесіди зводяться лише до кількох тем: «Куди ти зараз?», «Нащо я туди їду», «Хто візьме човна?», «Хто сьогодні ввечері купує їдло?» Може, річ у тому, що ми боїмося говорити про серйозніші речі — про те, що відбувається з Лідією. Можливо, ми просто обоє сподіваємося, що якщо не обговорювати це, то проблема зникне сама собою, як перший сніг на схилах біля обніжжя Ладар-Беню.

Енгус відчиняє двері, запускаючи до кухні вуличну прохолоду, та спроквола йде до пляжу біля маяка. Коли двері прочиняються, я намагаюся переконати себе, що навіть *не пробую* відшукати поглядом Лідію й Емілі. Але насправді це не так. Я не хочу бути матір'ю, яка втручається в дитячі ігри. Я хочу, щоб моя донька могла вільно гасати з подружкою цілком безпечним островом, але водночас я — схвильована матуся, у дитини якої немає друзів. Хвилювання крає душу.

Я чую, як віддаляється дзижчання двигуна — й Енгус зникає за Салмадейром. Упродовж якогось часу я стою біля вікна, спостерігаючи за кульоном, який сидить на скелі біля мотузки для білизни. Він дзьобає берегового равлика, розкидає водорості через плече. Потім стрибає на одній нозі слизькою брилою, роздратовано лопотить крильми, струшуючи вільгу, і тоді самотньо кричить.

Лідія.

Вона тут, на березі, коло припливної греблі. Моя донька роздивляється щось у незрушній калюжі. Вона сама. Де Емілі?

Мені треба втрутитися.

Застібаю блискавку на вітрівці й удавано недбало спускаюся порослою травою стежкою до піску й рині.

— Лідіє, а де твоя нова подружка?

Голос у мене якийсь аж по-дурному спокійний.

Лідія длубає дрючком у піску, викопує звідти щось. Її гумачки вже сірі від мулу й зелені від водорості, м'яке світле волоссячко скуйовджене, тому вона має вигляд якоїсь дикунки.

Відлогу вона зняла. Остров'яночка моя.

— Лідіє?

Вона зводить на мене очі з виразом, який є чимось середнім між смутком і провиною.

— Мамусю, Емілі не хотіла грати в те, у що я хотіла. Вона забажала глянути на маяк, але ж він такий нудний, хіба ні? Тому я прийшла сюди.

У її словах я відчуваю панічний страх самоти. Минуло стільки часу, Лідія просто забула, як спілкуватися, як ділитись, як дружити.

— Лідіє, але ж неможна *завжди* робити лишень те, що хочеться тобі. Іноді доводиться робити те, що хочуть друзі. То де вона?

Мовчання.

— Де вона?

Клубок тривоги починає мене душити.

— Сонечко, де Емілі?

— Я ж сказала! Біля маяка! — тупає вона ніжною. Удавано злиться. Але я бачу в її очах надію і біль.

— Ну добре, тоді нам треба її знайти. Я певна, що ми вигадасмо таке заняття, яке буде до вподоби вам обом.

Беру розгублену доньку за руку і тягну її вгору стежкою. Тримавши крок, ми йдемо до маяка. І там дійсно бачимо Емілі Дюрран. Вигляд вона має такий, наче їй усе це страшенно набридло, вона знудилася й змерзла. Запхавши руки до кишень куртки, дівчинка стоїть біля огорожі маяка.

— Місіс Муркрофт, а можна я поїду додому? — питає вона невиразно. — Я б тоді пограла з друзями в селищі...

Я кидаю швидкий погляд на доньку.

Лідія видається згорьованою і скривдженою цими недбало-жорстокими словами. У її блакитних оченятах от-от заміняться сльози.

А проте Емілі, авжеж, просто сказала правду. Лідія не входить до числа її друзів і, ймовірно, ніколи не вводитиме.

Якимось чином я вгамовую материнський гнів і бажання захистити Лідію. Я рішучо налаштована зробити ще одну спробу.

— Агов, дівчата, у чому б нам не пограти в «млинчики»? Емілі супиться.

— Але я хочу додому!

— Трохи згодом, Емілі, трохи згодом. Незабаром поїдеш. Та спершу ми можемо трохи розважитися. Ходімо за маяк грати в «млинчики»!

Це одна з улюблених розваг Лідії — пускати «млинчики» незрушною поверхнею води за маяком. Хвиль там немає, їх гасять базальтові й гранітні брили, на яких стоїть величній маяк Стівенсона. Лідія обожнює пускати млинчики в компанії татка.

Емілі важко зітхає, а Лідія каже:

— Будь ласка, ходімо, Емілі! Пограємо разом, я тебе навчу! Можна, я тебе навчу?

— Ну гаразд...

Разом ми цілеспрямовано спускаємося до незрушної водної гладіні біля базальтових блоків. Шлях не такий уже легкий, нам доводиться пробиратися крізь ламінарію, обережно ступати на кірку зотлілої водорості. Емілі кривить носа.

Коли ми опиняємося на маленькому пляжі, Лідія піднімає кругленький камінь і показує його Емілі.

— От диви. Тобі потрібен круглий камінець. Його треба кинути отак, трохи збоку...

Емілі киває. Цілком очевидно, що це її геть не цікавить. Лідія відхиляється й швиргає камінець, який робить три веселі стрибки.

— Тепер ти! Емілі, твоя черга! — гукає вона.

Емілі не рухається. Лідія робить іще одну спробу.

— Можна, я знайду камінь, а ти його кинеш? Можна?

Я безпорадно дивлюся на доньку. Лідія ретельно шукає на рінявому узбережжі гарненький плаский камінець. Знаходить і вручає його Емілі, яка бере камінчик і дивиться спочатку на мене, потім на море, а тоді байдужо жбурляє. Камінчик — шубовсть! — зникає під водою. Емілі ховає руки до кишень.

Лідія дивиться на Емілі з розпукою. Я не знаю, варто мені втрутитися чи ні. Нарешті моя донька каже:

— А уявляєш, якби всі люди у світі стали б у чергу, щоб побачити гусеницю?

Емілі мовчить. Донька веде далі.

— Ти тільки уяви, уяви собі, якби вони так зробили, то треба було б відкрити здоровезне кафе, але там не було б кому їх пригощати, бо всі стояли б у черзі!

Це одна з її звичних безглузвих ідей, політ фантазії. Зазвичай вони обговорювали такі речі з Кірсті, реготали й занурювалися все глибше до цього карколомного абсурду.

Емілі хитає головою, знизує плечима й знов обертається до мене.

— А *тепер* мені вже можна додому? — питає вона.

Емілі Дюрран не винна ні в чому, але мені кортить дати їй стусана. Дуже кортить.

Я вже ладна відступитися, зателефонувати Енгусу та попросити його приїхати й забрати її — чи я сама просто переведу її крізь замулені обмілини, коли буде відплив. Він почнеться вже менше ніж за годину, о першій. Але Лідія раптом каже:

— Емілі, а хочеш пограти у «Сердиту бабцю» на великому телефоні?

І це все змінює. Емілі Дюрран має вигляд зацікавлений. «Великий телефон» — це айпед. Ми купили його, коли ще мали на це кошти.

— Це *iPad*, — кажу я Емілі. — І на ньому чимало ігор!

Емілі Дюрран супиться. Але супиться вже геть по-іншому, збентежено й зацікавлено водночас.

— Татко не дозволяє нам грати в жодні комп'ютерні ігри, — каже вона. — Він каже, що вони погано на нас впливають. А тут мені пограти можна?

— ТАК! — вигукую я. — Звісно можна, серденько.

Мені начхати, що Дюррани казатимуться, мені просто треба якось урятувати ситуацію.

— А гайда додому, дівчатка! Пограєтесь на айпеді, а я тим часом приготую вам ланч. Як вам ідея?

Це спрацьовує. Емілі Дюрран здається щиро зацікавленою — просто-таки захопленою новою перспективою. Отже, ми всі втрюх піднімаємося на скелі й мчимо додому. Я влаштовую дівчаток у вітальні, де стугонить полум'я в каміні й мерехтить екран пристрою. Емілі завантажує якусь гру й хихотить. Лідія демонструє їй, як треба пройти перший рівень її улюбленої розваги, аби Сердита бабця не врізалась у скло. Дівчатка дивляться одна на одну, всміхаються — і регочуть, як подружки, як сестрички, як колись Лідія та Кірсті. Я звертаюся до Боженьки з короткою молитвою подяки та обережно, тихенько, нерішуче, сповнена надії, виходжу з вітальні й прямую до кухні. Треба зробити пасту з м'ясним соусом. Усім дітям подобається паста з м'ясним соусом.

Я чую, як вони регочуть і теревенять. Яке неймовірне полегшення! Авжеж, картина, яку я собі вимріяла, була трохи іншою. Я уявляла, як двоє дівчаток гасають нашим чудовим островом, полюють на мушлі й каурі, вказують

одна одній на тюленів, що припливли з розташованого вище за течією Кінлоху. Замість того дівчата сидять у чотирьох стінах, скоцюрбившись над гаджетом. Таке могло б статись і в Лондоні. Та будь-де. Але це напевне спрацює. Адже це може стати початком навіть кращої дружби.

Хвилини минають у спокої та мріях. Я відкидаю пене¹ на друшляк, дбайливо роблю соус і дивлюсь у вікно на крихітну орнсейську затоку, на пагорби над Камускроссом. Сьогодні краса островів Торрану й Орнсею якась притлумлена, але все одно разюча. Вона завжди вражає. Шляхетний блідо-сірий колір неба й моря. Густий червоно-брунатний відтінок засохлої папороті-орляка. Суремний голос лебедів-кликунів.

І дитячий крик.

Що?!

Це Емілі. Вона верещить.

Несамовито.

Мене наче правець побив. Знерухомлююся від переляку. Паралізована бажанням не знати, що саме там відбувається.

Ні. Тільки не знову. Тільки не тут. Будь ласка, ні.

Рефлекси перемагають. Мчу до вітальні. Вона порожня. І тоді я знов чую крик — він лунає з нашої з Енгусом спальні, тієї самої, з «адміральським ліжком». Я мчу до кімнати. Емілі стоїть у кутку й несамовито ридає. І вказує на Лідію:

— Це вона! Вона! Вона!

Лідія сидить на ліжку й також плаче, але по-іншому. Безпорадно. Мовчки. Ці мовчазні сльози, які так мене лякають.

— Дівчата, що? Що сталося?

Емілі шалено верещить і вибігає з кімнати повз мене. Я намагаюся вхопити її, але вона надто прудка. Що мені робити? Я не можу дозволити їй вибігти на узбережжя чи

¹ Пене — вид коротких макаронних виробів; трубочки діаметром до 10 мм і довжиною до 40 мм з діагонально зрізаними краями.

на скелі, не в цьому стані, вона може впасти... будь-що може статися.

Тому я женуся за Емілі й заганняю її до кухні, до кутка, і вона стоїть біля холодильника, труситься, колотиться, рюмає й репетує.

— Вона! Вона! Вона говорила! З дзеркалом! З дзеркалом!

— Емілі, будь ласка, заспокойся, це просто... — Я не знаю, що сказати.

Емілі кричить мені просто в обличчя:

— Відвезіть мене додому! Відвезіть додому! Я хочу до мами! Відвезіть додому!

— Мамусю...

Я озираюся.

Лідія з нещасним виглядом стоїть біля дверей. На ній джинси й рожеві шкарпеточки.

— Мамусю, вибач, — бурмотить вона. — Я просто... Я просто сказала, що Кірсті також хоче пограти... От і все...

Це викликає ще голосніший вереск від Емілі. Вона перелякано витріщається на мою доньку, горбиться, задкує.

— Відвезіть мене додому! Будь ла-а-а-аска, відвезіть мене додому! Заберіть її від мене! Заберіть її! Заберіть їх!!!

Енгус приїжджає швидко. За півгодини після того, як я йому зателефонувала, — він був у Орді, де телефон вряди-годи непогано ловить Мережу, — човен вже випливає з-за скель Салмадейру.

За цей час я встигла заспокоїти Емілі Дюрран. Вона й досі труситься, але вже не плаче. Я пригостила її какао й печивом і тримала Лідію подалі від неї.

Я змушена не підпускати інших дітей до власної доньки.

Лідія скоцюрбилася на канапі у вітальні. Вона вдає, ніби читає. Вигляд донька має страшенно самотній і винуватий, ніби вона провалила якесь конче важливе завдання.

А найпаскудніше те, що так воно і є насправді.

Я не знаю, як вона тепер подружиться бодай з кимось у «Кайлердейлі». Що такого вона зробила, аби так налякати Емілі? Заговорила до неї тією близнюковою мовою? Вдала, ніби спілкується з Кірсті? Розповіла про сестричку-привида? Емілі тепер достеменно розп'ятякає про це всім у школі, її розповідь почують інші діти, і Лідія остаточно перетвориться на ту саму схиблену з острова Торран. Самотню божевільну дитину з голосами в голові.

Ще й Дюррани мене зненавидять за все одразу: за те, що дозволила їхній дочці грати в гру на смартфоні, а ще за те, що налякала її й засмутила.

Ми приречені. Може, наш переїзд сюди був насправді трагічною помилкою?

— Де вона? — питає Енгус, увірвавшись до кухні й глянувши на Емілі, що стовбичить у найвіддаленішому куті. — Де Лідія?

— У вітальні, — відповідаю пошепки. — Як на мене, з нею все гаразд. Ну, відносно.

— Гм, — він пильно дивиться на мене.

Уся ця штука з візитом у гості та спільними іграми провалилась, і то моя провина. Саме я все це влаштувала. І все зійшло на пси.

— Будь ласка, Енгусе, просто відвези Емілі додому.

— Відвезу.

Він підходить до Емілі, не надто лагідно хапає її за руку й виводить із будинку — туди, де поволі вмирає день. Я віддаю йому її наплічник з іграшками. Вони вдвох понуро йдуть до човна. Лунає гуркіт двигуна. Я, охоплена відчаєм, розвертаюся й рушаю до будинку.

Тут зараз тільки ми з Лідією. Удвох.

Я зазираю до вітальні — вона все ще вдає, ніби читає.

— Сонечко...

Вона на мене навіть не дивиться. Бліде личко заплакане. У будинку так тихо. Лишень урочистий спів вітру й хвиль і тріщить зголодніле полум'я в коминці. Шкода, що в нас немає телевізора. Мені кортить, аби в нас була сотня телевізорів! Повернутися б до Лондона! Повірити не можу, що я цього хочу... але я цього дійсно хочу, здається.

Та ми не можемо повернутися. Ми тут у пастці. На цьому острові.

У нас обмаль грошей. У мене їх узагалі нема. Ми все кладемо в Торран, нам заледве вистачило грошви лишень на основні роботи, щоб дати лад будинку. Якщо ми його продамо, цей напівготовий кістяк, ми нічого не вторгуємо. Радше навіть навпаки — зазнаємо збитків і зруйнуємося дощенту.

Ніч минає в наляканій тиші, неділя — пригнічена й млява. Донька тиняється кімнатою. Я відчуваю: якщо спробую її

розрадити, ситуація тільки погіршиться. Але що робити? Від Енгуса жодного зиску немає. За увесь цей час, до ранку понеділка, він заледве два слова до мене мовив; у кожному його русі — лють, яку він неспроможний приховати. За сніданком він стискає п'ястуки. Схоже, що чоловік от-от мене вдарить.

А я починаю по-справжньому боятися його гніву, приглушеного шалу, який нуртує в глибині його душі. Врешті-решт, він дав стусана своєму шефові. А його батько на підпитку до напівсмерті гамселив дружину. Хіба Енгус від нього відрізняється? Він часто зазирає до чарки й постійно казиться. Сумніваюся, що він здійме руку на Лідію, але я більше не почуваюся в безпеці, коли він поруч. Коли він зовсім поруч.

Він мовчки зводиться й відносить свій брудний посуд до мийки. Знизую плечима й дозволяю йому відвезти Лідію до школи. Річ у тім, що мені самій не стає сили дивитися в обличчя мамцям і татусям біля шкільної брами, а надто — зустрітися очима з матусею Емілі Дюрран. Лідія також не каже ані слова. Усі мовчать.

Коли я нарешті залишаюся наодинці, то знімаю слухавку. Я не хочу, щоб мене турбували. Мені потрібен час поміркувати як слід.

Тоді я повертаюся до нашої спальні й лежу там упродовж п'яти чи шести понурих мовчазних годин, витріщаючись на стелю у вологих плямах. Розважаю над маминими словами. Про дивну поведінку Кірсті перед тим, як стався той нещасний випадок. Про те, як Енгус затримався в Імоджен того вечора.

У всьому цьому має бути якась система. Яка саме? Мені здається, що я дивлюся на об'ємний малюнок-загадку — варто лишень дати очам розпружитися, і я одразу побачу, що справді приховане вглибині візерунка.

Доброчесно поклавши голову на руки, я дозволяю зору повільно розфокусуватися й безтямно роздивляюся кімнату. Аж раптом усвідомлюю, що дивлюся на дорогоцінну Енгусову комоду. Це один з небагатьох предметів меблювання, що *мав* приїхати сюди з Лондона. Комода належала йому ще до того, як ми побралися. Це був подарунок від його бабусі — старовинна вікторіанська шотландська «скриня». Шухляди замикаються. І Енгус ніколи не залишає їх відчиненими.

Але я знаю, де він зберігає ключ. Я десь із півдюжини разів бачила, як він витягав його зі сховку; врешті-решт, ми одружені вже десять років. За десять років усяке побачиш. Він, імовірно, не здогадується, що мені це відомо... але мені відомо.

Перетнувши кімнату, пхаю руку за скриню. От він. Схований у щілині на задній стінці.

Заклякаю. Що це я роблю?

Ключ входить до першого замка й повертається дуже легко — той, хоч і старовинний, але добре змащений. Хапаюся за мідяну ручку й висуваю горішню шухляду. У будинку зимно. Чую, як мартини голосять, підхоплені вітрюганом, — вимогливо й пересудливо водночас.

У шухляді повно документів. Робочі папери. Журнали з архітектури, деякі з автографами зірок цієї галузі: Річарда Роджерса, Ренцо Піано, інших невідомих мені людей. Тека з резюме. Світлини будівель. Плани й проекти.

Відмикаю й висуваю наступну шухляду. Вона здається якоюсь більш багатонадійною, хоча я й не певна, що саме сподіваюся знайти. Тут книжки й листи. Я беру першого-ліпшого та роздивляюся його в тьмяному світлі.

Лист від його бабусі.

«Мій любий Енгусе, пишу тобі з Торрану, щоб розповісти, що видри привели дитинчат. Маєш неодмінно приїхати

й побачити їх. Вони цілими днями грають на пляжі біля маяка, такі гарнюсінькі...»

Читаю листа, відчуюючи, що роблю щось негодяще. Що це я надумала? Шпигувати за власним чоловіком? Утім, я йому не довіряю. Він чимало хитромудрої брехні наторочив: про іграшку, про зміну ідентичності. Крім того, я все дужче боюся його. Тому хочу знати. Хочу збагнути систему. Я відкладаю конверт і беру інший.

Якийсь шум. Повітря миттю загусає. Рипнули мостини, точно рипнули мостини! Це що, Енгус повернуся? Так зарано? Ще й третьої немає, зараз відплив. Отже, він ішов обмілинами? Але чому?

Знову рип. Переляк прохромлює мене, ніби заштрик.

Чому Кірсті злякалась Енгуса того дня, коли вона загинула? Він що, погано до неї ставився? Може, він її вдарив?

Рип припиняється. Либонь, задні двері кухні мотляються на верях. Я не замкнула їх як годиться...

Мене накриває полегкість. Пірнаю знову в другу шухляду. Листи падають на підлогу. Ще один від бабусі, інший від мами, а ще інший від брата — його написано кострубатим почерком школяра. Також мені трапляються два друковані листи від його татуса і його свідоцтво про смерть. А тоді — мої пальці тремтять від несподіваного хвилювання — я бачу її.

Книжку.

«Анна Кареніна».

«Анна Кареніна»?

Енгус не читає романів. Він ковтає газети й архітектурні часописи, може легко зацікавитися грубим томом з військової історії, як і більшість чоловіків.

Але романи? Ніколи.

Нащо йому «Анна Кереніна»? І чому він її сховав?

Беру книжку й гортаю перші кілька сторінок. І пальці мої стають крижаними, коли я торкаюся третьої сторінки.

Під заголовком — коротенький напис від руки.

«На згадку про нас. Кохаю. Іммі. Цілую. Цілую. Цілую».

Цей почерк мені знайомий — ним підписано різдвяні листівки, привітання з днем народження, дотепні, в'їдливі поштівки з Умбрії та Луари, які я отримую кожного літа. Я знаю цей почерк усе своє доросле життя.

Це почерк Імоджен Евертсен.

Моєї найкращої подруги Іммі.

Вона написала «кохаю». І тричі повторила «цілую». І подарувала йому відомий роман про подружню зраду.

Імоджен Евертсен?

Подих мій перетворюється на блаженську пару в холоді спальні. Мені кортить обшукати комоду, але я не можу. Мене знову зупиняє шум. І цього разу помилитися неможливо. У котеджі хтось є. Чую, як із виляском захряснулися двері. А потім лунають кроки.

Це що, Енгус? І що мені робити? Що, як він заскочить мене отак, коли я порпаюся в його речах? Загрозлива перспектива його гніву раптом здається мені вельми реальною.

Зібравши всі листи, я поквапом кидаю їх назад до шухляди, несамовито, швидкома, але щосили намагаючись діяти якомога тихіше. Останній лист лягає на місце, і я обертаюся. Рахую удари власного серця. Кроки стихли. Лунає дзенькіт. На кухні достеменно хтось є. І цей хтось, поза всякими сумнівами, увійшов крізь задні двері, знаючи, що їх незамкнено.

Отже, це все ж таки Енгус?

Мені конче треба терміново замкнути ці дві шухляди. Обережно. Дуже обережно. Перша шухляда зачиняється, але рипить. Надто голосно. Вагаюся, усі м'язи засталені.

Знову звук кроків. Брязкіт. А це... це що, голос? Тоненький голос маленької дівчинки? Енгус що, там із Лідією? Чому він так рано забрав її зі школи? А якщо це не Лідія — тоді хто?

Знову тиша. Навіть якщо там і лунали якісь голоси, зараз їх не чути. Але коли я засуваю другу шухляду, то знову чую звук кроків. Повільних. Обережних. У мене виникає жахне відчуття, що хтось скрадається будинком, намагаючись якомога тихіше підібратися до мене.

Нащо?

Ледь чутно риплять двері. Це двері їдальні, я впізнаю цей звук. Отже, непроханий гість, хай хто він є — це ж Енгус, так? — повільно наближається до мене, до спальні. Треба поквипитися. Гарячково замикаю середню шухляду, а тоді починаю замикати горішню, але ключ вислизає з моїх спітнілих пальців. Незугарно і квапливо наосліп мацаю мостини — у кімнаті вже темно, за вікном зимові сутінки, — де ж він, де цей бісів ключ? Опускаюся навколішки, просто до пилюки обіп'ятими джинсами колінами, наче злодійка. Жалюгідне, недоладне видовище! Проте мені треба знайти ключ.

От він. Намагаючись здолати паніку, замикаю горішню шухляду, пхаю ключа до сховку та зводжуся. Озираюся, поправляю сорочку і намагаюся мати вигляд якомога природніший. Кроки наближаються. І от нарешті двері спальні повільно розчиняються.

Нікого.

Дивлюся в порожній прямокутник отвору, за яким видно хол. Поганенько намальований шотландський танцюрист витріщається на мене зі стіни.

Тиша.

— Агов?

Тиша у відповідь.

— Агов?!

Тиша — як стогін, як крик. Зараз найголосніша річ у цьому будинку — моє власне серце. Як воно калатає! Хто тут? Що це за гра? Навіщо комусь мене лякати? Я ж достеменно чула кроки, мені не здалося. Тут хтось є!

— Агов! Хто тут? Хто? Хто це?

Тиша.

— Припиніть це! Енгусе? Лідіє? Досить уже!

Темрява стає геть непроглядною; зимові дні короткі, особливо коли небо хмарне. Чому я не ввімкнула світло, коли сюди зайшла? Будинок топиться в пільмі. Море

втомлено зітхає. Дуже повільно підходжу до дверей і ви-зираю. Там, за дверима, хол. Порожній. Бачу обриси меблів у вітальні. Світло надто тьмяне. І просто неймовірно холодно. У нашому котеджі на Торрані завжди зимно, але зараз холоднеча просто нестерпна. Усвідомлюю, що мене тіпає.

Тягнуся рукою до вимикача і вмикаю в спальні світло. Але лампочка блаґенька, лишень на шістдесят ватів. Зиску від неї не набагато більше, ніж від жовтої повні у вікні.

— *Коханий мій за океаном...*

Дитячий голос. Він лунає зі спальні Лідії.

— *У далекій чужій стороні...*

Це голос Кірсті. Я знаю цю мелодію, улюблену пісеньку Кірсті. Це шотландська балада, яку так часто співав їй татко.

Голос Кірсті звучить притлумлено, звіддаля, але він радісний і веселий.

— Вернися до мене коханий,
Без тебе так сумно мені...

Опановую себе. Авжеж, це не може бути Кірсті. Вона мертва.

Отже, це, напевне, Лідія, вона співає у своїй кімнаті та вдає, ніби вона — Кірсті. Але як вона потрапила додому? Чому вона тут? Енгус що, привіз її раніше? Нащо вона співає точнісінько як Кірсті?

— Лідіє! Лідіє! — я кваплюся до спальні. Двері зачинено. Натискаю на них, повертаю клямку і на мить вагаюся, охоплена якимсь тваринним страхом, що побачу Кірсті. У блакитній шапочці з помпоном. Веселу, жвавую, бадьору. Живу. Чи, може, вона лежатиме на ліжку, спливаючи кров'ю, — вмиратиме, як тоді, у Девоні.

Скривавлене тільки, що співає пісеньку.

Які страхіття мені ввижаються.

Опанувавши себе, рвучко відчиняю двері й роздивляюся. Бачу Лідію. Вона все ще в шкільній формі й грубій рожевій курточці. Замислено визирає з вікна. Дивиться на море, на темну смугу узбережжя під беззоряним небом — у бік Ардвасара. В її кімнаті страшенно зимно.

— Лідіє, серденько, нащо?..

Вона озирається й сумно мені всміхається. Її форма для неї все ще завелика, вона здається страшенно самотньою, у мене аж серце заходиться від співчуття.

— Це ти співала?

— Це Кірсті, — одказує вона просто. — Як раніше. А я гра-ла і її слухала. А тепер вона пішла.

Не зважаю на її слова. Адже мені несила усвідомлювати те, що вони означають. Моя донька справді божеволіє. Тому натомість я просто сама ставлю запитання.

— А що ти тут робиш? Лідіє? — дивлюся на годинник. Зараз лишень третя; уроки щойно мали завершитися. — Лідіє, Кульбабко, що сталося? Я ж... Як ти... Як?..

— Це я. Я її привіз.

Енгусів оксамитовий баритон ніби розвіює чари. Мій чоловік стоїть у дверному прогоні, високий і лиховісний.

— Мені зателефонували зі школи, — Енгус значущо дивиться на мене. Його брунатний джемпер з горловиною виріжком чомусь запилужений. — Щодо Лідії. Вони захотіли, щоб я її забрав.

Він роздивляється спартанську спальню Лідії — зворушливого іграшкового жирафа на ліжку, книжку про Чарлі й Лолу на підлозі.

— Боже милий, — каже він. — Оце холоднеча! Треба полагодити опалення...

Чоловік похмуро дивиться на мене, ніби на щось натякаючи. Я легенько обіймаю Лідію, вона знову мляво усміхається, і ми, дбайливі батьки, виходимо з кімнати. Ми з Енгусом зачиняємо двері й зупиняємось одне навпроти

одного в холі. Мені страшенно кортить позадкувати. Він надто близько, надто високий, надто чоловік.

— Мені телефонувала шкільна секретарка, — каже Енгус. — До тебе додзвонитися вони не спромоглися. Сказала, що Лідія страшенно засмучена й пригнічена, бо Емілі Дюрран відмовилася бути з нею в одному класі. І багато хто з дітлахів сказав те саме. Тому мене попросили забрати її раніше.

— Але чому?..

— Вони хочуть, аби Лідія впродовж тижня не відвідувала заняття, — чоловік зітхає, шкрябаючи заросле підборіддя. Він має вигляд старший за свій вік. Утомлений. Його карі очі зустрічаються з моїми. — Я намагався розговорити її, дізнатися, що сталося. Але ж ти знаєш, яка вона, Лідія. Вона вміє мовчати.

Енгус замовкає. І цього досить, аби я відчула себе ображеною.

Мені кортить його вдарити. Я не забула про книжку. *Імоджен Евертсен*? Одначе перш за все у моїх думках Лідія.

— Тиждень? Чому саме тиждень? А далі що?

Він знижує плечима.

— Не знаю. Сказали, що хочуть, аби все якось угамувалося. Хай там як, я її забрав і привіз додому.

— Ти так тихо увійшов... Я просто... Я злякалася...

— Я не знав, що ти вдома, відверто кажучи. Світло не було увімкнене.

Бреше. Знову. Я впевнена. *Він бреше*. Пильно дивиться на мене. Може, він здогадався, що я нишпорю в комоді. І, мабуть, збагнув, що я знайшла книжку. *І йому на це начхати*.

Але що з Лідією? Як вона має зараз почуватися?

— Мені треба з нею поговорити.

— Ні. Я не певен, що...

Я відштовхую його велику владну руку й відчиняю рипкі двері до кімнати Лідії. Дочка сидить на ліжку. Очі тьмяні.

Втупилася в книжку про Чарлі й Лолу. Знову. Як кілька років тому. Це, напевне, для неї такий спосіб заспокоїтися. Їй зараз конче треба щось обнадійливе. Мені кортить, щоб її кімната була світлішою й теплішою. Ця холоднеча просто жахлива.

— Лідіє, що сталося в школі?

Вона мовчить. Читає.

— Сонечко, якщо хтось тебе скривдив, мені слід про це знати.

Замість відповіді я чую лишень шурхіт хвиль, які шепочуться з піском і скелями.

— Лідіє... — Я сідаю обіч неї на ліжку й торкаюся її руки. — Лідіє. Будь ласка, поговори зі мною.

— Нічого не сталося.

Знов за рибу гроші. Інтонації точнісінько як у її матері.

— Кульбабко, будь ласка...

— Нічого не сталося! — вона зводить голову, очі палають. — Анічогісінько! Нічого не сталося!

Я знов торкаюся її руки, але вона реагує на це з несподіваною люттю.

— Йди!

Лідія кричить на мене. Бліде гарненьке личко зараз побураковіло від люті й спотворене гримасою ненависті.

— Йди! Я тебе ненавиджу! Ненавиджу!

— Лі...

Я простягаю до неї другу руку, але Лідія б'є мене, сильно, набатато дужче, ніж я могла б очікувати. Біль доволі дошкульний.

— ЗАБИРАЙСЯ-А-А-А!

— Гаразд, — підводжуся й повторюю: — Гаразд.

— ЗАБИРАЙСЯ!!!

— Уже йду, уже йду...

Я відступаю. Відступаю. Жалюгідна та переможена, найгірша мати у світі. Я рушаю до дверей, відчиняю їх, а потім

зачиняю за собою, лишивши доньку на самоті в кімнаті. Я чую, як вона ридає — наче море, голосить, ніби мартини над Камускроссом. І я жодним чином не можу цьому зарадити.

Дивлюся на двері. «*ТУТ живе Лідія*» і «*Не заходити!*» — написи мерехкими золотавими літерами. Заледве стримую сльози. Рюмсання не зарадять, емоції також.

Глибокий спокійний голос утрчується в мої думки.

— Я все чув.

Енгус стоїть за три ярди від мене в холі, біля відчинених дверей до вітальні. Чую, як у каміні тріскотять дрова, бачу теплі відблиски полум'я.

— Агов!

Він розкриває мені обійми. Хоче пригорнути. А мені кортить дати йому ляпаса. Щосили. Утім, якась частина мене прагне його обіймів.

Бо мені й досі кортить сексу.

Якщо вже відверто, мені *дуже* хочеться сексу. Неймовірно. Либонь, це через ревності. Через ту книжку, яку підписала для нього Імоджен.

Я ревную, але водночас жадаю його. Мені кортить володіти ним, позначити його, довести, що він і досі мій. Так само як він колись наново привласнив мене собі.

І ще мені просто кортить сексу. Мені завжди його бракує. Він підступає ближче.

— Ми не здатні цьому зарадити. Ти ж і так зі шкури пнешся.

І ще ближче.

— Вона просто заплуталася, так. Але їй стане краще. Обов'язково. Проте, можливо, їй потрібна допомога. Може, вона всім нам потрібна. Як гадаєш, може, варто знову поговорити з тим хлопцем — ну тим, із Глазго? Як його прізвище? Келлавей?

Енгус навпомацки знаходить мою руку. І я бачу, що він прагне того самого, чого і я.

Дивлюся на нього з ніжністю. Напіврозтуляю губи, зводжу обличчя йому назустріч. Його губи зливаються з моїми. Ми цілуємося так, як не цілувалися вже місяць. Чи то пак уже три місяці.

А тоді ми починаємо роздягатися. Гарячково. Наче підлітки. Я зриваю з нього светр, він розстібає затиски на моїх джинсах. Ми ввалюємося до вітальні, нічого не тямлячи, він підхоплює мене, несе мене, і мені це подобається. *Просто зроби це, Енґусе Муркрофт. Візьми мене.*

І він мене трахає. Круто. Це саме те, чого я хотіла. Щоб він узяв мене, отак-от, як раніше. Мені не потрібні прелюдії й уся ця дурня. Я хочу відчувати його всередині себе, це бодай на кілька хвилин знищить усі сумніви.

Його цілунки — пристрасні та глибокі. Він кусає мене за плече, перегортає й знов бере мене. Я хапаюся за подушку. Відчуваю, як він мене цілує, як кусає.

— Саро, я кохаю тебе.

— Та пішов ти...

— Саро...

— Дужче... — видихаю в подушку.

— Господи!

Він хапає мене за шию, притискає мою голову до подушки, наче збирається скрутити мені в'язи одним рухом. Я обертаюся, бачу злостивий блиск його очей і починаю рухати стегнами, виштовхуючи його з себе. Я перевертаюся. Мені спекотно, усе тіло аж блищить від поту, воно все в синцях, і я вже от-от скінчу. Хапаю його руку й знову вмощую її на своїй тендітній шиї.

— Трахай мене так, як трахав Імоджен.

Він нічого не каже. Навіть не блимає. Його великий палець легенько, але міцно лежить на моїй шиї. На трахеї. Варто йому бодай натиснути... Він достатньо сильний. Натомість він твердо й люто дивиться мені в очі, потім зводиться, перекидає мене на спину та знов бере мене.

— Вона кінчала? — питаю я. — Коли ти її трахав, вона кінчала? Так, як я?

Він бере мене, його сильна рука лежить на моїй білій шиї, а я уявляю, як він бере її, бере мою найкращу подругу, і мені кортить його ненавидіти, і я його ненавиджу. Одначе навіть попри те, що я його ненавиджу, мене накриває оргазм, запаморочливий, нестримний.

Майже водночас зі мною кінчає й він — рвучко подається вперед, потім затримує подих, а тоді важко дихає. Виходить із мене. Падає зі мною поруч. Чути лишень, як калатають наші серця й шурхотить море за вікном.

— У мене ніколи не було роману з Імоджен, — каже він.

— У тебе в комоді книжка. З її підписом.

Упрілі, лежимо голяка під пуховою ковдрою, витріщаючись у стелю. Там величезна волога пляма, яка здається ще більшою в тьмяному світлі нічника.

Сутінки змінила темрява; у відчиненому вікні — осяяне зорями море.

— Ти що, порпалася в комоді? — питає він.

— Там підпис. *«Кохаю, Іммі. Цілую. Цілую. Цілую»*.

Енгус мовчить.

Повертаюся, мигцем глянувши на нього, на вродливий профіль — незрушний, наче в кам'яної статуї рицаря на надгробку в церкві. Потім знову лягаю долілиць і дивлюся вгору.

— Вона подарувала тобі роман. Про подружню зраду. Ти ж ніколи не читаєш романів! Вона написала «кохаю» і «цілую». І ти мені хочеш сказати, що ти з нею *не спиши*?

— Не сплю, — озивається він. — Я з нею не сплю. Нічого в мене з нею немає.

Утім, він робить паузу. Фатальну й викривальну. А тоді зітхає й веде далі.

— Тільки раз було.

Холодний бриз термосить напівзапнуті фіранки.

Опановую себе. І ставлю цілком очевидне питання:

— Це ж коли, Енгусе? Тієї ночі?

— Ти про ніч, коли... — Відчувається, що він повертається на подушці, аби глянути на мене. — Ні, Саро. Боже милий,

ні!!! Усе, що я тоді тобі сказав, було щирою правдою. Я просто заїхав до неї, коли повертався з роботи. Ти маєш мені повірити!

Вагаюся. Може, я йому й дійсно вірю, принаймні на цьому етапі. Звучить доволі переконливо.

Але...

— Але ти ж зізнався, що ви з нею спали. Спали?

Він знову зітхає.

— Це було вже потім, Саро. Після того як упала Кірсті. Ти... ну, ти такою мірою залялькувалась у своє горе... просто збожеволіла.

— А ти, отже, ні?

— Ні. Тобто я не про це... Господи. Так, мені теж було погано, але по-своєму. Я ж пиячив. А до тебе й доторкнутися було неможна! Ти ж мене до себе не підпускала взагалі!

Не пам'ятаю я цього. Не пам'ятаю, щоб до мене *не можна було доторкнутися*. Проте хай собі.

— Отже, ти вирішив звернутися до Імоджен? Моєї найкращої подруги? Обійманців кортіло?

— Мені просто потрібна була подруга. Ти ж була недосажною. А з Іммі ми завжди непогано ладнали. Ну, тобто... пам'ятаєш, вона ж була з нами, тоді, того вечора, коли ми познайомилися?

Не хочу дивитися на нього. Витріщаюся на стелю. За вікном самотньо голосить якийсь птах. Верещить пронизливо й тужливо. Тепер я розумію, чому Імоджен Евертсен залишалася поруч, коли так багато друзів із часом просто мене полишили. Вона почувалася винною. Але через її провину наша дружба стала неоковирною. І змінилася назавжди.

— Мені треба знати, — напівобертаюся до нього. — Розкажи мені, Енгусе. Коли саме ти з нею переспав?

Він протяжно зітхає.

— Це сталося, коли... Я почувався повністю розбитим тоді... це приблизно місяць минув після нещасного випадку.

Ми видудлили кілька пляшок. Розмовляли. І вона почала... Нахилилася до мене й поцілувала. Це було... ну, це була її ініціатива. І так, я відповів, але... Але я припинив це, Саро. Після тієї першої ночі я зупинив її. Сказав, що цього більше ніколи не повториться.

— А книжка?

— Вона її надіслала за тиждень. Не знаю нащо.

Замислююсь. Отже, Енгус її зупинив. І що з того? Коли саме він вирішив, що варто покласти цьому край? І вони що, цілу ніч комшакалися? Чи може, цілі вихідні? А вранці вони цілувалися й реготали? А мені, бува, не начхати? Чомусь я розлючена значно меншою мірою, ніж сподівалася. Мені якось... байдуже. Це все такою мірою... дрібно. Я боялася чоловіка, тепер я його зневажаю. Ба навіть зараз, коли мені кортить, аби він був якнайдалі від мене, я не розумію, як житиму без нього — ми ж застругли тут, на цьому острові. Він мені й досі потрібен, узагалі-то, хоча мене від нього верне.

— Саро, мені потрібна була подруга. З якою можна було поговорити про те, що сталося. Яка б мене вислухала. Повір мені. А Імоджен усе хибно зрозуміла. Потім їй самій стало дуже соромно. Слово честі.

— Як це, з біса, люб'язно з її боку — їй стало дуже соромно! Стрибнула з моїм чоловіком у гречку й соромиться, ти ба!

— Мені не потрібен був цей роман. Як тобі ще пояснити?

— А книжку навіщо зберіг?

— Не пам'ятаю. Просто залишив. Саро, присягаюся. Мені ніколи не хотілося закрутити з нею всерйоз. Коли вона вирішила, що в нас тепер стосунки, я сказав, що цього ніколи не буде, і відтоді ми з нею лишень друзі. Вона досі тебе любить, Саро, справді, їй страшенно соромно за те, що ми тоді утнули.

— Треба надіслати їй листівку з подякою. А може, теж книжку подарувати?

Енгус відводить очі. Дивиться у вікно, на море. Я це відчуваю, бо стежу за ним краєм ока.

— Ти, схоже, забула, що я тебе тоді пробачив, — бурмотить він.

Мене миттю накриває лють.

— Це ти про мій так званий роман? Ти серйозно?

— Саро...

— Після народження дівчаток? Коли ти мене впродовж року ігнорив, просто звалив і кинув мене, оточену підгузками, з двома верескливими немовлятами? Саму-самісіньку?

— Я ж тебе пробачив!

— Але ж я не трахалася з твоїм *найкращим другом*! Хіба ні, Енгусе? Хіба я спала з твоїм *найкращим другом*? Хіба? Хіба твій найкращий друг мене відпирхав після того, як загинула твоя дитина?

Він мовчить, а тоді каже:

— Гаразд. Ти, схоже, вважаєш, що це інше.

— Який розумничок, ти глянь!

— Давай-но ти замислишся над дечим.

— *Що?*

— Хай там як, нічого не було, Саро. Жодного емоційного зв'язку. Можеш ненавидіти мене, можеш ненавидіти Імоджен, але ненавидь нас обох за те, що ми дійсно зробили, а не за те, що ти там собі уявила!

— Я сама розберуся, кого мені ненавидіти.

— Саро!

Не звертаючи на нього уваги, зводжуся й натягаю грубий вовняний халат. Під босими ногами — остудні шкарубкі мостини. Підходжу до вікна. Над островами Смолл високо в небі висить місяць. Безхмарна ніч підзимку. Вона має бути чудовою. І вона чудова. Торран неймовірно прекрасний, він завжди такий. Хай там що відбувається, це краса нікуди не дівається, наче якесь нічне жахіття.

Енгус знов перепрошує, але я його не слухаю.

Уперше в житті я думаю, що Енгус значно гірший, аніж був раніше. Не такий мужній. І не такий вже й досконалий чоловік. От мала б я змогу — вийшла б, либонь, із цього будинку, забравши Лідію, і пішла світ за очі.

Однак я не можу. Мені нема куди йти. Моя найкраща подруга Імоджен більше не моя найкраща подруга, а в будинку батьків забагато споминів.

Ми в пастці на Торрані. Через гроші ми тепер у пастці. Я в пастці зі своїм чоловіком-зрадником. Можливо, колись я його пробачу. Років десь через тридцять.

— Саро, — знов повторює він, ніби заведений. Але я виходжу зі спальні та йду до кухні. Я зголодніла.

Роблю собі тост. Сідаю за стіл. Механічно жую, підживлюючи власні сили. Витріщаюся на телефон. Думаю про Лідію.

Мені дійсно треба зателефонувати Келлавею, щодо цього Енгус має рацію. З ним поговорити мені варто якомога швидше. Мені потрібна думка експерта стосовно усіх дивацтв доньки. Що з нею коїться? А може, він якось зарадить і з моїм так званим шлюбом. А що, як мій брехливий чоловік іще щось приховує?

Ввечері в нас із Енгусом стається ще одна сутичка. Я сиджу у вітальні, дивлюся на дощ за вікном. Раніше мені подобався дощ, що приходив на протоку з Поїнт-оф-Сліту. Якимось чином злива перетворювала все на сумовиту пісню гельською — повільну, м'яку, ліричну, але незрозумілу. Сам пейзаж ставав схожим на гарну зникому мову.

А зараз злива мене просто дратує.

Енгус заходить до вітальні з келихом скотчу в руці. Він виводив Біні на прогулянку. Пес валиться на підлогу біля коминка й гризе свою улюблену іграшкову кістку, а Енгус гепається до фотеля.

— Біні вполював пацюка, — каже він.

— Отже, залишилося всього-на-всього три тисячі.

Він побіжно всміхається. Я — ні. Його усмішка згасає. Тріскотить полум'я. Голосить вітер, скаржитися на те, у якому стані наш дах.

— Слухай-но... — Енгус нахиляється до мене. Дістав!

— Не хочу я нічого слухати.

— Імоджен. І я. Це сталося лишень раз. Слово честі. Просто схибив напідпитку.

— Ви переспали. З моєю найкращою подругою. За місяць після того, як загинула наша дочка.

— Але ж...

— Енгусе, не може тут бути жодних «але». Ти мене зрадив! Його обличчя аж темнішає з люті.

— Я зрадив тебе?

— Так. У найпаскудніший спосіб. Я була згорьована, а ти...

— Послухай-но...

— Це зрада. Хіба ні? У тебе є якісь інші варіанти того, як таке можна назвати? І які, Енгусе? Як би ти таке назвав? «Створення мережі підтримки»?

Він мовчить, але, як видно з його обличчя, йому чимало кортить сказати. Скреготить зубами. Я бачу, як рухаються його жовна.

— Гусе, я хочу, щоб ти спав окремо.

Він одним ковтком допиває віскі. І знизує плечима.

— Гаразд. Чому б і ні? У нас багато ліжок.

— І не треба себе жаліти, давай без цього лайна. Зараз не час.

Він регоче. Ображено. Пильно дивиться на мене.

— А ти дочитала «Анну Кареніну» аж до кінця? Усе прочитала, що знайшла?

— Я бачила підпис, Енгусе. Навіщо мені читати? Вона що, всюди там сердечок понамальовувала?

Чоловік зітхає й хитає головою. Він здається дуже засмученим. Нахиляється й похмуро чуває за вухом свого улюбленого собаку. Я не дозволяю собі його жаліти.

Енгус, як я йому й наказала, спить окремо, на одному з вільних ліжок. Уранці я лежу під пуховою ковдрою та слухаю, як він вмивається й одягається, а відтак збирає папери — проект свого дорогоцінного будинку в Орді. Я чекаю, поки пролунає низьке бурчання підвісного двигуна, яке сповіщає, що він поїхав.

Тоді я підводжуся, готую сніданок для Лідії, вдягаюся, збираюся.

Лідія сидить на канапі, читає книжку про Слабака. Звісно, до школи вона не пішла. Хай спочатку все якось утамується. Сама думка про те, що все може вгамуватися, здається мені якоюсь жалюгідною у своєму безглузді.

Я зачиняю двері між вітальною та їдальною й беруся за здоровенний і неоковирний старий телефон. Набираю номер офісу Келлавея, але психіатра немає. Його секретарка каже, що цього тижня він працює вдома. І, авжеж, відмовляється дати мені його домашній номер.

«Залишіть свій номер, він зателефонує вам упродовж кількох найближчих днів».

Проте я не можу чекати кілька днів. Мені треба поговорити з ним просто зараз. Тому я набираю довідкову.

Хтозна. Може, мені пощастить. Я заслуговую на бодай децицію талану.

У мене вельми непевне уявлення про те, де саме живе Келлавей. Десь у престижному районі Глазго. Імоджен згадувала про це; вона якось навідувала його, брала інтерв'ю.

Імоджен. Моя колишня подруга. Паскуда.

На іншому кінці дроту беруть слухавку. Я запитую про телефон доктора М. Келлавея з Глазго. Скільки там докторів М. Келлавеїв? Либонь, один, максимум двоє. Можливо, втім, що його номера взагалі немає в довіднику...

Але мені таланить.

— М. Келлавей, доктор, Гласневін-стрит, 49, 0141 4339 7398. Швидко записую номер. У слухавці сичання й рипіння.

Зимний грудневий вівторок. Уже пообіді. Він міг вирушити робити закупи до Різдва в компанії дружини. Міг поїхати до Кейрнгорму бігати на снігівцях. Уявлення не маю.

— Алло? Малкольм Келлавей слухає.

Знов пощастило. Він удома.

А тепер мені треба скористатися зі свого талану на повну. Доведеться одразу перейти до справи.

— Добридень, докторе Келлавей. Вибачте, що доводиться турбувати вас, коли ви вдома, але справа нагальна, і я... я дійсно у відчаї, справді, просто в розпачі, мені потрібна ваша допомога.

Довга пауза, сповнена звуками перешкод на лінії.

— Це місіс Муркрофт? — питає він нарешті. — Сара Муркрофт?

— Так!

— Зрозуміло, — у голосі його чути ледь помітне роздратування. — І чим я можу прислужитися?

Я вже й самій собі ставила таке запитання. Чим він може прислужитися? Відповідь отака: він може вислухати. Мені треба комусь розповісти про цю застрашливу драму. Я хочу, щоб він почув від мене розповідь про все, що сталося з моменту нашої останньої зустрічі.

Отже, наче жінка на смертнім одрі, яка квапливо диктує заповіт, я, стоячи біля вікна їдальні й дивлячись на круків, що метушаться над мушляним піском Салмадейру, розповідаю йому все й одразу. Про крик, про гвалт за присутності Саллі Фергюсон, про розбиту закривавлену шибку, про те, що було відомо Енгусові. Про істерику, яку влаштувала Емілі Дюрран. Про проблеми в школі. Навіть про пісеньку «Коханий мій за океаном». Я розповідаю лікареві геть усе.

Я вважала, що він буде вражений. Може, він-таки дійсно вражений. Але голос його лишається стриманим, а інтонації професійними.

— Я зрозумів. Так.

— То що ви мені порадите, докторе Келлавею? Будь ласка! Ми у відчаї. Лідія на межі зриву, вона гине просто в мене на очах. Моя родина розвалюється, усе розвалюється!

— В ідеалі треба було б провести консультацію, обговорити можливості терапії, усе як слід проаналізувати, місіс Муркрофт.

— Так, але що ви можете порадити мені зараз, просто зараз, будь ласка, БУДЬ ЛАСКА!

— Заспокойтеся, благаю.

Я не можу заспокоїтися. Там, за стінами котеджу, лунає шерех хвиль. Чи вони б могли зупинитися бодай на мить?

Келлавей веде далі.

— Лідія чи Кірсті ваша дочка, я, авжеж, достеменно сказати не можу. Якщо ви вірите, що вона Лідія, сама вона з цим згодна і ви вже якось до цього пристосувалися — так, тоді найліпший варіант надалі діяти відповідно до цього припущення. Незважаючи на те, як воно насправді.

— Але що нам робити з її дивацтвами? Зі співом, зі свічадами, з...

— Ви дійсно хочете почути, що я з цього приводу думаю? Отак ось? Просто телефоном?

— *Так!*

— Чудово. Тоді от вам один з варіантів. Іноді втрата близнюка в дитячому віці може викликати в іншої дитини таку собі... гм... ненависть до батьків. Адже дитина повністю довіряє батькам, вірить у те, що вони мають про неї дбати. Розумієте, до чого я веду? Коли один із близнюків помирає, спроможність батьків захистити дитину знецінюється, просто катастрофічно знецінюється. Та дитина, що лишилася живою, сприймає смерть свого близнюка як дещо, чому батьки мусили завадити. Це твердження актуальне для всіх братів і сестер, але насамперед — для однопляцевих близнюків.

— І що це означає?

— Імовірно, Лідія віддалилася від вас, тому що вона вас звинувачує й не довіряє вам. Може, вона навіть хоче в такий спосіб вас покарати.

— Тобто ви маєте на увазі, що вона робить усе це зумисне, щоб нас налякати? Щоб стривожити? Тому що вона вважає нас винними в смерті сестри?

— І так, і ні водночас. Це лишень можливі варіанти. Ви спитали про те, що я стосовно цього думаю. Ось я вам і розповів кілька версій. Гіпотез. Ідей. І... Узагалі-то...

— Що?

— Нам дійсно варто зустрітися й поговорити.

— Ні. Будь ласка. Скажіть мені зараз. А як щодо віддзеркалення? Щодо світлин?

— Дзеркала завжди спантеличують близнюків. І світлин так само. Ми вже з вами про це говорили. Але треба зважати також на інші чинники.

— Які саме?

— Хвилинку, я зазирну до своїх нотаток на комп'ютері. Я зробив їх після вашого першого візиту.

Чекаю. Дивлюся на протоку. Бачу краболовецьке судно, яке йде до Лох-на-Дал, до білої мисливської сторожки — Кінлоху. Там мешкають Макдональди. Високий голова клану Макдональдів, повелителів островів з 1200 року. Тут стільки історії. Аж забагато. Я вже починаю ненавидіти все це. Я ж хотіла почати все з чистого аркуша. Наново. Але не вийшло.

Забагато історії.

— Так, — каже Келлавей. — От воно... Той із близнюків, що вижив, також може почуватися винним через загибель іншого. Винним через те, що саме він або, власне, вона і далі живе. Це, мабуть, певною мірою очевидно. Але це відчуття провини лишень поглиблюється, якщо дитині здається, що батькам хотілося б, щоб вижив її близнюк, а не вона. Батькам легко ідеалізувати померлу дитину. Особливо

за умови, якщо вони дійсно виокремлювали її за життя. Отже, мені доведеться спитати: чи ви або Енгус любили когось із дочок більше за іншу? Чи давали ви якійсь із них перевагу? Наприклад, може батько більше любив Кірсті?

— Так, — кажу я, знерухомівши.

— Тоді... — Келлавей робить геть нетипову для нього паузу. — Тоді нам треба зважити ще дещо... — Він зітхає, і ледь жива телефонна лінія вибухає черговими перешкодами, білим шумом. Потім він веде далі: — Авжеж, депресія в батьків близнюків дужча, ніж у батьків однієї дитини. А якщо хтось із малюків помирає, все ще дужче ускладнюється. Особливо якщо батьки самі почуваються винними. А ще... Ще, власне...

— Що?

— Відомо, що серед близнюків, які втратили брата чи сестру, підвищується рівень самогубств.

— Ви маєте на увазі, що Лідія може себе вбити?

Судно вже зникло з-перед очей. Сріблясті картини голосять і скаржаться.

— Так. Дійсно, така можливість існує. А ще є інші сценарії. Роберт Семюелс, дитячий психіатр, виклав кілька теорій, але...

— Що? Хто? Що?

— Ні, — голос його звучить твердо. — Місіс Муркрофт, мені доведеться на цьому завершити. Почитайте, що пише Семюелс. Я сказав усе, що міг сказати по телефону. Пробачте. З погляду професійної етики я не можу рухатися далі в такий нестандартний спосіб. Вам дійсно треба приїхати до мене. Зробити це варто якомога швидше. Ця проблема надто делікатна й складна, аби її отак буденно обговорювати по телефону. Будь ласка, зателефонуйте мені, коли я знов буду в офісі, наступного понеділка. Домовимося про зустріч якомога раніше. Місіс Муркрофт, ви мене чуєте? Ви зробите, як я сказав? Я передивлюся свій розклад

на наступний тиждень. Конче важливо, щоб ви приїхали до мене якнайшвидше. І привезли Лідію.

— Гарзд. Дякую.

— Чудово. Будь ласка, зберігайте спокій. І донька також має бути спокійною. Домашнє оточення має бути якомога емоційно сприятливішим. Усе інше під час зустрічі. Наступного тижня.

Про що це він? Він що, вважає, що я панікую? Що втрачаю контроль?

Я не втрачаю контроль. Я розлючена.

Бурмочу «так» і «дякую», кладу слухавку й задумливо дивлюся на протоку. Замислена.

І що це все означає? Батьківські улюбленці. Мазунчики. Самогубства?!

Повертаюся до вітальні. Лідія спить на канапі, книжка випала з рук. Вона здається виснаженою й нещасною, навіть уві сні. Я витягаю з шафи ковдру й накриваю її. А тоді цілую в похмуре чоло.

Біляве волоссячко скуйовджене. Мені подобається, коли воно таке, трохи розкошлане — це ніби відтіняє досконалу симетричну вроду личка. Вони з Кірсті завжди були красунями. Ми з Енгусом насолоджувалися цим відчуттям. Усі обожнювали гарненьких близнючок Муркрофт. Колись.

Вогонь ледве жевріє, треба його підгодувати. Беру кілька оцупків, підкидаю до коминця. Полум'я міцнішає, набирає сили, лиже дерево, плюється блищиками. У голові моїй аж киплять думки. Енгус і Кірсті. Енгус і Кірсті.

Нам треба ще витримати похорон Кірсті.

У п'ятницю.

Це ж вона була його улюбленкою.

— Бо ми не принесли у світ нічого, то нічого не можемо й винести. Господь дав, і Господь узяв...

Я не вірю жодному слову. Ба більше, я не вірю, що це все відбувається наяву: що я дійсно знов у церкві, і знов іде панахида по моїй дитині, яка насправді померла. Я не вірю, що моя родина остаточно зруйнована. Що все перетворилося на попіл.

Вікарій читає текст нависпів. Я роззираюся. Геть безпорадна.

Ми зібрались у церкві в Кілморі, десь за півмилі узбережжям від школи, у якій вчиться Лідія. Це будівля ще Вікторіанської доби: похмура й по-шотландському сувора, з аскетичним нефом, нефарбованими дубовими ослонами й трьома високими дужними вікнами, крізь які до приміщення ллються тьмяні промені світла.

Усередині десь людей зо двадцять. Це місцеві мешканці й родина, які зібралися тут, у компанії мертвих. Вони сидять на незручних ослонах, під металевими пам'ятниками си-нам лорда й леді Макдональд — ті загинули в Іпрі й Галліполі, у Південній Африці та в морі. Чотири сини Британської Імперії, мертві, але не забуті.

Мертві діти.

— Повідом мене, Господи, про кінець мій та про днів моїх міру, яка то вона, нехай знаю, коли я помру!

Енгус розповів мені — коли ми ще не припинили спілкуватися, — що знайти священика, який зголосився б провести відправу, виявилось доволі складно. Місцевий вікарій — чи то пак превелебний, чи, може, настоятель, хай там хто він є, — не зволів брати в цьому участі. Усе це було надто дивно, химерно і, мабуть, навіть непристойно. Дві заупокійні по одній мертвій дитині?

Джош і Моллі вмовили знайомого священика з Бродфорда, тож те, що обрали саме цю церкву, було природним. Понура, але чудово розташована на узбережжі, біля цвинтаря. Віддалік бовваніють Маллейг і понурий Мойдарт.

Я трошки пошукала інформацію в «Гуглі». Виявляється, у церкви багата історія: тут тобі й друїди з ритуалами, і кланова боротьба. Попередня церква стояла на вологому зеленому лузі, але вона була зруйнована гебридськими дощами й вітром.

І от зараз ми стоїмо у новій будівлі, зведеній у Вікторіанську добу. Поруч із Лідією моя мати, а між нами — Енгус, який у своєму темному лондонському костюмі здається ще вищим, аніж є насправді. Краватка на ньому не повністю чорна. На ній візерунок із дрібних червоних горошинок. Ненавиджу цей візерунок. І його ненавиджу. Чи то пак, більше не кохаю. Він тепер завжди спить окремо.

Лідія з голови до ніг у чорному. Чорна сукенка, чорні шарпетки, чорні черевички. Чорний колір відтіняє її біляве волоссячко та бліду шкіру. Чорний колір і крига. Вона здається спокійною. Незрушною. Але тривога нікуди не поділася, в очах її мерехтить смуток, ніби провісник снігопаду ясної зимової днини.

Рука моєї матері обіймає Лідію за плечі, захищаючи її. Я опускаю очі. Дивлюся на свою єдину дочку, намагаючись підбадьорливо їй усміхнутися. Але вона не помічає мене. Втупилася в Біблію, гортає сторінки тоненькими пальчиками. На них і досі помітно плетиво шрамів, яке вона

дістала, розбивши шибу у Фрідлендів. Вона повністю захопилася книжкою. Лідія обожнює читати.

Священик продовжує свою мантру.

— Відверни гнів від мене, і я підкріплюся, перше ніж відійду, і не буде мене!

Від цих слів мені кортить плакати. Ще від самого початку відправи сльози бриніли в очах, і тепер я от-от зарюмаю, ридання переповнюють мене. Прагнучи відволіктися, теж беру до рук Біблію — таку саму, яку тримає Лідія, — і починаю читати те саме, що й моя дочка.

«Am Bioball Gaidhlig»¹.

Біблія — гельською мовою.

Лідія що, справді її читає? Звідки вона може знати гельську? У школі, авжеж, навчання ведеться двома мовами, але вона відвідувала заняття лишень два тижні, а зараз узагалі не ходить до «Кайлердейлу». Я пильно спостерігаю за нею: так, вона дійсно читає, повністю занурившись у процес, очі бігають рядками зліва направо. Вона дійсно читає гельською.

Чи то, може, вона просто вдає, ніби читає? Може, вона так само, як і я, намагається відволіктися й не думати про цю панахиду? А чому б і ні? Цілком можливо, що їй узагалі не варто тут перебувати. Я спочатку вирішила не брати її з собою до церкви, щоб не завдавати зайвої травми, але потім мені здалося, що їй варто все ж таки бути присутньою, адже ми прощаємося з її близнючкою.

— Господи, пристановищем нашим Ти був з роду в рід! На мить заплющую очі.

— Ти людину вертаєш до пороку і кажеш: вернітеся, людські сини!

Скільки ще я зможу стримувати сльози?

Помічаю, що Енгус пильно дивиться на мене.

¹ Гельська Біблія. (Гельська.)

Вельми несхвально дивиться.

Він не хотів проводити цю панахиду. Утім, попри його опір, я змусила його взяти на себе майже всю організаційну частину. Я доручила йому домовлятися зі священником, розв'язувати проблему зі свідоцтвом про смерть, сповістити відповідні інстанції про жахливу помилку. А літургію обирала я. Це той самий текст, що звучав на похороні Лідії — Лідії, яку зараз обіймає за плечі моя мама, яка стоїть за два ярди¹ від мене в цій зимній сірій церкві у стилі вікторіанської готики на узбережжі затоки й неподалік півострова Арднамерхан.

Відчуття химерності огортає мене. Ми наче потонули в зимній глибокій воді Лохалшу, де похмурі водорості танцюють і гойдаються звільна й зачаровано.

— З глибини я взиваю до Тебе, о Господи: Господи, почуй же мій голос!

«Почуй мій голос»? Чий голос? Лідії? Кірсті? Я озираюся, роздивляюся людей. Деякі з цих голосів мені майже незнайомі: місцеві мешканці, з якими я і двома словами не перекинулася. Їх запросили Моллі й Джош, схоже, для кількості. Вони погодилися прийти через якесь непевне співчуття.

«Йой, це ж те нещасне подружжя з близнючками, така жахлива помилка, треба прийти, можемо потім пообідати в Дуїсдейлі, там морськими гребінцями частують...»

На краєчку ослона сидить батько. Він у своєму заплуженому чорному костюмі, який віднедавна вдягає лишень на похорони. Він постарішав, з'явилося друге підборіддя. Колись блискуче чорне волосся тепер повністю сиве й ріденьке. Менше з тим, водяві очі ще зберігають блиск. Коли він повертається та дивиться на мене, то блаженсько, але підбадьорливо всміхається, намагаючись підтримати й заспокоїти. А ще вигляд у нього винуватий.

¹ 1,82 метра.

Це через те, що батько дійсно відчувається винним. У всьому. У тому, що він горлав на нас, коли ми були дітьми. У тому, що зраджував маму. У тому, що вона попри все не кидала його — через це докори сумління ще дужчі. Щоб притлумити їх, він почав пиячити, а це зруйнувало його кар'єру, тільки дужче його засмутивши, — таке собі хибне коло дуже чоловічих переживань.

Енгус такий самий.

А потім тато припинив гримати на нас і зазирати до чарки. Він пішов на пенсію з тими жалюгідними статками, що їх спромігся накопичити. Навчився робити португальську катаплану¹ на просторій кухні в Інстоу. І сяяв від щастя, коли близнючки приїжджали на канікулах до Девону.

— Промовив Ісус: Я воскресення й життя. Хто вірує в Мене, хоч і вмере, буде жити.

Щось глибоко в душі відгукується на ці слова, і то палко, бо в моєму випадку саме так і є: нехай моя друга донька померла, моя Лідія воскресла. Наново народилась. І тепер стоїть за шість футів² від мене, гортаючи гельську Біблію пошрамованими пальчиками.

Хапаюся за бильця ослона. Треба витримати. Просто витримати.

— Підведіться, будь ласка.

Ми зводимося, щоб заспівати псалом. Я затинаюся, дивлюся на Моллі, яка стоїть по інший бік проходу, а вона шаріється й усміхається мені з цим своїм зніяковілим виразом «люба-ти-все-це-витримаєш». Це той самий вираз, який з'являється на обличчях у всіх, хто кидає на мене погляд.

— Господи Милостивий, Лице Твоє янголи-охоронці малих цих бачать у раю вічно. Даруй нам сили повірити,

¹ Катаплана — одна з візитівок португальської кухні, страва з морепродуктів і овочів.

² 1,82 метра.

що ця дитина була взята на Небеса під покров нескінченної милості Твоєї.

Майже по всьому. Я подужала. Моя Кірсті, моя донечка, вільна. Її смерть визнана, її душа звільнена й може тепер линути за хмари понад Червоними Куїллінами. І знов я не можу повірити в те, що відбувається. Кірсті, мабуть, усе ще тут. У свій власний спосіб. У подобі своєї близнючки.

Голос священика міцнішає, коли ми наближаємося до кульмінації.

— Господи, Ти, чий коханий Син бере малечу до рук і благословляє! Даруй нам сили, благаємо, довірити душу цієї дитини, Кірсті Муркрофт, Твоїй вічній любові й піклуванню.

У моїй лівій — носовичок, який я зараз затискаю в п'ястку, аби не зарюмати.

Уже майже все, Саро, майже завершили. Я так добре пам'ятаю текст літургії. Ще один рядочок. Усе повторюється. І все завершується.

— Благодать Господа нашого Ісуса Христа, і любов Бога й Отця, і причастя Святого Духа нехай буде зо всіма вами! Амінь.

Панахиду завершено. Ці тортури добігли кінця.

І от тепер я плачу. Коли ми всі виходимо під делікатну й лагідну грудневу мжичку Скаю, я вже ридма ридаю. Дощ мрячить над протокою, від Шиел-Бріджа до Ардвасара. То вщухає, то розпочинається знову. Я бачу Джоша, який розмовляє з Енгусом. Батько тримає Лідію за руку. У мамі підломлюються ноги. От був би зараз тут мій бісів братик, аби їй допомогти. Проте він зараз на Алясці, тралить лосося. Здається.

Тож я не ховатиму сліз. Вони — ніби нескінченний дощ зі снігом над Згурр-нан-Гіллеаном.

— Це було так зворушливо...

— Так. І така трагедія...

— Місіс Муркрофт, не соромтеся, навідуйте нас у будь-який час.

— Сподіваюся, вашій малечі подобається в школі. До речі, чули — негода йде?

Я розгублено щось белькочу. Жорства на стежці церковного подвір'я рипить під підборами моїх чорних черевичків. Хто ці люди? Хто вони, з їхньою солодковою брехнею й оманливими гречностями? Менше з тим, я вдячна за те, що вони прийшли. Це допомагає якось відтягнути той самий неминучий момент. Допоки навколо мене люди, жахлива розв'язка — я знаю, що вона все ближче! — відтерміновується. Я потискаю руки, приймаю співчуття, а тоді сідаю до автівки біля церковної брами, і Джош везе нас із Лідією до «Селкі», де вони з Моллі допомогли влаштувати щось на кшталт поминального обіду.

Енґус везе моїх батьків. Можливо, навіть йому це й до вподоби — він може досхочу посперечатися з татом у автівці.

Я разом з Лідією сиджу на задньому сидінні. Моя рука обіймає тендітні плічка доньки, вбраної в чорне.

Коли Джош розвертає автівку, Лідія смикає мене за рукав і питає:

— Мамусю, я тепер невидима?

Я вже так звикла до всіх дивацтв, що майже не реагую. Просто знизую плечима й кажу:

— Гляньмо на видр трохи згодом.

Автівка з'їжджає з головного шляху і рушає підгору до селища Орнсей, віддалік маячить неймовірно гарний Торран. Навскісні сонячні промені, прорвавшись крізь запону хмар, підсвічують білий будиночок і білосніжний маяк. Здаля бовваніють суворі й сірі Нойдарт і Сендейг. Видовище неймовірне. Торран ніби затоплений світлом.

Порожня сцена, яка нетерпляче чекає на акторів. Для завершальної дії.

Куди я їду? На який ще поминальний обід?

Чи можна влаштовувати поминальний обід на честь людини, яка померла понад рік тому? Може, це просто привід для всіх хильнути пива «Олд Претендер» і віскі «Поч Гу»?

Батько, авжеж, жодних приводів не потребує. За двадцять хвилин після того, як ми посідаємо місця за столиками в пабі, він спустошує вже третій або четвертий здоровенний келих. Він заходиться сваритися з Енгусом, і я бачу дрібні краплі поту на його обличчі. Тато з Енгусом ніколи не ладнали. Двоє чоловіків, які претендують на роль альфа-самців. Олені зчепилися рогами в лісі Вотерніша.

Напрута цього моменту лишень посилює їх протистояння. Я мимохідь прислухаюся до їхньої розмови, міркуючи над тим, чи не варто спробувати помирити їх. Чи можу я дозволити собі перейматися через це? Батько тримає склянку з чистим солодовим скотчем, яку підсвічує тьмяне зимове сонячне проміння з вікна.

— От вам наслідок таємничої алхімії дистиляції, яка перетворює кришталево чисту дощову воду на цей золотавий напій життя, напій шотландських кельтів!

Енгус зиркає на нього.

— Віддаю перевагу джину.

— І як ся мають твої горища й прибудови, Енгусе? — цікавиться батько.

— Просто чудово, Девіде.

— Зважаючи на особливості місцевої архітектури з цими її народними мульками, у тебе має бути чимало вільного часу, щоб навідуватися сюди перехилити чарчину.

— Еге ж. Ідеальний варіант для такого пияка, як я.

Батько розлючено на нього дивиться. Енгус відповідає йому таким самим сердитим поглядом.

— Отже, Девіде, то ти припинив уже займатися теле-рекламою? Що там у тебе була за реклама, до речі, жіночі тампони?

Чому вони й досі сваряться? Ще й сьогодні? Після панахиди? Але, з іншого боку, чому б це вони мали вгамуватися? Чому вони мають поводитися по-іншому? Нічого не припиниться, стає лишень гірше й гірше. Може, вони поведуться так, як і треба, залишаючись такими самими, як завше, і їхня помірна взаємна неприязнь — це нормальна поведінка, що заспокоює й допомагає триматися.

Однак, попри те що вони не збираються припиняти, я вже наслухалася донесхочу цієї сварки, на три життя вистачить. Я обертаюся ліворуч і за кілька ярдів від себе бачу маму з келихом червоного вина. Підходжу до неї й похмуру киваю в бік батька з Енгусом.

— Вони знову...

— Люба, їм це подобається, ти ж знаєш, — вона накриває мою руку зморшкуватою долонею. Її задумливі блакитні очі попри все так само яскраві, як завжди. Вони так само сьайливі, як у моєї доньки.

— Я надзвичайно рада, що це все завершилося. Ти добре трималася, Саро. Я тобою пишаюся. Жодна мати не мусить проходити через те, що випало пережити тобі. — Вона робить ковток вина. — Дві панахиди. Дві!

— Мамо...

— А сама ти як почувашся? Тобі краще? Люба? Ну, тобто на душі краще? Як зараз у вас із Енгусом?

Мені не хочеться про це розводитися. Не сьогодні. Не зараз.

— Усе в нас гаразд.

— Ти впевнена? Ти просто здаєшся якоюсь... ну, між вами ніби якесь напруження або що...

Дивлюся на неї. Незмигно.

— Мамо, з нами все гаразд.

А що мені ще їй сказати? Ой, мамусю, знаєш, тут з'ясувалося, що мій чоловік переспав з моєю найкращою подругою десь за місяць після того, як загинула моя дочка?

Принаймні ніхто не звернув уваги на вельми промовисту відсутність Імоджен під час панахиди. Може, відчули, що між нами чорна кішка пробігла. Я отримала від Імоджен кілька електронних листів із благаннями й перепросинами, але проігнорувала їх.

Мати намагається збагнути, чого це я мовчу, і веде далі. Доволі нервово.

— Тобто переїзд зарадив? Тут так гарно, попри негоду. Я тепер розумію, чому тобі аж так подобається Торран.

Киваю. Мати цвенькає далі:

— І Лідія! Лідія! Авжеж, жахливо таке казати, але тепер, коли Лідія залишилася сама, її життя може увійти в береги... Ти ж розумієш, близнючки неабияк відрізнялися від інших, а тепер вона нормальніша, хоча те, що сталося, — це жахливо, авжеж...

— Так, звісно.

Якась частина мене хоче образитись, але мені бракує сили. Може, мама має рацію.

Мати робить занадто великий ковток, дрібні крапельки стікають підборіддям, і вона розвиває тему.

— А вони ж билися, так? Ну, тобто Лідія й Кірсті? Пам'ятаю, ти розповідала, що Лідія була кволішою, ще в лоні, і вони змагалися за харчування. Вони ж дружили не розлий вода, але змагалися за твою увагу, і Кірсті більше скаржилася, хіба ні?

Це вона взагалі про що? Утім, не має значення, я все одно слухаю її упіввуха. І дивлюся на Лідію, яка, схоже, на межі. Вона стоїть біля скляних дверей «Селкі» й крізь них дивиться на дощ.

Як вона тримається? Про що думає? Вона така самотня, абсолютно самотня. Любов і жалощі здійснюються в мені нудотною хвилею, уже вкотре, я припиняю розмову з мамою та крізь натовп гостей пробираюся до доньки.

— Лідіє, з тобою все гаразд?

Вона обертається й дарує мені блаженську усмішку.

— Мамо, я тут, але мене немає. Більше немає.

Мені вдається придушити в собі зболілі слова і всміхнутись у відповідь.

— Тобі не подобається дощ?

Вона супить. Не розуміє. Я беру її пошрамовану руку, цілую її, термошу рожеву щічку.

— Сонечко, ти ж дивилася на дощ.

— А, ні... — відповідає вона збайдужіло. — Власне, не на дощ, мамусю... — Вона вказує на двері, її тоненька ручка здається вишуканою і якоюсь дорослою в довгому рукаві чорної сукні. — Я в автівці розмовляла з Кірсті, вона була в тому дзеркалі, у яке татко дивиться за кермом.

— Але ж...

— А тепер вона пішла. Я згадала, що священик сказав, що вона тепер у раю, тому я хотіла спитати в нього, де він, той рай...

— Лідіє...

— Проте ніхто мені не сказав, тому я шукала Кірсті. Мамусю, не думаю, що вона в раю, вона тут. Поруч із нами, хіба ні? Пам'ятаєш, ми грали в хованки в Лондоні, мамусю? Пам'ятаєш?

Так, авжеж. Пам'ятаю. Від споминів мені стає ще сумніше. Але я маю опанувати себе. Заради Лідії.

— Звісно, люба.

— І я вирішила, що вона знову грає в хованки. Я шукала її всюди, де ми ховалися, коли вдома грали в хованки, мамусю. Однак Кірсті забралась он туди, за цю штуку, за шафу...

— Що?

— Так, мамусю, я відчула її руку.

Дивлюся на доньку.

— Ти відчула руку сестри?

— Так, мамусю, і злякалася. Я раніше її не відчувала. І якщо вона до мене торкатиметься, я не хочу її шукати, бо мені лячно.

Мені також лячно. Що вже казати про доньку.

— Лідіє...

Як мені заспокоїти її? Зеленого уявлення не маю. Тому що Лідія, схоже, регресує. Вона розмовляє наче спантеличене п'ятирічне маля.

Мені потрібен дитячий психолог. Наступного тижня в мене призначена зустріч із Келлавеєм. Але чи витримаю я аж доти?

— Мамусю, а ти колись говорила з Кірсті?

— Що?

— Ти коли-небудь чула її чи бачила? Я знаю, що вона хоче поговорити з тобою.

І як мені відтягнути увагу доньки? Може, варто почати розпитувати її? Може, поставити їй кілька *серйозних* запитань? Урешті-решт, іще погіршити ситуацію буде доволі складно.

— Гарзд, — кажу я. — Ходімо погуляємо. Може, біля пірса є видри.

Авжеж, жодних видр біля пірса немає, але мені треба поговорити з нею сам на сам. Лідія слухняно йде за мною на вулицю, виходить у остудне надвечір'я. Уже не мжичить, але повітря ще непевно вільжисте.

Ми з донькою разом ідемо до пірса, опускаємося навколішки просто на вологий бетон і дивимося на скелі й рінь, на переплутані трави, що гойдаються в прибої.

Я намагалася вивчити їхні назви: триреберник непахучий, молочка приморська, миколайчики приморські — рослини прибережної зони.

Так само я намагалася запам'ятати назви дрібненької мільги, що живе в припливних озерцях на Торрані: морська собачка, маслюк звичайний, колючка з її яскравою, ясно-червоною лускою...

Утім, я таки випускаю дещо з уваги. Щось важливе. І з гельською я так і не розібралася до пуття...

— Видр немає, — каже Лідія. — Жодної. Не бачу навіть однієї видри.

— Так. Вони невловні.

Обертаюся до доньки.

— Лідіє, а ти не пам'ятаєш бува... Кірсті сердилася на татка тоді... того дня, коли вона впала?

Донька дивиться на мене. Порожніми збайдужілими очима.

— Так. Сердилася.

Напружуюся.

— А чому саме?

— Бо татко її постійно цілував.

Над затокою голосить самотній збожеволілий сріблястий мартин.

— Цілував?

— Так, цілував і обіймав, — Лідія незмигно дивиться мені в очі чесними очима. — Він її цілував і обіймав, вона сказала мені, що злякалася. Він часто так робив. Постійно. Увесь час.

Вона змовкає й невиразно дивиться на мене. А я намагаюся не виказати власних думок, власних лиховісних споминів: споминів про те, як Енгус цілував дівчат, особливо Кірсті. Роками. Він постійно їх обіймав і цілував. Він узагалі кінестетик...

Уявляю Лідію в нього на колінах, після того випадку з розбитою шибкою. І те відчуття збентеження, несподівану думку, що вона вже надто доросла, щоб сидіти в татка на колінах. Але ж йому це подобалося...

Мартин летить геть. А я відчуваю себе пораненим птахом. Зраненим просто під час польоту. Птахом, що каменем летить униз.

— Мамусю, мені здається, це її лякало. Татко її лякав.

Отже, це воно? Те саме, що я шукала і випускала з очей?

— Лідіє, це дуже важливо. Маєш сказати мені правду... — ковтаю власну лють, горе, тривогу. — Ти маєш на увазі, що

татко цілував і обіймав Кірсті якось по-особливому? Так, що це її засмутило? Налякало?

Лідія робить паузу. А тоді киває.

— Так, мамусю.

— Ти певна?

— Так. Проте вона все одно любила татка. Бо він татко. Я люблю татка. А може, пошукаймо видр на іншому пляжі?

Заледве стримуюся, щоб не закричати. Мені треба зберегти контроль над ситуацією. Мені треба опанувати себе й поговорити з Келлавеєм. Я мушу. ПРОСТО ЗАРАЗ. І наххати, що це панахида за Кірсті.

З пабу виходить мій батько. Сумний, добросердий, підпиткуватий, з келихом у руці.

Хапаю його за руку.

— Пограй з Лідією, — кажу палко. — Будь ласка. Наглянь за нею.

Він непевно киває й усміхається нетверезою напівусмішкою, але кориться й нахиляється, щоб полоскотати онучку під підборіддям. Я витягаю мобільний і спускаюся до іншого кінця пірса, де ніхто мене не почує.

Починаю з того, що телефоную до офісу Келлавея. Ніхто не бере слухавки. Тоді набираю домашній номер. Там також не відповідають.

І що тепер? Якусь мить я стою, дивлячись на замулені обмілини і на приплив, що починає здійматися. Дивлюся на Торран. Освітлення змінилося. Тепер наш острів потьмянішав, а Нойдарт мерехтить зеленим і темно-пурпуровим. Березові гаї й пустища.

Келлавей. Я пам'ятаю, він дещо сказав... а тоді затнувся. Почав вагатися. Семюелс. Дитячий психіатр Роберт Семюелс.

Мені потрібен Інтернет. Але де я його візьму?

Доведеться їхати. Переходжу паркувальний майданчик біля пабу й забираюся до нашої автівки. Ключі в замку

запалення. Енґус часто так робить, просто залишає їх. Тут ніхто не замикає автівки. Місцеві пишуться тим, що в них немає злочинності.

Витягаю ключі. Зважую їх на долоні. Наче це дорогоцінні іноземні монети. *Семюелс, Семюелс, Семюелс*. Тоді знову вставляю ключі до замку й повертаю, тисну на педаль газу — й от я уже їду геть із панахиди по власній дочці. Треба здолати лишень милю, виїхати на пагорб. Туди, де нормально ловиться 3G-сигнал...

І є доступ до Інтернету.

На гребені пагорба паркуюсь. Як місцева. І знов витягаю смартфон.

Набираю запит у «Гугл».

«Роберт Семюелс. Дитячий психолог».

Одразу ж відкривається його сторінка у «Вікіпедії». Він працює в Університеті Джонса Гопкінса¹. І доволі відомий.

Передивляюся його біографію. Вітер шарудить у ялинах і соснах, ніби непевний хор осудливих голосів.

Семюелс — людина, яка має вельми багато праць. Індекс цитування в нього чималий. Передивляюся перелік: *«Психологія переживання горя в дитячому віці»*, *«Формування жестикуляції в дітей з вадами слуху»*, *«Усвідомлення ризику в хлопчиків препубертатного віку»*, *«Близнюки: ознаки розбещення з боку батька»*.

Утуплююся в цю останню назву.

«Близнюки: ознаки розбещення з боку батька».

Клікаю по ланці й отримую лишень коротеньку анотацію, один рядок.

«Підвищений рівень розпусних дій з боку батька стосовно однойцевих близнюків: мета-аналіз і можливі версії».

¹ Університет Джонса Гопкінса — приватний дослідницький університет, заснований Джонсом Гопкінсом у місті Балтимор, штат Меріленд, США. Філії університету розташовані також у Нанкіні, Китаї, та Болоньї, Італія.

От воно. Я вже близько. Майже біля мети. Однак мені треба прочитати статтю від початку й до кінця.

Дихаючи глибоко й рівно, я клікаю по ланках ще двічі-тричі, допоки не знаходжу текст. Сайт вимагає заплатити за доступ до статті. Я виймаю кредитку з гаманця, уводжу номер, роблю переказ і отримую *PDF*-файл.

А тоді протягом двадцяти хвилин сиджу в автівці й читаю, допоки сонце сідає за голі пагорби Токавейга.

Стаття коротка, але насичена. Семюелс, схоже, порівняв кілька десятків випадків розпусних дій батьків стосовно близнюків, передусім стосовно дівчаток, чи то пак «батьківської улюбленки».

Читаю, телефон тремтить у руці.

Ознаками розбещення є посилення суперництва між близнюками, «завдання собі ушкоджень жертвою і/або її близнючкою», незрозумілі напади провини чи сорому, «прояви щастя, які мають вигляд недостовірний». «Близнюк, який не є жертвою, може демонструвати таку саму психологічну травму й ментальний дисбаланс, як його брат чи сестра, якщо між ними існує надзвичайна близькість і вони розповідають одне одному свої таємниці, як багато близнюків».

І от нарешті контрольний у голову.

«Завдання собі тілесних ушкоджень і навіть самогубство — явище, що часто зустрічається серед близнюків, які зазнали розбещення з боку батька».

Це здається цілком звичайним. Те, як я читаю статтю, сидячи в автівці на пагорбі у тьмяному світлі надвечір'я. Дізнаюся про те, що мій чоловік, схоже, розбещував Кірсті. Чи принаймні *намагався*.

Чому я цього раніше не бачила? Оці особливі обійми татуса й Кірсті, татуса і його маленького Покиванчика — яке дурнувате прізвисько, солодково-огидний прояв ніжності. А як щодо того, що він уночі приходив до спальні

дочки — коли Лідія не спала чи читала разом зі мною — і залишався з Кірсті наодинці?

Так, це воно. Та сама система, яку я шукала. Система, прихована в усьому, що траплялося мені на очі. Енгус розбещував Кірсті. От чому вона його боялася. Вона завжди була його улюбленкою, його мазункою. Йому подобалося садовити її собі на коліна за першої-ліпшої нагоди. Я ж бачила. Прихована на видноті. Лідія підтвердила. Семюелс передбачив.

Енгус розбещував її. Це її лякало, бентежило і врешті-решт вона зістрибнула з балкона. Це було самогубство. І ці всі дивацтва в поведінці збентеженої Лідії — наслідок.

Бо Лідія знала. Може, вона бачила якісь його розпусні дії. Чи, можливо, Кірсті їй розповіла ще задовго до того, як укоротила собі віку. Це вразило Лідію такою мірою, що вона навіть почала потім вдавати, ніби вона і є Кірсті, прагнучи впоратися з травмою. Щоб якось удати, що її сестричка загинула не через те, що утнув її татусь. Лідія почала все заперечувати. Може, тому вони й вдавали одна одну того літа, намагаючись спекатися батькових зазіхань?

Варіантів існує безліч, усі вони спантеличують, але висновок неминучий. Мій чоловік винний у смерті однієї нашої доньки, а тепер через нього психіка іншої пошматована на рам'я.

І що мені робити?

Я можу дістатися крамниці «МакЛеодс», де продається всяке причандалля для мисливців на оленів. Купити собі велику рушницю. Поїхати до «Селкі». Вколошкати чоловіка. Бабах. Лють, яка вирує всередині, смертельна.

Тому що, Боже милий, мені треба помститися. Справді. Дуже треба. Але це зараз не має жодного значення. Я не вбивця. Я мати. І єдине, що важить, — це моя донька, Лідія. Тож тепер, попри мою лють, мені треба знайти якийсь практичне рішення. Спосіб, у який ми з Лідією могли б утекти

з цього жахиття. Тому доведеться зберігати спокій і бути розумницею.

Визираю з вікна. Дорогою йдуть батько з маленькою донечкою. Може, це навіть дідусь, він здається доволі літнім. Згорблений, у куртці «Барбур», червоний шарф зав'язано у вузол. Чоловік вказує на величезного білого мартина, що стрімко мчить до землі, — небезпечну білу блискавку.

«Близнюки: ознаки розбещення з боку батька».

Лють знову здіймається всередині. Наче полум'я.

Розв'язавши мотузку, Енгус застрибнув до човна з пакетом із «Ко-опу» — він зробив закупи на вихідні.

Прокинувся й почав працювати підвісний двигун; Енгус піддав газу, розсікаючи хвилі. Уже було геть темно, а погода готувала якусь капость — час від часу починалась остудна мжичка, а сосни на Салмадейрі хилилися під вітром, який усе дужчав. Казали, що наступного тижня буде справжній шторм — і це, схоже, були вже перші його ознаки.

Цього їм лишень і бракувало — справжнього зимового шторму на Громовому острові. Утім, принаймні панахида вчора пройшла доволі пристойно. Люди зібрались, усі ритуали виконано.

Проте темні, потаємні тріщини в родині так і залишилися. Ця жахлива плутанина в голові в Лідії, його зневага до Сари, її недовіра до нього через Імоджен.

Він кермував човном і похмуро зиркав на набурмосене небо.

Енгус дійсно почувався винним. Так, попри те що сексу з Імоджен у нього тоді не було, фліртувати вони почали *саме того вечора*, коли загинула його дочка. Раптовий перший доторк, і от вони вже глянули одне на одного по-іншому, спокусливо. Він просто тоді збагнув, чого їй кортить, але він також заохочував її, затримавшись того вечора довше, ніж планував. «Я ще встигну дістатись Інстоу».

Після нещасного випадку, після того як зламалася Сара, у них була лишень маленька інтрижка. Врешті-решт усе завершилося тим, що вони кілька разів переспали. Останньої миті він розірвав стосунки з Імоджен через відданість, хоч яку химерну, — відданість Сарі й своїй родині. Отже, його власні провина та відповідальність, хоч які болісні, годі було й порівнювати з провиною і відповідальністю його дружини. Сари.

Раптом у душі спалахнула лють. Він спробував опанувати себе. Втягнув носом повітря — холодне й вільжисте. І що тепер з ними буде?

Наступного тижня Лідія має знов повернутися до школи. Що з цього вийде? Вчителі у «Кайлердейлі», либонь, уже шкодували про своє квапливе рішення усунути Лідію від занять, бо вони почали телефонувати Муркрофтам і благати: «Дайте нам ще один шанс». Попри ці благання Енгус хотів віддати дочку до іншої школи чи взагалі перейти на домашнє навчання, але Сара була налаштована на ще одну спробу: інакше, мовляв, Лідія почуватиметься переможеною.

Утім, якщо вона повернеться до «Кайлердейлу» — якщо вона зараз почне ходити до будь-якої школи, — цей жах лишень посилиться й ситуація стане ще божевільнішою, Енгус був цього певен.

Отже, скидається на те, що гожий зимовий шторм був би зараз навіть доречним: така собі непогана декорація для їхнього дедалі химернішого життя, що перетворилося на мелодраму. Чи на комедію масок. Адже вони — усі троє — носять маски.

Хвилі шмагали його маленький човен. Енгус зрадів, що йому вдалося дістатися берега, причалити до пляжу біля маяка. Він саме завершив витягати човен подалі від припливу на рінь і дістав пакети з закупами, коли в темряві пролунав голос Сари.

Промінь налобного ліхтарика вихопив із сутінок її по-
стать. Вона підбігла до нього. Навіть у напівтемряві він
побачив, що вона схвильована.

— Гусе!

— Що сталося?

— Біні!

Він помітив, що Сара в самій лише сорочці, вимокла як
хлющ. Дощ ставав усе ряснішим.

— Якого дідька?

— Він утік! Біні втік!

— Як це «втій»? Коли?

— Я була в їдальні, фарбувала стіну, а Лідія прийшла
й сказала, що не може його знайти. Ми шукали, всюди
дивилися, але він утік! Він справді утік!

— Та ми ж на острові!

— Енгусе, ми його чули.

— Що?

Блимнув промінь маяка, на мить заливши все яскра-
вим сріблястим світлом. Енгус устиг побачити страд-
ницький вираз Сариного обличчя. Він збагнув, що вона
має на увазі.

— Він що, побіг на обмілини? Боже милий!

— Він угруз там десь, ми чули, як він квивив хвили-
десять тому...

Вона несамовито жестикулювала на тлі сіро-чорної імлі,
що відокремлювала острів Торран від острова Орнсей. На
тлі безкрайого простору піску й скель і цих бісових небез-
печних мілизн.

— Гусе, треба щось робити! Але що? Що? Лідія в істери-
ці. Ми ж не можемо просто дозволити йому потонути там
у багні, коли почнеться приплив!

— Гаразд, гаразд... — Енгус заспокійливо торкнувся Са-
риноного плеча. Вона смикнулася. Достеменно *смикнулася*. Це
що ж, на її думку, він мав намір зробити? У її очах був новий

вираз, який вона намагалася приховати. Вираз, у якому читалось: *«Я тебе ненавиджу»*.

Вона що, аж такою мірою казилася через Імоджен?

Він відкинув ці думки. Іншого варіанту немає. Доведеться розібратися з цим згодом.

— Я тільки у водонепроникний костюм перевдягнуся.

Енгусові знадобилося п'ять хвилин, щоб натягнути водонепроникні штани й куртку-дощовик, просочену водовідштовхувальною речовиною. Пластикові холоші штанів він заправив до зелених гумаків. Сара й Лідія витріщилися на нього, коли він увійшов до кухні з мотузкою, обкрученою довкола талії. Він закріпив на голові ліхтарик і затягнув ремінець. Надворі було неймовірно паскудно. На додачу все затягнуло густою млою зі Скаю. Гірші умови, щоб потикатися на обмілини, годі було й уявити.

— Гусе, бережи себе, будь ласка.

— Звісно.

Він кивнув дружині, сподіваючись від неї бодай якоїсь моральної підтримки. Утім, її знервована усмішка була якоюсь непереконливою.

Лідія підбігла й обійняла його, пластикові водонепроникні штани захрускотіли. Енгус глянув на свою єдину доньку, відчуючи раптовий приплив любові й бажання захистити її.

— Ти ж знаєш, що не мусиш... — почала була Сара, але затнулася. Усі втрьох вони озирнулися до поцяткованого краплями кухонного вікна. З темряви над відмілинами вітер приніс непевний звук, який, менше з тим, годі було з чимось переплутати. Собаче скавучання. Досить голосне, щоб його можна було почути крізь шибку.

Його собака.

— Мушу, — сказав Енгус. — Мушу спробувати.

— Будь ласка, врятуй Біні, будь ласка, будь ласка! Тачку, будь ласка! Він потоне, якщо ми його не врятуємо! Будь ласка!

Лідія знов заходилася його обіймати, міцно-міцно обхопивши за талію. Її голос тремтів від сліз.

— Не хвилюйся, Лідіє, — сказав Енгус. — Я знайду Біні.

Він ще раз спантеличено глянув на Сару. Яку гру вона влаштувала цього разу? Що знову сталось? Однак він не мав часу це з'ясовувати. Хай там як це сталося, Біні був там, у темряві, і його треба рятувати.

Енгус вийшов з кухні під хлющ, що періщив як навіжений. Вітер посилився. Попри це, від Кайлерхеа над протокою розповзався туман.

Накинувши пластиковий каптур, Енгус важко потупцяв до греблі крізь зливу, підсвічуючи собі шлях ліхтариком на чолі.

Надворі був справжній, орнсейський зимовий хлющ, під яким змокаєш двічі: спочатку, коли він падає згори, а потім, коли відскакує від скель та мулу.

Багнюка. Бісова багнюка.

— Біно! — гукнув Енгус крізь зливу й вітер. — Біно! Біні! Біні!

Жодного сенсу. Вітер так несамовито термосив його каптур, що годі було бодай щось почути. Енгус зірвав вилогу з голови. Доведеться вимокнути. Так принаймні він бодай щось почує. Але де ж собака?

Сумовите повискування Біні пролунало, схоже, з південного краю вигнутої Орнсейської затоки — з іншого боку лиховісних обмілин.

Але чи справді то було собаче скавучання? Чи там зачалась якась інша тварина? Що там відбувалося? Як темно! Темно-брунатового спанієля важко було побачити вночі серед відмілин навіть за ясної погоди. А зараз лютувала негода.

Уздовж узбережжя загусав туман, затоплюючи все навкруги. У ньому загубилися вогники Орнсею. «Селкі» було не розгледіти — паб оповили пасма зимної імли.

— Біні! Ти де? Соні Бін! Соні?!

І знов нічого. Дощ падав навскісно, майже горизонтально через шквалистий вітер, крижані краплі краяли обличчя. Енгус зробив крок уперед, але послизнувся на камені, вкритому мулом і водоростями, який невідь-звідки взявся. Послизнувся незлецьки — він упав навколішки, боляче вгativши гомілкою по кам'яній брилі.

— Хай йому! — Енгус занурив руку в багно і, спершись на неї, спромігся звестися. — Біні! Біні! Де ти, з біса, подівся? Бі-і-і-і-ні-і-і-і?..

Повільно підвівшись, Енгус нахилився назустріч крижаному дощу. *Проти вітру*. Глибоко ковтнув повітря, присмачене краплями. Він добре усвідомлював, що, ймовірно, ризикує власним життям. Що там казав Джош? «*Узимку на Скаї твого крику ніхто не почує*». Він міг зламати собі ногу в цьому жахливому, підступному багні, міг загрузнути, застрягнути в ньому.

Авжеж, Сара комусь зателефонує, але на те, щоб організувати пошуки, піде година, а вода біля Торрану підіймається хутко. Авжеж, за годину він навряд чи потоне, але може задубіти до смерті в крижаній водяній пастці...

— Біні!

Енгус удивлявся в порожнечу, несамовито витираючи мокре обличчя.

Може, пес там?

— Біні?

Так, він там!

Він почув.

Тихе, жалісне скавучання, яке годі було з чимось переплутати. Воно все слабшало, але Енгус зумів визначити напрямок. Судячи зі звуку, собака був десь за триста-чотириста футів¹ від нього. Енгус витяг другий ліхтарик

¹ 91,4—121,92 метра.

і увімкнув його. Руки були вологі, і ліхтарик силкувався вислизнути з задубілих пальців, отож він заледве спромігся натиснути пластикову кнопку.

Отак уже краще... Енгус звів руку з ліхтариком. У поєднанні з ліхтариком на чолі світло вийшло нічогеньке. Спрямувавши обидва промені в той бік, звідки лунало скавучання, Енгус вдивлявся й вдивлявся і нарешті побачив непевні обриси собаки.

Так, це був Біні. Він здавався лише примарною тінню, але пес був живий.

І по шию загруз у багні.

Ще трошки — і він потоне. Енгус мав лишень кілька хвилин на те, щоб дістатися його, перше ніж собака зникне під водою.

— Боже милий! Біні! Біні!

Жалісливе скавучання. Тварина вмирає. Що буде з Лідією, якщо Біні потоне? І самому Енгусові також буде боляче...

Енгус бігцем кинувся вперед, але зрозумів, що це неможливо. З кожним кроком його або затилювало у твань, або він зісковзував. На одному вологому, покритому водоростями валуні він мало не впав долілиць — під безнастанною зливою той став іще слизкішим. Одного такого падіння було б досить, аби розколоти собі довбешку на каменях. Убитися під три чорти. Раз і назавше.

Можливо, він припустився помилки, коли вирішив ризикнути. Він згадав облудну усмішку Сари. Вона що, все це заздалегідь запланувала? Ні. Дурня якась.

Доведеться зменшити швидкість. Але, якщо він баритиметься, Біні загине.

Може, плазом буде швидше?

Упавши навколішки, Енгус поповз. Крізь болото. Дощ, неймовірно зимний, дзьобав шию й плечі, добуваючись чи не до кісток. Енгуса тіпало, либонь, це були перші ознаки

переохолодження. Проте він уже майже дістався. П'ятдесят ярдів¹. Сорок. Тридцять.

Біні помирав. З багнюки стирчала лишень його голова. У промені ліхтарика Енґус побачив жах в очах собаки.

Однак він вже був зовсім поруч. Енґус помітив якусь дерев'яну поверхню — либонь, це було потрощене судно, що за десятиріччя занурилося в мул. У темряві годі було роздивитися до пуття, але цим дерев'яним уламком, наче містком, можна було дістатися Біні.

— Усе, хлопчику. Усе, усе, я вже тут, я йду. Тримайся.

Енґус поповз дерев'яччям. Коли до собаки лишалося близько п'яти ярдів², у голові в нього виник план. Йому доведеться простягти руки й рвучко висмикнути пса з болота.

Аж раптом Біні ворухнувся. Вода, що підступала, либонь послабила пастку багна, і собака почав битися, чи то намагаючись плисти, чи просто силкуючи звільнитися — прагнути врятуватися. І він усе віддалявся від Енґуса, кудись утору, де починалася рінь.

— Біні! — гукнув Енґус несамовито.

Він почув, як затріщало дерево. Коли Енґус звівся на одне коліно, спробувавши встати, дерев'яччя під ним тріснуло й провалилося.

Енґус миттю занурився в крижану брудну воду. Тут було глибоко, замулено й дуже холодно. Тут, унизу, твані не було. Він у важких гумаках і водонепроникному одязі був у крижаній воді. Під руку трапив іще якийсь шматок дерева, але, перше ніж Енґус устиг схопитися за нього, той зник у каламутній воді. Енґус занурився вже по шию, смикаючись у порожнечі.

На Торрані, за обмілинами, блідим спалахом срібла блимнув у темряві маяк. А тоді настала пітьма.

¹ 45,72 метра.

² 4,57 метра.

Де Енгус? Чому він так довго? Він там що, втопився? Сподіваюся, що таки-втопився. І водночас сподіваюся, що ні. Я вже ні в чому не впевнена.

Стою біля кухонного вікна, дивлячись на похмурі відмілини, за якими лежить Орнсей. Але жодного сенсу в цьому немає. Навколо туман і темрява — я наче дивлюся в космос, у сіру тоскную порожнечу. У якій немає жодної зірки.

— Мамусю, де татко?

Лідія смикає мене за рукав кардигана. Невинна, з діркою на місці зубчика, незмигні сині очі, тендітні плічка тремтять від хвилювання. Хоч як я ненавиджу Енгуса, вона не може втратити батька; не в такий спосіб. Може, мені не варто було відпускати Енгуса? Проте він усе одно спробував би врятувати собаку, навіть попри небезпеку.

Злива й вітер батожать шибку.

Надто вже довго. Знову вдивляюсь у всі можливі відтінки сірого, у місяць, що потопає в імлі, в оповите туманом узбережжя острова Орнсей. Нічого. Щодев'ять секунд маяк, ніби папараці, видає сріблястий спалах, але він освітлює тільки лискучу порожнечу.

— Мамусю! Де татко?

Стискаю руку доньки. Вона тремтить.

— З татком усе буде гаразд. Він порятує Біні; просто зараз темно, тому це важко зробити.

Хотіла б я сама в це вірити. Але в мене не виходить зрозуміти, не виходить збагнути, живим, а чи мертвим потрібен мені чоловік.

Я навіть не певна, як саме собака потрапив до драговини. Вони з Лідією щойно пустували в їдальні — останнім часом вони іноді таке робили, — а я прасувала в доньчиній спальні. Аж потім Лідія закричала, і я побігла до їдальні, але собаки вже не було, тільки двері на кухні рипіли, гойдаючись під гебридським вітром.

— Де татко?

Може, Біні побачив щура, одного з тих, яких повно на кухні, і вирішив уполювати його? Чи справа в Лідії? Може, вона налякала його і він утік? Біні, здається, боявся Торрану — чи то пак когось або чогось у нашому котеджі на острові.

— Мамо! Це Біні! Я його чую!

Що, справді? Це ж щойно скавучання було? Відпустивши її долоньку, я підходжу до дверей і відчиняю їх. Негода одразу намагається заштовхнути мене назад до будинку — люта злива, несамовитий вітер. Безпорадна, я вперто гукаю в бік трясовини, у напрямку тьмяних обрисів човнів, які стоять на кітві, у напрямку піщаних обмілин і похмурих верхівок ялин, що вишикувалися вервечкою. Туди, де все топиться в тумані.

— Енгусе! Біні! Енгусе! Біні!

З тим самим успіхом я могла б волати до вугільної шахти. Чи в зачинений напівзатоплений льох. Вітер вихоплює слова просто в мене з рота й відносить у негоду. На південь, до Арднамерхану й до островів Саммер-Айлс.

Саммер-Айлс... Відчай накриває мене. Трагедія знов наздогнала нас, уполювала свіжими слідами просто з Лондона.

— Татко повернеться, мамусю? — питає Лідія, стоячи у дверях. — Він же ж повернеться? Як Лідія?

— Так, так, авжеж, він повернеться.

На доньці тонкі пурпурові легінси і коротенька джинсова спідничка. Її кофтинка з «Hello Kitty» надто легка, вона застудиться.

— Лідіє, будь ласка, зайди до будинку. З татком усе буде добре, він просто пішов по Біні. Він незабаром повернеться. Будь ласка, йди почитай поки що-небудь, татко вже невдовзі прийде.

Лідія відвертається й мчить до їдальні. Я йду за нею слідом, до старезного поплямованого фарбою бакелітового телефона, що стоїть на підвіконні в їдальні. Стара слухавка здається недоладно важкою, а диск обертається ледве-ледве. Я набираю номер Джоша й Моллі. Проте відповіді немає — лунають оманливо-спокійні гудки.

Телефоную Джошеві на мобільний. Знов безрезультатно. «Вітаю, це Джош Фрідленд. Якщо ви стосовно роботи, наберіть номер компанії “Стронціан Стоун”...»

Кидаю слухавку. Я страшенно розлючена на всіх і одразу. Хто нам допоможе? Гордон, човнар! Так, авжеж. Гордон. Його номер є в моєму мобільнику. Біжу до спальні, хапаю мобільник, яким майже не користуюся, з захаращеної шухляди приліжкової тумби і страдницьки чекаю, поки він увімкнеться. Саме тоді до спальні — казна-звідки — заходить Лідія. Вона має вигляд якийсь інакший. Волосся скуйовджене. Вона дивиться на мене погідно, ніби в трансі, поки я роздратовано трушу мобільник — умикайся, вмикайся, *вмикайся, заразо ти така!* Під пахвою вона тримає Лепика. Вона нерішуче дивиться на мене й каже:

— Мамусю, а може, хай собі з Біні все буде як буде? Кірсті не повернулася. Може, якщо Біні не повернеться, це також не матиме значення?

— Лідіє, серденько, ти про що? Я зараз знайду номер...

— Татко ж повернеться, так? Будь ласка, мамусю. Лідія не проти. Кірсті вже пішла, тому немає значення, що він зробив. Ми його витягнемо з багнюки?

Що? Про що це вона?

Дивлюся на неї. Спантичлена. В очах закипають сльози. Я от-от зарюмаю через Кірсті й те, що Енгус із нею зробив...

Ні. Треба повернутися до телефона. Його екран лагідно сяє у напівтемряві погано освітленого будинку. Сигналу немає. Авжеж. Натискаю дві кнопки й потрапляю до «Контактів». «Г» або «Ф». «Г» або «Ф».

Гордон Фрейзер.

От він, його номер.

З телефоном у руці мчу до їдальні. Хапаю важку слухавку й затято й терпляче набираю 3, 9, 4, 6. На іншому кінці дроту лунає гудок. Візьми слухавку, ну ж бо, давай, *візьми слухавку!* І от нарешті я чую надтріснутий голос, ледь чутний, непривітний, що лунає до мене крізь негоду.

— Гордон Фрейзер.

— Гордоне, це Сара. Сара Муркрофт із Торрану.

Довга, напружена пауза.

— Саро. Так, зрозумів. Добрий вечір.

— У нас проблема, велика... — Лінія тріщить і булькотить. — Будь ласка...

— Я не... — Ш-ш-ш-ш-ш-ш-ш-ш... — мію вас...

— Я...

— Саро...

— Нам потрібна допомога, будь ласка, допоможіть...

Зв'язок зникає, зникає навіть звук перешкод, і мені страшенно кортить розбити телефон об стіну — він відрубався найважливішої миті! А потім я чую свист перешкод, такий голосний, що аж боляче вуху, і зв'язок несподівано налагоджується, я знов чую голос у слухавці.

— Місіс Муркрофт, у вас щось сталося?

— Так!

— Що саме?

— Мій чоловік Енгус пішов на обмілини — у нас пес загубився, і він пішов його рятувати, вода ще була низька.

Але зараз темно, і я хвилююся, його вже довго немає, я не знаю, що робити, мені страшно, я...

— На обмілини, кажете?

— Так.

— Сам? Пішов із Торрану?

— Так!

Осудне мовчання, наповнене сичанням у слухавці.

— Зрозуміло. Заспокойтеся, місіс Муркрофт, я зараз покличу хлопців із «Селкі».

— Дякую! Дякую вам!

Я кладу слухавку, перш аніж лінія відрубается. Це наче якась смертельна комп'ютерна гра, де телефон — це проценти життя, які чимраз зменшуються, аж нарешті лунає: «Бззз — *гру завершено*». Я обертаюся та знов бачу Лідію. Від несподіванки й переляку я ледве втримуюся на ногах.

Вона стоїть просто в мене за спиною. Невиразне обличчя. Ніби в трансі. Широко розкриті блакитні смутні очі.

Та як вона це зробила? Мостини під ногами скриплять від найменшого тиску. А я нічого не почула. Лідія стоїть ледве за три фути¹ від мене. Сувора, мовчазна, вона дивиться на мене. Обличчя бліде від тривоги. Я не чула, як вона увійшла. Не чула, як вона зупинилася в мене за спиною.

Як вона це зробила? Скільки Лідій зачаїлося в цьому будинку? Божевілля якесь. У мене химерно-оглушливе відчуття, що в будинку є дві однакові Лідії, які грають серед тіней і темряви, серед павутиння та щурів, точнісінько так само, як грали в Лондоні Лідія й Кірсті, особливо того, останнього літа: «*Це я, ні, оце я*». Їхній сміх бринів тоді в холі, а я пробувала впіймати спочатку одну, потім іншу, а вони ховалися й намагалися мене заплутати.

Утім, це дурниці. Розум мій затьмарюється, а мені потрібна ясна голова.

¹ 0,91 метра.

— Татко повернеться, разом з Біні, еге ж?

Вона дивиться похмуро й сумно. Біль, який вона відчуває, либонь, просто нестерпний — утратила сестру-близнючку, а тепер боїться, що втратить іще й собаку та батька. Це остаточно її зруйнує.

Хай там якою мірою я зневажаю Енгуса, він має вижити.

— Мамусю, він же ж повернеться? Він повернеться, мамусю?

— Так!

Я опускаюся біля неї навколішки й стискаю її в обіймах — міцно-міцно.

— Сонечко, татко незабаром повернеться, обіцяю.

— Обіцяєш?

— Обіцяю. Слово честі. Мільйон разів обіцяю. Гаразд, ходімо на кухню, питимемо чай й чекатимемо на татка й Біні.

Однак насправді у голові в мене геть інше. Мені просто потрібен якийсь привід стояти коло вікна на кухні та вдивлятися в темряву — чи часом не відбувається там щось? Отже, поки я набираю солонувату воду з нашого огидного крана в чайник, погляд мій несамовито пронизує пітьму.

Суцільний морок. Іноді туман і хмари на мить розходяться й тьмяно блимає місячне сяйво. Під вікном жалюгідне світло з-за шибки підсвічує зелені жмутки вологої трави, подовгасту й недоречно яскраву пляму кольору. Вимокла білизна несамовито плескотить на мотузці. Вітер завиває, не замовкаючи ані на мить. Здається, це тепер триватиме тижнями.

От вона, справжня зима — нова владарка сповіщає про свій прихід.

— Мамо, дивись!

Короткі спалахи світла пронизують пітьму. Тьмяні промені фар? Чи ліхтарі? Може, це ліхтарі на човнах? Це, напевне, Гордон зі своїми приятелями. Так, я бачу силуети на пірсі, промені ліхтарів змішуються, перехрещуються, ніби прожек-

тори під час війни, які відстежували бомбардувальники над Лондоном. Чоловіки достеменно збираються в море. Човни огинають Салдмадейр, їх кілька, я бачу їх доволі чітко.

Один потужний промінь сяє з човна, підсвічуючи хвилі й брилистий пісок. Це ручний прожектор. Він підсвічує твань, і я також щосили вдивляюсь, але потім туман стає непроникним — і я здаюся.

Уся протока — суцільне море імлі. Як вони зможуть знайти Енгуса? І чи мені не байдуже?

Так, мені не байдуже. Але, напевне, трохи з іншої причини, ніж годилося б. Я хочу, щоб Енгус повернувся — тоді я йому влаштую.

— Ходімо до вітальні, — кажу я Лідії.

— Нащо?

— Усе одно нічого не видно.

— А що то за світло, мамусю?

— То люди, які хочуть допомогти татові, оце й усе. Йому просто хочуть допомогти.

Хапаю її за руку й рішуче веду до вітальні. Разом ми розпалюємо вогонь — за останню годину забутий камінець майже згас без нагляду. Тепер Лідія подає мені невеличкі цурпалки, слухняно й охайно, і я згодовую їх полум'ю, яке міцнішає й стає яскравішим.

— Мамусю, а якби дощ був не з води, з чого б ти хотіла, щоб він був?

— Що?

Лідія задумливо зизить на мене оком. На її блідому гарненькому личку плямка кіптяви — просто на підборідді. Я всміхаюся, намагаючись не думати ні про Енгуса, ні про Кірсті, ані про обійми й цілунки.

— Що? — перепитую знову.

— Якби дощ був не з води, то з чого б ти хотіла, щоб він був? Мені хотілося б, аби з квітів. Злива з квітів — це було б дуже гарно.

— Так.

— Або з людей, — вона тихенько хихотить. — Це було б кумедно, хіба ні? Мамусю, уявляєш, дощ із людей, усюди... Ой, мамусю, дивися, ДИВИСЬ, точнісінько наче веселка!

Вона вказує на вогонь; один з язиків полум'я, менший за інші, виривається з цурпалка — пурпуровий і синій. Удвох ми дивимося на вогонь, а тоді повертаємося на канапи й сідаємо, загорнувшись у ковдру, від якої пахне Біні. Ми говоримо про собаку, але весело, тому що я хочу відволікти Лідію. Донька слухає мене, киває, сміється, і я також сміюсь, але всередині в мене — смуток і злість.

Так довго. Де ж Енгус? Вони не можуть його знайти. Вони його загубили. Я уявляю собі хлопців із «Селкі», які на човні прочісують обмілини, втомлені, розтирають задубілі руки, подихом зігрівають пальці й намагаються не дивитися одне одному в очі. Вони розуміють, що зазнали поразки, Енгуса немає, доведеться почекати...

Якщо Енгус загине, чи зможемо ми вижити?

Мабуть, зможемо. Принаймні усе нарешті завершиться.

Полум'я розгоряється й знов тьмянішає. Я дивлюся на доньку, яка витріщилася на вогонь, плямінці відбиваються в її сяйливих блакитних очах.

— Саро!

Що?

— Боже милий.

— Татку!

Це Енгус. Він стоїть у дверях вітальні, забрьоханий з голови до ніг, його очі — ніби темні провалля в гнойовищі, у глибині яких нуртує життя. Він живий.

За його спиною Гордон і ще якісь чоловіки. Вони сміються. Їхні голоси наповнюють будинок, від них смердить соляркою, водоростями й густим мастким багном, а Енгус живий.

Лідія схоплюється з канапи та біжить до нього, але він утримує її на відстані й цілує в чоло.

— Я знаю, ти хочеш мене обійняти, — каже він, на непевних ногах підходячи до канапи. — Але я б не радив. Ця багнюка смердить.

Лідія підстрибує й верещить:

— Татку-татку-таточку!

— Боже милий, ми думали... — Я мало не кажу цього, але таки не кажу.

Заради Лідії. Заради всіх.

— Ми виловили вашого чоловіка в десяти футах від орнсейського пірса, — перериває Гордон.

Енгус здається дивно зашарілим. Підходить до мене й обережно цілує в щоку. Я намагаюся не здригатися. Він кидає на мене якийсь дивний, підозрілий погляд і каже:

— Я й гадки не мав, де був, — там такий туман.

Дивлюся повз нього.

Собаки немає. Де собака?

— Біні?..

Лідія захоплено глипає на батька, але вона також стривожена.

— Так, татку, а де?..

Енгус усміхається, але нещиро.

— Утік! Вибрався з багнюки та вшився. Ми його завтра знайдемо. Він урятувався, це точно.

Я здогадуюся, що він бреше. Може, Біні дійсно вибрався, але жодних гарантій немає, що він виживе чи ми зможемо його знайти. Проте я вирішую не розвивати цю тему. Я лагідно торкаюся холодної брудної щоки чоловіка. Мені кортить його вдарити. Щосили. Хочеться так врізати йому, щоб він аж вирубився, а потім видряпати йому очі. Завдати болю.

Ця удавана лагідність — заради Лідії, і Гордона, і всіх інших, окрім мене.

— Ти, напевне, геть задубів, Енгусе. Господи, ти глянь на себе! Тобі треба до ванни!

— До гарячої ванни, Саро, — уточнює Енгус. — Це найкраща у світі пропозиція. Можеш пригостити Гордона й Алістера склянкою того смачнющого «Макаллана»¹? Я обіцяв їм чарку за... — Він затинається, глянувши на Лідію, вагається, а тоді завершує: — За те, що допомогли. Саро?

— Так, звісно, — кажу я, видушуючи з себе непереконливу полегшену усмішку.

Енгус обережно брѳохає до ванної. Я чую, як повільно ллється гаряча вода, й обертаюся до доньки.

— Лідіє, люба, можеш принести келихи?

Приношу віскі. Розливаю. Чоловіки вибачаються за те, що забруднили підлогу, я кажу «не переймайтеся», ми сідаємо на канапу й на стільці, підкладаємо хмиз до коминця. Сидимо, п'ємо, а Лідія дивиться на чоловіків так, ніби вони — якісь неймовірні нові тварини в зоопарку. Гордон роззирається, дивиться на напівпофарбовані стіни й каже:

— Незлецьки ви попрацювали! Скоро тут буде дуже гарно. Приємно, що будинок на Торрані потрапив до гарних рук.

І що я маю на це відповісти? Смуток усе дужчає, росте, аж допоки не затоплює кімнату. Я бурмочу невиразне «дякую» — це все, на що мене зараз вистачає.

Мовчки п'ємо. Чую, як Енгус хлюпається у ванній. Дивлюся на двері ванної кімнати. Ми в безпеці. І в небезпеці водночас.

Порушуючи тишу, Гордон починає розповідати про Торран, про Сліт, про гельський коледж. Я вдячно підхоплюю розмову, мені приємно поговорити на будь-яку тему.

І що мені робити з Енгусом?

Алістер, молодший із чоловіків, рудий і чисто виголений, із брутальним і вродливим обличчям, утретє наливає собі повний келих «Макаллану» й перериває Гордонову оповідь:

¹ «Макаллан» — різновид елітного шотландського віскі.

— Тонке місце. Це так його колись називали.

Гордон шикає на нього. Лідія спить на дивані, скрутившись бубликом, укрита м'якою блакитнуватою ковдрою.

Я відсьорбую віскі. Полум'я мерехтить. Я страшенно втомилася.

— Це ви про що?

Алістер, схоже, хильнув зайвого. Він відригує, перепрошує, а тоді каже:

— Місцеві раніше називали Торран «тонким місцем». Це означає, що тут є привиди, — він хихотить у келих, — справжні привиди. Що їхній світ тут стикається з нашим.

— Бридня якась, — каже Гордон, пильно дивлячись на мене, а потім на Лідію. Дуже пильно. Вигляд він має такий, наче йому неабияк кортить дати молодшому приятелеві добрячого стусана.

— Ні, — заперечує Алістер. — Це щира правда, Гордоне. Іноді мені здається, що вони мали рацію. Громовий острів... усе таке... тут наче у повітрі навіть щось є. Пам'ятаєш, як ті міські хлопці вшилися? Вони чогось злякалися.

Ні, авжеж, він не знає геть анічогісінько про нашу родину. Бо не торкався б цієї теми.

— Еге ж, тонке місце. Тут можна побачити інший світ, — Алістер усміхається, допиваючи віскі. А тоді дивиться на мене. — Ну, так місцеві казали.

Гордон Фрейзер голосно форкає й знов каже:

— Пхе, суцільна бздуря. Саро, я б на вашому місці й слухати не став.

Знизую плечима.

— Усе нормально. Навіть цікаво.

Я цілком щира. Мене не бентежать старовинний фольклор і давні забобони, мені вистачає й нинішніх турбот. Гордон повільно відсьорбує віскі, насолоджуючись смаком, а потім легенько вказує келихом у бік моєї сплячої доньки.

— Схоже, нам уже час.

Вони швидко вирушають додому. Я махаю їхньому човну, аж доки він не зникає у темряві біля Салмадейру. Маяк блимає на прощання. Я помічаю човен, прив'язаний до огорожі маяка. Пакети із закупами де й поділися, їх змило припливом.

Повертаюся до кухні. Висуваю шухляду, де зберігаються ножі.

Дивлюся на свій арсенал. На блискучі леза. Мені подобається, коли вони добряче нагострені.

Швидко засуваю шухляду, так і не торкнувшись ножів. Я що, уявляю собі вбивство?

Іду вітальнею й холлом і відчиняю двері до ванної. Енгус усе ще у ванні, миється, намилює мускулясті руки, його вкриті чорним волоссям груди всі у білих патьоках піни.

Він мені фізично огидний.

— Тобі доведеться знову робити закупи, — кажу я. — Завтра. Ти все залишив у човні, і їх змило. Усі пакети.

— Що? — перепитує він.

Авжеж, здивований. Я бачу, як у голові його обертаються коліщатка. *«Я мало не загинув, рятуючи собаку, а вона торочить про закупи?»*

Утім, я вже не можу прикидатися. Я просто хочу, щоб він забрався з будинку, поки я вирішуватиму, що робити. Як саме мені з ним розібратися.

— Завтра. До супермаркету. Дякую.

Цілісінький ранок ми шукаємо Біні. Кружляємо Торраном, і Лідія несамовито репетує:

— Біні! Біні!

Зараз приплив. Сумніваюся, що бідолашний собака спромігся вибратися з твані. Але Лідія не відступається:

— БІНІ!

Поки ми вивчаємо водну гладінь, мартини озиваються до нас котячими голосами. Кулики-сороки скептично зизують на нас оком, відскакуючи подалі, поки моя донька бігає, горлає і кличе пса.

Потім вона починає плакати.

— Ну ж бо, — кажу я, обіймаючи тремтючі плічка. — Я впевнена, що з Біні все гаразд. Він, напевне, втік до лісу. Ми повісимо всюди оголошення...

— Він не повернеться, — вона скидає мою руку. — Він помер. Він не повернеться. НІКОЛИ.

І вона мчить до будинку. Не уявляю, як її розрадити. Світ навдookіл невтішний: починаючи від сумовитих сірих тюленів Салмадейру і завершуючи заплаканими горобинами Камускросса.

Час спливає, години непомітно перетікають одна в одну. Лідія читає у своїй кімнаті, а я фарбую стіни.

Не знаю навіщо. Либонь, тому, що в мене є непевна ідея про те, що нам треба якось завершити цей ремонт і продати будинок. І то незабаром.

Потім я вирішую перепочити й іду до кухні, щоб змити фарбу з долонь. І от саме тоді бачу з вікна Енгуса в човні. Сіро-синьою, наче шкільна дошка, гладінню протоки тягнеться крейдіяно-білий кільватерний слід.

Чоловік самотньо стоїть у човні, поклавши руку на румпель, і дивиться просто на мене. Він прийшов за нами. І привіз закупи, як я й попросила.

Ненависть спалахує в мені. Несподівано. Мені раптом кортить, аби цей бісів човен вривався в непомітний базальтовий блок у глибині — в один з тих, на яких стоїть маяк. Щоб у ньому утворилася проріха, здоровенна діра. Попри все своє бажання бути логічною, з'ясувати стосунки, загнати його в глухий кут доказами, я, либонь, могла б спокійно дивитись, як він потоне в крижаній воді. Пучкою би не поворухнула. З місця б не зрушила. Просто зараз я стояла б і дивилась, як стаю вдовою.

Утім, авжеж, човен не тоне. Енгус вже дойда в особливостях життя на острові. А після вчорашніх подій на обмілинах він, либонь, аж надміру пильнує. Вправно зменшує швидкість, спритно причалює на своєму дурнуватому помаранчевому човні й ступає на сіру рінь. Витягши човен вище від смуги припливу, виймає з нього два великі пакети з «Ко-опу», а тоді підіймається пагорбом до котеджу.

Він крокує швидко і якимось рішучо. Чи то, може, навіть загрозливо? Мене поймає тривога. Він що, здогадався, що мені все відомо? Як він міг здогадатися? Чоловік, очевидно, відчув мою ворожість. Але як він міг простежити за напрямком моїх думок?

Енгус наближається. Цілеспрямовано підходить усе ближче. Я відступаю до шафки і пильно дивлюся на лискучі ножі. Знову. Цього разу я таки це зроблю. Я дістаю ніж. Найбільший. Найгостріший. Ховаю його за спиною. Я усвідомлюю, що це божевілля, хоча й цілком зрозуміле. *Це саме те, що треба зробити.*

— Привіт, — каже він.

Грубіше, ніж завжди. Заходить до кухні та ставить пакети на підлогу. Він не всміхається. У моїй вологій від поту долоні затиснуто ніж — ховаю я його вельми незугарно. А чи зможу ним скористатися? Чи зможу я зарізати власного чоловіка?

Можливо.

Так, достеменно зможу, якщо він наблизиться до Лідії. А що, як він і її розбещує? Що, як він називає її Кірсті, вдаючи, ніби його улюбленка й досі жива?

Може, її розлад особистості стався через нього?

— Де Лідія? — питає Енгус.

Із цією своєю щетиною він зараз здається не красунчиком, а якимсь негідником. Просто тобі злочинцем, одним з тих, кого показують у новинах по телевізору: «Чи знаєте ви цього чоловіка?»

Я його не знаю.

Що він зробив з Кірсті? Як він міг таке вчинити? Скільки він розбещував її? Півроку? Рік?

— Вона спить, — відповідаю я.

Це брехня. Насправді Лідія читає у власній кімнаті. Але я не підпущу його до нашої єдиної живої доньки. Якщо він бодай спробує підступитися до неї, я скористаюся ножом.

— Вона втомлена, Гусе, як на мене, хай собі спить.

— Як вона? Нормально? Ну, попри все це... ти зрозуміла, про що я.

— Нормально, — відповідаю я. — Зважаючи на обставини, з нею все гаразд. Енгусе, будь ласка, облиш її. Незабаром їй треба буде знов повертатися до школи. Хай поки що відпочиває. Будь ласка.

Мені так важко казати йому «будь ласка». Цьому чоловікові, цій потворі. Він — чудовисько, він не людина. Я хочу, щоб він забирався геть.

— Гаразд, — одказує він, пильно дивлячись мені просто в очі.

Ненависть електричним зарядом струмує між нами, він навіть не намагається її приховати. Ми удвох на острові, на Салмадейрі голосно каркають, лаштуючись на нічліг, ворони, а ми ненавидимо одне одного й обоє знаємо про це. Проте я все ще не розумію до пуття, за що він ненавидить мене. Можливо, він збагнув, що я викрила його таємницю?

Либонь, саме через це він здавався таким розлюченим, коли я сказала йому, що Кірсті — то насправді Лідія. Він збагнув, що я наблизилася до розгадки.

Він обертається, збираючись іти до їдальні.

— Енгусе... Мені здається... — починаю я.

— Так?

— Ну, поки ти їздив на закупи, я подумала...

Чи треба зараз згадувати про свої підозри? Ні. Я не можу от просто так узяти й сказати це — у недільне пообіддя, у холодній кухні, де ми сподівалися бути щасливими, де в холодильнику лежать трикутнички плавленого сиру «Дейрілія» — шкільний сніданок для Лідії, — де на полицях виструнчилися коробки з «Хрусткими горіховими пластівцями». Мені доведеться колись проказати ці жахливі слова, мені доведеться сказати: «Ти до неї чіплявся», — але ще зарано, не зараз. Лідія надто травмована всім пережитим. Я хочу, щоб завтра, у понеділок, вона пішла до школи, вона мусить зануритись у звичайне шкільне життя, інакше ми вже ніколи не врятуємося.

— Ну? — нетерпляче квапить мене Енгус. — У чому річ?

Його джинси у плямах моторної оливи. Він має вигляд якийсь неохайний, чисто тобі нехлюй. Так не схоже на нього. Чи то, може, саме тепер він — справжній.

— Енгусе, ти знаєш, що в нас не все гаразд. Я оце подумала — може, заради Лідії, заради нас, ти провів би кілька днів на великій землі?

Я все ще тримаю за спиною ніж. Він дивиться на мене так, наче здогадується про це — і йому цілком і повністю на це начхати.

— Гаразд, — погоджується він. — Я не проти. Домовилися. — Його темні очі зараз здаються ще темнішими від роздратування. — Візьму папери для роботи й винайму кімнату в «Селкі». Узимку вони їх здають чи не задарма.

Отже, це виявилось не так уже й важко. Я чую, як риплять двері до їдальні, коли Енгус складає папери до наплічника, потім чую шум у спальні. Гардероб. Комод. Кроки. Він що, отак-от просто піде? Схоже, що так.

Кладу ніж назад до шухляди й кілька разів полегшено зітхаю.

Слухаю, як голосять мартини, як вітер виє за дверима, перекидаючи шерехкі висохлі водорості на пляжі. За десять хвилин — не більше! — Енгус з'являється в кухні й каже:

— Будь ласка, обійми за мене Лідію.

Його лють де й поділася. Він здається спокійним, сумним, і мене раптом охоплює ідіотське співчуття, співчуття до чоловіка, якого я колись кохала, до батька, який втратив дочок, — аж до тієї миті, коли я згадую, що саме він зробив.

— Гаразд, — озиваюсь я. — Обійму.

— Дякую, — каже він. — Я візьму човен, а ти, як буде відплив, зможеш прийти обмілинами й забрати його. Адже вам, дівчатам, буде потрібен човен, щоб діставатися школи.

— Так.

— Бувай, Саро.

— Бувай, Енгусе, — кажу я.

Він дивиться на мене. Зневажливо? Винувато? З відчаєм? А може, просто збайдужіло.

— Бувай.

Він знов хитає головою, повільно, серйозно, наче ми бачимося востаннє в житті. Я бачу, як він одягає наплічник, ногою відчиняє двері й сягністо крокує до човна. Він заводить двигун і виводить моторку на глибину. Я спостерігаю за ним, воліючи переконатися, що він справді поїхав. А коли він зникає за рогом Салмадейру, до кухні

забігає Лідія. Босоніж, у блідо-жовтих легінсах. Обличчя зарюмсане.

— Де татко? Де татко? Він зайде зі мною привітатися? — питає вона.

І що мені на це казати? Аж нічого. Охоплена гнівом, я геть забула, що Лідія все ще любить батька. Попри все. Тому я обіймаю її, міцно-міцно, і кладу захисним жестом руку на її біляву голівку, і тепер ми обоє, мати й дочка, обернувшись, дивимося на море.

— Таткові знову треба трохи попрацювати, — кажу я.

Лідія обертається та зводить на мене благальний, жалісний погляд. У великих блакитних очах — смуток і збентеження.

— Але чому він не зайшов привітатися зі мною? Він навіть не зайшов на мене глянути!

— Люба...

— Він не сказав «до побачення»!

Вона неймовірно засмучена.

— Він зі мною не попрощався!

Раптом дочка рвучко звільняється з моїх обіймів. Вона мчить крізь відчинені двері донизу стежкою, крізь вологу папороть і верес, просто до маяка, і кричить:

— Татку! Татку! Повернися! Повернися!

Проте його човен вже надто далеко, до того ж Енгус стоїть до нас спиною, і тонкий дитячий голосок потопає в шумі хвиль і вітру — Енгус достеменно не чує, як вона голосить і рюмає.

— Таточку! Таточку, повернися, повернися, повернися до мене! Татку!

Каркають ворони, ширяють у небі мартини, а мене душить смуток. Утім, я намагаюся опанувати себе. Помічаю, що сіра ворона спостерігає за Лідією з хирлявої горобини біля маяка. Саме ці птахи кидаються донизу й видзьобують язики новонародженим ягнятам, ото ж вони потім не можуть ссати матусю й помирають за день.

Моя донечка все ще лементує.

Це вже занадто! Перелякавшись, що вона стрибне у воду, я мчу до неї, стежкою біжу до узбережжя, хапаю її за руку й сідаю навпочіпки перед нею.

— Люба, у татка просто важливі справи, він незабаром повернеться.

— Він прийшов і знов пішов, він не сказав ані «привіт», ані «па-па», він мене більше не любить!

Я ні секунди цих тортур не витримаю, тому з готовністю брешу:

— Звісно, він тебе дуже любить. Він просто зайнятий. Він скоро повернеться. А тепер ходімо, підготуємо все, що тобі треба на завтра для школи. А тоді спечемо тістечка! Пряникових чоловічків!

Пекти. Оце моє рішення. Спекти печиво й тістечка. Пряникових чоловічків. Сода, маленькі срібні кульки, цукор, масло й імбир.

От що ми робитимемо — будемо пекти.

Але пряникові чоловічки виходять негарні. Потвори якісь. Декотрі схожі на скалічених тварин. Я у відчаї намагаюся жартувати про цих почвар, що лежать на розпеченому сітчастому деку, але Лідія збентежено витріщається на них, а тоді трясє головою й утікає до своєї кімнати.

Нічого не допомагає. Нічого тепер не зарадить.

Я міркую над глибокою любов'ю Лідії до батька. Якби вона знала, що він розбещував Кірсті, чи любила б вона його аж такою мірою? Ні, справді? Може, вона просто нічого не бачила, а Кірсті їй розповіла. Чи, можливо, розбещення як такого не було? А чи його взагалі не було, і я просто поквапилася з висновками, занадто поквапилася? На мить мене охоплює сумнів — аж у голові починає паморочитися. Може, я помилилася? Може, я була такою мірою засліплена горем і люттю, що просто повелася на цей стереотип: педофілія, розбещення, головна чорна магія сучасності?

Ні. Ні. Адже я пам'ятаю, що сказала мені Лідія, а ще в мене є докази з власної пам'яті й наукове обґрунтування від лікаря Семюелса. Більше схоже на те, що я просто не хочу приймати того факту, що впродовж десяти років я жила з людиною — я кохала людину! — яка здатна чіплятися до власної доньки. Адже хто я після цього?

Я виходжу з котеджу, викидаю пряникових чоловічків на гноїсько й дивлюся навзвиш смердючої твані у бік острова Орнсею.

Порожньо.

Пізніше того ж дня, коли починається відплив, ми з Лідією йдемо обмілинами, під нашими гумаками хрустять мертві краби. Ми забираємо човен, що чекає на нас біля пірса неподалік «Селкі», і пливемо додому. Удома ми читаємо книжки. Увечері, поставивши обіч пляшку вина, я прасую її шкільну форму, а Лідія спить. Я відчинила в будинку половину вікон, незважаючи на холоднечу. Мені потрібне зимне повітря, аби зберегти здатність міркувати логічно й чітко. Чи правильно я роблю, відправляючи її назад до «Кайлердейлу»?

Коли ми ще спілкувалися, Енгус майже переконав мене, що їй не треба туди повертатись. Одначе шкільна секретарка була цілком переконана, що все зміниться на краще. Крім того, домашнє навчання, до того моменту, поки ми знайдемо нове житло, лишень змусить її почуватися ще самотнішою. Вона ж тоді взагалі не полишатиме острова!

Отже, «Кайлердейлу» треба дати ще один, останній, шанс. Утім, поки я прасую, слухаючи, як хвилі набігають на рінь, — вдих-видих, — мене охоплює тривога. Шурхіт припливу схожий на дихання дитини, що лежить у гарячці.

Нарешті я заповзаю до ліжка й засинаю. Мені нічого не сниться.

Ранкове небо сіре, наче гуска. Я понуро надягаю на Лідію її шкільну форму, попри те що єдине, чого кортить моїй дочці, — залишитися вдома й постійно питати мене, де її татко.

— Він незабаром повернеться.

— Чесно, мамусю?

Я натягаю на неї джемпер і брешу:

— Так, люба.

— Мамусю, я не хочу до школи.

— Ну, не треба...

— Там буде Емілі, а вона мене ненавидить. Мене всі ненавидять. Вона думає, що зі мною щось не так, еге ж?

— Ні, люба. Вона просто дурненька. Ну ж бо, взуваймося... Сьогодні ти можеш узутися сама. Ти цілий тиждень відпочивала, тож тепер треба повертатися до школи. Усе буде добре.

Скільки ще можна брехати власній дочці?

— Вони всі мене ненавидять, мамусю. Вони вважають, що Кірсті й досі зі мною... і, тому що вона померла, я привид.

— Досить, люба, годі вже. Не думаймо про це. Краще рушаймо до школи, там вже напевне всі про все забули...

Але, коли ми вибираємося з човна, сідаємо до автівки, проїжджаємо кілька миль узбережжям крізь вітриган і дістаємося «Кайлердейлу», стає зрозумілим, що насправді ніхто й нічого не забув. До мене це доходить, коли секретарка, вибираючись зі своєї «мазди», зиркає на нас вельми зніяковіло.

А коли ми проходимо крізь веселі шкільні двері зі світлинами дітлахів під час літніх канікул і оголошенням двома мовами «Правила нашого майданчика — *Riaghailtean Raon-Cluiche*», — мої найгірші підозри справджуються. Ми ніби опиняємося в епіцентрі напруження, ще дужчого, ніж раніше.

— Я не хочу заходити, мамусю, — тихенько благає Лідія, притискаючись обличчям до мого живота.

— Дурниці. Усе буде гаразд.

Інші дітлахи, штовхаючись, мчать повз нас.

— Глянь-но, вони кваплять до класу, тобі вже час.

— Вони не хочуть, аби я там була, мамусю.

Вона має рацію, і це геть очевидно. І як в мене стає сили брехати? Ворожість здається аж відчутною на доторк. Якщо

раніше діти переважно просто ігнорували мою дочку, то зараз її поява, здається, лякає їх. Якийсь хлопчик вказує на неї пальцем і щось шепоче, двоє білявих дівчаток з її класу, побачивши нас, задкують. Я, менше з тим, мало не заштовхую її до шкільного коридору — назустріч дню, протягом якого їй доведеться виживати без мене.

Приплющивши очі, опановую себе і виходжу на остудне повітря. Повертаюся до автівки, щосили намагаючись не думати про те, що моя Лідія сама-самісінька в школі. Якщо цей день виявиться для неї черговими тортурами, я просто її заберу і ми завершимо з цим. Відступимося. А поки що я хочу спробувати — ще раз.

Мені треба поїхати до Броудфорда — попрацювати й укласти плани щодо нашого майбутнього. Я жену автівку, беру вкриті кригою повороти, наче місцева, а не якась заброда-туристка. Принаймні в цьому я акліматизувалась і спромоглася вписатися як слід.

— Капучино, будь ласка.

Життя триває у звичному ритмі: подвійний капучино у знайомій кав'ярні, чудовий сигнал вай-фай, просто по діагоналі від кав'ярні розташовано «Ко-оп», мій столик стоїть біля вікна, за яким — перукарня «Сиззорс» і риболовецька крамничка «Гіллійрд», де продають водонепроникний одяг, рушниці для підводного полювання, наживцебрами і пастки для омарів місцевим наркодилерам. Ну, так принаймні подейкують. Я бачила човни в протоці, які збирали пастки для омарів, — у них наче було повно героїну й кокаїну. Я спочатку не повірила, вирішила, що то порожні балачки, але потім помітила рибалок на «БМВ» в Уїгу й Форт-Вільямі, і в мене виникли певні підозри.

Тут усе набагато зловісніше й похмуріше, ніж здається на позір. Іноді речі навіть віддалено не нагадують того, що ти собі про них уявив. А інколи того, що ти вважав за реальність, узагалі не існує.

«Мамусю, я що, тепер невидимка?»

Відкриваю ноутбук, сьорбаю каву й надсилаю силу-силенну термінових і важливих електронних листів, а потому проводжу невеличке дослідження щодо захисту дітей і жорстокого поводження батьків. Це неймовірно важко — адже мені трапляється на очі величезна кількість слів, які мені дуже не хочеться бачити. От наприклад «*поліція*». За годину опісля я вперше зв'язуюся зі своїм адвокатом — готуюся до окремого проживання й розлучення, до переїзду від нашого татуся.

А потім я раптом відчуваю вібрацію в кишені джинсів і витягаю мобільний. Сковтую присмак тривоги.

Шість неприйнятих викликів.

Усі вони зі школи «Кайлердейл». Зроблені впродовж останніх двадцяти хвилин. Я ставила телефон у безгучний режим і прогавила вібровиклики, бо надто захопилася.

Усередині ніби щось розбивається на друзки. Мене охоплює жах. Я розумію, що з Лідією в «Кайлердейлі» сталося щось жахливе. Я маю врятувати її. Кидаю на стіл якісь дрібні гроші, вибігаю з кафе й стрибаю до автівки. І мчу назад на півострів Сліт.

Я жену автівку так швидко, що вівці у вологих сірих полях шарпаються порошницею, коли я мчу повз них, з-під коліс летить гравій, мене заносить, але незабаром я опиняюся біля школи «Кайлердейл». У школярів наразі перерва. Я чую, як діти скандують:

— Богган, богган, богган, богган!¹

На подвір'ї сила-силенна дітлахів, вони вказують на щось і товкмачать оце своє «богган».

Але ж вони всі витріщаються на стіну з вікном! Що тут коїться?

¹ Богган (букан) — у фольклорі Британських островів дух, один з так званих хобгоблінів. Може бути дуже небезпечним.

Я відчиняю хвіртку на майданчик — узагалі-то, за звичайних умов це заборонено, але умови наразі незвичайні, тож мені начхати — і проштовхуюся крізь натовп дітлахів, а вони все верещать, і скандують, і кричать, звертаючись до вікна у побіленій стіні:

— Богган! Богган! Богган!

Тут є ще якась учителька, що намагається вгамувати школярів, але ті охоплені панікою, вони в істериці, вони неконтрольовані й не слухають її. Та чому вони кричать? На кого вони кричать?

Підбігаю до вікна й зазираю крізь шибу до кімнати. Там, усередині, у якомусь кабінеті, чи то класі, у куток забилася зіщулена в грудочку Лідія.

Вона сама-самісінька, вуха затиснула долоньками, щоб не чути криків дітей, які її цькують усім натовпом. По щоках котяться сльози, вона беззвучно рюмсає в цій свій лячний спосіб, а я стукаю у шибку, намагаючись дати їй зрозуміти, що *я тут, тут, мамуся вже прийшла!* — але Лідія не дивиться на мене, а діти все верещать:

— Богган! Богган!

На плече мені лягає чиясь рука. Саллі, шкільна секретарка.

— Ми впродовж години намагалися додзвонитися до вас, ми...

— Що відбувається?

— Ми не знаємо. Щось сталося в класі під час уроку, діти злякалися. Мені дуже прикро, але нам довелось ізолювати Лідію. Ми відвели її до канцелярії, щоб вона була в безпеці, поки ви не приїдете.

— Ізолювати? У безпеці! — У мені вирує лютя. — Від чого ви її захищаєте? Це, по-вашому, називається «в безпеці»?! Замкнена наодинці?

— Місіс Муркрофт...

— Ви її замкнули! Саму! Ви хоч уявляєте, якою мірою вона зараз нажахана?!

— Але ж... але... Ви не розумієте... З нею була вчителька! Вона щойно вийшла, напевне. Усі страшенно засмучені. Ми намагалися зв'язатись і з вашим чоловіком також, але...

Якою мірою я розлючена! Мені кортить відгамселити цю суку! Але я просто ігнорую її, біжу до школи, горлаю на якогось молодика: «Де моя дочка?! Де канцелярія?» Він не відповідає. Роззявлює рота, закриває, а потім мовчки вказує, і я мчу в цьому напрямку. Вриваюся до порожнього класу, шпортаюся через пластикові стільчики й цеберця з пап'є-маше, а тоді вибігаю до іншого коридору й бачу двері з написами «Канцелярія» й «*Paipearachd Oifig*» — і миттю розумію, що мене аж нудить, такою мірою я ненавиджу цю довбану гельську.

Двері не замкнені. Вони відчиняються, коли я натискаю на корбу. Там, у кімнаті, Лідія — вона скрутилася в куті, затискаючи вушка долонями, світле волосся прилипло до вологого від сліз обличчя. Дочка зводить голову, бачить мене, опускає руки й кричить із полегшою та страхом, і голос її крає мене відчуттям провини:

— Ma-a-a-my-y-y-y-y-y-сю-y-y-y-y-y!

— Що сталося, маленька моя, що сталося?!

— Мамусю, вони всі кричали, вони бігли за мною, вони мене загнали сюди, вони мене замкнули, я була така налякана, я...

— Усе гаразд, — я стискаю маленьке тількице якомога міцніше, волюючи обіймами витіснити з неї страх і лихі спогади. Прибираю волосся з розпашілого личка, цілую її, і ще раз, і ще, а відтак кажу: — Я тебе звідси забираю. Просто зараз.

Лідія дивиться на мене — з надією, але недовірливо і ледь-ледь засмучено.

— Ходімо, — я легенько тягну її за руку.

Ми відчиняємо двері та йдемо назад до шкільної брами. Ніхто нас не зупиняє, ніхто навіть не намагається до

нас заговорити: зніяковілі вчителі мовчки стоять у дверних прогонах класів. Я відчиняю останні скляні двері назустріч свіжому морському повітрю. Тепер, щоб стежкою дістатися паркінгу, нам доведеться пройти повз натовп дітлахів, які замкнені на майданчику, оточеному парканом із рабиці.

Однак діти вже не горляють. Вони мовчать. Усі як один. Спостерігають за тим, як ми йдемо. Кілька рядів мовчазних, зацікавлених облич.

Відчиняю дверцята автівки, пристібаю пасок безпеки Лідії, що вмостилась у дитячому кріслі, і ми мовчки їдемо звивистим шляхом до селища Орнсею.

Лідія вперше розтуляє рота вже тоді, коли ми сідаємо до човна й пливемо до Торрану.

— А завтра мені знов доведеться йти до школи?

— Ні! — вигукую я, перекрикуючи ревіння двигуна й збуджений плюскіт хвиль. — Ти туди не повернешся! Досить! Ми знайдемо тобі іншу школу!

Лідія киває, її обличчя ховається під каптуром куртки. Потім вона обертається та дивиться на воду й на маяк, який все наближається. Про що вона думає? Що вона пережила? Чому верещали дітлахи?

Ми причалюємо до острова, я витягаю човен у безпечне місце, а потім ми йдемо до кухні, де я розігріваю консервований томатний суп, готую тости й мажу їх маслом. Звична їжа, що допомагає заспокоїтися.

Ми з Лідією мовчки сидимо за столом у порожній сірій їдальні, де на стіні намальовано шотландського танцюриста. Щось лякає мене в цьому графіті ще дужче, ніж звичайно. Річ у тім, що малюнок повертається знову і знову. Я вже замалювала половину цих фігурок — і самого танцюриста, і русалку, — але вони все одно проступають крізь шари фарби. Либонь, треба пройтися ще раз...

Танцюрист, блідий і загадковий, спостерігає за мною.

Лідія майже не їсть суп. Вона занурює хліб до тарілки і з'їдає половину тоста. Іншу половину лишає на столі. Від нього розтікається червона калюжа — наче кров.

Дочка опускає очі й питає:

— Можна мені піти до своєї кімнати?

Мені кортить сказати «так». Дати їй поспати, аби цей день лишився нарешті позаду. Та спершу мені треба про щось в неї спитати.

— Ті діти, у школі... Що вони кричали? «Богган»? Що це означає?

Лідія дивиться на мене так, наче я геть дурна. У школі вона трохи встигла вивчити гельську, а от я її зовсім не знаю.

— Це означає *привид*, — каже вона тихо. — Можна я піду до кімнати?

Намагаюся придушити тривогу. Ковтаю ложку супу й кидаю на її тарілку.

— Давай-но ще дві ложечки, за маму...

— Гаразд, — погоджується вона. — Гаразд, мамусю.

Вона слухняно з'їдає дві ложки супу, кидає ложку і мчить геть із кімнати. Чую її кроки в спальні, клацає й дзижчить айпед. Гаразд. Нехай пограє. Нехай робить, що хоче.

Протягом наступної години-двох я відволікаюся від похмурих думок, укладаючи плани втечі: сиджу за столом з паперами й ноутбуком. Дозволити собі повернутися до Лондона ми не можемо. Утім, мені туди й не кортить. Може, забрати Лідію й бодай кілька тижнів пожити в батьків? Але будинок в Інстоу також повниться споминами.

Я подумки повертаюся до подій цього дня. Як кричали діти!

«Богган! Богган! Богган! Богган! Привид! Привид! Привид! Привид!»

Чому вони таке кричали?

Ні, не можна про це думати. Я не мушу про це думати!

Отже... що я роблю? Так, укладаю Плани На Майбутнє.

Я залюбки залишилася б на Скаї, якщо вже не на Торрані. Ми подружилися з Моллі, тому, напевне, я можу орендувати котедж неподалік Орнсею, щоб опинитися поряд з нею. Утім, мабуть, це дурість. Бо безглуздо затягувати перебування тут.

Але проблема в тому, що я зеленого уявлення не маю, що робити. Як нам звідси вибратися? І найпаскудніше те, що мені доведеться поговорити з Енгусом. Ми що, продамо Торран? Здамо його в оренду? Чи як?

Ми з Лідією могли б жити на ці гроші. Проте чи маємо ми на них право? А він — чи може він претендувати бодай на щось після того, що накоїв?

Його місце за ґратами.

Облишивши ручку, тру втомлені очі. Треба лягати. Закриваю ноутбук, йду до спальні, що колись належала нам з Енгусом. Тут є свічадо — останнє велике дзеркало в будинку. Усі інші ми сховали, бо Лідію вони надто бентежили.

Дивлюся на своє відображення. Надвечірнє світло тьмяне та якесь сиве. І я теж так само тьмяна й сива. Схудла, аж змарніла. Треба краще про себе дбати.

Дивлюся на віддзеркалення. Там з'являється Лідія з Лепиком в руках. Напевне, прийшла до моєї спальні. Донька всміхається. Отже, настрої у неї поліпшився. Бадьора, лагідна, жвава усмішка.

Обертаюся, воліючи глянути на доньку — реальну, не відображення. Ту, яка стоїть у моїй кімнаті. Вона тиха й самотня.

— Привіт. Тобі краще?

Утім, вона не всміхається. Усмішки як не було. Вираз обличчя змінився негайно.

І от цієї миті я розумію, що в руках у неї немає Лепика.

Дивлюся на доньку, а вона — на мене. У її погляді — якесь мовчазне питання. Вона здається молодшою, ніби якимось чином переміщається назад у часі, туди, де обидві близнючки були ще живі, де їм виповнилося шість, п'ять, чотири роки... і далі, далі, далі. Згадую, як вони бешкетували на пляжі в Девоні, штовхалися боками; спомини ніби затягують мене у вир. Мені страшно, у голові паморочиться: я зазираю в минуле.

Вони обидві тут. Вони не можуть обидві бути тут.

— Лідіє!

— Що, мамусю?

— Це ж якась гра, так?

— Я не розумію, мамусю.

— Я про Лепика, сонечко. Про Лепика. Ти ж граєш, так?

Повертаюся й знов перевіряю, що там, у дзеркалі. А там ми обоє — мати й донька. Сара Муркрофт і її єдина донька Лідія Муркрофт. Маленька дівчинка в яскраво-жовтих легінсах і джинсовій спідничці, на якій спереду гаптовано веселу червону пташку.

Лепика в неї немає. Але у віддзеркалення в руках був Лепик. Я певна. Я це бачила. Я ж це бачила? І дівчинка у свічаді всміхалася щасливою, лукавою усмішкою Кірсті. Це було відображення Кірсті. Вони обидві любили Лепика, вони навіть билися через нього. Може, вони й зараз б'ються. Як билися в моєму лоні. Як билися за моє молоко.

Вони *обидві* тут, у цій холодній білій кімнаті, за вікном якої — остудне сіре небо. Вони б'ються, прагнучи з'ясувати, хто з них живий, а хто помер. І ця битва ніколи не завершиться.

Важко опускаюся на ліжко. Ноги підтинаються.

— Що сталося, мамусю?

— Нічого, люба, усе гаразд. Мама просто трошки втомилася.

— Ти якась дивна...

Чомусь у спальні так холодно? У будинку, у всьому котеджі, завжди зимно, ніби крижане безжальне море вгризлось у стіни й фундамент, обточило їх дощенту. Але цей холод — якийсь новий, якийсь інший; дихання клубочиться біля моїх вуст хмаринкою пари.

— Тут зимно, — скажись Кірсті.

— Так, — погоджуюся я, зводячись. — Так. Ходімо до вітальні. Розпалимо вогонь у коминці як годиться.

Я стискаю її маленьку долоньку. Вона холодна, ніби в небіжчиці. Згадую, як тоді, у Девоні, я тримала ще теплу руку Кірсті, несамовито намагаючись намацати пульс, як мчала донизу сходами, щоб побачити, чи жива вона.

У кімнаті що, дійсно Кірсті? Мене охоплює сумнів. Я озирюся, роздивляюся кімнату, білі стіни, розп'яття обіч намальованого шотландського вождя, старовинні підйомні вікна, за якими — вологий зелений верес і темно-синє море. Вітер дужчає. Під ним хиляться нечисленні покручені дерева Торрану.

— Ходімо, мумі-тролику.

Голос у мене рипкий. Я намагаюся не показувати Лідії, якою мірою я налякана. Я боюся цього будинку. Боюсь острова. Боюся того, що з нами відбувається. Боюся власної дочки.

Лідія здається безтурботною. Коли ми повертаємося до вітальні, вона сідає на канапу — геть спокійна, попри

пережите сьогодні в школі. Я опускаюся навколiшки й підкладаю цурпалки до ненажерливого полум'я. Мені тривожно. Настійливий вітер термосить блаґенькі рами котеджу, і всі химерні моменти починають зливатися, поєднуватися. Я дивлюсь у полум'я. Що це щойно було? Що сталося з Емілі Дюрран? Вона ж кричала щось про дзеркало...

І сьогоднішній випадок у школі.

«Богган! Богган! Богган!»

Привид, привид, привид.

Може, це й справді привид? Хоча я в них не вірю. Одначе в дзеркалі точно була Кірсті. Утім, Кірсті була і є точною копією Лідії. Отже, це була й Лідія також. Вони — привиди одна одної. Лідія — жива примара Кірсті. Я живу з привидом. То чому б мені в них не вірити?

Бо вони не існують.

Але в дзеркалі була Кірсті. Вона повернулася привітатися. Поговорити з мамою.

Мамо, ти дозволила мені стрибнути. Це твоя провина!

Так, це моя провина. Чому мене не було з нею? Чому я не наглядала за дочками? Я ж мала відповідати за них. Енгус був у Лондоні. А я мусила бути з ними поруч. Я мала давно вже бути поруч, мала завадити йому робити те, що він робив. Мусила побачити якісь ознаки. «Підвищений рівень розпусних дій з боку батька».

Чому ти його не зупинила, мамусю?

— Це не твоя провина, — каже Лідія голосно, і я від несподіванки впускаю вологий цурпалок на заяложений килим.

Витріщаюся на доньку.

— Тобто?

— Те, що сталося в школі, — каже Лідія. — Це не твоя вина. Це все Кірсті. Вона постійно повертається, еге ж? Лякає мене.

— Не мели дурниць, Лідіє, — я піднімаю оцупок і кладу його до полум'я.

Вогонь тріщить, реве, але остуда нікуди не дівається. Якщо я бодай на чотири ярди¹ відступлю від коминця, з рота в мене знову йтиме пара. Бісів будинок!

— Хай там як, Лідіє, але ми скоро поїдемо, тож не пере-ймайся.

— Що?

— Ми переїжджаємо, люба. Їдемо звідси. Перебираємося.

— Тобто ми їдемо з острова?

— Так.

Її обличчя хмарнішає: чи то смуток, чи то паніка.

— Але ж, мамусю, ти хотіла, щоб ми приїхали сюди! Ти казала, що тут усе буде краще, ніж раніше...

— Так, я знаю, але...

— А Кірсті? Кірсті ж тут. І Біні! Ми ж не можемо їх по-лишити! І татко!..

— Але ж...

— Не хочу я нікуди їхати! Якщо тільки татко не поїде!

Дочка знов нервує. Так швидко змінився настрій. Її все дратує. Вона неймовірно вразлива. І що ж я маю їй сказати?

— Серденько, ми незабаром побачимо татка, обіцяю. Нам просто треба знайти собі новий будинок, у ньому бу-де телевізор. І дорога біля нього буде — хіба це не класно? У нас буде телевізор, опалення, усе інше також...

Лідія мовчить. Дивиться в яскраве полум'я. Я бачу тьма-вий відблиск вогню на її стривоженому личку. Темрява густішає. Наче крук накрив світ своїм чорним крилом. Ши-би деренчать під вітром. Він дужчий, аніж звичайні для Торрану буревії. Чую, як стогнуть сосни на Салмадейрі, коли вітриган мчить до нас із Ейсорту, Токавейга, Орда й Згурр-Аласдейру.

— Вона зараз тут, еге ж? — питає Лідія дуже тихо.

— Хто?

¹3,66 метра.

— Кірсті. Вона тут.

— Що?

Кров стигне у кінчиках пальців.

Лідія дивиться на мене з якимось химерним виразом байдужості й страху.

— Вона тут, мамусю. Тут. У цій кімнаті. Дивися!

Я обводжу поглядом вітальню, відчуючи щось, неймовірно схоже на страх. Мені здається, що моя мертва донька зараз з'явиться з остудного мороку коридору. Проте ніхто не з'являється. Лишень розлогі тіні від освітлених стугонливим полум'ям коминця меблів танцюють на стінах.

— Дурниці, Лідіє. Нам просто треба поїхати. Я збираюся...

Нас перериває гучний шум. Я такою мірою переполохана, що, збагнувши, що це лишень дзвінок телефона, починаю нервово реготати. Усього-на-всього телефон?

Я така знервована й напружена, що навіть оцей от дзвінок старомодного телефона налякав мене.

Опанувавши себе, обіймаю й цілую Лідію й біжу до їдальні. Мені кортить почути людський голос, голос дорослої людини, голос, який лунає не звідси, а з великої землі, де панує здоровий глузд, де люди живуть, працюють, дивляться телевизор. Я сподіваюся, що телефонує Моллі, чи Джош, чи, може, мої батьки, а чи навіть — я б і проти цього не заперечувала! — Імоджен.

Але це Енгус.

Єдина людина в цьому світі, з якою я не маю жодного бажання розмовляти. І саме ця людина — єдина істота, що мені телефонує. Його похмурий голос викликає в мене тугу й гіркий смуток. Я ледве стримуюся, щоб не кинути слухавку. А він торочить щось про погоду! Про бісову погоду!

— Я серйозно, Саро! Кажуть, це буде реальний жах. Сильний шторм. Думаю, вам треба поїхати з острова. Я можу заїхати по вас на Джошевому човні.

— Що? Лишитися з тобою, Гусе? Просто *чудова* перспектива!

— Та послухай ти мене! Саро, глянь, який вітер! А він поки що тільки збирається на силі. Це лишень початок. Пам'ятаєш, що я тобі казав? Негода на Гебридах може тривати по кілька днів.

— Я в курсі.

— Торран відомий своїми штормами. Це ж Торран. Ейлен Торран. Громовий острів. Пригадала? Пригадала, Саро?

Він каже ще щось, а я дивлюсь у вікно, у зимовий потемок. Денне світло вже остаточно згасло, я бачу лише бліду смужку на заході, у небі над Токавейгом. Але наче розвиднілось, у небі повня. І, до речі, море також наче вгамувалося, і дерева вже не стогнуть так жахливо. Єдина химерна річ — це подерті на рам'я хмари, що стрімко мчать високо в чорно-синьому тихому небі.

— Як на мене, погода чудова. Вітер ущух. Гусе, будь ласка, не треба нам телефонувати! Не турбуй нас більше! Я... Я... Ти знаєш чому... — Я мушу це сказати, мушу, і я зараз це скажу. — Ти знаєш, що ти накоїв. Мені набридла ця брехня. Ти знаєш, що сталося. Я знаю, що сталося. Досить уже цієї брехні!

У слухавці — мертва тиша. Наче кабель нарешті дав-таки дуба.

А тоді Енгус питає:

— Що це, з біса, ти верзеш? Ти про що?

— Я про тебе, Енгусе. *Про тебе*. Про тебе й Кірсті.

— Що?!

— Ти добре знаєш, що наробив. І я про це здогадалася. Мені Лідія розповіла. Ти торкався Кірсті. Цілував її. Вона тебе боялася. І доктор Келлавей це підтвердив... ну, загалом.

— Що?! Саро! Це бздуря якась! Що ти мелеш?

— Ти розбещував її. Упродовж тривалого часу. Розбещував Кірсті. Сексуально домагався. Торкався її. От що ти робив, покидьку, от що ти робив! Місяцями, роками...

Скільки це тривало? Садовив її до себе на коліна, *обіймав*, тварюко ти така, і торкався її, хіба ні? І не кажи мені, хай тобі грець, що нічого не було! Це саме через це вона зістрибнула з балкона! Вона боялася тебе! Вона зістрибнула, вона кинулася з балкона, вбила себе, через тебе, через власного батька! Ти її згвалтував? Як далеко ти зайшов? А тепер і Лідія божеволіє, бо не знає, що робити! Ти зламав нас! Ти зруйнував нашу родину! Ти все зіпсував, і... і я...

Запал ненависті в мене вичерпується. Слова застрягають у горлі. Стискаю слухавку, мене тіпає. Енгус мовчить. Утім, я не певна, якої саме реакції від нього сподівалася. Люті? Обурених відмагань?

Коли він відповідає нарешті, голос його спокійний, хоча й трохи роздратований.

— Це не так, Саро. Нічого цього не було. Геть нічого.

— Та невже!

— Я ніколи не торкався Кірсті. У ЦЬОМУ сенсі — ніколи. Як тобі таке взагалі на думку спало?

— Мені розповіла Лідія.

— Так, я був лагідним до Кірсті. Обіймав її. Цілував. Але оце й усе. Я просто намагався підбадьорити її. Продемонструвати, що вона мені небайдужа. Сказати чому? Бо ти, Саро, була до неї байдужа.

— Ти її лякав!

— Я на неї нагримав. Це сталося лишень один-єдиний раз. Саро, це божевілля якесь. Ти геть здуріла!

— Не смій переводити стрілки на мене! Не смій нічого про мене...

— Заткайся, — каже він. — Просто. Стули. Писок.

І, наче слухняна дитина, я замовкаю. У нього й досі виходить таке робити зі мною.

Коли він так зі мною говорить, мені ніби знову стає сім років і на мене, малу, гримає батько. Проте Енгус не підвищує голос. Він веде далі, дуже спокійно й розмірено:

— Якщо ти хочеш дізнатися правду, спитай у доньки, що тоді сталося. Попроси її розповісти тобі те, що вона розказала мені півроку тому.

— Що?

— Спитай у неї, якщо вже тобі так приспіло. І зазирни до комоди. Ти ж до нижньої шухляди ще не потикалась, еге ж? — його голос тремтить від люті. — А потім маєш задраїти люки, Саро. Наближається шторм. Якщо вже ти вирішила перечекати його на Торрані, я тобі нічим не можу зарадити. Однак наша донька має перебувати в будинку. Подбай про її безпеку.

Він мене спантеличив. Але, напевне, він саме цього й домагався. У мені знову спалахує гнів.

— Не наближайся до нас, Енгусе. Не наближайся до нас і не намагайся до нас заговорити! Просто облиш нас!

Кидаю слухавку.

— Мамусю?

Це Лідія. Вона прийшла до їдальні. Я не чула, як вона увійшла, бо горлала на Енгуса.

— Мамусю, що сталося?

Я усвідомлюю, що саме щойно відбулося, і мене починає нудити. Скільки вона почула з нашої розмови? Мені геть зірвало дах, я нічого не тямилася. Чи вона чула, як я звинуватила її батька в тому, що він гвалтував Кірсті? Що я накоїла? Може, я лишень погіршила ситуацію?

Мій єдиний вихід — вдавати, ніби нічого не сталося. Діяти як завше. Навряд чи я можу отак ось нахилитися до неї й спитати, чи чула вона, як я звинувачувала її татка у згвалтуванні.

— Нічого не сталося, люба. Мама й татко просто розмовляли.

— Ви не розмовляли, ти кричала!

Що вона чула? Видушую усмішку. Але вона не всміхається.

— Що сталося, мамусю? Чому ти кричиш на татка? Це через Кірсті? Тому що вона постійно повертається? Бо він хоче, аби вона повернулася?

Мені кортить сказати «так».

Утім, я опановую себе, захисним жестом обіймаю Лідію за плечі й веду її геть — до кухні. Наша кухня — ніби кухня з якогось серіалу. Декорації. Ілюзія нормального життя. Але стіни несправжні, світло несправжнє, а навкруги химерна пільма, і з неї на нас витріщаються люди. Мовчазний натовп, який споглядає, як ми граємо на сцені у світлі софітів.

— Може, чаю вип'ємо? А до чаю хочеш чогось?

Лідія дивиться на мене, тоді зводить очі на холодильник.

— Не зна-а-а-а-ю.

— Будь-що, мумі-тролику. Що завгодно з того, що є в холодильнику.

— М-м-м... Тост із сиром.

— Чудова ідея. Я зроблю тобі чудові тости, і то швиденько. А ти поки що йди пограй у вітальні, розкажеш мені, як там коминець.

Лідія глипає на мене нашорошено — чи то пак підозріло, — а тоді, на моє полегшення, йде. Тепер я можу вдати, що вона не чула нічого з нашої з Енгусом розмови.

Обережно виймаю хліб із дротяного кошика, що висить над головою, дістаю чедер з холодильника. Зиркаю у вікно — химерні сірі хмари мчать небом стрімко-стрімко, повз повню, що аж пополотніла зі страху. Дерев знов починають стогнати — вітер дужчає. Енгус, виходить, мав рацію щодо шторму?

Треба нагодувати доньку.

Коли сир на тості починає плавитися й на ньому з'являються бульбашки, я знімаю його з решітки, кладу на тарілку, ріжу на маленькі шматочки — на один укус — і несу до їдальні, де на мене терпляче чекає Лідія. Вона

сидить біля столу. На ній блакитні шкарпеточки, — либонь, щойно вдягла. Знову з'явився Лепик — він сидить на столі обіч і всміхається просто до мене застиглою іграшковою усмішкою.

Лідія бере свої дитячі ніж і виделку з руків'ями з помаранчевого пластику і починає доволі спокійно їсти. Поруч із тарілкою лежить книжка. Зазвичай я не дозволяю дочці читати під час їди, але сьогодні на неї не гриматиму. Вона здається мені якоюсь химерно задоволеною й умиротвореною — навіть попри те жахіття, яке пережила.

Кидаю погляд у вікно. Місяць зник за великими хмарами, дерева голосять усе дужче. Злива дзьобає шибу — зневажливо, зі злістю.

Лідія їсть, читає і мутикає собі під ніс пісеньку.

«Коханий мій за океаном»

Це улюблена пісенька Кірсті. Це вона її співає.

«Вернися до мене коханий, без тебе так сумно мені».

Я намагаюся залишатися спокійною. Але в мене виникає раптом пронизливе, нездоланне відчуття, що це — Кірсті, що зараз переді мною саме вона. Саме вона сидить у напівпотемку їдальні, на цьому острові, що зіщулився в передчутті шторму, біля маяка, який щодев'ять секунд несамовито, вперто відсилає сигнали понад водою протоки: *«Допоможіть. Рятуйте. Допоможіть»*.

— Лідіє... — кличу її я.

Вона не реагує.

— Лідіє!

Жодної реакції. Їсть собі й наспівує. Лепик осміхається до мене, сидячи на столі. Мені треба повернути собі можливість логічно мислити. Це Лідія. Я дозволила стресу ввести себе в оману.

Відкидаюся на спинку стільця. Кілька разів глибоко вдихаю. Намагаюся заспокоїтися. Дивлюся на доньку. Намагаюся бути об'єктивною. Пригадую, що сказав мені Енгус.

«Спитай у доньки, що тоді сталося. Попроси її розповісти тобі те, що вона розказала мені півроку тому».

Щось у цих словах лякає мене. До того ж те, як він заперечував, що розбещував Кірсті, звучало доволі переконливо. Проте мене гризуть сумніви. Я що, поквапилася й зробила хибні висновки?

І що мені тепер робити?

Шторм дійсно наближається. Я чую, як десь гупають двері, безпорадно телепаючись. Це, схоже, десь на подвір'ї. Напевне, у повітці. Звук мені не подобається, — схоже, двері от-от гігнуть.

Треба все перевірити, *задраїти люки*.

Отже, я не маю жодної альтернативи. Усім нині керує негода. Тягнуся через стіл, торкаюся руки Лідії, волюючи привернути її увагу, — вона такою мірою занурилася в читання, що навіть вже не мугикає цю свою лячну пісеньку.

— Сонечко, зачекай на мене тут. Незабаром почнеться негода, мені треба перевірити будинок. Оглянути його зовні.

Вона зводить на мене очі й знизує плечима.

Байдужливо, неухважно.

— Гаразд, мамусю.

Підводжусь і йду до спальні, намагаючись не зачіпати поглядом дзеркало. Вдягаю теплий светр, потім свою найтеплішу куртку з вилогою — «Північний схил». Потім іду до кухні та взуваю гумачки. Подумки підбадьорюю себе й відчиняю кухонні двері.

Буревій просто страшенний. Опале листя, жмутки водорості й пожухлої папороті летять крізь холоднечу і темряву. Вітер реве так гучно, що навіть маяк здається якимось маленьким. Його блимання вже не заспокоює мене.

Треба надійно замкнути всі вхідні двері.

Однаке буревій такий потужний, що мало не кидає мене на слизьку траву, коли я, човгаючи ногами, завертаю за ріг

будинку. Досі я жодного разу не потрапляла в таку негоду — це було просто неможливо в м'якому кліматі Південної Англії. Вітер кидає краплі мені в обличчя: дощ жалить, ніби крижана жорства, наче хтось швиргає дрібні камінці просто в мене. Мені стає страшно.

Двері до повітки грюкають на заіржавілих верях. Вони так риплять, що здається, от просто зараз зірвуться. Руки в мене задубіли від холоднечі та дощу, але я насилу зачиняю двері й засуваю їх на дерев'яний засув. А я ж іще дивувалася, навіщо це на всіх входних дверях є оці дерев'яні штукенції! Тепер збагнула. Вони мають захистити від негоди на Торрані. На Громовому острові.

Я витратила двадцять хвилин. Найскладніше — це затягти вимоклий човен якомога вище на берег. І це в темряві, під вітрюганом і хлющем. Якоїсь миті я мало не падаю, вдаряюся коліном у ринь, потім виструнчуюся.

— Господи! Тримайся, Саро! — голосно кричу я самій собі, але буревій підхоплює мої слова й несе їх до моря.

— Тримайся!

Якою мірою високо має зберігатися човен, аби він був у безпеці? Тягну його до сходів, що ведуть до маяка. Тоді кладу в човен ківвицю й припинаю його до огорожі. Пальці геть задубіли й заледве рухаються в цій остудній пітьмі.

Але я подужала. Я це зробила. Я навіть вузол зав'язала, як мене вчив Енґус.

Тепер я біжу назад, до дверей на кухню, зігнувшись, притримуючи каптур, аби захиститися від зливи. Радіючи, що все позаду, ввалююся до кухні й зачиняю двері. На внутрішньому боці кухонної двері є такий самий дерев'яний засув — я його засуваю. Стогони і завивання стають тихішими, але їх усе одно чути.

— Мамусю, мені страшно...

На кухні стоїть Лідія.

— Вітер так виє, мамусю...

— Не бійся, це просто шторм, — кажу, обіймаючи її. — Доведеться посидіти вдома, поки він не вщухне. Усе буде гаразд. У нас є дрова, є їжа. Це буде така собі пригода.

— А татко приїде, щоб нам допомогти?

— Не сьогодні, люба. Можливо, завтра. Побачимо.

Я їй брешу. Та байдуже. Утім, згадка про Енгуса знову змушує подумки повернутися до того, що він сказав мені по телефону. До того, як він заперечував, що чіплявся до Кірсті. І до тієї його фрази.

«Попроси Лідію розповісти тобі те, що вона розказала мені півроку тому».

З цим треба розібратися. Лідії, авжеж, буде боляче, але якщо я не розплутаю це, то просто з глузду з'їду. А це ще гірше.

— Люба, а гайда до вітальні! Мені треба дещо в тебе спитати.

Лідія зводить на мене очі. Налякана.

— Про що спитати?

Я веду її до вітальні, запинаю фіранки, відгородившись у такий спосіб від зливи й вітру, а також буревію, що, схоже, зриває шифер з даху. Сідаємо перед коминцем на канапу, обійнявшись, накриваємося ковдрою, яка все ще трохи пахне Біні.

— Пам'ятаєш, ти казала мені, що тато торкався й цілував Кірсті? — питаю я.

Її очі мерехтять. Це що, збентеження?

— Так, мамусю.

— А що саме ти мала на увазі?

— Тобто?

— Коли ти мені про це розповіла, ти мала на увазі... — Я затинаюся, добираючи слова. — Ти мала на увазі, що він торкався Кірсті, як торкаються одне до одного тато з мамою? Що він цілував її так, як вони цілуються? Ти про це казала?

Вона пильно дивиться на мене. Вражена.

— Ні! Ні, мамусю! Ні! Зовсім не так!

— Тобто... — Усередині в мене розчахується темна безодня. Отже, я припустилася жахливої помилки. Знову. — Що ти тоді мала на увазі, Лідіє?

— Він обіймав її, тому що ти її не обіймала, мамусю! А потім він на неї нагрімав. І вона злякалася. Не знаю, чому він розлютився.

— Ти цього певна?

— Так, мамусю! Так! Я певна. Він цілував її не так, як цілуються мама з татком! Ні. Ні! Не так!

Темрява всередині змінюється чорною порожнечею.

Я заплющую очі й глибоко дихаю. А тоді роблю ще одну спробу.

— Гаразд. Тоді ще одне питання, люба. Що ти розповіла татові півроку тому?

Лідія незугарно завмирає. Напружена. Не дивиться на мене. В очах — сльози, злість і переляк.

Я повторюю своє запитання.

Вона мовчить.

Як її мати. Як бабуся.

Мовчить.

Утім, я налаштована рішучо. Я вже так далеко зайшла, що відступатися запізно. Навіть якщо мої запитання нервують її. Мені здається, що, якщо я дізнаюся про все сьогодні, з часом спомин поблякне у її пам'яті, стане просто одним жахливим днем, Днем Шторму.

Я знов повторюю запитання.

Жодної відповіді.

І знову.

— Татко коли-небудь запитував у тебе щось про Кірсті? Чи може ти йому щось розповідала про Кірсті, коли він спитав?

Вона хитає головою. Відсувається від мене. Вивільняється з моїх обіймів, посувається на краєчок канапи.

Там, зовні, вітер завиває у деревах. Просто жахливо.

Я знов питаю її, бо мушу знати.

— Ти щось розповіла татові півроку тому?

Жодної відповіді.

— Лідіє?

Тиша. Аж тоді вона не витримує.

— Татко також це робив! Також! Ти робиш те саме, що й татко! ПРИПИНИ!

Що?..

Я простягаю до неї руку, воліючи заспокоїти свою стривожену донечку.

— Ти про що, люба? Що означає «ти робиш те саме, що й татко»?

— Те саме! Він робив **TE SAME!** Те ж, що й ти *зараз!*

— Лідіє, поясни мені...

— Я не Лідія, я Кірсті.

Мені не можна звертати на це увагу.

— Лідіє, що сказав татко? Що ти йому відповіла? Розкажи мені.

Вітер кидає щось у стіни, у двері. Здається, будинок просто зараз завалиться.

— Він **ЦЕ** робив! Він постійно мене **РОЗПИТУВАВ** про той випадок, і я йому розповіла, я йому розповіла, мамусю...

— Що саме, люба? — кров так стугонить у вухах, що навіть забиває гудіння урагану. — Просто скажи мені, що ти йому розповіла?

Лідія серйозно дивиться на мене. Вона раптом здається мені якоюсь старшою, я наче бачу, якою вона буде дорослою.

— Я сказала татові, що це зробила я. Що я зробила... зробила... зробила дещо погане, — каже вона нарешті.

— Що саме? Що ти маєш на увазі? Що ти зробила?

— Я сказала татові, що зробила дещо погане. І я це дійсно **ЗРОБИЛА**. Татко нічого поганого не зробив. Але

я не розповіла йому нічого про тебе. Я розповіла про себе, а про тебе ні, тому він не розсердився на ТЕБЕ.

— Лідіє?

— Що?

— Лідіє. Розкажи мені. Просто зараз. Розкажи мені геть усе.

— Геть усе? Але ж ти *знаєш! Ти й так усе знаєш!*

Вітер завиває в унісон її словам, а вона все кричить і повторює:

— Мамусю, ти знаєш, що сталося! *Знаєш!*

— Не знаю.

— Знаєш! Знаєш! Знаєш!

— Ні, не знаю.

— Знаєш, знаєш, ТИ ЗНАЄШ! — Вона тремтить і кричить. — Це не тільки через мене! Не тільки через мене!

Раптова тиша. Лідія дивиться просто на мене. А тоді волає мені просто в обличчя:

— МАМО, ВОНА ПОМЕРЛА ЧЕРЕЗ ТЕБЕ!

Енґус сидів у «Селкі» зі склянкою потрійного «Ардбега». Він пиячив на самоті. Паб був практично порожнім, за винятком кількох місцевих, серед яких був і Гордон. Вони допивали пиво, щоб потім рушити додому й чекати, допоки завершиться негода. Енґус винайняв собі кімнату на горі. Улітку номери в «Селкі» коштували грубі гроші, але взимку здавали їх чи не задарма.

Він міг би залишитись у Джоша і Моллі — вони не заперечували б та залюбки надали йому прихисток, — але це здавалося йому якимось неправильним. Його надто розлютили обурливі звинувачення Сари. Він не хотів псувати настрій друзям.

Розбещення дитини!

Божевілля якесь. Ця ідея — навіть натяк на неї! — страшенно розізлила його. Мабуть, добре, що він зараз на Сліті, далеко від родини, бо, якби після всього того віскі, що він видудлив, йому на очі потрапила Сара, він би її вколошкав. Слово честі, вколошкав би. Без варіантів. Серйозно. Просто скрутив би їй в'язи.

Він упізнавав у собі риси власного батька. Бити слабку жінку! Але розбіжність була в тому, що Енґус мав вельми вагомі підстави.

Розбещення дитини.

Ти гвалтував Кірсті?

Йому аж дах зривало від люті, тож, прагнучи заспокоїтися, він знов ковтнув віскі. І знову. Що ще він міг зробити, окрім цього? Усе це було її провиною.

Звівшись, він підійшов до вікна і, похитуючись, глянув крізь грубу шибу на острів, що ледь бовванів крізь запону зливи й темряви.

Як там його донька, що застругла на Торрані в негоду? Чи вистачило Сарі здорового глузду як слід зачинити будинок? Чи замкнула вона всі двері й вікна на засуви? Чи прив'язала човен до огорожі маяка? Вона ж не ідіотка, тож, напевне, зробила це все.

Проте з психікою в неї не все гаразд, відколи загинула їхня дочка. Вона трохи оклигала протягом останніх місяців, але тепер, схоже, знов поринула в цей вир, у чорторий власного божевілля.

Розбещення дитини!

Енгусові кортіло виплюнути ці слова просто на підлогу. От сучка. Курво довбанута. Розбещення дитини?!

Якими брехнями вона зараз напихає голову його дочки?

Йому треба потрапити на Торран і взяти ситуацію під власний контроль, але зараз був приплив, до того ж через негоду дістатись острова вийшло б хіба що великим надійним човном. Джошева надувна моторка також не годилася для такого шторму. А негода може тривати кілька днів поспіль...

Отже, якщо йому треба добутись до Торрану човном, доведеться звертатися до представників влади по офіційну допомогу. Либонь, він буде змушений сконтактуватися з поліцією, береговою охороною, охоронцями правопорядку. Та якщо він залучить їх до цього шарварку, усе відкриється. І його — цілком можливо! — заарештують за розбещення дитини. І навіть якщо йому вдасться довести абсурдність цих звинувачень, поліція може почати розпитувати його про нещасний випадок, і тоді вони з'ясують,

що одна близнючка штовхнула іншу, що це було вбивство, хоча й скоєне дитиною.

А тоді всі його зусилля — те, як він намагався зберегти родину попри все! — зійдуть на пси. Їхнє життя знов розіб'ється на друзки, уже вдруге. І почнеться цей нічний жах — вервечка поліціантів, лікарів, дитячих психологів. Сара не витримає, коли відкриється її провина, коли вона вже не зможе нічого заперечити.

Ба більше, вона може зламатися в будь-якому випадку через його дурну нестриманість.

Йому не варто було казати про комоду. Він просто бовкнув це в нападі люті. Не подумавши. А тепер, якщо дружина згадає його слова й дійсно зазирне до нижньої шухляди, вона дізнається правду. І хтозна, як вона відреагує. У неї дах зірве. А вона ж має дбати про його маленьку дочку!

Можливо, варто було знищити весь уміст шухляди ще кілька місяців тому. Утім, він зберігав ці речі. Наче резерв. Наче запасні боеприпаси.

Коли його донька виросте в безпеці, він мав намір продемонструвати це дружині: *от, сучко, що ТИ накоїла. От що ПО-СПРАВЖНЬОМУ сталося!*

Запізно.

Енгус опустився на твердий незручний стілець — напідпитку, розлючений, пойнятий тремтінням. Він наче втратив спроможність рухатися. Він же ж нічого не міг удіяти, доки не минеться негода, хіба ні? Але він був у розпучі.

— Агов, Енгусе, з тобою все гаразд?

Це був Гордон, який саме рушив до виходу.

— Твої дівчата на Торрані?

Енгус кивнув. Гордон спохмурнів.

— Надто вже паскудна ніч, аби вони сиділи там на самоті. Під час негоди в котеджі страшенно зимно.

— Я в курсі.

Гордон похитав головою:

— Ще й грім. Тут навіть здоровенний чолов'яга захоче до пляшки зазирнути! — Він глянув на Енгусів келих і знов насупився. — Гаразд. Як буде потрібна допомога, телефонуй о будь-якій годині, мій номер ти знаєш.

— Дякую, Гордоне.

Гордон зітхнув, явно стривожений дивною реакцією Енгуса, а тоді відчинив двері й вийшов у збожеволілий шторм, який вирував зовні.

Енгус знов визирнув у вікно. Вітрюган був такий сильний, що ламав тонке галуззя дерев. Паркінг біля «Селкі» був завалений листям, віттям і жухлою папороттю.

Що там Сара робить зараз на Торрані?

Що вона робить із його дочкою?

Йому треба потрапити на острів, щойно приплив дозволить. Не мало значення, якою мірою це небезпечно: сидіти згорнувши руки було ще гірше. Йому треба потрапити на острів, змусити Сару повернутися до тям. Вгамувати її. Чи просто змусити її стулити писок.

І от у нього з'явився план. Перейти літоралі на світанку, коли буде відплив, десь о шостій. А до цього він іще хильне, щоб угамувати біль і лють. На якийсь час. Лють йому згодом знадобиться.

Я повторюю своє запитання вже втретє, ба навіть учетверте. То вже занадто!

— Тобто як це, через мене?

Я не можу приховати страх — голос тремтить.

Лідія вже не кричить, не плаче. Вона мовчки ховає від мене очі. Поруч із нею лежить Лепик. Вона хапає його та обіймає, наче він для неї — найкращий друг, ліпший, аніж я, її рідна мати.

— Лідіє, що я такого зробила? Що ти маєш на увазі, коли кажеш, що все сталося через мене?

— Не скажу.

— Ну ж бо, будь ласка! Я не сердитимусь.

— Сердитимешся. Як раніше, тоді, на кухні в бабусі.

Вітер б'ється в шибки, наче грабіжник. Перевіряє будинок на міцність. Шукає дошкульні місця.

— Лідіє. Лідіє, будь ласка!

— Не скажу. Нічого. Нікому.

— Кульбабко, будь ласка! Скажи мені! Будь ласка!

Вона обертається, звузивши очі. Чую, як гуркотять під вітром кухонні двері. Як скрипить дерев'яний засув.

— Ти пила ті пігулки, пам'ятаєш, мамусю?

— Які пігулки?

Вона хитає головою. Вигляд має дуже сумний, але не плаче.

— Що ти маєш на увазі? Які пігулки?

— Усі казали, що ти була дуже хвора, мамусю. Я боялася, що ти помреш, як Кірсті.

— Які пігулки?

— Ті, спеціальні. Мамусю, ти ж пам'ятаєш? Вони лежать у татка..

— У татка...

Пігулки? До мене повертаються якісь непевні, невловимі спогади. Я таки *дійсно* приймала пігулки після нещасного випадку. Мені писав психіатр, електронною поштою, рекомендував ліки. Так, щось таке пригадую, але дуже тьмаво...

Утім, чому я їх приймала? Що, на те була якась особлива причина?

— Мамо, прийми їх знову. Тобі було краще, коли ти їх приймала.

— Я дійсно не розумію, що ти маєш на увазі, Лідіє. Нам просто треба перечекати негоду.

Лідія благально дивиться на мене. Вона знову здається дуже маленькою. Дитина, яка хоче, щоб мама повернулася.

— Мамусю, я боюся шторму. Будь ласка, прийми пігулки. Я знаю, де вони в татка лежать. У комоді, у спальні. Я бачила, як він їх туди клав.

У комоді. В Енгусовій комоді. Я ніколи не передивлялася її вміст повністю, не шукала достатньо ретельно. А ще він під час розмови щось казав про нижню шухляду. Я ще туди не заглядала. Там ще щось сховане?

— Гарзд, — кажу я. — Уже пізно. Хочеш спати?

— Ні.

— Певна?

— Ні, не хочу.

— Можеш лягти з мамою, якщо хочеш.

— Ні!

Лідія притискає до себе Лепика так міцно, наче боїться, що вітер вирве його в неї з рук. А чому б ні? Адже буревій виє у деревах, ніби зграя вовків. Негода полює на нас, наче

велетенське чудовисько. Вона никає навдокіл будинку, намагається вдертись у вікна, шукає здобич. Це триває вже шість годин, а може тривати три дні.

— Хочу до ліжечка з Лепиком.

Господи, слава тобі!

— Гаразд, тоді лягай-но...

Отак уже краще. Я можу відправити Лідію спати, а сама тим часом зазирну до комоди. Розберуся з цією отруйною таємницею раз і назавжди. Тоді, мабуть, ми заснемо й проспимо чи не весь шторм, а коли прокинемося, небо буде блакитним і чистим, а сніг на Нойдарті висяюватиметься над Лох-Гурном. Мені доведеться вибачитися перед Енгусом. Те, що я сказала, — просто жах. Але таки він усе одно зрадив мене з Імоджен!

Що там, у комоді?

Відправити Лідію до ліжка виявляється несподівано легко. Ми мчимо до її кімнати, вона роздягається, вбирається в піжамку й пірнає під дві свої пухові ковдри. Я підтикаю їх, вона заплющує очі та обіймає Лепика. Цілую доньку. Від неї так приємно пахне, що мене охоплює смуток і ностальгія.

Дош репіжить у шибку. Запинаю фіранки, аби Лідія не побачила відображення померлої сестри. Я вже хочу вимкнути світло, аж раптом донька розплющує очі й каже:

— Мамусю, я що, перетворююся на Кірсті?

Я сідаю на ліжко обіч неї, беру її долоньку і стискаю.

— Ні. Ти Лідія.

Вона дивиться на мене, у блакитних очах — довіра, надія і відчай.

— Але, мамо, я більше не знаю, хто я. Я думаю, що я Лідія, але іноді всередині в мене є Кірсті й вона хоче вийти. А часом Кірсті у вікнах... а інколи вона просто тут, тут, із нами...

Я гладжу м'яке біляве волоссячко доньки. Мені не можна рюмати. Хай собі ридає вітер — він достатньо голосистий, щоб відплакати за нас усіх. Я чую, як щось гуркотить на

вулиці, — либонь, якісь двері зірвалися-таки з верей. А може, я не прив'язала човна як слід. Утім, мені байдуже. У таку неgodу ми все одно не можемо скористатися човном, бо просто потонемо.

— Лідіє, засинай. Завтра негода вщухне, обіцяю. І все буде краще. Завтра ми можемо кудись поїхати.

Лідія дивиться на мене так, ніби не вірить. Але киває й каже:

— Гаразд, мамусю.

— Добраніч.

Я цілую Лідію і знову вдихаю її запах, прагнучи як слід його запам'ятати. А тоді вимикаю світло, зачиняю двері та мчу до своєї спальні. Хапаю ключ і відмикаю нижню шухляду Енгусової комоди. Буревій б'ється в стіни, намагається зірвати шифер. Враження таке, ніби по даху хтось тягне щось важке.

Чи якийсь божевільний намагається потрапити до будинку.

От воно. Багато слоїків з-під пігулок.

Трициклічні антидепресанти.

Слоїчки дзенькають, коли я хапаю їх і кручу в руках. На всіх моє ім'я. Сара Муркрофт. Найпізніша дата — вісім місяців тому. Я впізнаю ці слоїчки. Я пригадую, як приймала пігулки. Я непевно пам'ятаю, як тримала слоїчок у руках. Як діставала пігулку. Це відбувалося на кухні в Кемдені.

Отже, це таки правда. Я приймала антидепресанти після того, як загинула Кірсті?

Я геть про це забула. Одначе не таке вже це й одкровення. Я втратила доньку й була в жахливому стані.

Але в шухляді ще лежить лист. Під слоїчками. Відповідно до штампа, відправником є доктор Мелоун. Мій персональний лікар. Йому понад шістдесят, і він, напевне, останній лікар в Англії, який досі пише справжні паперові листи.

Але цей лист адресовано Енгусу. Чому? З якого б то добро-го дива лікарю писати моєму чоловікові?

Я витягаю листа з конверта й читаю його. Вітрюган ущух, він тепер ледь чутно квилить. Наче випахався на мить.

У листі йдеться про мене. Від початку й до кінця. У ньому написано, що я слабую на затяжну реакцію горя. І, крім того, у мене буцімто «постійне глибоке відчуття провини» через смерть дочки.

Лист стинається в мене в руці. Тремтить. Я читаю далі.

«Авжеж, вона відчувала чи відчуває певною мірою власну відповідальність за нещасний випадок, до якого спричинився її позашлюбний зв'язок того вечора. Проте її провина такою мірою сильна, що її свідомість не може з цим упоратись, і, як наслідок, виникла ця ситуаційно-специфічна втрата пам'яті, що може стати постійною. Такий розлад зустрічається рідко, але він відомий і є окремою формою транзиторної глобальної амнезії. Ваша дружина чітко пригадуватиме певні незначні моменти, і на їх основі збудує власну хибну версію подій. А важливіші, болісніші особисто для неї деталі зникнуть із її пам'яті.

Такий різновид амнезії часто трапляється в батьків, які втратили дитину, особливо якщо її смерть стала наслідком якихось їхніх дій. Коли горе стає патологічним, як сталося у випадку з вашою дружиною, єдине, що може зарадити, — це час. Утім, пігулки, які я їй виписав, децю пом'якшать найгірші симптоми: мутизм, безсоння тощо. Але, як я вже зазначав, навіть якщо вона одужає, спомини про найважливіші обставини нещасного випадку, швидше за все, зітруться з її пам'яті.

Раджу вам сприймати це як дарунок долі. Ви матимете змогу жити далі, почати життя з чистого аркуша, а це конче необхідно, якщо ви хочете зберегти родину, як ви й казали. Одначе ви не маєте навіть натякати Сарі на її психічний розлад, оскільки це може викликати погіршення

стану й посилення депресії. Дуже важливо обмежити інформацію родинним колом, як ви й чините зараз. Якщо вона дізнається правду, байдуже з якого джерела, можлива поява суїцидальних тенденцій».

У листі є ще кілька рядків. Доктор Мелоун бажає нам з Енгусом усього найкращого. Далі йде підпис.

Позашлюбний зв'язок?

Перші непевні обриси споминів зринають у пам'яті. Наче туман від дихання на холодну шибку. Пригадую той свій химерний сон — у ньому я була оголена, з підстриженим волоссям, на кухні. Я кохалася з кимось.

А коли я прокинулася, мене охопило нестримне й болюче відчуття провини.

Хлющ періщить у шибку. Обертаюся. Зовні — пітьма, що намагається вдертися до будинку.

Знову шум. Наче хтось нервово тарабанить пальцями. Потім лунає огидний скрегіт. Металевий і дуже голосний. Це що, двері повітки таки зірвалися з верей? Усе оголене до самісіньких кісток.

Гуркотить грім — грім на Громовому острові. Я дивлюся на підлогу, на маленькі слоїчки від ліків. В одному лишилося кілька сірих пігулок. Можна прийняти одну. Та мені кортить залишатися при здоровому глузді й у твердій пам'яті. Адже я маю пригадати, що тоді сталося, хоч якою болісною виявиться правда.

До того ж мені не потрібні пігулки, щоб заснути. Я виснажена, мені кортить от просто зараз скрутитися калачиком. І заснути з молитвою: нехай негода завершиться до ранку.

Позашлюбний зв'язок?

Стягаю з себе одяг, залишаюся в самій білизні, кидаю на ліжко ковдри, вимикаю світло. Лягаю й заплющуюся. Наступні півгодини я прокручую в голові події дня, а вітер все хльостає дерева.

Потім сон нарешті затыгає мене в себе, наче драговиння.
Мене будить Лідія.

Вона стоїть біля мого ліжка — непевний силует.

— Мамусю, мені страшно! Вітер хоче увірватися до кімнати!

Спросонку голова в мене важка. Так темно! Котра година? Уявлення не маю. Може, зараз друга ночі? Чи третя?

Буревій лютує за вікном, злива періщить у шибки. Бісів шторм. Як я від нього втомилася!

Тягнуся до непевного силуету доньки. До її теплої долоньки. Я не бачу її обличчя, тому не знаю, чи плаче вона. Але голос тремтить. Я позіхаю й кажу:

— Давай-но, лягай до мами.

Лідія швиденько забирається під ковдри й горнеться до мене. Я міцно притискаю її до себе, вдихаю солодкий запах її волосся, і ми обіймаємося. Тепло її тіла заспокоює, я знов засинаю, відчуюючи щось схоже на умиротворення.

Коли я прокидаюся, за вікнами ще темно, а вітер і досі завиває. Непереможний. Не стихає ані на мить. Начхати йому на мої молитви. Мені кортить заволати йому: «Заткайся!» Нагримати, як мій батько, як Енгус.

Аж раптом я розумію, що Лідії поруч немає.

Утім, відтиск її тіла все ще помітний на простирадлі, а на подушці залишилася вм'ятинка від її голови.

Куди вона поділася?

Схоплююся, накидаю халат і хапаю ліхтарик. Босоніж мчу через весь котедж — остудною темною вітальнею, холлом — до дверей доньчиної кімнати. Рвучко штовхаю двері. Спрямовую ліхтарик на ліжку.

Лідія спить, а поруч мерехтить її нічний чок. Вона лежить точнісінько в такій самій позі, у якій я її залишила кілька годин тому. І притискає до себе Лепика.

Схоже, вона й не ворухнулася за цей час. Так, достеменно, вона не вставала. Якби Лідія приходила до моєї спальні, це

означало б, що вона йшла крізь глуну темряву. А донька ніколи б на таке не зважилася.

Глибоко всередині прокидається страх. Він крає мене на крихітні шматочки, що аж верещать від морозного жаху. Якщо Лідія не зводилася з ліжка після того, як я підіткнула їй ковдру, хто тоді приходив до мене? Хто ця дівчинка? Я що, обіймала Кірсті? Пригортала до себе привида? Справжнього привида з теплою кров'ю?

Це вже занадто. Я просто схиблена панійка, що ковтала пігулки. Я вже не можу цього витримувати. Дивлюся на маленький квадратний годинник на нічному столику в Лідії. Ще й шостої немає. Світати почне лишень за дві години.

Проте це має завершитися. Я вже баланую на межі! Підсвічуючи собі шлях ліхтариком, повертаюся до вітальні, мінаю їдальню, у якій неймовірно зимно — холоднеча ще дужча, ніж зазвичай.

Чого б це раптом?

Підлога залита водою. Босі ноги миттю залякають. Звідки взялася вода? Відчуваю, як краплі падають на плече. Нерішуче спрямовую промінь ліхтарика догори.

Здоровенна діра з'яє в стелі. Шифер зірвало буревієм, сволок зламався, впав, пробивши шар тиньку, і в результаті утворилася діра, крізь яку видно темне штормове небо. Вітер вривається в проріху, крізь неї репіджить злива.

Це ж катастрофа! Нам потрібна допомога!

Підходжу до підвіконня й піднімаю слухавку телефона. У ній тиша. Авжеж. Гигнув наш телефон. Лінія таки нарешті загинулася.

Єдиною надією на порятунок, здається, є човен. Але, визирнувши з вікна їдальні, я розумію, що цей варіант теж відпадає. Маяк усе ще працює, і черговий спалах відкриває мені справжній стан речей.

Я мала рацію щодо того металевого скреготу. Це була огорожа маяка. Її більше немає, і човна немає також. Швартови вирвало, і шлюпку за кілька секунд віднесло в пітьму.

Навіть якби ми ризикнули і спробували забратися звідси човном — у темряві, за такої негоди, — ми не подужали б. Не зараз.

Човна немає. Телефона також. Жодного засобу зв'язку з людьми на великій землі. Жодного засобу дістатися Орнсею, поки не почнеться відплив. Ми в пастці. Ми попалися. Я й Лідія.

І хай там хто ще є в цьому будинку.

Раптом я чую спів.

— *Опівночі вчора заснула, і побачила я уві сні...*

Голос лунає з вітальні. Я стою босоніж у крижаній воді й тремчу. Але не від холоду — від страху.

Привид моєї доньки співає у темряві.

— *...Що твій корабель потонулий лежить у морській глибині.*

Вона у вітальні. Спираюся на підвіконня, щоб утриматися на ногах. Тоді розвертаюсь і з ліхтариком напереваги йду до вітальні. Спрямовую промінь на канапу. От вона — сидить у пітьмі, босоніж, у м'якій піжамці. Це Лідія. Мені здається, що це Лідія.

Донька помічає мене. Блимає, засліплена променем ліхтарика. Як вона сюди потрапила? Вона має вигляд блідий і виснажений. Злива періщить у шибку. Вона ніколи не припиниться. Підходжу до канапи.

— Кірсті знову прийшла, — каже донька. — Вона в моїй кімнаті. Я більше не хочу її бачити. Мамусю, прожени її.

Мені теж кортить, аби Кірсті пішла. І, мабуть, Лідія також. Я боюсь обох моїх дочок, обох привидів, які мешкають у цьому будинку, обох привидів, що живуть у моїй голові, Крижаних близнят, що перетікають одна в одну.

— Ходімо до моєї кімнати й сховаймося під ковдру. Почекаємо, поки завершиться негода. Уже недовго. Уже незабаром світанок.

— Гарзд, мамусю.

Лідія слухняно простягає мені долоньку, але я підхоплюю її на руки й несу до спальні. Там я вкладаю її до «адміральського ліжка» й зачиняю двері. Засуваю засув. Хай там що зачалося в будинку, я не хочу, щоб воно сюди потрапило.

Тоді я лягаю обіч моєї малечі, вона пригортається до мене й каже:

— Я не вірю в те, що розповідає Лідія, мамусю. Вона такі жахливі речі каже!

Я майже її не слухаю. Я чую голос, що лунає з того боку дверей. Хто це?

Напевне, це вона. Кірсті. Або Лідія.

Слів не розібрати.

Здається, це...

Мамусю.

Мамусю.

Мамусю.

Лунає стукіт у двері.

Навряд чи це вітер.

Хтось стукає у двері спальні. А відтак знову лунає голос.

Це вона. Я певна. Вона причаїлася за дверима.

Мене трусить.

Міцно обіймаю доньку й заплющую очі, намагаючись відмежуватися від усього: від вітру, від зливи, від шуму, від голосів. Усе це має скінчитися. Але цей шторм ніколи не вщухне, ця ніч ніколи не завершиться, вона триватиме й триватиме, і в мене немає вибору.

Моя донька обіймає мене під ковдрою й горнеться до мене так, що її личко опиняється зовсім поруч. Я відчуваю її дихання в темряві — солодке, дитяче, невинне, наче вона щойно смоктала льодяник.

— Кірсті каже, що це все через тебе. Ти була з тим дядьком. Це тому вона повернулася, щоб покарати тебе, — каже вона.

Скалки криги проштрикують мене. Холодні й гострі скалки. Устромлюються в самісіньке серце.

— Що? Який дядько, люба?

— Той дядько, який був з тобою того вечора. На кухні. Я бачила, як ти його цілувала. Ти також винна. Бабуся також знає, але вона сказала, що я не маю нікому про це розповідати.

— Так, — кажу я.

Бо я пам'ятаю. Усе, до останньої дрібниці. От воно, те, що я поховала в глибині пам'яті. От вона, причина мого заперечення. От він, той спомин, який я загубила, бо провина була надто сильною і я не могла її витримати. От вона, відразу до самої себе, закамуюльована пігулками.

Той сон, який я бачила кілька тижнів тому. Він був підказкою. Голова в мене була поголена — відчуття сорому. Я була оголена на кухні. Люди витріщалися на мене. Якийсь чоловік дивився на моє голе тіло. Я прокинулася, поклавши руку на лоно. Усе було зав'язане на сексі. Проте не на тому випадку з моїм колишнім, коли близнючки були маленькі.

Ні, все було набагато гірше.

Того дня Енгус мав повернутися додому дуже пізно. Мама й батько пішли. Тому я запросила до себе хлопця. Я познайомилася з ним у барі біля човнарні в Інстоу за кілька місяців до того. І запросила його до себе того вечора. Бо хотіла з ним переспати. Мені набридло кохатися з Енгусом. Я завжди була жадібнішою до сексу, ніж мій чоловік.

Мені кортіло чогось нового, нових відчуттів.

— Мамусю?

— Усе гаразд, люба. Усе гаразд. Усе добре.

Я палко поцілувала його на кухні. От на що я відволілася. Я пила вино з чоловіком, який мені подобався, і мені кортіло з ним переспати, тому, потягнувшись через стіл,

я поцілувала його довгим пристрасним цілунком — і саме цю сцену побачили близнючки. Це мене збентежило, я була вже трохи напідпитку, тому grimнула на них, наказавши забиратися геть. А тоді я затигла цього хлопа в ліжку у порожній спальні на другому поверсі.

Його звали Саймон. Так, я пам'ятаю. Молодий вродливий хлопець, член яхт-клубу. Молодший від Енгуса. Схожий на Енгуса часів нашого знайомства.

Пам'ять вливається в мене. Правда заповнює мене ущерть. Ніби негода й у мені зробила якусь проріху.

Після того як ми кохалися з Саймоном, він пішов, а я заснула на ліжку, знесилена після сексу й алкоголю. У будинку були лишень я і близнючки. Коли дівчатка тихенько постукали у двері, я знову grimнула на них, наказавши забиратися. Знову. І заснула.

Я прокинулася від крику. І цей крик дав мені зрозуміти, що я накоїла.

Я помчала сходами на третій поверх і побачила доньку. Вона кричала щось про сестру. І цей крик відкрив мені правду, яку я не могла витримати. Я зрадила чоловіка, уже вдруге, і цього разу розплатою стала смерть моєї донечки. І саме тому я почала брехати. Усім. Поліціянтам, лікарям, Енгусові, геть усім. Я не казала ані слова про того хлопця, про свою зраду, про те, як я знехтувала власні обов'язки. Я навіть сказала, що донька впала з другого поверху, намагаючись відвернути їхню увагу цією недолугою брехнею, приховати власну провину. Тому що правда була надто застрашливою. І моя брехня поступово стала правдою. Навіть для мене самої. Особливо для мене самої.

А вони знали про те, що я накоїла, про мою недбалість, про мій сором. Знав Енгус, знала моя мати. Знав мій персональний лікар. Але від інших вони це приховали. Навіть від поліції. Отже, вони хотіли захистити мене?

Утім, звідки дізналася мама? Звідки довідався Енгус?

Можливо, мама щось побачила, чи донька їй розповіла, а чи, може, той хлоп ляпнув у барі: «Я був із Сарою, коли загинула її мала». Не має значення. Вони дізналися. Це все моя провина. Моя. Я кохалася з іншим чоловіком — знову! — і через це загинула моя дочка. І всі вони відтоді захищали мене від страшної реальності.

— Вибач, любя, вибач, будь ласка...

— Вона повернулася, мамо. Вона за дверима.

— Кірсті?

— Ні, Лідія. Вона повернулася. Чуєш?

Вітер завиває, і репіжить дощ, але так, я певна, що чую голос моєї померлої донечки за дверима.

Впусти мене. Впусти. Це ти зробила. Ти маєш мене впустити.

Я плачу. Моя донька обіймає мене, а друга донька стоїть за дверима й повторює знову й знову те саме.

Мамусю, я повернулася. Впусти мене. Я повернулася.

Цілую дівчинку в чоло й кажу:

— Але ж вона стрибнула, так?

Донька дивиться на мене блакитними, як у її бабусі очима. Серйозно, тремким голосом вона каже:

— Ні, мамо. Ми хотіли перелізти з того, горішнього, балкона на балкон тієї кімнати, де була ти. Мамусю, ми хотіли подивитися, чому там немає татка. Ми боялися відчиняти двері спальні, бо ти нагримала на нас, але Лідія все одно хотіла подивитися. Хотіла зазирнути у вікно, щоб побачити, з татком ти чи з кимось іншим. І... І... Вона намагалася спуститись, і я тоді також полізла за нею, і вона схопилася за мене, бо почала падати, і потягнула, потягнула мене, і... — В очах у моєї донечки бринять сльози, великі, просто величезні сльози. — І я штовхнула її, мамусю! Вона впала, впала через мене! Ти завжди любила її дужче, а я її штовхнула, бо сама також ледве не впала.

Сльози течуть у неї по щоках, а вона каже:

— Вона впала, мамо. Впала. Це я зробила, я її штовхнула, бо вона вчепилася в мене.

Мене заціпило. Моя провина остаточно доведена. Усе. Більше мені нічого не треба знати.

Там, за дверима, моя мертва дочка. Моя невинна обвинувачка.

Мені треба востаннє попросити в неї пробачення у єдиний можливий для мене спосіб. Оце й усе. І зараз саме час це зробити. Я підводжуся й одягаюся.

Лідія у напівтемряві пильно дивиться на мене. Сльози висихають на її щічках. Я схиляюся до неї, прибираю м'яке біляве волоссячко з насупленого чола.

— Люба, — кажу я. — Ти ні в чому не винна. Це все сталося через мене.

— Але ж це неправильно, мамусю. Це ж неправильно!

— Ні. Усе правильно. Мені так шкода. Слово честі, це не твоя провина, люба. Ви просто гралися. Це сталося через мене, усе це сталося через мене. Усе це моя провина. Через те, що я накоїла того вечора, і почалася ця твоя плутанина, яка тривала так довго. Через мене.

Я глибоко зітхаю й цілую її в чоло.

— А тому ми зараз підемо звідси. Просто зараз.

— Але ж там темно! Там надто темно, мамо!

— Усе гаразд, сонечко. У мене є ліхтарик.

— Але ж буревій! І темрява! І все інше!

— Усе гаразд. Ходімо. О шостій починається відплив. Можемо швидко перейти обмілинами навіть у темряві. Це не забере багато часу.

Лідія дивиться на мене, сидячи в ліжку. Вона супиться, збентежена. П'ястучком витирає залишки сліз. Я розумію: якщо вона знову заплаче, я не зможу зважитися на цю жахливу річ. Треба поквипитися.

— Запам'ятай. Я завжди тебе любила. Завжди. Я завжди любила вас обох.

Донька мовчить якусь мить, а тоді каже:

— Пробач, що я впала, мамусю. Пробач, що хотіла злізти донизу, аби підглядати за тобою. Пробач, що я потягнула за собою Кірсті.

— Що?

— Пробач, що я впала, мамусю. Пробач, що я померла. Я знов її цілую.

— Не має значення, Лідіє. Це все моя провина. Лишень моя. Але я все ще тебе люблю, — простягаю їй руку. — А тепер нам час іти. Ходімо, пошукаємо твою сестру й знову будемо всі разом.

Вона повільно киває, не кажучи ані слова. Зводимося, тримаючись за руки, йдемо до дверей, відсуваємо засув, натискаємо на клямку. Її верхній одяг у вітальні. Я беру її, допомагаю вдягти рожеву куртку, застібаю «блискавку» аж до самісінького верху. Потім і собі вбираюся в куртку й узую гумаки.

Ми йдемо крізь похмуру й вільжисту їдальню, крізь темну кухню. Зі стелі крапає. Негода зруйнувала будинок. Нам час іти.

Міцно тримаючись за руки, ми з Лідією відчиняємо двері кухні й виходимо у знавіснілу зливу, просто в темряву й буревій.

Цілий світ перетворився на кригу.

Енґус застебнув «блискавку» на куртці й защебив гудзики. І аж тоді збагнув, що потребуватиме більше шарів одягу, щоб о шостій ранку, під зливою та крізь вітрюган перебраться відмілинами.

Він був такою мірою п'яним, що аж думки плуталися. Він розстебнув куртку, знову сів на ліжко, прислухаючись, як за стінами «Селкі» лютує буревій. Звук був такий, наче купка дітей завивала, вдаючи привидів.

Доволі переконливо виходило.

Треба ще випити.

Він потягнувся за пляшкою, мало не перекинувши її, і налив собі останній келих «Ардбеґа». Пряний, з торфовим присмаком віскі обпалив горло. Енґус скривився і знову звівся на ноги.

Светр із застібкою-«блискавкою». Ще один светр. А тоді вже куртка.

Заточуючись, він намацав черевики і міцно їх зашнурував. Це були добрі, водонепроникні туристичні черевики, але навіть вони не врятують від холодної твані обмілин біля Торрану. Він змокне як хлющ. Але хай собі — якщо тільки йому вдасться дістатись острова напотемки. А там вже він зробить те, що має зробити. Врятує власну дочку.

Енґус штовхнув двері готелю — назустріч буревію й темряві — і опинився на вулиці. Він був єдиною людиною, поблизу «Селкі» не було жодної душі, лишень гув вітер.

Ліхтарі на дроті шалено термосив буревій. У сутінках блимав маяк на Торрані.

Енгус рушив уперед, униз до пірса, рінню, тванню, у напрямку Салмадейру. Холодні краплі потрапляли йому за комір. Мряка й злива ще подужчали, коли він вибрався до нескінченних безлюдних обмілин.

Він хоч правильним шляхом іде? Ліхтарик у задубілих пальцях здавався неймовірно важким. Загалом треба було взяти з собою і начільний ліхтар. Дурна, ідіотська помилка. Він був надто п'яним і тому страшенно хибив. А на відмілинах навіть найменші похибки можуть дорого коштувати...

Він глянув ліворуч і побачив якісь темні обриси в пільмі. Чорне на сірому. Човни, авжеж. Але потім у соснах Камускросса завив вітер — точнісінько як Біні. Наче пес був іще живим і просто загубився десь у драговинні.

— Біні? — не стримався й гукнув він. Він любив свого собаку. — Біні? Біно!

Він горлав у порожнечу. Енгус угруз у твань по кісточки. Він був напідпитку, заблукав і втрапив у халепу.

Енгус витяг черевик із глевкої твані й рушив далі, охоплений відчаєм, здригаючись під зливою й вітром. Ні. Він точно заблукав. Маяк було не розгледіти. Він що, не туди повернув у затоці? Може, він іде до того самого місця, де мало не втопився, намагаючись урятувати Біні?

А це ще що таке?

Людська постать? Він був певен, що бачив людський силует. Може, навіть два силуети. Дорослий і дитячий. Обидва, згорбившись, простували назустріч шаленому вітру. Проте що тут забули доросла людина і дитина, нащо їм іти багнюкою у шторм, у досвітній імлі?

Це могли бути лишень Сара й Кірсті. І тепер він чув голос доньки, яка кликала його. Він так добре знав цей голос.

«Тато! Татусю! Тато!» — почув він принесені вітром слова.

Татусю!

Вона кликала його, благала. Але де вони поділися?

Він побачив скелі Салмадейру — вони мріли бляклими плямами в пітьмі. Кірсті й Сара мають бути на Салмадейрі, йому просто треба дістатися їх і доправити на велику землю.

— Люба, я вже йду! Тримайся!

Татусю.

Енгус рвучко зупинився. Завмер, вдивляючись у дощову запону. Обидві постаті зникли без сліду. Мла клубочилася, ніби тріщини в кризі. Може, йому здалося? Либонь, ніхто зараз не зважиться йти убрид... Авжеж, його дружині й дочці немає жодного сенсу перебувати на відмілинах... З якого б це доброго дива Сарі й Кірсті полишити котедж у таку негоду? Це ж позбавлений жодного сенсу ризик!

Але ж звуки! Але ж голос!

Може, це лишень вітер. Він чув тільки якесь скигління. Так, це було схоже на сжавування собаки чи дитячий голос. А може бути й таке, що це лишень вітер. Його просто увели в оману страх і відчай.

Згорбившись, Енгус рушив уперед, назустріч буревію. Послизнувшись, він утратив рівновагу — і рука занурилася в тужаву твань. Наче в розведений цемент. А потім і права нога раптом провалилась у крижано-холодну воду.

Енгус смикнувся й витяг з води обважнілий, геть мокрий чобіт. Це що, вже приплив починається? Ні. Не може такого бути. Але скільки вже він тут? Його відчуття часу збилося, він був стомлений, нетверезий і не чув геть нічого, крім буревію, що збивав з пантелику. Мряка й туман були такими сильними, що промінь маяка ледь виднівся.

Чи, можливо, він уже дістався мети. Якесь блякле миготіння мерехтіло в потемку. Наче щось лиховісне на глибині. Чи якась недуга на рентгенівському знімку. На мить туман розвіявся.

Он він. Це достеменно маяк. І він не так уже й далеко. Він уже майже обминув Салмадейр. Треба добутися до греблі, тоді стане легше...

Раптом Енгус знов побачив якийсь непевний рух, постать, доволі маленьку, що рухалася в пітьмі. Утім, рухалась якось дивно. Ліворуч, тоді праворуч. Стрімко кидалася з боку в бік. Не схоже на дитину. Радше на собаку. Це що, Біні? Раптом рух припинився. Тьмяний силует зник.

Енгус заледве видерся на кам'яну брилу, але туман там виявився ще густішим.

Хай там що це було, воно зникло. Але тепер йому вказувало шлях справжнє світло маяка. Той був зовсім близьенько. Енгус біг греблею, твань поступилася місцем камінню й ріні, вітер усе ще був сильним, а злива не вщухала, але промінь маяка підсвічував йому шлях щодав'ять секунд.

Уперед! Уперед! Уперед!

От воно! Він дістався острова. У вікнах котеджу горіло тьмяне світло. У спальні, здається? У їхній із Сарою спальні?

Енгус скоцюрбився й помчав стежкою проти вітру. Двері на кухню були відчинені, вони несамовито телепалися під буревієм.

Чому Сара не замкнула двері? У таку негоду?

Він переступив через поріг і зайшов до кухні. Підлога була мокрою, всюди стояла вода. Підсвітивши собі ліхтариком, він збагнув чому: величезна дірка зяяла в стелі їдальні, з неї стирчав здоровенний сволок.

— Кірсті?

Він намагався перекричати буревій, що лютував зовні.

— Кірсті! Саро! Лідіє! Це я!

Нічого. Жодної відповіді. Будинок був порожнім.

Вони що, пішли? Отже, ті дві постаті на відмілинах — він їх справді бачив? І то були його дружина й дочка?

— Лідіє! — зробив він останню спробу. — Саро!

Знов нічого. А що в спальні? Він же ж саме у вікнах спальні бачив світло. Енґус помчав крізь їдальню й ногою відчинив двері до спальні. Витріщився на ліжко, стілець, сягнув поглядом від стіни до стіни, де шотландський вождь указував на розп'яття.

Кімната була порожня. Світло горіло, ліжко було сколочене. Але ті, хто тут були, нещодавно пішли.

Будинок був порожнім. Він втратив їх. Вони обидві могли загинути на обмілинах.

А потім Енґус почув голос. Він лунав з віддаленого кінця будинку на Торрані.

— Я тут! Я тут!

Шість місяців по тому

28

Сьогодні перший день літа. Весна цьоріч випала вогка; постійно мжичило, а небо було затягнуте хмарами. Утім, сьогодні повітря аж якесь мерехке, а гори Нойдарту висяються на іншому боці протоки.

Згурр-ан-Фуарран, Згурр-Мор, Фрух-Бейн.

Коли ми наближаємося до Торрану, я дивлюся на маяк. Джош і Моллі розповіли мені, що огорожу нещодавно полагодили. Будівельні роботи тривають: на піску лежать здоровенні купи цегли й стоси дощок, поруч стоять тачки. Але самих будівельників немає, бо сьогодні вихідний.

Нова моторка м'яко причалює. Я простягаю руку, але Кірсті каже:

— Не треба, я вже сама вмію.

Вона вибирається з човна. Удвох ми рушаємо стежкою, що в'ється між вересом, і штовхаємо двері на кухню.

Мене вітає ледь відчутний подув. Будинок ніби видихає. Наче весь цей час він чекав на мене, затамувавши подих.

Але насправді це все лишень ілюзія. Джерело протягу — проріха на даху, через яку тут утворилася справжня аеродинамічна труба. Тонке місце стало ще тоншим: дика природа бере своє.

— Холодно, — каже Кірсті.

Вона має рацію. День нині теплий, але котедж на Торрані все ніяк не прогріється.

Удвох ми йдемо до їдальні. Левова частка будівельних робіт ведеться зовні, а всередині все майже таке, як тієї ночі. Їдальня цілком зруйнована: сволок, що тоді пробив стелю, стирчить, наче кістка при складному переломі. Кірсті роззирається.

— Який безлад!

Це вже мій третій або четвертий силуваний приїзд сюди після тієї негоди. Я намагаюся залишити травми минулого в минулому, але, коли ми приїжджаємо на острів, ці думки знов виринають звідкілясь із каламутної глибини. Будинок на Торрані нервує мене. Навіть зараз. Я можу залишатися тут годину щонайдовше.

Адже спомини про ту ніч, про фінальну подорож крізь негоду, ніколи не поблякнуть.

— Ми на щось чекаємо?

Кірсті нетерпляче смикає мене за рукав. Я всміхаюся, волюючи приховати хвилювання.

— Ні, серденько. Ні. Піди збери іграшки, які ще залишилися. Гадаю, ми тут востаннє.

Вона мчить до холу.

А я штовхаю двері до вітальні. Намагаюся відкинути горе й страх. Намагаюся сумлінно виконувати свої батьківські обов'язки. Адже я — самотній батько. Це тепер моя робота.

Ми продамо острів, коли завершиться ремонт.

Джош і Моллі давно вже продали свою ділянку в Токавейгу і вклали отримані кошти в Торран. Це дозволило нам привести до ладу котедж наглядача маяка. Половину будівлі доведеться знести: за іронією долі, діставши пошкодження, вона втратила свій статус історичної споруди. Наступного року роботи мають бути завершені. Ми сподіваємось одержати щонайменше два мільйони й поділити їх нарівно.

Ми з Кірсті будемо фінансово забезпечені. Усі проблеми з грошима зникнуть. Але тільки проблеми з грошима.

Будинок стиха щось шепоче, вітер висвистує якусь мелодію в дірі в стелі. Я швидко йду до головної спальні, тієї, що з «адміральським ліжком». Дивлюсь у дзеркало. Воно все ще тут, і для цього є поважна причина. Я не хочу брати його з собою. Із ним пов'язано забагато тривожних споми-нів тих трагічних тижнів.

Скільки ми бачили фальшивих відображень протягом того місяця, що прожили на Торрані... Розбещення дітей, вбивство — це все була брехня, багаторазово віддзеркалена. Чи то, може, проблема полягала в тому, що картинка була ніби прозорою: ми бачили одну дитину в іншій, але нечітко, спотворено, немовби крізь кригу.

Бідолашна Лідія розбилася. Моя донька впала, коли намагалася спуститися з балкона третього поверху на балкон другого. Вона просто хотіла побачити маму. Кірсті відштовхнула її, прагнучи врятуватися. Утім, це не було вбивством.

Я тамую трем провини й жалю.

У спальні на Торрані ще остудніше, ніж у їдальні. Шотландський вождь владно здіймає руку: геть, геть, забирайся звідси! Підкорююсь, і то залюбки. Коли я повертаюся до холу, туди забігає Кірсті. На ній жовті легінси й блакитна джинсова спідничка — її улюблене вбрання.

— Ти всі іграшки зібрала?

— Там тільки одна залишилася, — відповідає донька. — Вона була під ліжком.

— І яка саме?

— Дракон Дезмонд.

Той самий маленький дракончик.

— Не знаю, чи він мені потрібен.

Вона витягає дракона із наплічника з зображенням гурту «Ван Дірекшн». Я кладу його до кишені. Мені кортить викинути іграшку геть, наче якусь отруйну зміюку.

До речі, Кірсті, мабуть, уже переросла свої дитячі іграшки. Їй вже вісім років. У неї залишилося лише кілька років дитинства, і мені кортить, аби цей час минув якнайкраще. Ми оселилися в гарному, міцному будинку в Орнсеї. Кірсті ходить тепер до чудової школи в Броудфорді. До неї треба щоранку двадцять хвилин їхати автівкою, але я не нарікаю. Сама думка про те, щоб повернутися до «Кайлердейлу», здається мені безглуздою й навіть трохи лякає.

І, до речі, хоч як це дивно, у доньки з'явилися друзі. Ті самі дітлахи з селища, які вчаться в «Кайлердейлі». Її люблять. Дівчинка з історією. Кірсті завжди була трохи більш компанійською, ніж Лідія.

— А ще я знайшла дещо для Біні.

— Та невже?

Вона знов порпається в наплічнику й витягає звідти пластикову кістку. Одну з іграшок Біні.

— Дякую, — кажу я і беру іграшку. — Біно страшенно зрадіє!

Біні чекає на нас у пабі, його розважають Гордон і інші місцеві. Те, що він тоді вижив, — справжнє диво. Наступного дня після негоди він прибіг до «Селкі», застрибнув на пірс: весь у болоті, замерзлий, тремтучий — якийсь вимоклий доценту привид, а не собака. Проте він нічого не забув. Він не приходить до острова й починає скиглити, коли я намагаюся посадити його до човна чи пропоную прогулятися відмілинами.

Іграшка Біні лежить у мене в кишені куртки. Ми з Кірсті виходимо з котеджу й зачиняємо за собою розбухлі від вологи кухонні двері. Мені спадає на думку, що колись я зачиню ці двері востаннє — коли ми нарешті продамо острів.

Ця перспектива викликає в мене радість.

Я завжди поважатиму Торран. Я залюбки милуватимуся його зловісною красою, сидячи за вуличним столиком біля «Селкі». Проте краще дивитимуся на острів звіддалі. Торран

зі своїми буревіями, гризунами, зі своїм громом, що його чути по всій затоці аж у Ардвасарі, взяв над нами гору.

Я міцно стискаю долоньку Кірсті, коли ми спускаємося до пляжу біля маяка. Наче острів може якимось чином завадити їй піти звідси.

— Гаразд, Волошко. Рушаймо додому.

— Не називай мене так! Я Кірсті!

Мотузку розплутано, ми забираємося до човна. Я двічі смикаю пускач — і двигун починає ревіти.

Кірсті сидить на кормі й мутикає свою улюблену пісеньку. Якусь попсу, здається. Я зітхаю з кепсько прихованим полегшенням, коли ми нарешті повертаємо геть від острова.

Нас накриває тиша. Потім за кілька ярдів попереду виринає з води тюлень.

Донька дивиться на нього й усміхається. Це достеменно усміх Кірсті: бешкетний, жвавий, меткий. Дочці значно краще. Лікування допомогло. Вона вже не вважає, що Лідія впала через неї, ми її переконали, що це не так. Але моя огидна помилка все одно лишається помилкою: адже я заплутав її самоідентифікацію. Це сталося через мене. Та колись мені *доведеться* пробачити також і *себе самого*.

Тюлень зникає під водою. Кірсті відвертається. Її личко затьмарюється якимось непевним, але глибоким смутком.

— Що сталося, серденько?

Кірсті дивиться мені за спину, на Торран.

— Але ж Лідія поверталася, так? — питає вона повільно.

— Так. Поверталася. Та ненадовго.

— А тепер вона пішла і я знову Кірсті. Я ж Кірсті?

— Так, — відповідаю я. — Ти Кірсті. І завжди була Кірсті. Кірсті мовчить. Підвісний двигун каламутить прозору воду.

— Я сумую за мамою. І за Лідією, — каже моя донька.

— Я знаю, — відповідаю я. — І я також сумую.

Це правда. Я дійсно за ними сумую. Щодня. Але нічого не вдієш. У нас із Кірсті є ми.

А ще — у нас є маленькі таємниці, які, можливо, так ніколи й не будуть розкриті.

Таємниця Кірсті — ніч шторму. Вона ніколи не розповідала мені, що саме тоді сталося, про що розмовляли вони з Сарою тієї останньої ночі. Я вже давно не розпитую її, щоб не засмучувати. Навіщо озиратися на минуле? Нащо порпатися в ньому?

А я своєю чергою так ніколи й не розповів Кірсті геть усю правду про її матір.

Коли я знайшов Кірсті, яка скрутилася калачиком у коледжі, вона жодного уявлення не мала, де мама. Я обшукав будинок, намагаючись знайти хоч якісь підказки. Аж нарешті, коли розвиднілося, Джош і Гордон припливли на Торран Гордоновим човном. Вони забрали нас із острова й доправили до теплого й затишного Джошевого будинку.

А потім мені розповіли про Сару — ще до того, як до пуття почалися пошуки.

Її тіло побачив рибалка недалеко від узбережжя Камус-кросса. На Торран негайно прибула поліція. Я полишив їх розбиратися самотужки, ми з Кірсті втекли від журналістів і детективів. Ми ховалися в Джошовому будинку й дивилися, як тремтять горобини за панорамними вікнами.

За тиждень поліціанти дійшли висновку, що Сара вийшла з будинку з невстановленої причини — можливо, це була якась химерна спроба покликати на допомогу, — але в темряві впала у твань і потонула. Нічого надзвичайного. Геть анічогісінько. Просто нещасний випадок.

Утім, чи так все було насправді? Мене переслідує та фраза, яку я чув у Фрідлендів: *«Любов — це такий своєрідний різновид самогубства»*. Можливо, Сара хотіла наново зустрітися з померлою дочкою. Чи, може, вона збожеволіла через відчуття провини після того, як прочитала листа, що зберігався в нижній шухляді комоди. Я знайшов того листа від її лікаря на підлозі в спальні тієї самої ночі. І знищив його.

Ці запитання будуть завжди переслідувати мене. Невже вона дійсно залишила дочку в будинку? Тоді, на відмілинах, коли я прямував до Торрану, одну чи дві постаті я побачив у тумані?

Але відповіді на ці запитання я ніколи не матиму. Хоча є дещо, про що я ніколи не розповім Кірсті. Допоки живий — не розповім.

Коли в полосі припливу знайшли тіло Сари, вона тримала за рукав рожеву курточку Лідії. А коли судмедексперти проводили розтин, вони побачили вологі пасма білявого волосся, які Сара затискала пальцями, наче вона чіплялася за когось у ті останні хвилини свого життя. Ніби намагалася врятувати дитину, яка потопала.

Кірсті дивиться на південь, на Маллейг. Я сиджу спиною до Торрану.

Чудовий погідний день раннього червня. Небо відбивається в плесі затоки. Але остудний вітер усе одно дме з цих чарівних гір.

Згурр-ан-Фуарран, Згурр-Мор, Фрух-Бейн.

Літературно-художнє видання

Серія «Художня література»

**ТРИМЕЙН С. К.
Крижані близнята**

Головний редактор *О. С. Кандиба*
Провідний редактор *І. Г. Веремій*
Редактор *Н. В. Бордукова*
Технічний редактор *Д. В. Заболотських*
Дизайнери й верстальники *І. О. Гнідая, В. О. Верхолаз*

Підписано до друку 18.12.2018.
Формат 84x108/32. Ум. друк. арк. 18,48.
Наклад 2500 прим. Зам. № 8-12-2706.

Термін придатності необмежений

ТОВ «Видавництво «Віват»»,
61037, Україна, м. Харків, вул. Гомоненка, 10.
Свідоцтво ДК 4601 від 20.08.2013.
Видавництво «Віват» входить до складу ГК «Фактор».

Придбати книжки за видавничими цінами
та подивитися детальну інформацію
про інші видання можна на сайті
www.vivat-book.com.ua
тел.: +38 (057) 717-52-17, +38 (073) 344-55-11, +38 (067) 344-55-11,
+38 (050) 344-55-11,
e-mail: ishop@vivat.factor.ua

Щодо гуртових поставок
і співробітництва звертатися:
тел.: +38 (057) 714-93-58,
e-mail: info@vivat.factor.ua

Адреса фірмової книгарні видавництва «Віват»:
м. Харків, вул. Квітки-Основ'яненка, 2,
«Книгарня Vivat»,
тел.: +38 (057) 341-61-90, e-mail: bookstorevivat@gmail.com

Видавництво «Віват» у соціальних мережах:
facebook.com/vivat.book.com.ua
instagram.com/vivat_publishing

Віддруковано згідно з наданим оригінал-макетом
у ПРАГ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»»,
61052, Україна, м. Харків, вул. Різдяна, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com